

ERIC AMBLER

epitaf pentru un spion

I

La 14 august – într-o marţi – am sosit la St. Gatien venind de la Nisa. Joi, 16 august, la ora 11.45 dimineaţa, am fost arestat de un *agent de police*[1] însoţit de un inspector îmbrăcat în haine civile; am fost condus la comisariat.

Pe un parcurs de câţiva kilometri, între Toulon şi Le Ciotat, calea ferată trece foarte aproape de coastă. În timp ce trenul goneşte prin nenumărate tunele scurte, prin care a fost construită această porţiune a liniei ferate, prinzi din zbor străfulgerări ale mării, de un albastru orbitor, mărginite de stânci roşii şi case albe risipite printre pădurile de brad. Ţi se pare că ai sub ochi reprezentaţia unei lanterne magice cu diapozitive multicolore şi bătătoare la ochi, mânuite de un operator cam nervos. Ochiul n-are timpul să capteze amănuntele. Chiar dacă localitatea St. Gatien îţi este cunoscută şi o cauţi cu ochii, nu vezi altceva decât acoperişul de un roşu aprins şi zidurile de stuc galben deschis ale hotelului „La Réserve”.

Hotelul este situat pe locul cel mai înalt al promontoriului, iar terasa înconjoară latura dinspre sud a clădirii. Dincolo de terasă se vede un povârniş stâncos de vreo cincisprezece metri. Crengile brazilor care cresc dedesubtul terasei ating coloanele balustradei, ca şi cum ar vrea să le perie. La o distanţă oarecare spre promontoriu, terenul îşi accentuează din nou urcuşul. Stânca

[1] Agent de poliţie *(franceză).*

roşie face spărturi în zidul verde al mărăcinişului uscat. Nişte tamarişti[2] îşi leagănă în bătaia vântului ramurile chinuite, înspre marea de un albastru ultramarin intens. Din când în când, câte un nor de spumă albă ţâşneşte dintre stâncile de dedesubt.

Satul St. Gatien se întinde la adăpostul micului promontoriu pe care se află hotelul. Zidurile clădirilor, ca de altfel majoritatea caselor din satele de pescari de pe coasta Mediteranei, sunt văruite unele în alb, altele în culoarea albăstruie a coajei de ou sau în roz pal. Înălţimi stâncoase, ale căror pante acoperite de brazi se întâlnesc cu coasta mării pe partea opusă golfului, apără portul minuscul de mistralul care uneori suflă puternic dinspre nord-vest. Satul n-are mai mult de şapte sute patruzeci şi trei de locuitori. Majoritatea trăiesc din pescuit. Mai sunt acolo două cafenele, trei bistrouri, şapte prăvălii, iar ceva mai departe, după cotul ce ocoleşte golful, poliţia.

De la capătul terasei însă, unde şedeam în dimineaţa aceea, nu se puteau vedea nici satul, nici poliţia. Se încălzise de-a binelea şi greieraşii cântau în grădinile de la marginea hotelului. Înclinând puţin capul, puteam vedea prin spaţiile libere ale balustradei plaja mică a hotelului „La Réserve”. Două umbrele mari de soare, colorate, erau înfipte în nisip. De sub una dintre ele se puteau vedea două perechi de picioare, ale unei

[2] Numele mai multor specii de arbuşti cu flori albe sau roz, care cresc pe prundişuri sau pe nisipuri, folosiţi ca ornament.

femei şi ale unui bărbat. Păreau tinere şi foarte bronzate. Un murmur stins de glasuri mă vestea că se mai aflau şi alţi oaspeţi în afara razei mele vizuale, în partea umbroasă a plajei. Grădinarul, apărându-şi capul şi umerii cu o pălărie uriaşă de pai, înconjura cu o dungă de vopsea albastră marginea unei bărcuţe răsturnate cu fundul în sus, susţinută de nişte capre de lemn. O barcă cu motor se zărea venind în direcţia plajei, după ce ocolise limba de pământ dinspre partea îndepărtată a golfului. Pe măsură ce se apropia, se putea distinge silueta fină, lungă şi slabă a lui Köche, directorul hotelului „La Réserve”, aplecat pe bara cârmei. Celălalt om din barcă era un pescar din sat. După cât se părea, fuseseră în larg din zorii zilei. Poate că la dejun vom avea ocheană. În zare se vedea un transatlantic al Companiei Lloyd ce naviga de la Marsilia spre Villefranche. Totul era plăcut şi liniştit.

În clipele acelea mă gândeam că în seara următoare va trebui să-mi împachetez lucrurile şi că sâmbătă dis-de-dimineaţă voi lua autobuzul spre Toulon, ca să prind trenul pentru Paris. Trenul va sosi în apropiere de Arles pe cea mai mare căldură a zilei, corpul mi se va lipi de banca acoperită cu piele groasă, într-un compartiment de clasa a treia. Peste tot se va fi aşternut un strat gros de praf şi de funingine. La Dijon, o să mă simt obosit şi o să-mi fie sete. Nu trebuie să uit să iau cu mine şi o sticlă cu apă, poate chiar cu puţin vin în ea. Voi fi fericit să mă văd la Paris, deşi nu pentru un timp prea îndelungat. Va trebui să fac

drumul pe jos de la peronul gării Lyon până la peronul metroului. Valiza o să mi se pară grea. *Direction Neuilly,* apoi spre Concorde. Acolo voi schimba *direction Mairie d'Issy* spre gara Montparnasse. Din nou apoi schimbare de direcţie, de la *Porte d'Orléans* spre Alesia. Voi ieşi la Montrouge. Apoi *Avenue de Châtillon.* Hotelul „Bordeaux”. Iar luni dimineaţa mă va aştepta micul dejun pe o măsuţă la Café de l'Orient. După aceea, încă o călătorie cu metroul, de la Denfert-Rochereau la *Place de l'Étoile* şi, în fine, apoi pe jos pe *Avenue Marceau.* Domnul Mathis va fi acolo:

— Bună dimineaţa, *monsieur* Vadassy! Arătaţi foarte bine. În acest trimestru, veţi avea de predat un curs de engleză pentru începători, unul de germană pentru avansaţi şi unul de italiană pentru începători. Eu mă voi ocupa de cei avansaţi la engleză. Avem doisprezece studenţi noi. Sunt trei oameni de afaceri şi nouă chelneri. Pe toţi îi interesează engleza, pe niciunul maghiara.

Încă un an înaintea noastră! Deocamdată, însă, erau pinii şi marea, stâncile roşcate şi nisipul. M-am întins cu voluptate pe şezlong şi deodată o şopârlă ţâşni ca săgeata pe lespezile terasei. Se opri brusc să se încălzească la soare dincolo de umbra ce o arunca scaunul meu. Vedeam cum îi zvâcnea pulsul în beregată. Coada îi era răsucită într-un semicerc clar, cu o tangentă formată de despărţitura diagonală dintre lespezile terasei. Şopârlele au un ciudat simţ propriu, acela de a desena curbe misterioase.

Tocmai această şopârlă îmi reaminti de

fotografiile mele. Două obiecte de valoare am pe lume: unul este un aparat fotografic, iar celălalt o scrisoare datând din 10 februarie 1867 de la Deák[3] către Von Beust. De mi-ar oferi cineva bani pentru scrisoare, i-aş ceda-o cu recunoştinţă; în schimb, la aparatul meu fotografic ţin foarte mult şi numai foamea m-ar putea hotărî să mă despart de el. Nu sunt un fotograf prea bun, dar îmi place grozav să cred că sunt.

Am fotografiat „La Réserve”, şi cu o zi în urmă i-am dus un film farmacistului din sat, ca să mi-l developeze. De obicei, nu-mi trece măcar prin minte să le dau altora filmele la developat. Jumătate din plăcerea fotografului amator constă în a-şi executa singur, în camera obscură, această lucrare. Experimentam însă un procedeu şi, dacă n-aş fi văzut rezultatele experienţelor înainte de a pleca din St. Gatien, n-aş fi avut prilejul să mă folosesc de ele. Lăsasem aşadar filmul la farmacist. Negativul urma să fie developat şi uscat până la ora unsprezece. Era unsprezece şi jumătate. Mă gândeam că, dacă m-aş duce acum la farmacist, aş avea timp să mă înapoiez, să fac o baie în mare şi apoi să iau un aperitiv înainte de dejun.

Am pornit de-a lungul terasei, apoi am înconjurat grădina şi am urcat câteva trepte spre şosea, în timp ce un soare dogoritor făcea să tremure aerul deasupra asfaltului. Nu purtam pălărie şi, când mi-am atins părul, aveam impresia că arde ca focul. Mi-am acoperit capul cu o batistă

---

[3] Deák Ferenc (1803-l876), om politic maghiar; iniţiator al politicii de compromis faţă de Austria.

şi am luat-o pe deal, apoi în josul străzii principale ce duce în port.

În farmacie era răcoare, iar mirosurile de parfumerie şi dezinfectante îmbălsămau aerul. Nici nu se stinse bine sunetul clopoţelului de la uşă că farmacistul din spatele tejghelei îşi îndreptă ochii spre mine. Privirile ni se întâlniră, dar el părea că nu mă recunoaşte.

— *Monsieur?*

— Am lăsat ieri aici un film la developat.

— Nu-i încă gata!

— Dar mi-aţi promis pentru ora unsprezece.

— Nu-i încă gata, repetă farmacistul răspicat.

O clipă n-am spus nimic. Comportarea farmacistului era cam ciudată. Ochii lui măriţi de lentilele groase de cristal ale ochelarilor rămăseseră aţintiţi asupra mea. Aveau o strălucire stranie. Apoi mi-am dat seama ce înseamnă toate astea. Omului îi era teamă.

Îmi reamintesc că acest fapt mi-a provocat un uşor şoc. Îi era frică de mine. Îi era teamă de mine, care o viaţă întreagă m-am temut de alţii! Găsisem în sfârşit pe cineva căruia să-i inspir teamă. Îmi venea să râd. Totodată, eram însă şi indignat, căci îmi închipuiam că ştiu ceea ce s-a putut întâmpla. Mi-a stricat filmul.

— Negativul n-a ieşit bine? am întrebat eu.

El clătină energic din cap.

— Perfect, domnule. Trebuie doar să-l usuc. Dacă sunteţi amabil să-mi daţi numele şi adresa dumneavoastră, vă voi trimite filmul cu fiul meu, îndată ce negativul va fi gata.

— Bine, atunci voi reveni.

— Nu trebuie să vă deranjaţi, *monsieur.*

Glasul avea acum o nuanţă ciudată de alarmă. O bănuială îmi trecu prin minte. Dacă omul a stricat filmul şi dacă se ferea copilăreşte să-mi comunice chiar el vestea proastă, asta nu mă privea pe mine. Mă şi resemnasem cu pierderea experienţelor mele.

— Foarte bine.

I-am dat numele şi adresa. Le repetă cu voce tare pe când le nota.

Monsieur Vadassy. *Hotel de la Réserve.* Vocea lui deveni mai stinsă şi-şi umezi buzele înainte de a continua:

— Vă voi trimite filmul la adresa dumneavoastră de îndată ce va fi gata.

I-am mulţumit, îndreptându-mă spre uşa magazinului. Un om cu o pălărie de panama şi un costum negru de sărbătoare ce-i venea prost se opri în faţa mea. Caldarâmul era îngust şi, cum nu se mişca din loc ca să mă lase să trec, i-am şoptit o scuză şi am încercat să mă strecor pe lângă el. Dar în acest moment, străinul îmi strânse brusc braţul:

— *Monsieur* Vadassy?

— Da?

— Trebuie să vă rog să mă însoţiţi până la comisariat.

— Dar pentru ce anume?

— Doar o formalitate în legătură cu paşaportul dumneavoastră, *monsieur,* zise el cu o politeţă flegmatică.

— Atunci n-ar fi cazul să mă duc să-mi iau

paşaportul de la hotel?

Nu răspunse, dar privi peste capul meu, făcând un semn imperceptibil. O altă mână mă prinse şi mai strâns de braţul celălalt. Am privit peste umăr şi am observat că un agent în uniformă stătea în uşa farmaciei, în spatele meu. Farmacistul dispăruse.

Mâinile lor mă tot smuceau încoace şi încolo, nu cu prea multă blândeţe.

— Nu înţeleg, am spus eu.

— Veţi înţelege, răspunse scurt şi răspicat cel îmbrăcat în haine civile. *Allez, file!*[4]

Acum nu mai era deloc politicos.

[4] Hai, mişcă! *(franceză).*

II

Drumul până la poliţie se sfârşi în linişte. După demonstraţia de autoritate de la început, agentul rămase cu câţiva paşi în urmă, îngăduindu-mi astfel s-o iau înainte cu omul îmbrăcat în haine civile. Eram mulţumit, deoarece nu doream deloc să fiu condus de mână prin sat, ca şi cum aş fi fost un hoţ de buzunare. Cum se întâmplă, totuşi, am atras câteva priviri curioase şi chiar am prins cu urechea o remarcă batjocoritoare a doi trecători făcând aluzie la *violon.*

Argoul francez este foarte greu de priceput. Ţi-ai putea închipui că „vioară” înseamnă orice altceva, afară de comisariatul de poliţie. E singura clădire din St. Gatien într-adevăr urâtă, un fel de cub respingător din beton, murdar, cu nişte ferestre asemănătoare unor ochi. Este situată la vreo câteva sute de metri departe de sat, dincolo de golf; mărimea ei se explică prin aceea că adăposteşte administraţia poliţiei pe o arie al cărei centru este întâmplător St. Gatien. Faptul că St. Gatien este în acelaşi timp unul dintre satele cele mai mici din zona aceea, mai puţin accesibile şi mai respectuoase faţă de lege, era, evident, trecut cu vederea de forurile corespunzătoare.

Camera în care am fost introdus n-avea nimic altceva decât o masă şi câteva bănci de lemn. Omul în haine civile se retrase cu importanţă, lăsându-mă cu agentul, care se aşeză pe bancă alături de mine.

— Va dura mult treaba asta?

— N-aveţi voie să vorbiţi.

Am privit pe fereastră. Dincolo de golf, puteam vedea umbrelele colorate ale plajei hotelului „La Réserve”. N-o să mai am timp, am gândit eu, să fac o baie în mare. În schimb, poate că la înapoiere o să iau un aperitiv la una dintre cafenele. Toată povestea asta era foarte plicticoasă.

— *Attention,* zise pe neaşteptate agentul ce mă escorta. Uşa se deschise şi un om mai în vârstă, cu un toc înfipt după ureche, fără chipiu, cu tunica descheiată, ne făcu semn să ieşim. Agentul meu îşi ridică gulerul, îşi aranja tunica, îşi îndreptă chipiul, îmi strânse puternic braţul fără ca să fie nevoie şi mă conduse printr-un coridor într-o cameră aflată la capătul acestuia. Bătu uşor la uşă şi o deschise. Apoi mă împinse înăuntru.

Simţii sub picioare o zdreanţă de covor. Faţă în faţă cu mine, îndărătul unei mese, cu un vraf de hârtii răspândite alandala, şedea un omuleţ ce părea a fi un afacerist. Era comisarul. Lângă masă, pe un scăunel, cu braţele arcuite, şedea ţeapăn un om foarte gras într-un costum crem. Afară de o şuviţă sură, lipită pe cutele de grăsime din jurul gâtului, era chel. Pielea feţei era moale şi fălcile îi atârnau în cute, trăgându-i în jos colţurile gurii. Acestea îi dădeau un vag aer de om al legii. Ochii îi erau extraordinar de mici, iar pleoapele mari. Năduşeala îi curgea pe faţă şi-şi vârâse înăuntrul gulerului o batistă stoarsă. Nu mă privea.

— Josef Vadassy?

Astfel mi se adresă comisarul.

— Da.

Comisarul îi făcu un semn agentului ce se afla în spatele meu şi acesta ieşi, închizând încet uşa în urma lui.

— Buletinul dumitale de identitate!

Am scos buletinul din portofel şi i l-am prezentat. Trase o foaie de hârtie spre el şi începu să ia notiţe.

— Vârsta?

— Treizeci şi doi.

— După câte văd, eşti profesor de limbi străine?

— Da.

— Unde eşti angajat?

— La şcoala de limbi străine Bertrand Mathis, *Avenue Marceau* nr. 114 bis, Paris, 6.

În timp ce comisarul scria toate astea, mi-am aruncat privirea spre omul cel gras. Ochii îi erau închişi şi-şi făcea uşor vânt cu batista.

— *Attention!,* zise comisarul cu glas ascuţit. Cu ce fel de afaceri te ocupi aici?

— Îmi petrec concediul.

— Eşti cetăţean iugoslav?

— Nu, ungur.

Comisarul privea neplăcut impresionat. Simţeam cum mă lasă curajul. Lunga şi laborioasa explicaţie a situaţiei cetăţeniei mele sau, mai bine zis, a absenţei unei cetăţenii urma de-abia să fie dată. În mod infailibil, aceasta stârnea cele mai rele instincte ale oficialităţii. Comisarul scotoci printre hârtiile ce se aflau pe masă. Deodată, scoase o exclamaţie de satisfacţie şi-mi vârî ceva sub nas.

— Atunci cum explici asta, *monsieur?*

Cu o tresărire mi-am dat seama că „asta” reprezenta paşaportul meu, paşaport ce credeam că se află în valiza de la hotel. Asta însemna că poliţia fusese în camera mea. Am început să mă simt îngrijorat.

— Aştept explicaţia, *monsieur.* Cum explici că dumneata, un ungur, te foloseşti de un paşaport iugoslav? Şi pe deasupra de unul care nu mai este valabil de zece ani?

Cu coada ochiului am observat că omul cel gras încetase de a-şi mai face vânt şi am început să dau explicaţia învăţată pe de rost.

— M-am născut la Szabadka, în Ungaria. În urma tratatului de la Trianon din 1919, oraşul Szabadka a fost integrat în teritoriul iugoslav. În 1921, am fost student la universitatea din Budapesta. În acest scop, am obţinut un paşaport iugoslav. Pe când mă aflam încă la universitate, tatăl şi fratele meu mai în vârstă au fost împuşcaţi de poliţia iugoslavă, din motive politice. Mama murise în timpul războiului şi nu mai aveam niciun fel de rude sau prieteni. Fusesem sfătuit să nu mai încerc să mă înapoiez în Iugoslavia. Condiţiile din Ungaria erau îngrozitoare. În 1922, am plecat în Anglia, unde am rămas, predând limba germană la o şcoală din apropierea Londrei, până în anul 1931, când mi s-a retras permisul de exercitare a profesiei. Am fost unul dintre nenumăraţii străini cărora li s-au retras atunci cărţile de muncă. Îndată ce mi-a expirat paşaportul, am depus o cerere de reînnoire la legaţia iugoslavă din Londra, dar mi-a fost respinsă pe motivul că încetasem de a mai fi

cetăţean iugoslav. Mai târziu am optat pentru cetăţenia britanică, dar în momentul când mi s-a retras dreptul de muncă, am fost silit de împrejurări să-mi caut de lucru în altă parte. Am plecat deci la Paris. Autorităţile poliţieneşti mi-au eliberat autorizaţia de rămânere provizorie, cu condiţia însă ca, odată plecat din Franţa, să nu mi se mai permită înapoierea. De atunci am depus cerere pentru obţinerea dreptului de cetăţenie franceză.

Îi priveam pe rând pe amândoi. Omul cel gras îşi aprinse o ţigară, comisarul trânti cât colo cu dispreţ paşaportul meu fără valoare şi-i aruncă o privire colegului său. Mă uitam tocmai la comisar, când omul cel gras deschise gura ca să vorbească. Glasul lui mă făcu să tresar, fiindcă de pe buzele groase, din falca aceea masivă şi din corpul enorm venea un timbru subţire, uşor răguşit.

— Care au fost acuzaţiile politice pentru care tatăl şi fratele dumitale au fost împuşcaţi?, întrebă el.

Vorbea încet şi cu grijă, ca şi cum îi era teamă ca nu cumva să i se stingă vocea. Când m-am întors spre dânsul ca să răspund, îşi aprindea o ţigară, aşa cum se aprinde ţigara de foi, suflând o dâră de fum spre capătul ce ardea.

— Erau social-democraţi, am spus eu.

Comisarul exclamă „Aha!”, ca şi cum totul era acum perfect clarificat.

— Atunci asta ar explica poate…, începu el în silă.

Dar omul cel dolofan ridică mâna, întrerupându-

l. O mână mică şi groasă, cu un colac de grăsime împrejurul încheieturii, ca acela al unui copilaş.

— Ce limbi predai, *monsieur* Vadassy?, mă întrebă cu un ton blând.

— Germana, engleza, italiana, uneori chiar maghiara. Nu văd, totuşi, ce legătură pot să aibă întrebările astea cu paşaportul meu.

El se prefăcu că nu ia în seamă ultima mea observaţie.

— Ai fost în Italia?

— Da.

— Când?

— În copilărie îmi petreceam de obicei vacanţa acolo.

— N-ai mai fost în timpul actualului regim?

— Din motive bine întemeiate, nu.

— Cunoşti vreun italian în Franţa?

— Da, pe unul care lucrează unde lucrez şi eu. E profesor ca şi mine.

— Numele lui?

— Filipino Rossi.

Am observat cum comisarul îşi notă numele.

— Alţii?

— Nu!

— Eşti fotograf, *monsieur* Vadassy?

— Da, amator.

— Câte aparate de fotografiat ai?

— Unul.

Întrebarea mi s-a părut fantastică.

— De ce fabricaţie?

— Zeiss-Contax.

Deschise un sertar al biroului.

— Ăsta-i?

Am recunoscut aparatul.

— Da, ăsta e, am spus eu enervat. Şi aş dori să ştiu cu ce drept mi-aţi scos din cameră lucrurile ce-mi aparţin. Vă rog să mi-l înapoiaţi.

Am întins mâna spre el. Comisarul puse aparatul înapoi în sertar.

— Ai şi alt aparat afară de ăsta?

— V-am spus o dată că nu!

Un rânjet de triumf răsări pe faţa comisarului. Deschise din nou sertarul.

— Atunci, stimate *monsieur* Vadassy, cum îţi explici faptul că farmacistul din sat a primit de la dumneata pentru developare filmul acesta care are o lungime de film cinematografic?

L-am privit fix. În mâinile lui întinse ţinea negativul developat pe care i-l lăsasem farmacistului. Din locul unde şedeam puteam vedea prin lumina ferestrei filmările mele experimentale; două duzini cu un singur subiect: şopârle. Apoi am văzut cum comisarul rânjeşte din nou. Am râs plin de mânie, cât am putut:

— Acum îmi dau seama, am spus cu hotărâre, că nu sunteţi fotograf, *monsieur.* Ăsta nu-i un film cinematografic.

— Nu?

— Nu. Admit că seamănă puţin cu unul. Dar veţi constata că filmul cinematografic este cu un milimetru mai îngust. Asta-i o bobină standard de 36/24 pentru expuneri de 36 de milimetri la aparatul Contax.

— Aşadar, fotografiile astea au fost luate cu

aparatul ăsta de aici, aparatul care a fost găsit în camera dumitale?

— Desigur.

Interveni o pauză mai îndelungată. Am observat cum cei doi schimbau priviri între ei.

— Când ai sosit la St. Gatien?

Întrebarea o punea din nou omul cel gras.

— Marţi.

— De unde?

— De la Nisa.

— Când ai plecat din Nisa?

— Am plecat cu trenul de 9.29.

— Când ai sosit la „Réserve"?

— Exact înainte de masa de seară, cam pe la orele şapte.

— Trenul de la Nisa soseşte însă la Toulon la 3.30. La ora 4 pleacă un autobuz de acolo spre St. Gatien. Ar fi trebuit să soseşti la ora cinci. Cum explici întârzierea?

— Dar asta-i ridicol!

Privi repede spre tavan. Ochii lui mici deveniră glaciali şi ameninţători.

— Răspunde la întrebarea mea, de ce ai întârziat?

— Foarte bine. Am lăsat valiza în gara Toulon şi m-am dus să mă plimb pe jos, pe malul apei. Nu văzusem până atunci Toulonul; de altfel, mai pleca un autobuz la ora şase.

Îşi şterse cu grijă interiorul gulerului.

— Ce salariu ai, *monsieur* Vadassy?

— O mie şase sute de franci pe lună.

— Nu prea mult, nu ţi se pare?

— Din nefericire, nu-i prea mult.

— Contaxul nu-i un aparat scump?

— E un aparat bun.

— Nu mă îndoiesc; te întreb însă cât l-ai plătit?

— Patru mii cinci sute de franci.

Fluieră uşor.

— Aproape salariul pe trei luni, nu-i aşa?

— Dar fotografiatul e pasiunea mea.

— De, mi se pare o pasiune cam costisitoare! Se pare că eşti destul de ingenios ca s-o scoţi la capăt cu un salariu de o mie şase sute de franci pe lună. În plus, concediul la Nisa precum şi şederea la „Réserve”! Mai mult decât ne putem permite noi, bieţii funcţionari de poliţie. Ce spui, domnule comisar?

Comisarul zâmbi cam sardonic. Simţeam cum îmi năvăleşte sângele în obraz.

— Am făcut economii ca să-mi cumpăr un aparat fotografic, am spus. Cât priveşte concediul, este primul pe care mi l-am îngăduit în ultimii cinci ani. Am pus şi pentru asta bani deoparte.

— Fireşte.

Comisarul rânji cam batjocoritor, rostind acest cuvânt. Rânjetul lui mă scoase din sărite.

— Acum, *monsieur,* am protestat cu mânie, sunt sătul de toate astea. E rândul meu să vă cer explicaţii. În definitiv, ce doriţi de la mine? Sunt pregătit să vă răspund la întrebări în legătură cu paşaportul meu. Dumneavoastră aveţi tot dreptul să le puneţi. Dar nu aveţi dreptul să vă însuşiţi obiecte ce-mi aparţin. Nu aveţi dreptul să mă interogaţi în modul ăsta despre afacerile mele

personale. În privinţa acelor negative cărora pare să le atribuiţi o importanţă atât de misterioasă, nu am ştiut până acum că fotografiatul unor şopârle este interzis. Uitaţi ce-i, *messieurs,* n-am comis nicio crimă, dar mi-e foame şi e timpul să-mi iau micul dejun. Vă rog să-mi înapoiaţi imediat aparatul fotografic, filmul şi paşaportul.

Pentru moment, se aşternu o linişte mormântală. Priveam când la unul, când la celălalt. Niciunul nu se mişca.

— Foarte bine, am spus în cele din urmă, întorcându-mă spre uşă.

— Un moment, replică omul cel gras.

M-am oprit.

— Ei, ce mai vreţi acum?

— Te rog nu-ţi mai pierde timpul degeaba şi nu ne face nici pe noi să ni-l pierdem. Omul care stă afară, la uşă, nu-ţi va permite să pleci. Mai avem câteva întrebări.

— Puteţi să mă ţineţi aici cu forţa, am spus indignat, dar nu puteţi să mă siliţi să vă răspund la alte întrebări.

— Fireşte, zise încet omul cel gras, asta-i legea. Dar te putem sfătui să te conformezi, e doar în interesul dumitale.

N-am mai zis nimic.

Omul cel gras luă negativul de pe masa comisarului şi, ţinându-l în faţa luminii, îl trecu printre degete.

— Peste două duzini de fotografii, comentă el şi, practic vorbind, toate la fel. Mi se pare curios. Nu eşti de aceeaşi părere, Vadassy?

— Nicidecum, am răspuns scurt. Dacă aveaţi vreo idee despre fotografiat sau dacă eraţi măcar un observator obişnuit, aţi fi remarcat că fiecare dintre fotografii este altfel luminată, astfel că, în fiecare, umbrele sunt dozate în alte moduri. Faptul că obiectul fotografiat este în fiecare caz o şopârlă n-are niciun fel de importanţă. Diferenţele constau în modul în care cade lumina asupra fiecăreia. Oricum, chiar dacă aş dori să fac o sută de imagini de şopârle la soare, nu văd ce interes ar prezenta asta pentru dumneavoastră.

— Asta-i o explicaţie foarte ingenioasă, Vadassy. Într-adevăr, foarte ingenioasă. Dar acum lasă-mă să-ţi spun ceea ce cred eu. Părerea mea este că nu ai nici cel mai mic interes pentru ceea ce ai fotografiat în cele douăzeci şi şase de experienţe şi că mai degrabă ai căutat să consumi filmul cât mai repede cu putinţă ca să termini bobina şi să developezi celelalte zece clişee.

— Celelalte zece? Dar despre ce-i vorba?

— Nu-i o pierdere de timp să te prefaci că nu ştii, Vadassy?

— Într-adevăr, nu înţeleg deloc la ce vă referiţi.

Se sculă de pe scaun şi rămase în picioare lângă mine.

— Cum nu înţelegi? Dar despre primele zece clişee ce ai de spus, Vadassy? Nu vrei să ne explici, atât comisarului, cât şi mie, cu ce scop ai făcut *acele* fotografii? Desigur că ne-ar interesa foarte mult să ştim. Mă ciocăni cu degetul pe piept. Oare tot lumina te interesa aşa de mult, Vadassy, sau masa de umbre ale noilor fortificaţii din afara

portului naval al Toulonului?

Am rămas cu gura căscată.

— Nu cumva e o glumă?

Singurele fotografii care se mai găseau pe pelicula aceea erau câteva făcute cu ocazia carnavalului de la Nisa, ce avusese loc cu o zi înainte de plecarea mea.

— Recunoşti că fotografiile de pe acest film sunt făcute de dumneata?, rosti el apăsat.

— Da, am mai spus-o.

— Bine. Priveşte-le, te rog.

Am luat negativul, l-am ţinut la lumină şi l-am desfăşurat încet printre degete. Şopârle, şopârle şi iar şopârle. Unele dintre imagini erau foarte reuşite. Şopârle. Alte şopârle. Deodată, m-am oprit, mi-am îndreptat ochii în sus. Amândoi mă priveau cu atenţie.

— Continuă, Vadassy, zise comisarul în mod ironic, nu te osteni să te arăţi surprins.

Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Am privit din nou negativul. Era o filmare panoramică a unei părţi a coastei, în parte întunecată de ceva ce părea o crenguţă aproape de lentila aparatului. Era ceva pe linia coastei – o fâşie scurtă, cenuşie. O altă fotografie, de data aceasta luată de mai aproape şi dintr-un unghi diferit, al aceleiaşi fâşii cenuşii. Într-o parte erau câteva obiecte care arătau ca nişte chepenguri. Alte imagini. Două dintre ele luate din acelaşi unghi; alta era luată de sus în jos, şi mai de aproape. Pe urmă, se iviră trei clişee, aproape complet voalate, ale unei mase obscure, aflată în faţa aparatului fotografic.

Marginea masei era pătată şi foarte slab imprimată, ca o bucată de cârpă. Se mai vedea apoi ceva, complet neclar şi foarte aproape de aparat, ce părea o suprafaţă de beton. Ultima dintre ele era supraexpusă şi numai un colţ era întunecat. Imaginea era luată de la capătul unui fel de galerii late de beton. Se mai vedeau unele dispozitive curioase de iluminare. Un moment, am fost nedumerit. Apoi am înţeles, în sfârşit. Priveam ţevile lungi şi lucioase ale unor tunuri de asediu.

III

De formalităţile arestării mele se ocupa un judecător de instrucţie, un omuleţ hărţuit care, îndemnat de inspectorul cel gras, mă supuse unei anchete superficiale, înainte de a-i da dispoziţii comisarului să-şi expună capetele de acuzare. După cum am aflat, eram acuzat de spionaj, de încălcarea legilor într-o zonă militară prin luarea unor fotografii care, aflându-se în posesia mea, erau socotite primejdioase pentru securitatea Republicii Franceze. După ce mi-au fost citite acuzaţiile şi am declarat că le-am înţeles, mi s-a luat cureaua, ca nu cumva să mă spânzur, mi-au fost golite buzunarele şi, ţinându-mi pantalonii cu mâinile, m-am lăsat condus într-o celulă din spatele clădirii. Acolo am fost lăsat singur.

Scurt timp după asta, am început să mă gândesc cu mai mult calm. Era ridicol. Jignitor. Imposibil. Totuşi se întâmplase. Mă aflam într-o celulă a poliţiei, arestat sub învinuirea de spionaj. Pedeapsa, în caz de condamnare, ar fi fost, poate, patru ani de detenţiune – patru ani într-o închisoare franceză – şi apoi expulzarea. Aş fi putut rezista închisorii – chiar uneia franceze –, dar expulzarea! Simţeam că mă îmbolnăvesc şi eram disperat de teamă.

Dacă eram expulzat din Franţa, nu mai aveam unde să mă duc. În Iugoslavia aş fi fost arestat, în Ungaria n-aş fi fost admis. Nici în Germania şi nici în Italia. Chiar dacă un spion condamnat ar putea ajunge în Anglia fără paşaport, nu i s-ar permite să

ocupe o slujbă. În America n-aş fi decât un străin indezirabil. Republicile sud-americane ar pretinde o garanţie bănească pentru buna mea purtare, bani pe care nu-i aveam. Uniunea Sovietică nu m-ar putea ajuta fiind un spion condamnat, aşa cum n-ar putea nici Anglia. Şi chinezii îţi cereau paşaport. Nicăieri n-aş fi putut să mă stabilesc, nicăieri. Dar în definitiv, ce importanţă avea? Nu interesa pe nimeni ce ar urma să i se întâmple unui biet profesor de limbi străine fără cetăţenie. Niciun consul n-ar interveni în favoarea lui; niciun parlament, niciun congres, nicio cameră de deputaţi nu s-ar interesa de soarta lui. În mod oficial, el nici nu există; e o abstracţie, un fel de spirit. Tot ce ar putea face, în mod decent şi logic, ar fi să-şi curme zilele.

M-am stăpânit din răsputeri. Mă năpădea isteria. Nu eram încă un spion condamnat. Mă mai găseam încă în Franţa. Trebuia să-mi pun mintea la contribuţie, să mă gândesc ca să descopăr cea mai simplă explicaţie ce se poate da prezenţei acelor fotografii în aparatul meu fotografic. Trebuia să cercetez fondul lucrurilor. Trebuia să-mi îndrept gândurile înapoi la Nisa.

După cum îmi aminteam, pusesem un nou rol-film în aparat şi efectuasem luni fotografiile carnavalului. M-am înapoiat apoi la hotel şi mi-am pus aparatul în valiză. În seara aceea, când am împachetat mai târziu, era încă acolo. Rămăsese în valiza mea până marţi seara, când am despachetat lucrurile la „Réserve”. În timpul cât am stat la Toulon, valiza mea fusese depozitată la biroul de

bagaje al gării. Să fi putut oare cineva să se folosească de ea în cele două ore cât m-am plimbat prin Toulon? Imposibil. Valiza era încuiată şi nimeni n-ar fi putut s-o deschidă prin efracţie în cele două ore cât s-a aflat la biroul de bagaje şi astfel să fure aparatul, să execute fotografiile periculoase şi apoi să aducă aparatul înapoi. Afară de asta, ce rost mai avea să aducă aparatul înapoi? Nu, această presupunere nu stătea în picioare.

Îmi trecu apoi prin minte altă idee. Fotografiile pe care se presupunea că le luasem erau primele zece de pe bobină. Aşa trebuie să fi fost, deoarece ultima din seria şopârlelor era a treizeci şi şasea. După cum se ştie, nu poţi derula un film pe dos şi nici nu era un film cu expuneri duble. Deci, cum filmul fusese început în timpul carnavalului de la Nisa, în locul lui trebuie să fi fost pus unul nou, înainte de a se fi luat fotografiile de la Toulon. Foarte emoţionat, am sărit din patul pe care şedeam şi pantalonii îmi căzură jos. I-am ridicat şi, cu mâinile în buzunare, am început să măsor celula încolo şi încoace.

Desigur! Acum îmi aduceam aminte. Am fost oarecum surprins să constat că, în momentul când începusem experimentările cu exponometrul, aparatul înregistrase numărul unsprezece. Credeam că făcusem numai opt clişee la Nisa. Dar e foarte uşor să uiţi numerele unor clişee fără importanţă, mai ales atunci când sunt treizeci şi şase de clişee pe bobină. Da, cu siguranţă că filmul fusese schimbat. Dar când? Desigur că nu putuse fi schimbat înainte de sosirea mea la „Réserve”;

începusem să fotografiez şopârlele de-abia în dimineaţa următoare, după micul dejun. Am ajuns, deci, la concluzia că în intervalul de marţi, de la ora 7 seara, şi până miercuri la ora 8.30 dimineaţa (ora micului dejun), aparatul mi-a fost luat din cameră, hoţul a introdus în el un film nou, s-a dus la Toulon, a pătruns în zona militară păzită cu multă străşnicie şi a făcut fotografiile, apoi s-a înapoiat la „Réserve”, aducând şi lăsând aparatul în camera mea.

Nu prea părea posibil şi cu atât mai puţin probabil. Făcând chiar abstracţie de orice altă obiecţie, rămânea problema luminii. Pe la ora 8 seara e aproape întuneric şi, cum eu nu sosisem înainte de şapte, asta însemna că ziua de marţi putea fi exclusă. Chiar presupunând că fotograful plecase seara târziu şi începuse lucrul a doua zi, odată cu răsăritul soarelui, ar fi trebuit să lucreze foarte repede şi cu multă îndemânare ca să-mi poată strecura aparatul înapoi în cameră, în timp ce eu mă aflam în pat, privind pe fereastră. Totuşi, de ce să-mi înapoieze aparatul cu filmul în el? Şi, în sfârşit, cum a intrat poliţia pe fir? S-o fi anunţat oare cel care executase fotografiile, fără să-şi divulge numele? Desigur, mai era şi farmacistul la mijloc. Evident că poliţia stătuse la pândă să-l înhaţe pe posesorul negativului. Poate că farmacistul a fost prins cu fotografiile şi a jurat că nu-i aparţineau. Dar asta nu explica deloc faptul că se aflau împreună cu fotografiile mele experimentale. Pe negativ nu era vizibil niciun fel de montaj. Totul era o enigmă îngrozitoare.

Tocmai pe când mă agitam să caut o a treia explicaţie, se auziră paşi pe coridorul de afară şi uşa celulei se deschise. Intră omul cel gras în costumul crem. Uşa se închise în spatele lui. Mai întâi îşi şterse cu batista interiorul gulerului, apoi îmi făcu un semn şi se aşeză pe pat.

— Stai jos, Vadassy.

M-am aşezat pe singurul obiect de mobilier ce se mai afla în cameră, un bideu de fier emailat, cu capac de lemn. Ochii lui mici şi primejdioşi mă cercetau foarte atent.

— N-ai dori o farfurie cu supă şi puţină pâine?

Nu mă aşteptam la asta.

— Nu, mulţumesc. Nu mi-e foame.

— Poate o ţigară?

Îmi oferi un pachet mototolit de *Gauloises.* Gestul acesta de solicitudine mi se păru foarte suspect; am luat totuşi o ţigară. Îmi dădu s-o aprind de la capătul ţigării lui. Apoi îşi şterse cu multă grijă năduşeala de pe buza de sus şi din dosul urechilor.

— De ce, spuse el în sfârşit, ai admis că ai făcut fotografiile alea?

— Asta-i altă anchetă oficială?, am întrebat eu.

Cu batista udă leoarcă de năduşeala îşi şterse scrumul ce-i căzuse pe pântece.

— Nu. Judecătorul de instrucţie al districtului îţi va lua un interogatoriu oficial. E o chestiune ce nu mă priveşte. Eu fac parte din siguranţa generală şi sunt ataşat pe lângă Serviciul de Informaţii al Departamentului Naval. Poţi deci să-mi vorbeşti deschis, fără niciun înconjur.

Nu am putut înţelege cum ar fi cu putinţă ca un spion să vorbească deschis unui membru al Serviciului de Informaţii de pe lângă Departamentul Naval, totuşi n-am menţionat acest lucru. Intenţionam, într-adevăr, să vorbesc atât de liber pe cât îmi era îngăduit.

— Foarte bine. Am admis că am făcut fotografiile deoarece le făcusem într-adevăr. Vreau să spun pe cele care erau pe film, în afară de primele zece.

— Fie. Dar atunci cum îţi explici primele zece?

— Cred că mi-a fost schimbat filmul din aparat.

El ridică sprâncenele. M-am afundat într-o povestire lungă, ca să explic tot ce făcusem de când părăsisem Nisa şi deducţiile la care ajunsesem cu privire la originea fotografiilor încriminate. Mă ascultă cu atenţie, dar, după cât se părea, nu era de loc impresionat.

— Desigur, toate acestea nu sunt dovezi, zise el după ce am terminat.

— Nici nu le prezint ca atare. Nu fac altceva decât să încerc să găsesc o explicaţie rezonabilă a acestei poveşti fantastice.

— Comisarul crede că a găsit explicaţia. Nu-l condamn. Privind lucrurile în faţă, aşa cum se prezintă cazul, este net împotriva dumitale. Fotografiile sunt pe negativul despre care ai admis că-i al dumitale. Eşti totodată şi o persoană suspectă. Simplu!

L-am privit ţintă în ochi.

— Conchid, însă, *monsieur,* că nu sunteţi mulţumit de această explicaţie.

— N-am spus asta.

— Nu, dar atunci, cu greu pot să-mi explic prezenţa dumneavoastră aici, vorbindu-mi în acest mod, dacă aţi fi fost mulţumit.

Faţa lui se schimbă, schiţând un rânjet.

— Se pare că supraestimezi importanţa dumitale. Nu mă interesează spionii, ci acei în al căror serviciu sunt.

— Atunci, am spus indignat, vă pierdeţi timpul. Nu eu sunt persoana care a făcut fotografiile şi singurul meu patron este *monsieur* Mathis, care mă plăteşte ca să predau cursuri de limbi străine.

Părea însă că nu mă ascultă. Interveni o pauză.

— Comisarul şi cu mine suntem de acord, zise el în cele din urmă, că te afli într-una dintre următoarele trei situaţii: eşti sau un spion deştept, sau unul foarte prost sau un om nevinovat. După părerea comisarului, ar trebui să afirm că te afli într-a doua. De la început, eu am înclinat să te cred nevinovat. Te-ai comportat prea stupid. Niciun vinovat n-ar putea fi atât de imbecil ca dumneata.

— Vă mulţumesc.

— Nu sunt deloc dornic de mulţumirile dumitale, Vadassy. A fost o concluzie ce mi-a displăcut foarte mult.

În orice caz, acum nu mai pot face nimic pentru dumneata. Te rog să înţelegi asta. Ai fost arestat de comisar. Poate să fii nevinovat, dar n-o să mă simt câtuşi de puţin tulburat dacă vei fi trimis la închisoare.

— Sunt sigur de asta.

— Pe de altă parte, continuă el gânditor,

esenţialul este să ştiu cine a fost de fapt *acela* care a făcut fotografiile.

Se aşternu din nou tăcerea. Îmi dădeam seama că el se aştepta la o explicaţie oarecare din partea mea. Dar, la rândul meu, l-am lăsat să continue. Într-adevăr, după câteva clipe, spuse:

— Dacă reuşim să-l descoperim pe adevăratul criminal, am putea să facem ceva pentru dumneata, Vadassy.

— Să faceţi ceva pentru mine?

Îşi drese zgomotos glasul.

— Ei bine, desigur, cum dumneata n-ai un consul să intervină, în cazul de faţă suntem răspunzători şi trebuie să avem grijă ca să fii tratat cum se cuvine. Cu condiţia să colaborezi cu noi în mod satisfăcător, nu trebuie să-ţi fie deloc teamă.

— V-am spus tot ce ştiu, *monsieur*…

M-am oprit. Mi se pusese un nod în gât, aşa că nu mai puteam scoate niciun cuvânt. Dar omul cel gras crezu evident că mă aşteptam să-şi decline numele.

— Beghin, zise el. Michel Beghin.

Se opri ca să-şi privească din nou regiunea pântecelui. Căldura din celulă era insuportabilă şi vedeam cum năduşeala de pe piept îi pătrundea prin cămaşa vărgată.

— Oricum ar fi, adăugă el, cred că vei fi în stare să ne ajuţi.

Se sculă de pe pat, se duse la uşa celulei şi lovi cu pumnul în ea. Cheia ţăcăni şi, în acel moment, am văzut afară uniforma unui agent. Omul cel gras îi şopti ceva ce n-am putut înţelege şi uşa se

închise din nou. El mai rămase în picioare acolo şi-şi aprinse o altă ţigară. Peste un minut, uşa se deschise din nou şi grasul luă ceva de la agent. De îndată ce uşa se închise, se întoarse iar spre mine. Ţinea în mână aparatul fotografic.

— Îl recunoşti?

— Desigur.

— Ia-l şi examinează-l foarte amănunţit. Aş vrea să ştiu dacă descoperi ceva curios la el.

L-am luat şi am făcut ceea ce mi-a spus. Am încercat obturatorul, vizorul şi telemetrul; am scos lentilele şi am desfăcut cutia aparatului; am controlat cu atenţie fiecare colţişor şi ascunziş al aparatului. În cele din urmă, l-am aşezat înapoi în casetă.

— Nu văd nimic curios. Este exact în starea în care l-am lăsat.

Îşi puse mâna în buzunar şi scoase o bucată de hârtie împăturită. O ţinu în sus.

— Asta am găsit-o în portofelul dumitale, Vadassy. Uită-te la ea!

Am luat hârtia şi am desfăcut-o. Apoi l-am privit.

— Dar ce vreţi să spuneţi cu asta?, am răspuns eu în defensivă. Nu-i altceva decât poliţa de asigurare a aparatului. După cum mi-aţi reamintit, este vorba de un aparat scump. Am plătit câţiva franci ca să mă asigur împotriva unei eventuale pierderi sau, am adăugat apăsat, a unui furt.

El îmi luă hârtia, scoţând un oftat plin de răbdare.

— Norocul dumitale, zise el, e că justiţia franceză se îngrijeşte de imbecili tot atât cât şi de

criminali. Poliţa asta de asigurare despăgubeşte pe Josef Vadassy împotriva pierderii aparatului Zeiss Ikon Contax cu seria nr. F/64523/2. Te rog să te uiţi la numărul seriei de pe aparatul de acolo.

M-am uitat. Numărul era altul.

— Dar, am exclamat iritat, ăsta nu-i aparatul meu. Cum se explică atunci că fotografiile mele se aflau pe negativul acela?

— Foarte simplu, scumpul meu imbecil, nu filmele au fost schimbate, ci aparatele. Acest aparat este de fabricaţie standard, folosit pe o scară largă. Ai folosit acest aparat cu imaginile făcute la Toulon ca să fotografiezi şopârlele alea stupide. Ai observat chiar că numărul expunerilor era altul decât acela al aparatului dumitale. Ai scos filmul şi l-ai dus la farmacist. El a văzut ce reprezentau aceste zece fotografii, aşa cum orice prost ar fi putut să vadă, şi le-a adus la poliţie. Acum îţi dai seama, imbecilule.

Fireşte că îmi dădeam.

— Aşadar, am spus eu, atunci când aţi proclamat în mod aşa de generos credinţa dumneavoastră în nevinovăţia mea, eraţi perfect conştient de ea. Aşa stând lucrurile, aş vrea să ştiu cu ce drept m-aţi ţinut arestat, după cum s-a întâmplat?

Îşi şterse creştetul capului cu batista şi mă măsură pe sub pleoapele lăsate în jos.

— Nu mă interesează arestarea dumitale. Nu pot face nimic. Cel ce-ţi poartă sâmbetele e comisarul, deoarece dovada asta a zădărnicit actul de acuzare; totuşi, în interesul justiţiei, s-a declarat

de acord să anuleze trei dintre acuzaţii. Deci, rămâne doar una.

— Care-i aceea?

— Ai fost în posesia unor fotografii socotite primejdioase pentru siguranţa Republicii. Ăsta-i un delict serios, adăugă el semnificativ, în afară de cazul când s-ar găsi mijloace ca să se anuleze şi ăsta. Bineînţeles, voi interveni pe lângă comisar în favoarea dumitale, dar mi-e teamă că în cazul că nu voi putea găsi un motiv destul de serios ca să justifice acest demers, care nu-i legal, acuzarea îşi va urma cursul. În cel mai fericit caz, asta ar însemna expulzarea.

Mi-a îngheţat sângele în vine.

— Vreţi să spuneţi, am răspuns eu cu fermitate, că dacă nu sunt de acord să colaborez cu dumneavoastră, după câte înţeleg, acuzarea asta ridicolă va fi întărită?

Nu răspunse. Îşi aprinse a patra ţigară. După ce termină, o lăsă să-i atârne uşor între buzele lăsate în jos. Suflă fumul peste ea şi privi gânditor la peretele gol, ca şi cum ar fi fost un tablou, iar el un negustor de obiecte de artă, voind să ştie cât să ofere.

— Aparatele fotografice, zise el gânditor, ar fi putut să fie schimbate pentru unul din trei motive: poate că cineva a vrut să-ţi facă un rău; poate că a vrut să scape de fotografii cât mai repede; se mai poate, de asemenea, ca cineva să-l fi luat din greşeală. Cred că prima ipoteză trebuie eliminată. E prea banală. Nu a existat niciun fel de indiciu: a) că vei duce filmul la developat, b) că farmacistul va

anunţa poliţia. A doua ipoteză este nereală. Fotografiile erau valoroase şi posibilitatea de a le recupera foarte problematică. Afară de asta, ele erau destul de sigure în aparat. Nu, personal cred că a fost o întâmplare. Aparatele sunt de un model identic şi în cutii standard. Întrebarea care se pune e următoarea: unde şi când au fost schimbate? În niciun caz la Nisa, deoarece mi-ai spus că ai luat aparatul înapoi la hotel şi l-ai împachetat. Nici în cursul călătoriei, deoarece a fost tot timpul încuiat în valiza dumitale. Deci, schimbul nu s-a putut face decât la „Réserve”. Dacă schimbul s-a făcut din greşeală, apoi asta era posibil numai în una dintre sălile puse la dispoziţia publicului. La ce oră? Spuneai că ieri ai adus aparatul la micul dejun? Unde ai luat micul dejun?

— Pe terasă.

— Ai luat aparatul cu dumneata?

— Nu. L-am lăsat în cutie, pe unul dintre scaunele din hol, de unde urma să-l iau când treceam pe acolo ca să mă duc în grădină.

— La ce oră te-ai dus să iei micul dejun?

— Cam pe la opt şi jumătate.

— Şi în grădină?

— Cam după o oră.

— Şi după aceea ai fotografiat?

— Da.

— La ce oră te-ai înapoiat?

— Era aproape douăsprezece.

— Ce-ai făcut pe urmă?

— M-am dus direct în cameră şi am scos rolfilmul.

— Aşadar, nu ţi-ai lăsat aparatul înainte de a începe să fotografiezi şopârlele decât timp de o oră, adică între opt treizeci şi nouă treizeci?

— Da.

— Şi în timpul acesta era atârnat pe un scaun, lângă uşa ce duce în grădină?

— Da.

— Acum bagă de seamă. Aparatul era în aceeaşi poziţie când l-ai luat ca atunci când l-ai agăţat pe scaun?

M-am gândit atent.

— Nu, n-a fost, am spus în cele din urmă. L-am lăsat atârnat de cureaua cutiei pe spătarul unuia dintre scaune. Când l-am luat, se afla aşezat pe alt scaun.

— Nu te-ai uitat între timp, să vezi dacă aparatul mai era atârnat în acelaşi loc unde l-ai lăsat?

— Nu, deloc. L-am văzut pe scaun şi l-am luat. De ce să mă mai uit?

— Ai fi putut observa dacă mai era un alt aparat atârnat de rezemătoarea scaunului.

— Aş fi putut şi să nu observ. Cureaua este lungă, astfel că aparatul ar fi atârnat în realitate sub nivelul fundului scaunului.

— Bine. Rezultă deci că ai atârnat aparatul pe spătarul scaunului. La înapoiere, ai văzut un aparat identic aşezat pe alt scaun. Crezând că ăsta-i al dumitale, l-ai luat, lăsându-ţi aparatul acolo unde îl pusesei la început, pe spătarul scaunului. Să presupunem că stăpânul celui de-al doilea aparat soseşte mai târziu şi constată că aparatul său

lipseşte de pe scaunul unde îl pusese, se uită de jur-împrejur şi-l descoperă pe al dumitale.

— E posibil.

— Toţi oaspeţii au coborât la micul dejun?

— Nu pot să ştiu. La „Réserve” sunt în total optsprezece camere şi nu sunt toate ocupate, dar eu nu sosisem decât cu o noapte înainte. N-aş putea să ştiu. Dar oricine ar fi coborât şi ar fi străbătut holul trebuia să treacă pe lângă scaune.

— Atunci, scumpe Vadassy, putem spune cu o certitudine rezonabilă că unul dintre acei care locuiesc acum la „Réserve” este proprietarul acestui aparat şi a făcut fotografiile acelea. Dar care dintre ei? Cred c-ar fi cazul să lăsăm la o parte chelnerii şi personalul de serviciu, deoarece sunt cu toţii din satul ăsta sau din satele vecine. Desigur că vom face cercetări, dar, după părerea mea, fără niciun rezultat. Afară de cei zece oaspeţi, mai sunt directorul Köche şi soţia lui. Acum fii atent, Vadassy, vinovatul a avut aparatul dumitale, un Zeiss-Ikon-Contax, identic cu acesta de aici. Îţi dai seama, desigur, că e aproape imposibil să arestăm întreaga pensiune şi să cotrobăim prin bagajele fiecăruia în parte. Afară de faptul că unii dintre ei sunt străini şi consulii lor ar putea deveni supărători, am da greş şi n-am putea găsi aparatul. În cazul ăsta, vinovatul se va pune în gardă şi atunci totul ar fi zadarnic. Cercetările, continuă el sarcastic, trebuie făcute de cineva a cărui prezenţă n-ar suscita niciun fel de suspiciune, de unul care ar putea descoperi discret cine a fost văzut cu un aparat Contax.

— Faceţi aluzie la mine?

— Ai putea proceda în mod foarte simplu, stabilind care oaspeţi au aparate fotografice. Aceia care posedă aparate fotografice, dar nu Contax, ar putea fi mai bănuiţi decât aceia care n-au deloc aparate. Îţi dai seama, Vadassy, că persoana care se află în posesia aparatului dumitale poate să şi ştie despre schimbarea făcută. În cazul acesta, el l-ar ascunde, pentru a nu fi identificat drept proprietarul aparatului cu fotografiile de la Toulon. Mai există încă o posibilitate, adăugă el visător, şi anume că ar putea să încerce să-şi obţină aparatul înapoi. În privinţa asta trebuie să fii foarte atent.

— Sugestia dumneavoastră este serioasă?

Mă privi cu răceală.

— Crede-mă, prietene, că aş fi foarte bucuros dacă aş avea vreo alternativă. Nu pari prea inteligent.

— Dar ştiţi bine că mă aflu în stare de arest, am obiectat cam înţepat. Veţi fi în stare să-l convingeţi pe comisar să mă lase liber?

— Vei fi menţinut sub stare de arest, dar vei fi lăsat liber pe cuvânt de onoare. Despre arestarea dumitale ştie numai Köche. Ţi-am vizitat camera, lucru care nu i-a prea plăcut, dar i-am explicat că era vorba despre paşaport şi că aceasta s-a făcut cu învoirea dumitale. Vei declara că a fost o neînţelegere la mijloc şi că ai fost reţinut din greşeală. Îmi vei raporta aici, telefonic, în fiecare dimineaţă. Ai telefon la oficiul poştal din sat. Dacă doreşti să mă găseşti la orice altă oră din zi, îi vei telefona comisarului.

— Dar sâmbătă dimineaţa trebuie să plec la Paris, unde sunt aşteptat să încep luni cursurile.

— Ai să rămâi aici până când vei avea permisiunea să pleci. De asemenea, nu vei face niciun fel de încercare de a lua legătura cu alte persoane, în afara celor de la „Réserve” şi de poliţie.

Simţeam cum mă cuprinde disperarea.

— Am să-mi pierd slujba!

Beghin se sculă şi mă privi de sus.

— Ascultă, Vadassy, zise el, şi în vocea lui absurdă se simţea o nuanţă neplăcută, mult mai ameninţătoare decât fanfaronada comisarului. Vei sta la „Réserve” până când îţi vom spune noi să pleci. Dacă încerci să pleci mai înainte, ai să fii arestat din nou şi mă angajez personal să fii trimis cu vaporul la Dubrovnik, iar dosarul dumitale va fi înaintat poliţiei iugoslave. Şi bagă-ţi minţile în cap. Cu cât îl vom descoperi mai repede pe autorul acelor fotografii, cu atât mai repede vei putea pleca. Dar nu recurge la niciun fel de trucuri şi nu scrie niciun fel de scrisori. Ori faci ceea ce ţi se ordonă, ori vei fi expulzat. Oricum, consideră-te norocos dacă poţi evita expulzarea. Deci, ai grijă, ai înţeles?

Desigur că da, era clar.

Peste o oră mă înapoiam pe drumul care duce de la comisariat în sat. Mi-am pus Contaxul pe umăr. Când mi-am vârât mâna în buzunar, am simţit o bucată de hârtie. Era o listă dactilografiată a oaspeţilor de la „Réserve”.

Când am ajuns acolo, Köche se afla în biroul

său. În timp ce mă îndreptam spre camera mea, tocmai ieşea. Era îmbrăcat cu *bluejeans, maillot* şi încălţat cu sandale. Judecând după părul său ud, tocmai venise de la înot. Cu silueta slabă, ţinuta încovoiată şi felul lui adormit, nu prea avea înfăţişarea unui director.

— *Monsieur,* zise el zâmbind uşor. V-aţi înapoiat, sper că n-a fost ceva serios. Poliţia a fost azi-dimineaţă pe aici spunând că are învoirea dumneavoastră şi v-a luat paşaportul.

Căutam să par cât mai nemulţumit cu putinţă.

— Nu, nimic serios. O chestiune de identitate şi o greşeală, care le-a răpit un timp fantastic de lung ca s-o descurce. S-au scuzat, dar ce puteam face? Poliţia franceză e complet ridicolă.

Mă privi cu seriozitate, îşi exprimă surprinderea şi indignarea, mă lăudă pentru răbdarea dovedită. Nu părea însă deloc convins. Cu greu puteam să-l învinuiesc. Mă simţeam prea slab ca să joc cu vreo speranţă de reuşită rolul cetăţeanului ultragiat.

— *À propos, monsieur!,* zise el în treacăt, când mă pregăteam să urc scara, aţi stabilit plecarea dumneavoastră pentru sâmbătă dimineaţă, dacă nu mă înşel?

Deci voia să scape de mine. M-am prefăcut că reflectam asupra acestei chestiuni.

— Mă hotărâsem pentru sâmbătă, am zis, totuşi s-ar putea să stau o zi sau două în plus. Vreau să spun, am adăugat cu un surâs glacial, dacă poliţia n-are nimic împotrivă.

Şovăi doar o clipă.

— Cu plăcere, îmi răspunse fără entuziasm.

Când am dat din nou să mă îndepărtez – poate că era o pură închipuire –, am avut impresia că ochii lui erau îndreptaţi spre aparatul meu fotografic.

IV

E greu acum să-mi amintesc mare lucru din ce s-a întâmplat în următoarele două ore. Ştiu doar atât, că în momentul când m-am văzut în camera mea, nu mă preocupa decât o singură problemă: aveam, oare, duminică după-amiază vreun tren de la Toulon la Paris? Îmi aduc aminte cum m-am repezit la geamantan şi am căutat mersul trenurilor.

O să vi se pară ciudat că tocmai în momentul când trebuia să fac faţă unei nenorociri extraordinare şi totale, mă interesam de o chestiune atât de banală ca mersul trenurilor pentru Paris. Dar oamenii recurg la acţiunile cele mai bizare când se află în împrejurări de mare presiune. Aşa, bunăoară, oaspeţii unui vapor aflat pe punctul de a se scufunda aleargă înapoi în cabine ca să salveze bunuri personale de o valoare ridicolă, exact în momentul când se lansează ultima barcă de salvare. În ultimele clipe ale vieţii, când sunt în pragul veşniciei, oamenii îşi mai fac sânge rău pentru mici facturi neachitate.

Ceea ce mă preocupa mai mult era perspectiva că voi întârzia luni dimineaţa. *Monsieur* Mathis era foarte sever în privinţa punctualităţii. Faţă de cei întârziaţi, fie elevi, fie profesori, îşi manifesta o mare indignare. Şi o exprima în termeni muşcători şi cu glas foarte ridicat exact în momentul când trebuia suportată şi neplăcerea suplimentară a

prezenţei unui public. De altfel, mustrarea urma, de obicei, la câteva ore după comiterea crimei. Aşteptarea putea fi foarte neplăcută.

După câte judecam eu, puteam prinde un tren de la Toulon duminică după-amiază şi, călătorind noaptea spre Paris, aş fi putut ajunge la timp la şcoală. Îmi amintesc de senzaţia de uşurare pe care am simţit-o descoperind că aveam un tren ce sosea la Paris luni dimineaţa la ora şase. Mintea îmi rătăcea în beznă. Beghin spusese că nu voi fi în stare să plec sâmbătă. Îngrozitor! *Monsieur* Mathis s-ar fi supărat. Puteam sosi, oare, la timp la Paris dacă plecam duminică? Da, slavă Domnului, puteam! Totul mergea strună.

Cred că dacă în clipa aceea cineva ar fi insinuat că nu voi fi în stare să plec duminică, aş fi râs, neputând accepta o asemenea idee. Dar râsul ar fi fost isteric, deoarece, în timp ce şedeam jos pe podea, lângă valiza mea deschisă, frica făcu să-mi bată inima cu un zgomot surd şi-mi tăie totodată respiraţia, care deveni scurtă şi şuierătoare, ca şi cum aş fi alergat. Continuam să-mi înghit saliva, simţind, dintr-un motiv curios, că astfel aş fi putut opri inima să mai bată în ritmul acela accelerat. Mi se făcuse o sete grozavă şi peste o clipă m-am sculat, m-am dus la chiuvetă şi am băut puţină apă chiar din paharul cu care îmi clăteam gura. Apoi m-am înapoiat la geamantan, împingând capacul în jos cu piciorul. Pe când făceam această mişcare, am simţit hârtia lui Beghin fâşâind în buzunar. M-am aşezat pe pat. Cred că mi-am holbat ochii buimac la lista lui Beghin poate mai bine de o oră.

Am citit-o şi recitit-o. Numele deveniră cifruri, aranjamente fără sens ale unor siluete. Am închis ochii, i-am deschis şi am citit din nou. Nu cunoşteam pe niciunul dintre aceşti oameni. Nu locuisem decât o zi la hotel. Hotelul dispunea de terenuri întinse. Schimbasem doar câteva saluturi cu ceilalţi oaspeţi în timpul când se serveau mesele. Nimic altceva. Cu memoria mea proastă, aş fi trecut probabil pe lângă ei pe stradă fără să mai recunosc vreunul. Cu toate astea, una dintre persoanele reprezentate prin acele nume se afla în posesia aparatului meu fotografic. Unul dintre acei care m-au salutat dând din cap era un spion. Unul dintre ei fusese plătit ca, el sau ea, să ajungă pe furiş în zonele militare, să fotografieze fortificaţiile de beton armat şi tunurile, astfel ca într-o bună zi vase de război să poată bombarda din larg, sigur şi cu precizie, obiectivele şi să zdrobească, făcând praf şi pulbere, betonul şi tunurile cu servanţii lor cu tot. Şi nu dispuneam decât de două zile ca să identific persoana aceea. În prostia mea, mă gândeam că numele lor sunau foarte nevinovat.

Monsieur Robert Dulos	francez	Nantes
Monsieur André Roux	francez	Paris
Mademoiselle Odette Martin	franţuzoaică	Paris
Miss Mary Skelton	americancă	Washington D.C.
Mr. Warren Skelton	american	Washington D.C.
Frau Hilde Vogel	elveţiancă	Constance
Herr Walter Vogel	elveţian	

Constance

Major Herbert Clandon -Hartley englez Buxton

Mrs. Maria Clandon -Hartley englezoaică Buxton

Herr Emil Schimler german Berlin

Albert Köche (director) elveţian Schaffhausen

Suzanne Köche (soţia) elveţiancă Schaffhausen

O listă similară de oaspeţi ar fi putut fi copiată aproape de la orice altă mică pensiune din sudul Franţei. Se găseau inevitabilul militar din armata engleză şi soţia sa. Americanii, nu tocmai inevitabili, dar nicidecum neobişnuiţi. Elveţienii şi câţiva francezi răzleţi. Germanul cel solitar era ciudat, dar nu încălca uzanţa. Directori de hotel elveţieni cu soţiile lor erau destul de obişnuiţi.

Ce trebuia să fac? De unde să încep? Mi-am amintit apoi de instrucţiunile pe care mi le dăduse Beghin despre aparatele fotografice. Trebuia să-i descopăr printre aceste persoane pe cei care aveau aparate şi apoi să raportez. M-am lăsat condus cu tot entuziasmul de această idee pozitivă.

Metoda cea mai potrivită părea să fie aceea de a intra în discuţie cu fiecare pasager în parte, sau cu fiecare pereche separat, şi să deschid vorba despre fotografiat. Dar asta nu avea niciun sens practic. Ce-ar fi făcut spionul, presupunând că descoperise lipsa fotografiilor şi că, în locul celor

care înfăţişau fortificaţiile de beton şi tunurile lor, găsise nişte imagini luate de aproape, ale carnavalului de la Nisa?

Chiar dacă nu şi-ar fi dat imediat seama că se află în posesia altui aparat, ar fi ştiut că ceva nu-i în regulă şi s-ar fi pus în gardă. Oricine ar fi încercat să deschidă vorba despre fotografiat i-ar fi trezit bănuiala. Trebuia să procedez, deci, cu mijloace mai puţin directe.

M-am uitat la ceas. Era şapte fără un sfert. Pe fereastră, vedeam că plaja era încă ocupată. Din cameră, zăream pe o fâşie de nisip o pereche de pantofi şi o umbreluţă de soare. M-am pieptănat şi apoi am ieşit.

Există multe persoane care pot face cu cea mai mare uşurinţă cunoştinţe întâmplătoare. Sunt înzestrate cu o supleţe misterioasă a minţii, care le dă posibilitatea să-şi adapteze repede procesul mintal, astfel ca să se înţeleagă cu străinii din jurul lor. Într-o clipă s-au şi identificat cu interesele străinului. Zâmbesc. Străinii răspund la fel. Încep cu o întrebare urmată de un răspuns. Peste o clipă, au şi devenit prieteni, discutând amical şi flecărind.

Îmi lipseşte facultatea de a captiva. Nu vorbesc decât atunci când sunt întrebat. Şi chiar în momentul acela, emoţia împreună cu dorinţa disperată de a fi amabil mă fac să fiu ţeapăn, formal sau exagerat de exuberant. Rezultatul e că străinii ori mă cred un posomorât, ori mă bănuiesc că încerc cu orice preţ să le câştig încrederea.

Pe când coboram treptele de piatră, îndreptându-mă spre plajă, m-am hotărât ca cel

puţin o dată să mă dezbar de inhibiţiile mele. Trebuie să inspir încredere şi să fiu prietenos, trebuie să mă gândesc cum să prezint lucrurile mai bine, ca să pară cât mai amuzante cu putinţă, trebuie să ştiu să conduc o discuţie şi să fiu deştept. Dar pentru asta trebuie să depun o deosebită străduinţă.

Plaja cea mică era acum învăluită toată de umbră şi o briză uşoară ce venea dinspre largul mării începu să clatine vârfurile copacilor; cu toate astea, era încă foarte cald. Pe deasupra şezlongurilor, vedeam capetele a doi bărbaţi şi a două femei şi, pe măsură ce mă apropiam de ultimele trepte, am auzit cum se chinuiau să întreţină o discuţie în limba franceză.

Am străbătut fâşia de nisip şi m-am aşezat la câţiva metri de ei, pe vârful suporţilor de care se sprijinea barca proaspăt vopsită, şi am aruncat o privire spre golf.

Din cât am putut cuprinde la repezeală cu privirea, în timp ce mă aşezam, ştiam că în cele două şezlonguri mai apropiate de mine şedeau un tânăr de vreo douăzeci şi trei de ani şi o fată de vreo douăzeci. Înotaseră şi era evident că ei fuseseră dimineaţa pe plajă, picioarele lor bronzate le văzusem de pe terasă. Judecând după franceza pe care o vorbeau, am înţeles că erau cei doi americani, Warren şi Mary Skelton.

Ceilalţi doi erau cu totul diferiţi. Ambii erau de vârstă mijlocie şi foarte graşi. Mi-am amintit că-i mai văzusem. Bărbatul avea o figură ce strălucea ca o lună, iar trunchiul lui, privit de la distanţă,

părea aproape sferic. Pantalonii pe care-i purta explicau, într-o oarecare măsură, această iluzie optică. Erau croiţi dintr-un material închis şi aveau craci foarte scurţi şi strâmţi. Nişte bretele rezistente îi trăgeau în jurul pântecului rotund, până aproape de subsuori, betelia şi aşa prea înaltă. Purta o cămaşă de tenis deschisă la gât şi n-avea haină. Părea o caricatură din *Simplicissimus*[5]. Soţia lui – cei doi fiind perechea de elveţieni – era mai înaltă ca el şi foarte dezordonată. Râdea întruna şi chiar atunci când nu râdea, părea că-i totuşi gata să râdă. Soţul îi ţinea isonul. Amândoi păreau la fel de simpli şi inconştienţi de propriile persoane, ca doi copilaşi.

Se părea că Skelton încerca să-i explice domnului Vogel sistemul politic american.

— *Il y a,* se exprima el cu greutate, *deux parties seulement: les Républicains et les Démocrates. Ce sont du droit – tous les deux. Mais les Républicains sont plus au droit que les Démocrates. Ça c'est la différence.*[6]

— *Ah, oui, je comprends*[7], zise *Herr* Vogel. Traduse repede sensul în germană. *Frau* Vogel rânji cu gura până la urechi. Se spune, continuă el în franceza sa stâlcită, că gangsterii (pronunţă

---

[5] Revistă umoristică germană, care a apărut până la venirea naziştilor la putere.

[6] Într-o franceză incorectă în original: „Sunt doar două partide, republicanii şi democraţii. Amândouă sunt de dreapta. Dar republicanii sunt mai de dreapta decât democraţii. Asta-i singura deosebire.”

[7] A, da înţeleg *(franceză).*

„gangstairii”) au o influenţă hotărâtoare în timpul alegerilor. Poate că ei formează un partid de centru?

Avea aerul unuia care renunţă la conversaţii deşarte şi frivole în schimbul unor probleme mai grave. Fata chicoti fără să se poată stăpâni. Fratele ei respiră adânc şi începu să explice cu multă grijă şi spre marea uimire a domnului Vogel, că 99,9% din populaţia Statelor Unite nu a văzut vreodată un gangster. Dar, cu franceza lui, se încurcă îndată:

— *Il y a, sans doute,* admise el, *une quantite de… quelque…*[8] Nu mai putu continua conversaţia. Mary, zise el plângăcios, cum naiba se spune în franceză „a strânge cu uşa”?

În momentul acela, norocul mă favoriză. Poate că predarea lecţiilor devine un instinct, iar imboldul de a-i instrui pe alţii, ca şi foamea sau teama, ajunge să biruie inhibiţiile sociale. Am văzut cu coada ochiului cum fata, neştiind ce să răspundă, ridică din umeri. O fracţiune de secundă mai târziu, cuvântul îmi ieşea din gură:

— *Chantage* e cuvântul ce-l căutaţi.

Toţi îşi aruncară privirile spre mine.

— O, mulţumesc, zise fata.

O lumină intensă se ivi în ochii fratelui.

— Vorbiţi tot atât de bine franceza ca şi engleza?

— Da.

— Atunci, zise el cu un ton cam sarcastic, nu vă supăraţi şi spuneţi-i scârbosului din stânga noastră

---

[8] Există, fără îndoială, un număr oarecare de… câţiva… *(franceză).*

că în America gangster se scrie cu „g” mic şi că gangsterii nu sunt reprezentaţi în Congres. Cel puţin, nu în mod public. Puteţi să mai adăugaţi că mâncarea noastră nu constă doar din conserve şi că nu toţi locuim în *Empire State Building.*

— Desigur.

Fata zâmbi.

— Frate-meu nu-i deloc serios.

— Cum Dumnezeu să nu fiu! Asta-i o ameninţare internaţională. Cineva ar trebui să i-o spună.

Soţii Vogel au urmărit discuţia cu un zâmbet cam nedumerit. Am tradus cu tot tactul posibil în germană. Cei doi soţi se scuturau de râs. *Herr* Vogel lămuri că este o imposibilitate să nu-i tachinezi pe americani. Un partid de gangsteri! Blocul *Empire State Building!* Din nou chicote de râs. Era clar că elveţienii nu erau chiar atât de naivi pe cât păreau.

— Ce l-a apucat acum?, întrebă Skelton.

I-am explicat. Tânărul zâmbi.

— N-ai fi zis că au şi spirit, observă el şi se aplecă să-i vadă mai bine pe Vogeli. Ce sunt, germani?

— Cred că sunt elveţieni.

— Tronc!, remarcă fata. Seamănă exact cu ilustraţia din Tenniel a lui Tweedledum şi Tweedledee. Ia priveşte-i pantalonii.

Obiectul acestor critici ne privea neliniştit. Mi se adresă:

— *Die junge Leute haben unsern kleinen Spass*

nicht übel genommen.[9]

— Spune, le-am explicat celor doi Skeltoni, că speră să nu vă fi ofensat.

Tânărul Skelton păru oarecum surprins:

— Pentru numele lui Dumnezeu, dar nicidecum. Iată. Se întoarse către soţii Vogel. *Nous sommes très amusés. Sie sindsehr liebenswürdig*,[10] zise el cu toată sinceritatea. Apoi către mine: La naiba, vreţi să le traduceţi?

M-am executat. După asta, a urmat un şir de plecăciuni şi zâmbete. Pe urmă, Vogelii au început să discute între ei.

— Câte limbi vorbiţi?, mă întrebă Skelton.

— Cinci.

Râse dezgustat.

— N-aţi vrea atunci să ne explicaţi în amănunt, adăugă fata, cum se învaţă o limbă străină? Eu nu vreau să învăţ cinci. Dar, dacă aţi putea să vă gândiţi deocamdată doar la una singură, ne-ar interesa atât pe mine, cât şi pe fratele meu.

Am bombănit ceva despre a trăi în ţări străine şi despre cultivarea „simţului limbii”, apoi i-am întrebat dacă sunt de mult la „Réserve”.

— O, suntem aici cam de vreo săptămână!, răspunse el. Săptămâna viitoare ne sosesc şi părinţii de peste ocean, cu vasul Conte di Savoia. Ne vom întâlni cu ei la Marsilia. Dumneavoastră aţi sosit aici marţi, nu-i aşa?

---

[9] Să sperăm că tinerii n-au luat în nume de rău glumele noastre inofensive.(*germană*)

[10] Ne-am amuzat foarte mult *(franceză).* Sunteţi foarte amabili *(germană).*

— Da.

— Atunci suntem bucuroşi că putem vorbi cu cineva engleza. Köche se exprimă destul de bine în englezeşte, numai că nu prea are timp să stea de vorbă. N-am avut ocazia să vorbim decât cu maiorul ăla britanic şi cu soţia lui. Dar el e cam încrezut, iar ea nu vorbeşte deloc.

— Ceea ce poate e chiar spre norocul nostru, zise sora lui.

După cum mi-am dat seama, deşi nu era deloc drăguţă, fata era în schimb extrem de atrăgătoare. Avea o gură prea mare, nasul nu prea simetric, şi faţa puţin turtită, cu pometţii proeminenţi; dar felul cum îşi mişca buzele exprima umor şi inteligenţă, iar nasul şi pometţii i se potriveau bine. Pielea corpului era plăcută, curată şi bronzată, în timp ce claia de păr roşcat, pe care spătarul şezlongului i-o ridica spre frunte, strălucea într-un mod foarte interesant. Era aproape frumoasă.

— Ce-i prost cu francezii ăştia, spuse fratele ei, este că înnebunesc dacă cineva nu vorbeşte limba lor aşa cum trebuie. Eu nu înnebunesc dacă un franţuz nu ştie să vorbească engleza.

— Nu, dar explicaţia acestui lucru e că francezul de rând iubeşte sunetul limbii lui. Nu le place să audă un accent franţuzesc urât, tot aşa cum nu-ţi place nici dumitale să asculţi un începător care exersează la vioară.

— N-are niciun rost să faceţi apel la urechea lui muzicală, comentă fata. E total afon. Se sculă şi-şi netezi costumul de baie. Ei bine, zise ea, cred că-i cazul să ne îmbrăcăm.

Herr Vogel se ridică de pe şezlong, îşi consultă ceasornicul enorm şi anunţă în franceză că este ora şapte şi un sfert. Apoi îşi mai săltă bretelele şi începu să-şi strângă atât lucrurile lui, cât şi pe ale soţiei. Ne-am îndreptat, unul după altul, spre trepte. Eu mă aflam în spatele americanului.

— Apropo, domnule, zise el când am început să urcăm. N-am reţinut numele dumneavoastră.

— Josef Vadassy.

— Al meu e Warren Skelton. V-o prezint pe sora mea, Mary.

Dar de-abia l-am auzit. Pe spatele gras al domnului Vogel atârna un aparat fotografic şi am căutat să-mi amintesc unde mai văzusem unul la fel. Apoi mi-am adus aminte. Era un Voigtländer tip cutie.

Când serile erau mai calde, la „Réserve” se servea cina pe terasă. În acest scop, se întindea o tendă vărgată, iar iluminatul se făcea cu lumânări puse pe mese. Când acestea erau aprinse, totul părea foarte vesel.

În seara aceea mă hotărâsem să fiu primul pe terasă. Mai întâi, pentru că mi-era foame. Şi apoi, pentru că voiam să-mi examinez cu atenţie colocatarii, pe măsură ce veneau, câte unul. Când am sosit eu, trei dintre ei se şi aflau însă pe locurile lor.

Unul şedea singur în spatele meu, aşa că nu l-aş fi putut vedea decât dacă mă întorceam cu totul pe scaun. Am căutat să prind cât mai mult cu putinţă din înfăţişarea lui, pe când mă îndreptam spre

masă.

Lumânarea de pe masa lui şi faptul că se apleca peste farfurie mă împiedicau să-i văd mai mult decât capul, acoperit cu păr scurt blond, puţin încărunţit, şi periat într-o parte, dar fără cărare. Purta o cămaşă albă şi pantaloni de in gros, confecţionaţi, fără îndoială, în Franţa.

M-am aşezat, îndreptându-mi atenţia spre ceilalţi doi. Şedeau foarte ţepeni, privindu-se faţă în faţă peste masă, el având capul mic, cu părul castaniu încărunţit şi o mustaţă tunsă scurt. Ea era o femeie de vârstă mijlocie, apatică, osoasă, cu tenul palid şi părul alb, bine coafat. Amândoi se schimbaseră pentru masa de seară. Ea purta o bluză albă şi o fustă neagră. El îşi îmbrăcase nişte pantaloni gri de flanelă, o cămaşă cu dungi maro, o cravată cazonă şi o haină largă de călărie din stofă cadrilată. Pe când îl priveam, îşi lăsă lingura de supă pe masă, luă o sticlă conţinând un vin roşu de calitate inferioară şi o ţinu la lumină.

L-am auzit spunând:

— Sunt ferm convins, dragă: chelnerii ne beau vinul. Am marcat sticla asta cu multă grijă la dejun.

Avea vocea pătrunzătoare a unui englez din marea burghezie. Femeia ridică uşor din umeri. Evident nu era de aceeaşi părere.

— Draga mea, răspunse el, ceea ce mă interesează pe mine e principiul. Ar trebui luaţi la rost. Îi voi atrage atenţia lui Köche asupra acestui fapt.

Soţia ridică din nou din umeri şi-şi şterse uşor gura cu şervetul. Aceştia erau cu siguranţă maiorul

şi doamna Clandon-Hartley.

Acum începură să sosească şi ceilalţi oaspeţi.

Soţii Vogel şedeau la o masă în spatele celor doi englezi, lângă balustradă. Altă pereche se îndreptă spre masa de lângă perete.

Aceştia erau, desigur, francezii. Bărbatul, cu faţa foarte bronzată, ochii holbaţi şi bărbia nerasă, părea să aibă vreo treizeci şi cinci de ani. Femeia, o blondină slabă, într-o pijama de plajă din saten, cu nişte cercei care imitau perlele, de mărimea unor struguri, părea ceva mai în vârstă. Ambii manifestau foarte mult interes unul faţă de altul.

Pe când îi oferea scaunul ca să se aşeze, o mângâie pe braţ. Ea răspunse cu o atingere furişă a degetelor, apoi se întoarse repede, ca să vadă dacă nu cumva vreunul dintre oaspeţi observase. I-am văzut pe soţii Vogel râzând pe înfundate de acest incident. *Herr* Vogel îmi făcu semn cu ochiul.

Doamna blondă, am stabilit eu, era probabil Odette Martin. Tovarăşul ei de masă nu putea fi altcineva decât Duclos sau Roux.

Apoi sosiră Mary Skelton şi fratele ei. Mă salutară din cap în mod politicos şi se duseră la o masă din dreapta, în spatele meu. Nu mai lipsea decât o singură persoană. Aceasta se dovedi a fi un domn mai vârstnic, cu o barbă albă şi purtând nişte ochelari *pince-nez* legaţi cu o panglică lată neagră.

Când chelnerul îmi luă farfuria de supă, l-am oprit.

— Cine-i domnul acela cu barbă albă?

— *Monsieur* Duclos.

— Dar acela cu blondina?

Chelnerul zâmbi discret.

— *Monsieur* Roux cu *mademoiselle* Martin. Accentua puţin cuvântul *mademoiselle.*

— Bine, atunci care-i *Herr* Schimler?

El ridică din sprâncene.

— *Herr* Schimler, *monsieur?* Nu există nimeni cu numele ăsta la „Réserve”.

— Eşti sigur?

— Absolut sigur, *monsieur.*

Am privit peste umăr.

— Dar cine-i domnul de la masa din capăt?

— Acela-i domnul Paul Heinberger, un scriitor elveţian şi prieten al domnului Köche. Doriţi peşte, *monsieur?*

Am făcut un semn afirmativ şi el plecă în grabă. Timp de o secundă sau două am stat liniştit. Apoi, calm, dar cu o mână tremurândă, am căutat în buzunar lista lui Beghin, am acoperit-o cu şervetul şi am recitit-o cu atenţie. Dar acum o ştiam pe de rost. Numele lui Heinberger nu figura pe ea.

V

Mi-e teamă că mi-am cam pierdut capul. Pe când mâncam peştele, imaginaţia mea începu s-o ia razna. Mă bucuram într-ascuns de scena care va urma cu Beghin, după descoperirea făcută.

Voi fi rece şi stăpân pe situaţie.

„Ascultaţi-mă, *monsieur* Beghin”, voi spune eu. „Când mi-aţi dat lista, am înţeles, fireşte, că ea conţine numele tuturor oaspeţilor ce locuiesc la «Réserve», în afară de personal. Primul lucru pe care-l constat e că nu s-a ţinut seama de acest Paul Heinberger. Ce ştiţi despre el? De ce n-a fost înregistrat? Întrebările astea trebuie să capete un răspuns neîntârziat. Şi vă sfătuiesc să controlaţi toate lucrurile ce-i aparţin. Voi fi extrem de surprins dacă nu veţi găsi printre ele un aparat fotografic Zeiss-Ikon-Contax şi un film conţinând nişte fotografii de la carnavalul din Nisa.”

Chelnerul îmi luă farfuria.

„Şi încă ceva, Beghin. Anchetează-l pe Köche. Chelnerul spune că Heinberger este un prieten al lui Köche, ceea ce înseamnă că şi el este implicat în această afacere. Nu mă miră deloc. Am şi observat că s-a interesat de aparatul meu fotografic într-un mod care îmi dă de bănuit. Este cazul să fie pus sub observaţie. Credeai că ştiţi totul despre el, ce zici? Ei bine, dacă aş fi fost în locul vostru, aş fi cercetat situaţia cu ceva mai multă atenţie. E periculos să ajungi aşa de repede

la concluzii, prietene.”

Chelnerul îmi aduse o porţie mai mare de *coq au vin à la Réserve*[11].

„Este cazul să cercetezi un om cu numele de Heinberger, dragul meu Beghin.”

Nu, nu e prea abil. Poate cu un zâmbet batjocoritor ar fi mai indicat. Tocmai experimentam acest zâmbet şi eram la a patra încercare, când chelnerul îmi prinse privirea. Se grăbi să vină spre mine, curios.

— Nu vă place cocoşul ăsta în sos de vin, *monsieur?*

— Ba da. E excelent.

— Scuzaţi-mă, vă rog.

— Pentru nimic.

Îmi năvăli sângele în cap, dar continuai să mănânc.

Întreruperea aceasta mă aduse însă din nou cu picioarele pe pământ. Oare descoperirea mea să fie într-adevăr atât de importantă? S-ar putea ca acest Heinberger să fi sosit chiar în după-amiaza aceea. Dacă aşa ar sta lucrurile, hotelul nu ar fi putut comunica încă poliţiei datele din paşaportul său. Unde era atunci Emil Schimler? Chelnerul fusese foarte precis când îmi spusese că nu locuieşte nimeni cu acest nume în hotel. Poate că greşise. Poate că poliţia să fi greşit. În orice caz, nu puteam face altceva decât să-i raportez lui Beghin a doua zi dimineaţa. Trebuia să aştept, dar timpul trecea. Nu puteam telefona mai devreme de ora

---

[11] Cocoş în sos de vin, specialitatea hotelului „La Réserve" *(franceză).*

nouă. Deci, peste douăsprezece ore pierdute. Douăsprezece din aproape şaizeci. Fusesem nebun să-mi închipui că aş putea pleca până duminică. De-aş avea măcar posibilitatea să-i scriu domnului Mathis şi să-i explic sau să-l mint că sunt bolnav. Dar nu aveam nicio speranţă. Ce puteam face? Omul care deţinea aparatul meu fotografic nu putea fi un prost. Spionii sunt deştepţi, oameni şireţi. Ce puteam spera să descopăr? În şaizeci de ore. Ar fi putut tot atât de bine să se limiteze la şaizeci de secunde. Chelnerul îmi luă farfuria. În timp ce făcea asta, îmi privi dezaprobator mâinile. Mi-am dat seama că tot sucind între degete o linguriţă de desert o îndoisem. Am îndreptat-o la repezeală, m-am sculat de pe scaun şi am părăsit terasa. Nu-mi mai era foame. Am trecut prin hotel în grădină. Pe una dintre terasele de jos, de unde se deschidea o privelişte spre plajă, se afla o nişă mică. De obicei, nu era ocupată. M-am dus acolo.

Soarele apusese şi era întuneric. Deasupra dealurilor, peste golf, stelele scânteiau. Briza se mai înăsprise puţin, aducând un miros de alge marine. Mi-am sprijinit mâinile pe zidul rece de cărămizi al parapetului, lăsând ca briza să-mi bată faţa. Undeva în grădină, în spatele meu, orăcăia o broască. Clipocitul uşor al valurilor rostogolite peste nisip abia se auzea.

În largul mării ba licărea o lumină, ba dispărea. Poate că vasele îşi semnalizau ceva. Unul părea să fie un vas mare de oaspeţi ce-şi tăia calea prin valurile uleioase, spre est, celălalt un cargou, călătorind fără încărcătură, cu elicea pe jumătate

în mare, croindu-şi drum spre Marsilia. Poate că pe vasul de oaspeţi lumea dansa sau se sprijinea de balustrada covertei de promenadă, privind cum răsare luna şi ascultând cum apa, clocotind şi vâjâind, se izbea de pereţi. Jos, sub picioarele oaspeţilor, în adâncimea vasului, în larma duduitoare a cazanelor încălzite cu păcură şi în zgomotul surd al elicelor, se aflau marinari indieni, pe jumătate goi, cu năduşeala curgându-le pe faţă. Farurile unei maşini luminară şoseaua din jurul golfului, se reflectară o clipă în apă, apoi se pierdură printre copaci, în timp ce maşina se îndrepta spre Toulon. De-aş fi avut posibilitatea…

Pietrişul aşternut pe aleea din spatele meu scârţâi sub pantofii cuiva care începu apoi să coboare treptele ce duceau la terasă. Paşii se auziră răsunând la capătul treptelor. M-am rugat ca persoana, cine-o fi fost, s-o cotească la dreapta, îndepărtându-se de mine. Deodată se făcu linişte, ca şi cum necunoscutul şovăia dacă să-şi continue sau nu drumul. Apoi se auzi un fâşâit, o plantă agăţătoare ce atârna deasupra cărării fu dată la o parte şi am văzut capul şi umerii unui bărbat conturându-se vag pe fundalul cerului albastru închis. Era maiorul.

L-am văzut măsurându-mă cu oarecare nedumerire. Apoi se aplecă peste parapet şi privi spre golf.

Primul meu gând a fost să plec. Nu aveam deloc chef să stau de vorbă cu maiorul Herbert Clandon-Hartley din Buxton. Apoi, mi-am amintit de felul cum îl comentaseră tinerii Skelton. Era „cam

încrezut”. Aşadar, nu părea probabil să intre în vorbă. Dar greşisem.

Cred că au trecut cel puţin zece minute de când stăteam aplecaţi peste parapet, înainte ca să deschidă vorba. Aproape că uitasem de existenţa lui, când deodată îşi drese glasul şi spuse că e o seară frumoasă.

Eram de acord.

Urmă apoi încă o tăcere îndelungată.

— Cam rece pentru luna august, continuă el în cele din urmă.

— Aşa se pare.

Aş fi fost curios să ştiu dacă se gândea într-adevăr la această chestiune şi socotea într-adevăr că-i rece, sau dacă felul acesta de a discuta era pur formal. Dacă într-adevăr credea că-i rece, trebuia, de politeţe, să-i atrag atenţia asupra brizei.

— Intenţionaţi să staţi mai mult?

— O zi, două.

— O să vă mai văd, atunci.

— Mi-ar face plăcere.

Mi-ar fi fost greu să consider că acesta-i felul de a fi al unui ins încrezut.

— Nu mi-aş fi închipuit că sunteţi englez. Dar v-am auzit vorbind cu tânărul acela american, chiar înainte de cină. Dacă nu vă supăraţi că-mi spun părerea, nu păreţi englez.

— N-am niciun motiv să mă supăr. Sunt ungur.

— Cum?! Credeam că sunteţi englez. Chiar şi soţia mea spunea la fel, deşi nu v-a auzit vorbind.

— Am petrecut câţiva ani în Anglia.

— Acum înţeleg. Aşa se explică. În timpul

războiului?

— Eram prea tânăr.

— Desigur, aşa trebuie să fie. Cam greu pentru noi, vechi militari, să ne dăm seama că războiul este acum o poveste veche. L-am făcut în întregime din nouă sute paisprezece până în optsprezece. Am primit comanda unui batalion tocmai la timp ca să luăm ofensiva din martie în nouă sute optsprezece. La o săptămână după aceasta, am fost rechemat de pe front. Spre norocul meu, am fost trecut comandant-adjunct şi pensionat din cadrele armatei, ca invalid. N-am avut niciodată de-a face cu ai dumneavoastră, deşi am aflat că austriecii sunt soldaţi minunaţi.

Aceasta nu cerea niciun răspuns din partea mea şi se aşternu din nou tăcerea. O întrerupse cu o întrebare cam deplasată.

— Ce părere aveţi despre respectabilul nostru director?

— Cine? Köche?

— Aşa îl pronunţaţi dumneavoastră? Da, *Köche?*

— De, n-aş putea spune exact. Pare să fie un director competent, dar…

— Exact! *Dar!* Cam neglijent, dezordonat, le îngăduie blestemaţilor ăstora de chelneri să facă ce vor. După cum ştiţi, ei fură vinul. I-am prins asupra faptului. Köche ar trebui să-i ţină din scurt.

— Mâncarea este foarte bună.

— Da, într-adevăr, dar pe lângă mâncare mai trebuie şi altele ca să te simţi bine. Dacă localul ăsta ar fi fost al meu, aş fi pus mai multă ordine în toate. Aţi avut ocazia să staţi mai mult de vorbă cu

Köche?

— Nu.

— Am să vă povestesc acum ceva nostim despre el. Acum câteva zile, eram cu soţia la Toulon ca să facem nişte cumpărături. Terminaserăm cu treburile şi am intrat într-o cafenea ca să luăm un aperitiv. Ce credeţi? Tocmai făcuserăm comanda, când deodată intră Köche mai zorit decât l-am văzut vreodată. Nu ne vede şi, chiar când eram pe punctul de a-l invita să bea ceva cu noi, el şi traversează drumul şi o ia pe trotuarul din faţa noastră. Apoi trece de două sau trei case în jos, furişează o privire de jur-împrejur, ca să vadă dacă nu-l observă cineva, şi se strecoară printr-un gang. Ei bine, terminaserăm cu băutura, dar eu nu pierdeam din ochi gangul din care nu mai ieşea. Şi ce credeţi? Când am ajuns la staţia terminus, ca să luăm autobuzul, iată-l în persoană în autobuzul spre St. Gatien.

— Extraordinar, am murmurat.

— Acelaşi lucru am gândit şi noi. Şi trebuie să recunosc că ne-a cam nedumerit.

— Se-nţelege.

— Dar lucrul cel mai interesant nu-l ştiţi. O cunoaşteţi pe soţia lui?

— Nu.

— E un adevărat zbir. E franţuzoaică, mai în vârstă decât el, cred că are şi ceva parale. Oricum, ea îl ţine pe Albert al nostru din scurt. Lui îi place să se ducă pe plajă cu clienţii şi să înoate. Ei bine, ea este aceea care dă ordine şi ţine din scurt cameristele şi-i place să-l ştie acolo de unde poate

să-l urmărească din ochi. Aşa încât nici n-apucă omul să plece pe plajă pentru zece minute că ea, care stă de obicei sus, pe terasă, îi şi strigă în gura mare să se întoarcă în casă. Dar ceea ce e şi mai grav e că face asta de faţă cu toţi oaspeţii. Ăsta-i genul de femeie. Nu poţi să observi toate acestea şi să nu-ţi închipui că Köche ar fi jenat. Aş, de unde! El râde – după cum ştiţi – în felul lui discret, bombăne câteva cuvinte în franceză, care trebuie să fie foarte tari, judecând după modul cum începe să râdă personalul de serviciu, şi, totuşi, face ceea ce i se spune. În fine, în ziua aceea ne-am urcat în autobuze şi l-am salutat. Fireşte, nu ne-am putut reţine să-i spunem că ni s-a părut că l-am văzut în oraş. Pot să vă mărturisesc că în tot timpul ăsta nu l-am scăpat din ochi, dar ce credeţi, el nici n-a clipit măcar.

Am scos un murmur de surprindere.

— Ceea ce vă spun e un fapt cert. Nici n-a clipit din ochi. Desigur, credeam că era dispus să nege totul şi să declare că a fost o greşeală la mijloc. Vedeţi, soţia mea şi cu mine am gândit imediat că se dusese într-un local frecventat de marinari, având două intrări, pe unde era ceva marfă. În orice caz, era foarte jenant.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Păi, să vedeţi, omul nu a negat deloc. Era cât se poate de rece. Ne spunea că nu ţine prea mult la nevastă-sa şi că avea acolo o brunetă care-i era mai pe plac. De, îi plăcea să facă puţin pe grozavul. Dar, în momentul când a început să ne povestească despre farmecele ei, cu zâmbetul

acela al lui pe sub mustaţă, am socotit de cuviinţă să încheiem discuţia. Soţia mea e cam religioasă şi a trebuit să-i dau a înţelege clar că nu ţinem să-i ascultăm mai departe povestea aceea. Maiorul privea în sus spre stele. Femeile sunt cam sensibile la unele lucruri, adăugă el.

— Presupun că aşa e, a fost tot ce am găsit de cuviinţă să spun.

— Ciudate fiinţe sunt femeile, remarcă el apoi, scurt şi cam afectat. Totuşi, continuă pe un ton glumeţ, dacă sunteţi ungur, probabil că ştiţi mai multe despre femei decât un militar bătrân ca mine. Apropo, numele meu e Clandon-Hartley.

— Al meu Vadassy.

— Şi acum, domnule Vadassy, va trebui să intru în casă, căci aerul nopţii îmi face rău. De obicei, joc o partidă de biliard rusesc cu francezul acela bătrân, Duclos. După câte înţeleg eu, are o fabrică de conserve de fructe la Nantes. Dar franceza mea nu-i prea grozavă. S-ar putea să fie numai directorul fabricii. Un om cumsecade, dar întotdeauna îşi mai adaugă câteva puncte în plus când crede că nu-i observat. După câtva timp, însă, devine cam obositor.

— Aşa trebuie să fie.

— Acum, însă, e timpul să mă duc la culcare. Tinerii aceia americani i-au amuzat pe toţi în timpul mesei. Fata-i drăguţă, iar el e un băiat simpatic, dar cam vorbăreţ. Le-ar prinde bine tinerilor ăstora să fie sub comanda bătrânului meu colonel. Regula pentru ofiţerii tineri era să vorbească numai când sunt întrebaţi. Şi acum,

noapte bună.

— Noapte bună.

Plecă. Când ajunse în capul scării, începu să tuşească. O tuse cu un sunet cam urât. Pe măsură ce paşii i se pierdeau pe alee, gâfâia şi se sufoca. Auzisem mai demult pe cineva tuşind la fel: un soldat, care fusese gazat la Verdun.

Un timp mai îndelungat domni liniştea. Am fumat câteva ţigări. Trebuiau făcute investigaţii cu privire la Köche! Cu siguranţă că Beghin va avea ce să cerceteze.

Luna răsărise şi puteam să văd contururile tufişurilor de bambus ce se întindeau în vale. Puţin mai la dreapta era o fâşie de plajă. Pe când priveam, am desluşit nişte umbre şi am auzit râsetul unei femei. Era un sunet melodios, plăcut, jumătate amuzat, jumătate tandru. În dâra de lumină, se zări o pereche. Am văzut bărbatul oprindu-se şi trăgând femeia spre el. Apoi o îmbrăţişă şi-i sărută ochii şi gura. Erau francezul nebărbierit şi blondina lui.

I-am privit un răstimp. Mai vorbeau. Apoi se aşezară pe nisip şi el îi aprinse o ţigară. M-am uitat la ceas. Era zece şi jumătate. Mi-am strivit ţigara şi am pornit-o de-a lungul terasei, apoi am urcat treptele.

Poteca era cam abruptă şi şerpuită. Am urcat-o încet, păzindu-mi cu mâna faţa de crengile ce se întindeau din tufişurile care creşteau de-o parte şi de alta. Între capătul potecii şi intrarea în casă, era o curticică pavată. Sandalele mele de piele erau moi din cauza uzurii şi păşeam fără niciun zgomot.

Mă aflam cam pe la jumătatea drumului spre casă, când deodată m-am oprit brusc şi am rămas nemişcat. Holul hotelului era în întuneric, afară de o rază de lumină care se strecura printr-o despărţitură a geamului de la biroul lui Köche. Uşa biroului era deschisă şi dinăuntru se auzea murmurul unor glasuri: acela al lui Köche şi al altui bărbat. Vorbeau în limba germană.

— Voi încerca din nou mâine, spunea Köche, dar mi-e teamă că-i inutil.

Urmă o pauză. Apoi vorbi celălalt bărbat. Avea un glas mai gros, dar vorbea aşa de încet, încât mi-era greu să-l pot înţelege.

— Trebuie să stărui în încercări, zise el cu o voce stinsă. Trebuie să ştiu ce s-a întâmplat. Trebuie să ştiu ce urmează să fac de aci înainte.

Urmă o nouă pauză. Când vorbi Köche, am constatat un fel de blândeţe ciudată în vocea lui, pe care n-o observasem mai înainte.

— Nu poţi face nimic, Emil. Tot ce poţi face e să aştepţi.

Emil! Cu greu îmi puteam stăpâni emoţia. Dar celălalt bărbat, Emil, vorbi din nou:

— Şi aşa am aşteptat prea mult!

O altă pauză. Pauzele acelea aveau ceva emoţionant.

— Foarte bine, Emil. Voi încerca din nou. Noapte bună, somn uşor.

Dar celălalt nu răspunse. Am auzit paşi în hol şi, simţind cum îmi bate inima în piept, m-am ascuns repede în umbra ce o făcea peretele. Un bărbat ieşi şi se opri o clipă în pragul uşii. I-am recunoscut

îmbrăcămintea, dar faţa nu i-o văzusem înainte. Era persoana pe care chelnerul o numise Heinberger. Coborî repede poteca spre terasă şi, cum lumina îl lovea în faţă, în clipa aceea scurtă am putut observa o gură subţire dar hotărâtă, o falcă puternică, obrajii supţi, o frunte fină şi lată. Dar aceste constatări erau incidentale. De-abia le-am făcut în treacăt. Altceva, însă, mi-a reţinut privirea, ceva deosebit, ce nu mai văzusem de când părăsisem Ungaria: ochii unei fiinţe umane care nu mai speră decât ca moartea să-i pună capăt suferinţei.

Când am ajuns în cameră, am deschis obloanele, am tras perdelele şi m-am trântit în pat cu un suspin de uşurare. Eram foarte, foarte obosit.

Un timp oarecare, am stat cu ochii închişi, aşteptând să pot adormi. Dar se petreceau prea multe în mintea mea ca să le dau uitării. Capul îmi ardea, iar perna se încălzi şi deveni lipicioasă. Mă suceam şi mă învârteam. Aci deschideam ochii, aci îi închideam din nou. Paul Heinberger era Emil Schimler, Emil Schimler era Paul Heinberger. Köche trebuia să continue să încerce. Schimler trebuie să ştie ce s-a întâmplat. Schimler şi cu Köche. Amândoi spioni. Descoperisem adevărul. Beghin trebuie să afle. Chiar mâine dimineaţă. Cam mult de aşteptat. Dis-de-dimineaţă. La şase. Nu, la şase oficiul poştal nu-i încă deschis şi Beghin mai e în pat, în pijama. Trebuie să afle imediat. Totul e absurd. Of, Doamne, cât eram de obosit. Trebuie să adorm. Heinberger era Schimler. Spion. M-am

sculat din pat, mi-am pus un prosop de baie pe trup şi m-am aşezat lângă fereastră.

Heinberger era Schimler. Trebuie arestat imediat. Dar pe baza cărei acuzaţii? Fiindcă s-a declarat poliţiei sub un nume fals? Doar poliţia avea numele lui exact. Emil Schimler – german, Berlin. Un chelner îmi spusese că numele lui este Heinberger. Era, oare, un act ilegal faptul de a comunica oamenilor că numele tău este Heinberger, când în realitate te cheamă Schimler? Nu puteam eu, Vadassy, să spun că numele meu era Karl May sau George Higgins, dacă aş fi dorit astfel? Ce importanţă ar fi avut? Schimler şi Köche erau spioni. Trebuie să fie spioni. Aparatul meu fotografic se afla în momentul de faţă în posesia lor. Şi acum se mirau de cele ce se întâmplaseră cu fotografiile lor.

Totuşi, nu puteam să-mi alung bănuiala că expresia feţei lui Schimler nu avea nimic care să indice că-l interesau aparatele fotografice sau fotografiile. Mai era ceva curios cu omul ăsta, ceva în legătură cu vocea lui, înfăţişarea lui, care… Nu te puteai aştepta, totuşi, ca un spion să aibă înfăţişarea unui spion – oricum ţi-ai fi închipuit că trebuie să arate un spion. Nu şi-a indicat ocupaţia. Pretutindeni în Europa, în toată lumea, oamenii spionau în timp ce, în birourile guvernelor, alte persoane clasificau rezultatele activităţii spionilor: grosimea plăcilor cuirasei, unghiurile de elevaţie ale tunurilor, viteza glonţului, amănunte despre mecanismele pentru reglarea focului şi a telemetrelor, eficienţa rachetelor, amănunte

referitoare la fortificaţii, poziţiile depozitelor de muniţii, dispoziţia fabricilor-cheie, punctele de reper pentru bombardiere. Lumea se pregătea de război. Exista o conjunctură favorabilă pentru îndeletnicirea spionilor. Poate că ar fi rentabil ca cineva să deschidă un birou de spionaj, un fel de casă de cliring pentru toate aceste informaţii de importanţă vitală. Îl vedeam parcă pe Köche mergând cu paşi grăbiţi pe o stradă, dând colţul, intrând într-un gang printr-o parte şi ieşind prin alta. Ar fi putut, oare, să fi recunoscut, aşa pe loc, că are o metresă, dacă aceasta ar fi existat cu adevărat? Numai un prost ca maiorul englez putea crede aşa ceva. Eu eram de altă părere. Cartierul general era la Toulon. Köche şi Schimler. Schimler şi Köche. Spioni.

Tremuram. Noaptea se lăsa frig. M-am vârât din nou în pat. Apoi, pe când închideam ochii, o nouă teamă pusese stăpânire pe mine, făcându-mă să mă zvârcolesc în pat când pe o parte, când pe alta. Această teamă devenea din ce în ce mai mare, o cumplită posibilitate. Dacă unul dintre oaspeţi avea să părăsească hotelul?

Aceasta s-ar putea întâmpla foarte uşor. Mâine, domnul Vogel sau domnul Duclos sau Roux cu blondina lui, oricare dintre ei ar putea spune: „M-am hotărât să plec imediat.”

Exista posibilitatea ca unul dintre ei să-şi fi şi pregătit bagajele ca să plece dimineaţa. Ce-aş fi putut face ca să-l opresc? Să presupunem că greşisem în privinţa lui Köche şi Schimler. Să presupunem că Roux şi blondina lui erau agenţi

străini, cu paşapoarte franceze false. Să presupunem ca americanii, sau elveţienii, sau englezii erau chiar spionii, îmi vor aluneca printre degete. N-are niciun sens să-mi spun că mă voi ocupa de acest aspect, când se va ivi într-adevăr. Poate că atunci va fi prea târziu. În definitiv, ce-ar trebui să fac exact? Să mă hotărăsc chiar acum! Să ne închipuim că pleacă toţi, părăsindu-mă, şi că rămân singur a doua zi dimineaţa. Ce-ar fi de făcut? Să iau un revolver de la Beghin. Da, asta-i o soluţie, să obţin un revolver de la Beghin. Să nu mă expun prosteşte. „Stai pe loc ori te curăţ! Zece gloanţe în magazia de rezervă! Câte unul pentru fiecare din voi." Nu, poate opt gloanţe de rezervă. Depinde de tipul revolverului. Poate că aş avea nevoie de două revolvere.

Am aruncat păturile de pe mine şi m-am sculat. Dacă voi continua aşa până dimineaţa, am să înnebunesc. M-am dus la chiuvetă şi mi-am stropit faţa cu apă rece. Trebuie să fi visat, mi-am spus. Ştiam, totuşi, că nu închisesem deloc ochii.

Am tras perdelele la o parte şi am privit afară brazii scăldaţi în lumina lunii. Trebuia să examinez faptele cu calm – la rece şi cu multă stăpânire de sine. Ce-a spus Beghin exact?

Pesemne că am stat la fereastră un timp mai îndelungat.

Când m-am băgat în sfârşit din nou în pat cerul începuse să se lumineze deasupra golfului. Eram rebegit de frig, dar mintea mi se liniştise, deoarece acum aveam un plan şi în mintea mea obosită acesta părea perfect.

Pe când închideam ochii din nou, îmi trecu un gând prin cap. Maiorul englez îmi spusese ceva care mi se păruse curios, un lucru de mică importanţă. Dar nu-mi mai păsa. Am adormit.

VI

M-am deşteptat cu o durere de cap.

Uitasem să trag perdelele la loc, astfel că soarele de dimineaţă, pătrunzând prin ferestrele deschise, începuse să şi ardă. Avea să fie o zi caldă. Şi aveam o grămadă de lucru. De cum se va ivi posibilitatea, va trebui să-i telefonez lui Beghin. Apoi, trebuia să-mi pun în aplicare planul. Eram mulţumit că acum mi se părea tot atât de simplu de îndeplinit, cum mi se păruse şi în orele târzii ale nopţii. Am început să mă simt mai bine.

Am coborât devreme jos pe terasă şi, pe când mâncam cornuleţe şi beam cafeaua, mă felicitam. M-am trezit eu, un profesor de limbi străine, cu un temperament nervos şi teamă de violenţă, elaborând în câteva ceasuri un plan precis, abil, pentru prinderea unui spion periculos. Şi când te gândeşti că-mi chinuisem mintea de teamă că nu voi putea ajunge la Paris până luni dimineaţa! După a doua ceaşcă de cafea, durerea de cap începu chiar să mă lase.

Familia Vogel se şi afla la masa obişnuită când am ieşit. M-am oprit şi le-am spus bună dimineaţa.

Apoi am observat că amândoi păreau neobişnuit de serioşi. Zâmbetele lor, pe când îmi răspundeau la salut, aveau ceva mecanic şi erau foarte reci. Poate că domnul Vogel îmi observase privirea curioasă, pentru că a adăugat:

— Nu suntem prea fericiţi în dimineaţa asta.

— O, îmi pare rău.

— Am primit ştiri rele din Elveţia. Arătă spre o scrisoare ce se afla pe masă. A murit un prieten drag de-al nostru. Vă rog să ne iertaţi dacă părem cam duşi pe gânduri.

— Fireşte. Îmi pare foarte rău.

Era evident că voiau să scape de mine. Mi-am văzut de drum. Apoi o altă constatare mi-i alungă din minte. Eram urmărit.

Oficiul poştal funcţiona în magazinul băcanului, în partea de jos a satului. Pe când coboram în vale, mi-am dat seama că un om mă urmărea la câţiva paşi, având aerul că se plimbă. M-am oprit în faţa primei cafenele şi m-am uitat în urmă. Se oprise şi el. Era detectivul care mă arestase cu o zi înainte. Mă salută politicos, cu o înclinare a capului.

M-am aşezat la una dintre mese, iar el veni în urma mea şi luă loc la o distanţă de două mese de mine. I-am făcut semn să vină. Se ridică şi se îndreptă spre mine. Felul său de a se comporta era prietenos.

— Bună dimineaţa, i-am spus. Presupun că ai primit ordin să mă urmăreşti.

Aprobă din cap.

— Din păcate, da. Socot lucrul ăsta o corvoadă. Aruncă o privire spre hainele lui negre. Costumul ăsta îmi ţine prea cald.

— Atunci de ce-l porţi?

Faţa lui lungă de ţăran deveni deodată solemnă.

— Sunt în doliu după mama. N-au trecut nici patru luni de când a murit. A avut o piatră.

Chelnerul se apropie.

— Ce doriţi să beţi?

El se gândi puţin, apoi ceru o limonada gazoasă. I-am spus chelnerului să i-o aducă şi m-am ridicat de pe scaun.

— Acum, am zis, eu mă duc la oficiul poştal din capul străzii ca să-i telefonez domnului Beghin. Timp de cinci minute n-am să mai fiu supravegheat de dumneata. Rămâi aici să-ţi bei limonada. Când mă întorc, vom fi iarăşi împreună.

El dădu din cap.

— Datoria mea e să te urmăresc.

— Ştiu asta, dar toată lumea din sat îşi va da seama că sunt urmărit. Asta nu-mi place.

Faţa lui luă o înfăţişare stupidă.

— Am ordin precis să te urmăresc şi să nu mă las mituit.

— Nici prin gând nu-mi trece să te mituiesc. Îţi cer să te gândeşti la liniştea dumitale personală şi la a mea.

El clătină din nou din cap.

— Îmi cunosc datoria.

— Foarte bine.

Am ieşit din cafenea şi am pornit în josul străzii.

Pe când ieşeam, l-am auzit polemizând cu chelnerul pe tema plăţii pentru limonada gazoasă.

Telefonul de la oficiul poştal era public în toată puterea cuvântului. Într-o parte atârna de tavan o legătură cu cârnaţi usturoiaţi; în cealaltă, erau aşezaţi stivă nişte saci de faină. Nu exista nicio cabină. Când am ridicat receptorul şi am chemat cu glas voalat „Poliţia”, aveam impresia că întreg satul St. Gatien s-a oprit să asculte.

— *Poste administratif,* răspunse în sfârşit o voce.

— *Monsieur Beghin?*

— *Il est sorti.*

— *Monsieur le comissaire.*

— *De la part de qui?*

— *Monsieur Vadassy.*

— *Ne quittez pas.*[12]

Am aşteptat. Apoi se auzi la aparat vocea comisarului:

— Alo! Vadassy?

— Da.

— Ai să-mi raportezi ceva?

— Da.

— Cheamă oraşul Toulon 83-55 şi cere-l pe domnul Beghin.

— Foarte bine.

Comisarul închise telefonul. Răspunderea lui se terminase, căci se convinsese că mai sunt încă la St. Gatien. Am cerut oraşul Toulon 83-55. Chemarea mea produse un efect ciudat. N-a trecut niciun minut şi mi s-a dat legătura. Peste câteva clipe, vorbeam cu Beghin. La telefon, vocea lui părea ascuţită şi iritată.

— Cine ţi-a dat numărul ăsta?

— Comisarul.

— Ai obţinut informaţii despre aparatul fotografic?

— Încă nu.

---

[12] „Poliţia administrativă." - „Domnul Beghin?" - „A plecat." - „Domnul comisar." - „Cine îl caută?" - „Domnul Vadassy'' - „Rămâneţi la telefon" *(franceză).*

— Atunci de ce mă deranjezi?

— Am descoperit ceva.

— Ce anume?

— Că neamţul Emil Schimler se numeşte Paul Heinberger. Am tras cu urechea la o convorbire a lui cu Köche, care suna cam suspectă. Nu există nicio îndoială că Schimler este un spion şi că Köche este complicele lui. Köche frecventează o anumită casă din Toulon. El susţine că are o prietenă acolo, ceea ce nu pare să fie adevărat.

Îndată ce am terminat de vorbit, am simţit cum încrederea în mine însumi dispare ca apa prin sită. Cât de stupid suna totul! Pe fir se auzi un sunet, despre care puteam jura că era un râs precipitat, dar înăbuşit. Ceea ce a urmat, însă, mi-a dovedit că mă înşelasem.

— Ascultă, sună glasul ascuţit şi mâniat al lui Beghin, ai primit anumite instrucţiuni. Ţi s-a spus să afli care dintre oaspeţi au aparate fotografice. Nu te-a rugat nimeni să te crezi detectiv sau să joci rolul unui detectiv. Ai avut instrucţiuni. Acestea erau clare şi precise. De ce nu te-ai conformat lor? Nu cumva vrei să te înapoiezi în celula dumitale? Nu mai vreau să aud asemenea prostii. Întoarce-te imediat la „Réserve”. Trage-i de limbă pe oaspeţi şi comunică-mi ce-ai constatat, am nevoie de informaţiile dumitale imediat ce le-ai obţinut. Orice altă chestiune nu te priveşte. Ai înţeles?

Închise brusc telefonul.

Omul din dosul tejghelei se uită la mine curios. În dorinţa de a-l impresiona pe Beghin cu importanţa descoperirilor mele, trebuie să fi ridicat

vocea. M-am uitat încruntat la el şi am părăsit prăvălia.

Afară mă aştepta detectivul meu, roşu la faţă de căldură şi de plictiseală. Pe când mergeam ţanţoş şi furios în susul străzii, el îşi târa paşii lângă mine şi-mi şoptea la ureche că îi datoram optzeci şi cinci de centime plus *pourboire*[13] în total un franc şi douăzeci şi cinci. Repeta întruna că eu comandasem limonada gazoasă şi era, deci, de datoria mea să plătesc. El nu ar fi comandat o limonadă gazoasă, decât doar dacă ar fi fost invitat s-o facă. Guvernul nu-i îngăduie să facă cheltuieli de felul ăsta. Trebuie să plătesc, deci, un franc şi douăzeci şi cinci. Optzeci şi cinci de centime era limonada gazoasă, iar bacşişul încă patruzeci de centime. Era un om sărac. Îşi cunoştea datoria şi nu admitea să fie mituit.

Cu greu înţelegeam ce vrea să spună. Aşadar, trebuia să-i chestionez pe oaspeţi şi să aflu care dintre ei aveau aparate fotografice! Era o nebunie. Desigur că spionului adevărat îi va fi teamă şi va pleca. Beghin era un prost, iar eu mă aflam în mâinile lui. Întreaga mea existenţă depindea de el. Vezi-ţi de treburile dumitale! Dar treaba mea principală era prinderea spionului. Dacă îmi scăpa, totul era pierdut. De multe ori am auzit că cei de la serviciile de informaţii se caracterizează prin stupizenia lor. Iată o dovadă a acestui fapt. Dacă trebuia să mă încred în Beghin şi în Serviciul de Informaţii al Marinei din Toulon, şansele mele de a ajunge luni la Paris erau iluzorii. Nu, voi proceda

[13] Bacşiş *(franceză).*

aşa cum mă taie pe mine capul. Era mai sigur. Schimler şi Köche trebuie demascaţi, dar demascarea trebuie s-o realizez eu. Voi duce planul meu la bun sfârşit, aşa după cum m-am gândit iniţial. Beghin va rămâne uluit când îi voi prezenta dovada de care are nevoie. Şi, pentru a descoperi persoanele care deţin aparate fotografice, nu voi proceda deloc prin întrebări directe. O să obţin această informaţie; nu aveam nimic împotrivă. Dar o voi obţine în mod discret.

— Optzeci şi cinci de centime plus bacşişul de patruzeci de centime…

Ajunsesem în faţa porţilor hotelului. I-am dat detectivului o monedă de doi franci şi am intrat.

În uşă m-am întâlnit cu Skeltonii, care tocmai ieşeau. Erau în costume de baie şi duceau cu ei halate de baie, nişte gazete şi câteva sticluţe cu ulei protector contra razelor solare.

— Hei, bună!, zise el.

Fata salută cu un zâmbet. Am răspuns.

— Vii şi dumneata jos pe plajă?

— Mă duc să mă schimb şi apoi vin şi eu.

— Nu uita să aduci manualul de engleză, strigă el după mine şi am auzit-o pe sora lui spunându-i:

— Mai lasă-l în pace pe domnul ăsta gentil.

După câteva minute, am coborât din nou şi, trecând prin grădini, am luat-o spre treptele care duceau la plajă. Apoi, pentru întâia oară, îmi surâse şi mie norocul.

Ajunsesem aproape de prima treaptă când se auziră în faţa mea nişte glasuri mai agitate. În clipa următoare, apăru domnul Duclos, grăbindu-se

îngrijorat spre hotel. După câteva momente, Warren Skelton se repezi sus pe trepte şi zbură după el. Când trecu pe lângă mine, zvârli peste umăr câteva cuvinte. Am prins cuvântul „aparat fotografic”.

M-am grăbit să ajung jos pe terasă. Apoi mi-am dat seama de motivul acestei agitaţii.

În golf, un iaht mare alb aluneca lin cu velele complet întinse. Oameni în şorturi albe şi cu pălării de soare din bumbac alergau de-a lungul covertei imaculate. În momentul când l-am prins cu privirea, iahtul era în plin vânt. Pânzele fâlfâiau, vela mare se încreţea, pe când ghiul mare era lăsat în jos. Prin faţa ochilor mei treceau gabietul, focul zburător, velastraiul mare, iar apa clocotindă de la proră se pierdea în unde adânci. Lanţul unei ancore zăngănea.

Un grup admirativ se îngrămădi la capul terasei. Iată-l pe Köche, în costumul său de baie. Mary Skelton, familia Vogel, cei doi englezi, perechea de francezi, Schimler şi o femeie durdulie şi bondoacă, în halat, pe care am recunoscut-o ca fiind doamna Köche. Unii dintre ei ţineau în mâini aparate fotografice. M-am grăbit spre ei.

Köche privea cu un ochi prin vizorul aparatului de filmat. Domnul Vogel îşi înfăşură de zor un nou film. Doamna Clandon-Hartley examina iahtul printr-un binoclu, care atârna de gâtul soţului ei. Domnişoara Martin fotografia cu un aparat mic cu cutie, sub îndrumarea emoţionată a iubitului ei. Schimler stătea izolat deoparte, privind cum Köche lucrează cu aparatul său cinematografic. Părea

bolnav şi obosit.

— E drăguţ iahtul, nu-i aşa?, mă întrebă Mary Skelton.

— Da. Mi s-a părut că fratele dumneavoastră alerga după francezul acela bătrân în sus pe potecă. N-am ştiut ce rost avea toată agitaţia asta.

— S-a dus să ia un aparat fotografic.

În acest moment, apăru şi fratele, ţinând în mână un Kodak scump.

— Ce rost are entuziasmul ăsta copilăresc?, exclamă el cu un ton de reproş. Nu înţeleg de ce să fotografiez un iaht care nu-i al meu.

Cu toate acestea, făcu două fotografii ale iahtului. La rândul său, domnul Duclos veni tropăind, ţinând în mână un enorm Filmpackreflex de tip vechi. Respirând din greu, desfăşură apărătoarea de pânză a aparatului şi se urcă pe parapet.

— Credeţi că lucrează cu barba înăuntru sau cu ea în afara vizorului?, murmură Skelton.

Se auzi un ţăcănit puternic pe când domnul Duclos învârti obturatorul aparatului, urmă apoi o clipă de linişte, şi un pocnet uşor când îl declanşa. Coborî de pe parapet cu un aer satisfăcut.

— Pariez c-a uitat să pună o placă.

— Ai pierdut, zise fata. Hai să coborâm.

Maiorul şi doamna Clandon-Hartley se aplecau peste parapet, stând pe ultima treaptă a scărilor. El îmi făcu semn cu capul.

— E drăguţă nava aceea mică. După câte pot constata, e de construcţie britanică. În '917, am petrecut un concediu pe un iaht la Norfolk Broads.

Într-adevăr, splendid sport. Dar trebuie să fie cineva bogat ca să-şi permită aşa ceva. Aţi fost vreodată la Broads?

— Nu.

— Splendid sport. Apropo, am uitat să vă prezint soţiei mele. Draga mea, ţi-l prezint pe domnul Vadassy…

Doamna mă privi cu nepăsare şi răceală; aveam, totuşi, impresia că mă cântăreşte. Aş fi dorit să fiu ceva mai îmbrăcat. Schiţă un zâmbet din colţul gurii şi se înclină uşor. Am făcut o plecăciune. Aveam sentimentul neplăcut că orice formă de salut verbal ar fi fost considerată o impertinenţă.

— Am putea juca mai târziu o partidă de biliard rusesc, adaugă vesel soţul ei.

— Încântat.

— Bine. Pe curând.

Doamna Clandon-Hartley se înclină scurt.

Era un fel de a-mi arăta că pot să mă retrag.

I-am găsit pe cei doi Skelton, într-un colţ al plajei, întinşi pe nisip, sub o umbrelă de soare. Îmi făcură loc şi m-am aşezat jos.

Fata suspină fericită.

— Ce ziceţi, domnule Vadassy, aţi văzut vreodată ceva care să semene cu elveţienii aceia?

I-am urmărit privirea. Domnul Vogel îşi fixa aparatul pe un trepied lung de oţel. Doamna Vogel stătea în faţa lentilei, îmbujorată şi chicotind. Pe când priveam, Vogel potrivi autoknipsul, stabilind timpul de declanşare, apoi sări, ocolind trepiedul ca să intre şi el în imagine, cuprinzându-şi soţia cu

braţul. Deodată, se auzi un zgomot uşor al aparatului, obturatorul ţăcăni, iar Vogelii izbucniră în hohote de râs. Prietenul lor scump care murise fusese bineînţeles dat uitării.

Privindu-i înveseliţi pe aceşti caraghioşi, perechea de francezi şi Köche se amuzau nespus. Acesta din urmă aruncă o privire spre noi, ca să vadă dacă îi urmăream. Apoi se apropie.

Skelton îl întrebă:

— Nu cumva i-ai angajat pe ăştia doi ca să distreze oaspeţii?

Köche zâmbi:

— Mă gândesc să-i rog să stea în permanenţă aici, ca punct de atracţie.

— Am înţeles. Duo elveţian! Umor, farse, râsete. Sosiţi direct după succesul repurtat la New York! Buni acrobaţi la înălţime şi la sol!

Köche se uită cam nedumerit şi era gata să răspundă, când deodată aerul fu sfâşiat de o chemare stridentă ce venea de pe terasa de sus.

— Al… beert!

Mi-am rotit privirile în jurul umbrelei de soare. Doamna Köche era aplecată peste parapet cu mâinile făcute pâlnie la gură:

— Al… beert!

Köche nu se uită în sus.

— Vocea din minaret, observă el vesel, care-i cheamă pe credincioşi la rugăciune.

Înclinându-se în direcţia mea, se îndreptă spre trepte.

— Ştiţi, comentă Skelton cam visător, dacă aş fi în locul lui Albert, aş omorî-o pe zgripţuroaica

aceea bătrână.

— Mai taci odată, şopti sora lui, apoi către mine: Ce-aţi zice, domnule Vadassy, de o partidă de înot?

Atât ea, cât şi fratele ei erau înotători excelenţi. Când eu înaintasem abia vreo cincizeci de metri, înotând pe spate, ei se şi bălăceau în jurul iahtului, ancorat cam la mijlocul golfului. Am înotat încet înapoi spre plajă. Acum intraseră elveţienii în apă. Cel puţin domnul Vogel era în apă. Doamna Vogel stătea întinsă pe o plută de cauciuc, scuturându-se de râs, în timp ce bărbatul ei făcea pe grozavul, sărind în jurul ei, împroşcând furios apa în dreapta şi în stânga şi cântând cu vocea plină melodii tiroleze.

M-am înapoiat la umbrela de soare şi mi-am uscat părul cu prosopul. Apoi m-am aşezat jos şi mi-am aprins o ţigară.

Problema aparatului fotografic se clarifica. Făceam mintal o schiţă a rezultatului observaţiilor mele.

Herr Vogel – *Frau* Vogel	Voigtländer cu cutie
Monsieur Duclos	Filmpackreflex demodat
Mr. Skelton – *Miss* Skelton	Kodak Retina
Monsieur Roux – *M-elle* Martin	Aparat mic cu cutie (francez)
Monsieur Köche – *Madame* Köche	Aparat cinematografic (Pathé)
Herr Schimler	Fără aparat
Maiorul Clandon-Hartley – *Mrs.* Clandon Hartley	Fără aparat

M-am gândit la ultimele trei nume.

Pe cei doi englezi nu-i interesa probabil să fotografieze. Poate că doamna Clandon-Hartley n-ar fi fost de acord. Cât priveşte pe domnul Schimler, am început să mă gândesc că nu merită să mă ostenesc să caut alte dovezi împotriva lui. Totuşi, Beghin insista asupra informaţiilor: le va avea. Köche? Vom vedea. M-am întors pe burtă, în afara cercului de umbră aruncat de umbrelă. Nisipul era fierbinte şi soarele foarte puternic. Mi-am înfăşurat capul într-un prosop. Între timp şi Skeltonii, cu apa şiroind pe ei şi morţi de oboseală, se aşezară lângă mine când tocmai aţipisem.

Tânărul Skelton îmi dădu un ghiont în coastă.

— E ora mesei, spuse el.

Simplitatea este esenţa tuturor planurilor bune, mi-am repetat eu pe când luam dejunul. Planul meu era destul de simplu, deci totul era în regulă.

Unul dintre cei doisprezece oaspeţi avea aparatul meu. Eu eram în posesia unui aparat identic cu al acelei persoane. Beghin a accentuat că atunci când şi dacă acea persoană va descoperi pierderea fotografiilor, el sau ea va arde de nerăbdare să le capete înapoi. Din câte ştia persoana respectivă, fotografiile se aflau încă în aparat. Deci, dacă el sau ea ar avea ocazia să schimbe aparatele, ar face-o cu siguranţă.

Planul meu era să las Contaxul într-un loc vizibil, folosind un prilej favorabil, când toţi oaspeţii ar putea să-l vadă. Să mă retrag apoi undeva de unde aş putea privi aparatul fără să fiu observat şi să aştept rezultatul. Dacă nu se va întâmpla nimic, va însemna că schimbul aparatelor nu fusese încă

descoperit. În cazul acesta, n-ar fi nicio pagubă. Dar, dacă s-ar întâmpla ceva, atunci aş putea stabili în mod neîndoielnic identitatea spionului.

Mi-am pus toată gândirea la contribuţie ca să găsesc locul cel mai potrivit unde să instalez capcana. În cele din urmă, am hotărât să atârn aparatul pe acelaşi scaun din hol, de pe care fusese luat iniţial. Era locul dictat de logică şi, pe lângă asta, mai avea şi avantajul de a-l putea supraveghea uşor. În sala de corespondenţă care se deschidea în partea opusă a holului, era o oglindă cu rama aurită, atârnată de un cârlig şi înclinată puţin în faţă. Schimbând în sală poziţia unuia dintre fotoliile mari, aş fi putut să stau cu spatele spre uşă, de unde se vedea, în oglindă, scaunul din hol. Ar fi imposibil ca eu să fiu văzut din hol, afară doar de cazul că cineva s-ar apleca la nivelul scaunului, astfel încât să privească prin uşa sălii de corespondenţă în oglindă. Dar probabil că nimeni nu va face asta, oricât de prudent ar fi.

Mi-am terminat în grabă dejunul, am părăsit terasa intrând în sala de corespondenţă, unde am aşezat fotoliul în poziţia pe care o plănuisem. Apoi am adus aparatul. Un minut mai târziu, aşteptam cu răsuflarea tăiată. Ceilalţi oaspeţi începură să părăsească terasa.

Primii fură soţii Vogel. Apoi, urmă un interval mai lung. După aceştia, trecu domnul Duclos, scuturându-şi în mers nişte firimituri de pâine de pe barbă. Urmară apoi Roux şi domnişoara Martin, maiorul şi doamna Clandon-Hartley şi americanii. Schimler trecu ultimul. Aşteptam. Dacă urma să se

facă vreo schimbare, ar fi trebuit adus mai întâi aparatul meu ca să-l înlocuiască pe cel de pe scaun.

Trecură zece minute. Pendula de pe etajera de deasupra căminului bătu ora două. Am privit în oglindă, încercând nici să nu clipesc, de teamă ca nu cumva să se întâmple ceva în acea fracţiune infinitezimală de secundă, cât ochii mi-ar fi fost închişi. Acest efort făcu să-mi lăcrimeze ochii. Două şi cinci minute. La un moment dat, mi s-a părut că o umbră s-a mişcat prin cameră, ca şi cum trecuse cineva prin faţa ferestrei. Dar tocmai atunci soarele era în partea opusă a casei, astfel că nu puteam fi sigur. În orice caz, căutam ceva mai substanţial decât o umbră. Două şi zece.

Am început să mă plictisesc. Mă bizuisem prea mult pe teorii. Erau prea mulţi „dacă” în raţionamentul meu. Ochii îmi ardeau de efortul depus. Am început să-mi plimb privirea de colo până colo.

Mi s-a părut că aud un uşor scârţâit, undeva în spatele meu. M-am uitat fix în oglindă. N-am văzut nimic. Apoi, deodată, am sărit de pe scaun şi m-am repezit la uşă. Dar n-am fost destul de iute ca s-o prind înainte de a se închide. Uşa fu trântită. O cheie se întoarse repede în broască.

Am încercat clanţa, apoi am privit fioros în jurul meu. Fereastra! M-am repezit la ea, am dibuit o clipă sau două în căutarea mânerului şi am deschis-o brusc. Am călcat ca un zănatic peste nişte răzoare de flori, alergând spre holul hotelului.

Holul era gol şi liniştit. Scaunul pe care

atârnasem aparatul era gol. Capcana mea funcţionase. Dar mă prinsese pe mine. Pierdusem singura mărturie care putea să-mi dovedească nevinovăţia.

VII

În după-amiaza aceea am rămas un timp mai îndelungat în cameră, încercând să mă conving că cel mai bun lucru pe care-l puteam face era să părăsesc „La Réserve”, s-o pornesc pe uscat până la Marsilia şi acolo să mă îmbarc în calitate de chelner, sau de muncitor, pe un vas cu destinaţia Orientului.

Plănuisem totul. Voi lua barca cu motor a lui Köche şi voi debarca la vest de St. Gatien, într-un loc mai pustiu. Apoi voi fixa cârma bărcii, voi pune în mişcare motorul, lăsând barca să pornească încet în larg, în timp ce eu aş lua-o la picior spre Aubague. Acolo ar urma să prind un tren spre Marsilia.

Când am ajuns la acest punct, au început să mi se strecoare unele îndoieli în legătură cu planul meu. Citeşti mereu despre tineri care au fugit pe mare, despre oameni care s-au îmbarcat ca muncitori, câştigându-şi astfel întreţinerea în timpul călătoriei. După cât se pare, pentru asta nu e nevoie de o calificare deosebită. Nu se cere să ştii să legi parâme şi nici să te caţeri pe frânghii. Toată munca se rezumă la vopsitul ancorei, la curăţatul ruginii de pe plăcile de metal ale punţii şi la a spune „Da, domnule” când ţi se adresează un ofiţer. E o viaţă dură şi întâlneşti oameni duri. Biscuiţii de pe vapor au gândaci, iar mâncarea e puţină şi apoasă. Certurile se termină cu pumni şi

trebuie să umbli dezbrăcat până la brâu. Dar mai totdeauna se întâmplă ca cineva din echipaj să aibă o muzicuţă şi, când munca zilei se termină, încep cântecele. Mai târziu, în cursul vieţii, scrii o carte despre toate astea.

Dar, mă întrebam, pentru mine oare lucrurile s-ar fi petrecut tot astfel? Îmi venea să cred că nu. Poate că sunt un ghinionist, dar am constatat că acţiunile mele nu se desfăşoară niciodată după tipicuri clasice.

Curăţatul ruginii se va dovedi probabil o meserie care cere o deosebită îndemânare. Ar râde cel ce şi-ar închipui că un om care călătoreşte prima oară pe mare ar fi în stare s-o facă. Apoi s-ar putea chiar să nu fie niciun loc liber. Sau s-ar mai putea întâmpla să găsesc un serviciu pe un vapor care face curse de-a lungul coastei, având destinaţia Toulon. S-ar mai putea să fiu obligat să obţin un permis special de la poliţie, cu trei luni înainte de a porni în călătorie pe mare. S-ar mai putea întâmpla să se constate că n-am vederea destul de bună. Mai este posibil ca cei de pe vapor să insiste să prezint un certificat, dovedind o experienţă prealabilă. Realitatea este totdeauna plină de piedici.

Am fumat o ţigară şi am analizat din nou situaţia în care mă aflam. Un lucru era clar. Nu trebuie ca Beghin să afle că pierdusem al doilea aparat fotografic. Altminteri, ar însemna să provoc din nou arestarea mea. Comisarul pretindea dovezi convingătoare. Fără dovada aparatului fotografic, n-aş avea nicio şansă să-mi stabilesc nevinovăţia

în faţa unui judecător de instrucţie. Ce prost am fost! Acum mai mult ca oricând era necesar, în interesul meu, să clarific misterul. Trebuie să risc. *Trebuie* să ştiu în mod cert că Schimler deţine aparatele fotografice. Trebuie să fiu în stare să-l conving pe Beghin. Nu aveam decât un singur lucru de făcut. Să cercetez camera neamţului.

Ideea mă înfricoşa. Dacă aş fi fost prins, la necazurile mele actuale s-ar adăuga acuzaţia de furt. Totuşi, cercetarea trebuia făcută. Afară de aceasta, eram sigur de reuşită. S-o fac acum? Inima îmi bătea mai repede ca de obicei. M-am uitat la ceas. Era aproape trei. Ar trebui să ştiu întâi exact unde se află Schimler în acest moment. Trebuie să am sânge rece şi să fiu foarte prudent. Acest gând m-a liniştit. Nu trebuie să-mi pierd capul. Pantofi cu talpă moale? Absolut necesari. Un revolver? Absurd! Nu aveam niciunul şi chiar dacă aş fi avut... O lanternă de buzunar? Ce idiot! Doar nu era întuneric. Apoi mi-am adus aminte că nu ştiam nici măcar numărul camerei lui.

Mă cuprinse un val de uşurare şi imediat m-am dispreţuit pentru asta. N-avea niciun sens să-mi spun că, orice aş simţi, supărare sau uşurare, faptul că nu ştiam numărul camerei lui Schimler rămânea în picioare. Esenţialul era că o persoană descurcăreaţă l-ar fi aflat până acum. Dacă aceasta era calea pe care îmi apăram interesele proprii – simţindu-mă uşurat atunci când se iveau dificultăţi –, atunci Domnul să mă ajute!

În timp ce-mi frământam astfel mintea, coboram spre terasă. Sperasem s-o găsesc goală.

Dar nu era. Într-un colţ, pe un şezlong, şedea domnul Schimler fumând o pipă. Acum, dacă i-aş fi ştiut numărul camerei, era momentul cel mai prielnic să mă duc s-o cercetez.

Era cât pe aci să fac cale-ntoarsă, dar m-am oprit pe loc. Era cazul să renunţ deocamdată la această ocazie. Totuşi, n-ar strica să intru în vorbă cu acest om, ca să aflu cu cine aveam de-a face. La urma urmelor, unul dintre principiile unei bune strategii era studierea stării sufleteşti a adversarului.

Dar îmi era mai uşor să mă gândesc la studierea stării sufleteşti a domnului Schimler, decât s-o pun în practică. Am mutat un fotoliu de răchită la umbră, aproape de el, m-am aşezat şi mi-am dres glasul.

El îşi mută pipa între dinţi şi întoarse o pagină din cartea pe care o citea. Nu aruncă nici măcar o privire în direcţia mea.

Auzisem că, dacă cineva se uită ţintă la ceafa unei persoane, vrând s-o determine să se întoarcă, cel fixat o va face în curând. M-am uitat ţintă timp de zece minute şi mai bine şi am vrut să-l determin pe domnul Schimler să se întoarcă spre mine. Aş fi putut chiar să fac un desen antropometric al cefei sale. Totuşi, nu am avut niciun efect asupra lui. Am reuşit să văd titlul cărţii. Era *Naşterea tragediei* de Nietzsche, în limba germană, una dintre cele câteva cărţi în germană pe care le zărisem pe rafturile sălii de corespondenţă. Am renunţat la ideea de a concura cu Nietzsche şi am contemplat largul mării.

Soarele dogorea îngrozitor. Ceaţa se lăsase deasupra orizontului. Din cauza căldurii, aerul de deasupra parapetului de piatră tremura. În grădină, greierașii cântau în cor.

Priveam cum o libelulă uriaşă făcu înconjurul uneia dintre plantele agăţătoare, apoi îşi luă zborul peste brazi. Nu era o după-amiază în care să te gândeşti la spioni. Ştiam că trebuie să-i telefonez lui Beghin şi să-i comunic lista acelora care au aparate fotografice. Dar putea să mai aştepte. Poate mai târziu, când se va mai răcori puţin, am să mă duc la oficiul poştal. Detectivul, în hainele lui groase, transpira probabil la umbra palmierilor plini de praf, afară, în faţa porţii hotelului, tânjind după o limonadă gazoasă. Îl invidiam. În schimbul liniştii mele, aş purta cu plăcere un costum negru în după-amiezile de arşiţă şi aş transpira, aşteptând, privind şi dorind o limonadă gazoasă. Aşa viaţă înţeleg şi eu! Pe când a mea era o viaţă trăită pe ascuns, ca aceea a unui criminal. Eram cel urmărit.

Aş fi fost curios să ştiu ce crede Mary Skelton despre mine. Probabil că nimic. Sau chiar dacă da, desigur crede că sunt un tânăr politicos, prezentabil, dotat cu talent la limbi străine, ceea ce era folositor. Mi-am amintit de cuvintele folosite când se referise la mine, crezând că sunt la o depărtare de unde nu pot auzi: „Domnul gentil”. Era o intenţie de glumă exprimată într-un mod foarte amabil. Foarte potrivită pentru o cunoştinţă de hotel. Ar fi deosebit de agreabil să-ţi dai seama că o interesezi pe Mary Skelton. Îl înţelegea perfect pe fratele ei. Era foarte clar. Tot atât de clar era şi

faptul că el credea că o înţelege. Asta se putea deduce din felul lui de a se purta cu ea. Dar ea…

Domnul Schimler închise cartea cu un pocnet şi lovi uşor pipa de şezlong.

M-am avântat.

— Greu poate fi socotit Nietzsche un tovarăş pentru o după-amiază atât de fierbinte, am zis.

Îşi întoarse uşor capul şi mă examină.

Obrajii lui fini erau mai coloraţi acum decât în noaptea trecută; dar ochii albaştri nu mai reflectau suferinţa, ci exprimau mai curând o emoţie bruscă – bănuiala. Am văzut cum i se contractează muşchii din colţurile gurii.

Îşi scoase pipa şi începu s-o umple din nou. Glasul lui, pe când vorbea, era voit nepăsător.

— Probabil că aveţi dreptate, dar eu n-am căutat tovărăşia nimănui.

În oricare altă împrejurare, un astfel de refuz m-ar fi redus la o cumplită tăcere. Acum însă am perseverat:

— Oare oamenii îl mai citesc în zilele noastre pe Nietzsche?

Era o întrebare nu prea inteligentă.

— Dar de ce nu l-ar citi?

Am continuat să vorbesc aiurea:

— O, nu ştiu. Am crezut că e cam demodat.

Îşi scoase pipa din gură şi mă privi peste umăr.

— Vă daţi seama ce spuneţi?

Discuţia mă cam plictisea.

— Sincer să vă spun, nu. Voiam doar să stau de vorbă.

Un moment mă privi fix; apoi, buzele lui subţiri

se deschiseră şi zâmbi. Era un zâmbet plăcut şi contagios. Am zâmbit şi eu.

— Cu ani în urmă, am spus, un coleg de-al meu student petrecea ore întregi povestindu-mi de ce Nietzsche a fost un om mare. Eu personal mă împotmoleam în *Zarathustra.*

Puse pipa între dinţi, se întinse şi privi spre cer.

— Prietenul dumneavoastră nu avea dreptate. Nietzsche ar fi *putut* fi un om mare. Atinse cu degetul arătător cartea de pe genunchii săi. Aceasta era prima lui lucrare şi în ea sunt germenii unor idei grandioase. Imaginaţi-vă, îl etichetează pe Socrate drept decadent. Moralitatea drept un simptom al decadenţei! Ce concepţie! Dar ce credeţi că a scris despre aceasta cu douăzeci de ani mai târziu?

Am tăcut.

— A spus că miroase şocant a concepţie hegeliană. Şi avea dreptate, Identitatea este doar definiţia simplului, imediatului, lucru mort, dar contradicţia este rădăcina întregii mişcări şi a vitalităţii. Numai în măsura în care un lucru cuprinde în sine contradicţia, se mişcă, posedă impuls şi activitate.

Ridică din umeri.

— Dar ceea ce tânărul Nietzsche a perceput la Hegel, Nietzsche bătrânul a dispreţuit. Bătrânul Nietzsche a înnebunit.

Cu greu am putut urmări toate acestea. Am spus cam jenat:

— Nu v-am văzut scăldându-vă.

— Eu nu fac băi de mare, dar, dacă vă face

plăcere, vă invit la o partidă de biliard rusesc. Sau poate socotiţi asta un fleac?

Pronunţă aceste cuvinte cam dezgustat. Avea aerul unui om care se supune cu neplăcere inevitabilului. Am intrat.

Masa biliardului rusesc se afla într-un colţ al salonului. Am început jocul în tăcere. În zece minute, mă bătu cu uşurinţă. Odată cu ultima lovitură, îşi îndreptă spatele şi zâmbi:

— Nu prea v-a amuzat jocul, zise el. Nu mi se pare că sunteţi un bun jucător, nu-i aşa? V-ar plăcea să mai jucăm o partidă?

Am zâmbit. Felul lui de a fi era cam sever, aproape brusc, dar din toată fiinţa sa se degaja ceva colosal de simpatic. Simţeam nevoia să fiu prietenos. Aproape că uitasem că el era suspectul numărul unu.

I-am spus că mi-ar face plăcere să joc încă o partidă. Întoarse numărătorul înapoi la zero. Luă tacul şi-i frecă vârful cu cretă, apoi se aplecă peste masă ca să dea prima lovitură. Lumina ce pătrundea prin fereastră îi cădea pe fruntea lată. Era un cap frumos, model pentru un pictor. Mâinile erau şi ele atrăgătoare, mari, dar bine proporționate, solide şi precise în mişcări. Strângând uşor între degete tacul, îl trecu binişor peste degetul mare al mâinii stângi. Pe când vorbea, îşi ţinea privirea aţintită pe bila roşie.

— Aţi avut oarecare neplăceri cu poliţia, nu-i aşa?

Întrebarea era pusă cu indiferenţă, ca şi cum ar fi întrebat cât e ceasul. În momentul următor, se

auzi o pocnitură, pe când trei bile căzură repede, una după alta. M-am silit să răspund cu aceeaşi indiferenţă:

— Straşnică lovitură! Da, a fost o greşeală în legătură cu paşaportul meu.

Făcu câţiva paşi în jurul mesei, ca să schimbe alinierea bilelor.

— Sunteţi iugoslav, nu-i aşa?

De data aceasta, nu căzu decât o bilă.

— Ungur.

— O, îmi dau seama. În urma Tratatului de la Trianon?

—Da.

Lovitura următoare dădu pionul peste cap. Oftă.

— Mi-era teamă că se va întâmpla aşa. Scorul total: zero. Acum e rândul dumneavoastră. Povestiţi-mi despre Iugoslavia.

M-am aplecat peste masă. La jocul acesta puteau participa două persoane.

— N-am mai fost pe acolo de peste zece ani. Sunteţi german, nu-i aşa?

Am reuşit să bag bila roşie în gaură, după un număr mic de lovituri.

— Straşnică lovitură! Faceţi progrese.

Dar nu răspunsese la întrebarea mea. Am încercat din nou o lovitură.

— În zilele noastre, nu-i prea obişnuit să întâlneşti germani care îşi petrec vacanţa în străinătate.

Am atins din nou cu precizie bila roşie.

— Splendid! Merge foarte bine. Ce spuneaţi adineauri?

— Am spus că în zilele noastre nu-i prea obişnuit să întâlneşti germani care îşi petrec vacanţa în străinătate.

— Da-a? Dar asta nu mă supără. Sunt din Basel.

Asta era o minciună sfruntată. În emoţia mea, am băgat bila direct în gaură, fără să fac un carambolaj.

— Ghinion! Unde-i creta?

I-am dat-o fără să spun un cuvânt. Frecă tacul cu grijă şi începu să joace din nou. Punctajul lui crescu repede.

— Al câtelea punct a fost ăsta de acum?, murmură în cele din urmă. Al şaizeci şi patrulea, nu-i aşa?

— Da.

Se mai aplecă încă o dată peste masă.

— Cunoaşteţi bine Germania, domnule Vadassy?

— N-am fost niciodată acolo.

— Ar trebui să vă duceţi. Oamenii sunt aşa de drăguţi.

Bila roşie oscilă pe marginea unui număr mare de puncte.

— O, bila asta n-a avut destul efect. Şaizeci şi patru! Îşi îndreptă spatele. Vorbiţi foarte bine germana, domnule Vadassy. S-ar crede că aţi locuit mai mulţi ani acolo.

— La universitatea din Budapesta se vorbea cel mai mult germana. Afară de asta, dau lecţii de limbi străine.

— Aşa? Acum e rândul dumneavoastră.

Am jucat, dar am jucat prost, căci nu mai eram

în stare să mă concentrez asupra jocului. Am doborât de trei ori pionul. O dată nu am lovit deloc bila. Mintea îmi era obsedată de diferite probleme. Ce voia oare omul acesta să afle de la mine? Întrebările lui nu erau fără rost. Ce scop aveau? Mă bănuia oare că am făcut fotografiile intenţionat? Şi, printre aceste întrebări la care nu se putea răspunde, se amesteca gândul că omul acesta nu poate fi un spion. Era în el ceva care făcea ideea să mi se pară absurdă. O oarecare demnitate. Afară de asta, m-am întrebat, oare spionii îl citeau pe Hegel? Oare îl citeau pe Nietzsche? Desigur, în cazul acesta, răspunsul său ar fi satisfăcător! „De ce nu?” în orice caz, ce importanţă avea? Cineva ar putea tot aşa de bine să pună întrebarea: „Pot oare spionii să fie soţi buni?” De ce nu?

— E rândul dumneavoastră, prietene.

— Îmi pare rău. În momentul ăsta, mă gândeam la altceva.

— O! Zâmbi uşor. Am impresia că jocul nu vă prea amuză. Să ne oprim?

— Nu, deloc. Mă gândeam tocmai la ceva ce uitasem să fac.

— Să sperăm că nu era ceva important.

— Nu, nu era important.

Dar era important. Îi voi telefona lui Beghin, voi implora îndurare, îi voi explica pierderea aparatului fotografic, îi voi cere să percheziţioneze camera lui Schimler, aşa cum se procedase şi în cazul meu. Pentru aceasta, numele său fals era o scuză. Numai de-aş putea găsi o singură dovadă concretă împotriva lui, ceva ce ar stabili legătura lui cu

aparatul fotografic, ceva ce m-ar convinge că nu comit o greşeală stupidă. Ce-ar fi dac-aş risca? Ce-ar fi să-l întreb, pur şi simplu, dacă n-are un aparat fotografic? La urma urmelor, ce rău aş face? Persoana care trântise uşa sălii de corespondenţă şi luase al doilea aparat nu se îndoieşte deloc de legătura mea cu această afacere.

Am băgat două bile în acelaşi timp în gaură.

— Nu mă aşteptam la una ca asta, am zis.

— Nu, nici eu nu credeam.

— Sunt un om care n-are decât o singură manie, am continuat, pe când mă pregăteam pentru a doua lovitură.

Am greşit lovitura şi am schimbat locurile de la biliard.

— Zău?

— Da. Fotografiatul.

Îşi privi tacul cam chiorâş.

— Ce plăcut!

L-am privit de aproape pe când i-am pus întrebarea fatală:

— Aveţi un aparat fotografic?

Se ridică încet şi mă privi.

— *Herr* Vadassy, v-aş ruga să nu discutaţi în timp ce pregătesc lovitura asta. Este una grea, vedeţi, am de gând să lovesc banda acolo, să atingă tangent bila albă, să izbesc iar banda şi să vâr bila roşie la punctul maxim. Bila albă ar trebui să se rostogolească la cinci.

— Vă rog să mă iertaţi.

— Eu trebuia să vă cer iertate. Jocul acesta absurd mă interesează. Este o invenţie extrem de

antisocială. E ca un drog. Te privează de necesitatea de a gândi. Cum începi să te gândeşti, joci prost. M-aţi întrebat dacă am un aparat fotografic. Nu, n-am. De altfel, nici nu mai pot să-mi amintesc când am ţinut ultima oară unul în mână. Nu mi-ar cere un efort prea mare de gândire ca să vă răspund. Totuşi, e de ajuns să fii distrat ca vraja să se rupă. Lovitura ar fi dat greş.

Vorbea cu greutate, ca şi cum soarta lumii ar fi putut depinde de reuşita acestei lovituri. Totuşi, în ochii lui – ochii aceia atât de expresivi – se ivi o licărire de ironie. Credeam că înţeleg motivul acelei licăriri.

— Îmi dau seama, am remarcat, că n-am să pot fi niciodată un bun jucător de biliard.

El se aplecă însă din nou peste masă. Interveni o pauză, o uşoară ţăcănitură şi zgomotul a două bile care cădeau huruind în cutie.

— Splendid!, se auzi un glas.

M-am întors. Era Köche.

— Splendid, murmură Schimler, dar n-a fost nicio luptă. Domnul Vadassy a avut foarte multă răbdare cu mine. Jocul nu-l atrage deloc.

Am avut impresia că cei doi schimbau între ei priviri semnificative. Ce a înţeles Schimler prin aluzia aceea ridicolă? Am protestat la repezeală, spunând că jocul m-a amuzat. Poate că-l mai repetam mâine.

Schimler consimţi, dar fără entuziasm.

— *Herr* Heinberger, zise Köche voios, este un expert al jocului de biliard rusesc.

Atmosfera se schimbase însă în mod ciudat. Era

evident că cei doi aşteptau, nerăbdători, ca eu să plec. Mi-am luat rămas-bun, salutându-i cât mai prietenos cu putinţă.

— Am avut prilejul să observ acest lucru. Vă rog să mă scuzaţi. Trebuie să mă duc în sat.

— Desigur.

Au stat şi m-au privit pe când plecam. Era clar că nu vor scoate niciun cuvânt, până când nu mă voi fi îndepărtat, astfel ca să nu pot prinde ceea ce vorbesc.

Pe când treceam prin hol, soţii Clandon-Hartley urcau scările. Am murmurat un salut, dar niciunul dintre ei nu răspunse. Apoi, ceva din atitudinea lor, ceva în tăcerea lor de piatră mă făcu să mă opresc şi să-i urmăresc cu privirea. Când cotiră în capul scării, am observat că doamna ţinea o batistă pe faţă. Oare doamna Clandon-Hartley plângea? Imposibil. O astfel de englezoaică nu ştie cum se plânge. Îi intrase probabil ceva în ochi. Mi-am continuat drumul.

La poartă mă aştepta alt detectiv. De astă-dată, era unul scund, cam gras, cu o pălărioară de pai cu fundul plat, care mă urmări în timp ce mă duceam la poştă. Mi se dădu imediat legătura cu Beghin.

— Ce-i, Vadassy? Ai obţinut amănunte în legătură cu aparatul fotografic?

— Da. Dar chestiunea lui Schimler…

— N-am timp de pierdut. Aparatele fotografice, te rog. Am început să-i dictez lista încet, astfel ca el s-o poată nota. Pufni de nerăbdare.

— Mai repede, te rog. N-avem toată ziua la dispoziţie şi convorbirea costă bani.

Iritat, i-am înşirat lista cât mai repede cu putinţă. La urma urmelor, eu trebuia să plătesc convorbirea, nu el. Omul acesta era imposibil. Am încheiat lista, fiind sigur că mă va ruga s-o repet. Dar nici gând!

— Bine! Şi ce-i cu ăia trei fără aparate?

— L-am întrebat pe Schimler, adică pe Heinberger. Spune că n-are aparat fotografic. N-am avut ocazia să-i controlez pe englezi. În schimb, au un binoclu de câmp.

— Ce-ai spus?

— Un binoclu de câmp.

— Asta n-are niciun fel de importanţă. Ocupă-te numai de aparate fotografice. Mai ai ceva de raportat?

Am şovăit. Acum era momentul…

— Alo! Vadassy. Mai eşti la aparat?

— Da.

— Atunci nu mai pierde timpul. Mai ai altceva de raportat?

— Nu.

— Foarte bine. Telefonează-i, ca de obicei, mâine dimineaţă comisarului.

Închise telefonul.

M-am înapoiat la „Réserve” cu inima grea ca plumbul. Eram un prost; un neputincios, un laş prost.

Căldura îmi lipise cămaşa de corp, în mod neplăcut. M-am dus în cameră ca să mă schimb.

Cheia era în broască, aşa cum o lăsasem, dar uşa nu fusese închisă cum trebuie. Cum am atins clanţa, zăvorul ţăcăni şi uşa se deschise brusc. Am

intrat şi am scos valiza de sub pat.

Afară de un singur lucru, n-aş fi observat desigur nimic neobişnuit. Şi acest singur lucru era că, după cum mi-era obiceiul, nu încuiasem decât o închizătoare a valizei. Acum erau închise amândouă.

Am deschis valiza şi m-am uitat înăuntru.

În mod obişnuit, n-aş fi văzut nimic curios într-o cămaşă care era puţin mototolită. M-am ridicat repede şi m-am îndreptat spre scrin. Totul era în ordine; nu mi-a reţinut privirea decât un teanc de batiste, aşezate într-un colţ al sertarului de sus. Aveam o singură batistă cu marginea colorată, care se aflase dedesubtul celorlalte. Acum era deasupra. Mi-am rotit privirea prin cameră. Un colţ al cuverturii de pe pat era prins deasupra saltelei. Camerista n-o lăsase aşa.

În mintea mea nu mai încăpea nicio îndoială. Camera şi lucrurile îmi fuseseră controlate.

VIII

Este o senzaţie neplăcută când îţi dai seama că ţi s-a scotocit prin lucruri.

Prima mea reacţie, când am descoperit acest lucru, a fost mânia. Era ceva monstruos ca mâini străine să-mi deschidă valiza, să-mi cotrobăie prin lucruri, să mi le cerceteze. Dacă n-ar fi fost încuietorile valizei, nu mi-aş fi dat niciodată seama. Aici era buba! Asta mă înfuriase mai mult ca orice. Nu atât cotrobăitul şi scotocitul lucrurilor, ci încercarea de a afla un secret şi faptul că neîndemânaticul acela a crezut că n-am să ştiu, pentru că a închis cu grijă ambele încuietori. Ce lipsă de pricepere! Ar fi trebuit să-şi dea seama că închisesem o singură încuietoare! Ar fi trebuit să-şi dea seama că lăsasem batista albă deasupra celorlalte în sertarul de sus. Stângaci, nerod, neîndemânatic!

M-am dus la dulap şi mi-am aranjat batistele aşa cum le lăsasem. Am închis din nou valiza cu o singură încuietoare. Am îndreptat cuvertura de pe pat. Simţindu-mă apoi mai liniştit, m-am aşezat pe scaun.

Doar o singură persoană ar fi putut cotrobăi prin lucrurile mele din cameră fără să ia nimic: spionul. Recăpătându-şi aparatul fotografic şi dându-şi seama de lipsa filmului, a încercat, în mod firesc, să-mi cerceteze camera. Firesc? Da, deoarece m-a văzut când priveam pe fereastra sălii de

corespondenţă şi a conchis că, de vreme ce încercam să-i întind o cursă, developasem filmul şi descoperisem caracterul specific al fotografiilor sale. Apoi, mi-am adus aminte că dedesubtul lucrurilor mele din valiză lăsasem două filme nedevelopate, pe care le făcusem la Nisa. Nu m-am gândit să mă uit dacă mai erau acolo. Am scos valiza din nou şi am examinat conţinutul cu multă grijă. Bobinele dispăruseră. Spionul, evident, nu lăsase nimic la voia întâmplării. Pe viitor îmi va folosi să-mi amintesc acest lucru.

Dacă m-aş fi putut înapoia la vreme ca să-l fi prins asupra faptului! Am petrecut o jumătate de minut plăcut, meditând la această scenă. Am hotărât că nu va rămâne mare lucru din spion atunci când îl voi da pe mâna lui Beghin. În mintea mea, îl târâm pe nenorocitul acela, care se miorlăia, şi-l zvârleam în braţele agenţilor care aşteptau.

Mi-am dat seama cu oarecare surprindere că acest spion din imaginaţia mea nu era Schimler. Nu era nici Köche. Nu era nimeni de la „Réserve”. Era un spărgător răzbunător, cu o figură plină de răutate, un revolver în buzunarul de la spate şi un stilet ascuns în mânecă; o creatură plină de vicii dezgustătoare, fără nicio singură calitate care să inspire respect; un nemernic viclean, ascuns, dispreţuit chiar de aceia în slujba cărora se afla.

Nimic, m-am gândit cu amărăciune, nu putea demonstra mai clar extraordinarul meu pesimism. Era perfect! În loc să caut să descopăr care dintre cele douăsprezece persoane mi-a cotrobăit prin

cameră, mă ocupam să scot o a treisprezecea din basme. Meritam să dau greş.

— Acum, am zis cu voce tare, bagă-ţi minţile în cap. Acest spion, bărbat sau femeie, care ţi-a luat fotografiile şi aparatul de valoare, cel ce te-a văzut prin fereastra sălii de corespondenţă şi care te-a încuiat ca pe un neghiob neputincios ce eşti în timp ce ţi-a luat aparatul fotografic de pe scaun, persoana aceea care a intrat în camera ta şi a scotocit printre lucrurile tale căutând fotografiile, este o persoană reală, trăieşte, este cineva dintre oaspeţii de afară. Nu are aparenţa unui spion, imbecilule. Nu are înfăţişarea unui om înrăit şi niciun revolver în buzunarul de la spate. E o persoană reală. Ar putea să aibă o barbă albă ca bătrânul Duclos sau ochii holbaţi ca Roux. Poate să citeze din Hegel ca Schimler sau să fie un adormit ca Köche. Poate să pară austeră şi rece ca doamna Clandon-Hartley sau tânără şi atrăgătoare ca Mary Skelton. Poate să râdă ca doamna Vogel sau să fie tandră ca domnişoara Martin. Poate fi gras ca domnul Vogel, sau zvelt ca maiorul Clandon-Hartley, sau bronzat ca Warren Skelton. Poate să fie un patriot sau un trădător, un escroc sau chiar un om cinstit, sau câte puţin din fiecare. Ar putea să fie în vârstă sau tânăr. Ar putea să aibă părul castaniu sau blond, poate să fie inteligent sau prost, bogat sau sărac. Dar oricine ai fi tu, nebun incapabil, nu eşti bun de nimic dacă stai aici pe loc.

M-am ridicat şi am privit pe fereastră.

Skeltonii tocmai urcau scara venind de la plajă şi se aşezară la o masă pe terasa de jos. De-abia le

auzeam glasurile. Warren râse brusc şi luă o atitudine napoleoniană. Sora lui clătină vehement din cap. Mă întrebam, în mod confuz, despre ce-şi puteau vorbi. Dacă ei au stat toată după-amiaza jos, pe plajă, ar fi fost poate în stare să prezinte alibiuri pentru unii dintre ceilalţi oaspeţi. Căci camera mea n-a putut fi percheziţionată decât în timpul cât am stat cu Schimler sau cât am fost în sat, ca să-i telefonez lui Beghin. A doua ipoteză era mai probabilă.

Cu siguranţă că am fost văzut când părăseam hotelul. Cărarea ce duce la poartă era vizibilă de la jumătate din ferestrele camerelor sau din sala de corespondenţă. Poate că tocmai când eu plănuiam percheziţionarea camerei lui Schimler, el plănuia percheziţionarea camerei mele. O simplă ironie. Schimler, în schimb, ştia numărul camerei mele. Asta în cazul când acela care a închis ambele încuietori ale valizei mele, în loc de una, a fost Schimler. Dar poate că mintea lui era ocupată atunci cu *Naşterea tragediei.* Poate că Köche o fi făcut cercetarea, sau *Herr* Vogel, sau *monsieur* Duclos, sau…

Dar astăzi era vineri. Încă o singură zi şi ar fi timpul să plec; şi totuşi, nu voi face altceva decât să sper în continuare, să mă mir, repetându-mi mie însumi numele – Köche, Schimler, *Herr* Vogel, *monsieur* Duclos – şi iată că voi mai fi încă aici, privind limbile ceasornicului cum se mişcă şi nefăcând altceva decât să sper. Trebuie să acţionez. Trebuie să fac ceva. Trebuie să mă grăbesc.

Când am părăsit camera, am încuiat cu multă grijă uşa şi am pus cheia în buzunar. Îngrijitoarea nu prea ştie de glumă.

Am coborât încet pe terasa de jos. Skeltonii vorbeau încă, dar, când m-am apropiat de ei, priviră în sus. Mă salutară cu multă voioşie.

— V-am căutat. Warren veni spre mine, mă luă de braţ şi mă privi cercetător. Aţi auzit?

— Ce s-aud?

Mă conduse spre masa lor, ţinându-mă strâns.

— N-a aflat, anunţă el cu satisfacţie.

— Cum, n-aţi aflat?, răsună vocea fetei. Se ridică şi mă luă de braţul celălalt. Staţi jos, domnule Vadassy, şi ascultaţi.

— Senzaţia săptămânii, adăugă fratele ei.

— Prea bună ca să fie adevărată!

— Povesteşti tu sau eu?

— Tu. Eu mă voi ocupa de scenele mai importante.

Skelton mă împinse deodată pe un scaun şi-mi vârî sub nas un pachet de ţigări.

— Fumatul linişteşte nervii.

— Dar despre ce-i vorba?

— Un chibrit?

Am aprins ţigara.

— Păi să vedeţi, adăugă fata cu seriozitate, nu vrem să ne credeţi complet nebuni, dar azi am fost martorii unei scene care…

— Vă va ucide, mă informă fratele ei. De altfel, muream de dorinţa de a-i povesti cuiva. Deci, datorită dumneavoastră, domnule Vadassy, trăim.

Am zâmbit sfios. Începeam să mă simt cam

stânjenit.

— Unul dintre noi doi, observă cam posomorâtă fata, nu va mai trăi mult, dacă nu-ţi continui povestirea!

— La treabă deci, anunţă el. Domnule Vadassy, aţi aflat despre iahtul care a intrat în port azi-dimineaţă?

— Da.

— Este italian.

— Da, aşa?

— Da, e italian. Ei bine, azi după-amiază eram împreună cu alţii pe plajă. Erau elveţienii şi perechea de francezi, şi tipul acela cu barbă. Ceva mai târziu au venit maiorul britanic cu soţia lui.

— Dar zi odată!, interveni fata.

— Aşteaptă! Vreau să creez mai întâi atmosfera pentru domnul Vadassy. Iată cum s-a întâmplat. Ei au coborât la scurt timp după toţi ceilalţi. Ştiţi ce căldură era. Noi toţi eram culcaţi, pe ici, pe colo, pe jumătate aţipiţi în şezlongurile noastre, după acel *poulet à la crème*[14] ce ne-a fost servit la dejun. Tocmai aflaserăm că englezul coborâse, fiindcă l-am auzit spunând că scaunul lui e şubred, sau cam aşa ceva.

— Vedeţi, întrerupse ea, ei şedeau la dreapta noastră, astfel că eram destul de aproape şi am văzut totul. Şi apoi…

— Acum taci, zise fratele ei, strici totul. Partea ta urmează imediat. După cum spuneam, domnule Vadassy, noi toţi şedeam acolo, întrebându-ne dacă e posibil ca soarele să dogorească şi mai tare

[14] Pui cu smântână *(franceza).*

şi dacă nu cumva mâncaserăm prea mult, când doamna elveţiană îi spuse ceva domnului elveţian. Ei bine, ştiţi cum e. Chiar dacă nu cunoşti o limbă, poţi s-o înţelegi de multe ori după intonaţie. Am deschis deci ochii şi am observat cum elveţienii privesc de-a curmezişul golfului. Apoi am văzut cum de pe iaht a fost coborâtă o barcă pe mare şi că un marinar vâslea spre pasarelă. De pe pasarelă coborî un om cu o şapcă de iahting şi îmbrăcat într-un costum de dril alb. Era cam trupeş, dar sări destul de uşor în barcă şi marinarul porni să vâslească spre plajă. Să vedeţi, acum toată lumea îşi îndreptă privirea într-acolo. Probabil că aşa îşi mai abăteau gândurile de la *poulet à la crème,* pe care nu-l digeraseră încă; toţi începură să vorbească. Tânărul făcu un semn dramatic cu degetul. Habar n-aveau de ceea ce li se pregătea.

— Pentru noi însă, îl întrerupse sora sa, intriga se şi profila, deoarece britanicii începură deodată să vorbească. Ceea ce-i ciudat e că vorbeau italiana. Şi mai curios e că cel mai mult vorbea doamna Clandon-Hartley. Şi mai mult încă, arăta mereu cu degetul spre barcă. Apoi, maiorul se uită şi el şi începu să-i replice. Nu părea să fie de acord cu spusele ei, deoarece clătina mereu din cap şi spunea ceva care suna ca numele unei fete, Kay nu mai ştiu cum. După cât se pare, asta nu-i plăcea doamnei şi începu să arate din nou spre barcă. De astă-dată însă, distanţa dintre barcă şi ţărm nu era decât de vreo doisprezece iarzi şi omul cu şapcă se sculă în picioare şi încercă să prindă cu o cange de fier un inel fixat în stânci, când doamna scoase o

exclamaţie gâfâită şi alergă spre marginea apei, strigând ceva şi făcându-i cu mâna un semn omului, care era pe punctul de a coborî pe ţărm.

— În aceeaşi clipă o văzu şi omul cu cangea în mână şi era să cadă peste bord de emoţie, spuse Warren Skelton, apoi el strigă „Maria”! Nu înţeleg niciun cuvânt italienesc, aşa că nu pot spune despre ce discutau, dar continuau să-şi vorbească pe cât puteau de tare tot timpul cât el traversă apa, până când, în sfârşit, barca atinse coasta stâncii de debarcare şi omul sări pe mal.

— Apoi, zise fata, o îmbrăţişa şi o sărută de două sau de trei ori. Era evident că se cunoşteau foarte bine. Nu mi-aş dori să fiu sărutată nici măcar o singură dată de bărbatul acela. Era gras şi, atunci când îşi scoase şapca de pe cap, părul îi stătea lipit, astfel încât capul îi arăta ca un ou cenuşiu murdar. Îi mai atârnau şi nişte piei la gât şi, dacă-i ceva ce nu-mi place la un bărbat, este să-i atârne astfel pielea. Ea m-a surprins însă cel mai mult. Înainte n-o auzisem niciodată rostind vreun cuvânt şi iată că acum se purta ca un copil când iese de la şcoală. Rânjea întruna, până când am avut impresia că o să-i plesnească obrajii. Desigur că nu-l aştepta pe acest *signor* Atârnă-Piei şi că totul era o surpriză plăcută. El arăta cu degetul spre iaht şi se lovea cu degetul mereu în piept, ca şi cum ar fi vrut să spună „Priveşte ce am realizat”, şi ea arăta cu degetul spre hotel spunându-i că locuieşte acolo. După aceea au început să se îmbrăţişeze şi să se sărute din nou. Toţi câţi ne aflam pe plajă ne-am distrat grozav.

— Adică, sublinie Skelton, toţi, cu excepţia maiorului. Nu părea deloc mulţumit. De fapt, arăta foarte posac şi indispus. Când începură iarăşi să se îmbrăţişeze, se sculă încet de pe scaun şi se îndreptă spre ei. Nu făcea decât să meargă, dar în mersul lui era ceva special, care-ţi dădea impresia că se va întâmpla ceva. Elveţienii începură să-i vorbească francezului cel bătrân, dar deodată încetară. Dacă n-ar fi fost zgomotul mării, s-ar fi putut auzi pe plajă bâzâitul unei muşte.

Dar nu se întâmplă nimic... atunci. *Signor* Atârnă-Piei privi în sus şi, văzându-l pe maior, îi zâmbi. Puteai să-ţi dai seama că se cunoşteau de mai demult, dar totodată puteai să observi că nu prea aveau o părere bună unul despre celălalt. Se salutară, dându-şi mâna unul altuia. Şi Atârnă-Piei continuă să rânjească, dar doamna maior deveni din nou foarte gravă, ca şi cum cineva o stropise cu un furtun cu apă. Apoi începură cu toţii să vorbească liniştit. Când s-a ajuns aici, cred că nimeni nu mai era interesat să-i urmărească cu privirea, în afară de mine. Vedeţi, îmi place să studiez natura omului. Eu spun totdeauna că obiectul cel mai adecvat pentru studiul omenirii îl constituie omul.

— Pentru numele lui Dumnezeu..., îl întrerupse sora lui, continuă-ţi povestirea. Domnule Vadassy, ceea ce încearcă el să vă istorisească este că toţi trei păreau să exprime orice altceva, în afară de singurul lucru pe care ar fi vrut să-l exprime.

— Adică, o întrerupse Skelton, până când cineva de fapt l-a exprimat. Dar pentru asta a trebuit să

aşteptăm. Trebuie să recunosc că începusem să mă cam plictisesc, când deodată cei trei, cel puţin cei doi bărbaţi, începură să ridice tonul. Ştiţi cum sună italiana de la distanţă, ca o maşină cu carburatorul blocat. Apoi, pe neaşteptate, cineva apăsă pe accelerator. Atârnă-Piei continua să se bâlbâie furios, gesticulând mereu cu mâna în faţa maiorului. Maiorul se făcu deodată alb la faţă. Atunci Atârnă-Piei se opri, întorcându-se pe jumătate într-o parte, ca şi cum ar fi terminat. Dar tocmai atunci se gândea în chip evident la o farsă murdară, fiindcă se întoarse din nou, spuse ceva şi apoi îşi răsturnă capul pe spate, scuturat de un râs tunător.

— În momentul următor, l-am văzut pe maior încleştându-şi pumnul şi trăgându-şi braţul înapoi. Cineva ţipă – cred că a fost franţuzoaica. Apoi – aşa mi s-a părut – maiorul se repezi şi-i aplică lui *signor* Atârnă-Piei o lovitură tocmai în regiunea plexului. Ar fi trebuit să vedeţi asta. A fost o frumuseţe. Atârnă-Piei rămase cu râsul în gât, cu gura căscată, făcu un zgomot ca gâlgâitul unei ape când se scurge din baie, se clătină, făcu un pas înapoi şi căzu mototol pe nisip, tocmai în clipa când un val uşor trecea peste el. Doamna Clandon-Hartley izbucni într-un strigăt strident apoi, întorcându-se către maior, începu să se răstească la el în italiană. Pe el îl apucă un acces de tuse, de aveai impresia că se sfarmă. Parcă nu se mai putea opri. Desigur, atunci am alergat cu toţii spre locul unde se petrecuse scena. Marinarul care era în barcă sări în apă, ca să vină în ajutorul tânărului francez, care

se îngrijea de Atârnă-Piei, în timp ce elveţianul şi cu mine îl ţineam strâns pe maior. Doamna elveţiană, franţuzoaica şi cu Mary o înconjurară pe doamna Clandon-Hartley. Bătrâiorul bărbos ţopăia de jur-împrejur, spunând că era mare păcat. Nu că ar fi fost nevoie de intervenţia noastră, căci maiorul, din cauza accesului de tuse, nu mai era în stare să facă altceva decât să repete, gâfâind, aproape sufocat:

„Porcule!”, iar doamna Clandon-Hartley începu să plângă şi să explice într-o englezească stricată că regretă foarte mult cele întâmplate şi că bărbatul ei este un lup turbat. Eu nu aveam această impresie. Atârnă-Piei continua să ameninţe cu pumnul şi, după ce-şi recapătă răsuflarea, începu să strige întruna, în italiană, o mulţime de cuvinte. Apoi, cu pantalonii uzi, se târî spre barcă.

În fine, tusea maiorului se potoli, îşi reluă aerul demn şi urcă împreună cu soţia. Spuneţi, nu regretaţi că n-aţi fost de faţă? Ne-aţi fi putut lămuri motivele acestei întâmplări, zise fata melancolică.

Eu însă nu-mi băteam prea mult capul să înţeleg ceea ce spuneau. M-am înclinat, manifestând o oarecare nerăbdare.

— Când, aproximativ, s-au întâmplat toate astea?

Amândoi părură cam decepţionaţi. Pesemne se gândeau că nu acord importanţa cuvenită istorisirii.

— O, nu ştiu exact, zise Skelton nerăbdător. Cred pe la orele trei şi jumătate. Dar de ce întrebaţi?

— Şi n-a lipsit nimeni de pe plajă toată după-amiaza?

Ridică din umeri, puţin cam enervat.

— N-aş putea să spun. Era un continuu du-te-vino. După ce s-a potolit puţin halimaua, unul sau doi dintre oaspeţi s-au dus să-şi schimbe costumele de baie.

— Am impresia că Philo Vance[15] are ceva interesant de povestit, zise fata. Hai, domnule Vadassy, spuneţi-ne la ce vă gândiţi.

— O, la nimic, am răspuns cu voce stinsă. I-am întâlnit pe maior cu doamna Clandon-Hartley tocmai când urcau scările. Coboram în sat. Doamna ţinea o batistă la ochi. Se pare că plângea.

— Bine, bine, bine! Mi-a fost teamă că dumneavoastră o să aveţi o explicaţie pentru toată întâmplarea. Slavă Domnului că nu aveţi una, deoarece eu am găsit o explicaţie frumoasă.

— *Noi* am găsit o explicaţie frumoasă, adăugă fratele ei.

— Foarte bine. Să vedeţi, domnule Vadassy, *noi* credem că, în urmă cu mulţi ani, doamna Clandon-Hartley nu era decât o simplă fată de ţăran din sudul Italiei, locuind într-un sat modest de acolo – le ştiţi, totul în stil baroc, văruit în alb şi fără canalizare – împreună cu părinţii ei. Ea îi fusese promisă bătrânului Atârnă-Piei, pe atunci tânăr şi frumos, fiul unor ţărani, aparţinând altei categorii. Tocmai atunci se întâmplă să vină în sat maiorul

[15] Figura unui detectiv celebru din romanele poliţiste ale lui Van Dine.

îndrăzneţ şi răutăcios, răsucindu-şi mustaţa. Opriţi-mă, vă rog, dacă aţi mai auzit asta. Ce se întâmplă? Maiorul, cu purtările abile ale orăşeanului şi în costumele lui moderne, o zăpăceşte pe ţărăncuţa simplă. Ca să nu mai lungim vorba, o ia cu el la oraş şi se însoară cu ea.

— Hei!, zise Skelton. Partea asta a poveştii, cu însurătoarea, nu făcea parte din scenariu.

— Pe scurt, se căsătoresc. Poate că, la urma urmei, ea nu-i chiar atât de simplă.

— Foarte bine. Să trecem peste asta.

— Anii se scurg. Mary zâmbi triumfător. Între timp, tânărul înveninat şi deziluzionat – ceea ce explică felul cum arată acum faţa lui – a muncit şi a prosperat. Pornind de jos de tot şi adunând întruna, el este azi unul dintre cei mai mari speculanţi din Italia.

— Mi se pare, adăugă colaboratorul ei, că povestea asta sfârşeşte prost. Ar fi trebuit ca Atârnă-Piei să fie cel care aplică lovituri în plin şi maiorul cel cu pantalonii uzi.

Fata se uită gânditoare.

— Poate că aşa ar fi trebuit să fie. Mă privi. Cred că dumneavoastră gândiţi că bagatelizăm întâmplarea asta. Să vedeţi însă, întreaga chestiune a fost într-adevăr aşa de neplăcută, că ar fi trebuit să ne deprime, dacă n-am fi luat-o în râs.

N-am ştiut exact ce să spun.

— Văd, am murmurat, că iahtul a plecat.

— Da, a plecat acum o oră, zise Skelton cam posomorât.

În acest moment, sus pe trepte apărură soţii

Vogel. Amândoi păreau cam prost dispuşi. Se opriră la masa noastră.

— Tinerii v-au povestit despre cele întâmplate azi după-amiază?, întrebă el în germană.

— Da, am aflat câte ceva.

— De, o întâmplare cam nenorocită, urmă el cu gravitate. Nevastă-mea i-a dat doamnei Clandon-Hartley nişte săruri mirositoare, dar nu cred să-i folosească. Bietul om! Soţia lui spune că a fost rănit în război şi că nu-i cu mintea întreagă. După cât se pare, nu-i răspunzător de faptele lui. Proprietarul iahtului debarcase probabil ca să cumpere nişte vin de la pivniţele lui Köche şi să-i ceară puţină gheaţă. *Frau* Clandon-Hartley a recunoscut în el un vechi prieten. Asta a fost tot. Bietul maior a înţeles însă lucrurile pe dos.

Cei doi îşi văzură apoi de drum, ducându-se sus la hotel.

— Ce a spus?, întrebă curios Skelton.

— A spus, după explicaţiile doamnei Clandon-Hartley, că maiorul a fost grav rănit în timpul războiului şi că nu-i în toate minţile.

Un moment se aşternu tăcerea. Apoi, am văzut cum fata îşi încreţeşte fruntea, gânditoare:

— Ştiţi, zise ea, fără să se adreseze în mod special unuia dintre noi. Nu prea îmi vine să cred că-i adevărat.

Fratele ei pufni cam nerăbdător.

— În sfârşit, să uităm de toată această chestiune. Ce vreţi să beţi, domnule Vadassy? Dubonnet sec? Bine. În total trei. Să tragem la sorţi care dintre noi le aduce.

Am pierdut.

Pe când mă duceam sus ca să comand băuturile, l-am văzut pe domnul Duclos discutând agitat cu Köche. Îi demonstra cum se aplică un pumn în bărbie.

IX

Familia Clandon-Hartley n-a coborât la masa de seară.

Îmi stârniseră interesul, chiar fără să vreau. Aşadar, doamna Clandon-Hartley era italiancă! Asta explica multe. Explica în primul rând cuvântul *apperitivo,* de care se folosise maiorul vorbind cu mine cu o seară mai înainte. Explica tăcerea aproape respingătoare a soţiei lui. Era probabil foarte timidă atunci când vorbea engleza ei stricată. Explica spusele maiorului că „nevastă-mea este puţin cam religioasă”. Explica felul ei de a fi atât de puţin englezesc. Şi Clandon-Hartley părea într-adevăr să fie un om şocat de explozia unei bombe, nefiind răspunzător de faptele sale. Mi-am reamintit de îndoielile domnişoarei Mary Skelton cu privire la acest lucru. Într-adevăr, dacă povestea lor despre incidentul petrecut pe plajă ar fi fost exactă, şi eu înclinam să mă îndoiesc. Se părea că a fost vorba de ceva mai grav decât un simplu acces de nervi. Toată această chestiune nu mă privea însă. Aveam lucruri mai importante la care trebuia să mă gândesc. Păţania asta regretabilă a familiei Clandon-Hartley contribuia ca Skeltonii să nu-mi fie, din punctul meu de vedere, de niciun folos. Avusese deci loc un adevărat „du-te-vino”.

Cred că toate acestea se petrecuseră în timpul cât am fost în sat. Nu mai speram nimic.

Cina se terminase aproape, când Köche veni pe terasă şi ne anunţă că se aranjase o masă de ping-pong sub pomii din grădină şi că oaspeţii erau invitaţi s-o folosească. Când mi-am încheiat şi eu masa, am înţeles din comentarii că invitaţia fusese acceptată. M-am dus şi eu într-acolo.

O lampă electrică, instalată în crengile copacilor, deasupra mesei verzi, reflecta o lumină puternică pe feţele jucătorilor. Aceştia erau Skelton şi francezul Roux. Şezând pe nişte stânci artificiale, domnişoara Martin şi Mary Skelton îi priveau cum joacă.

Roux juca înclinându-se într-o atitudine de concentrare îndârjită, iar ochii lui holbaţi, fixaţi asupra mingii, păreau ca ţintesc spre o bombă gata să explodeze. Sărea mereu, când într-o parte, când într-alta. În contrast cu el, jocul liniştit şi domol al lui Skelton dădea impresia de vlăguit şi ineficient. Am observat totuşi că, după cât se părea, Skelton câştiga cele mai multe puncte. Domnişoara Martin nu căuta deloc să-şi ascundă supărarea, izbucnind în exclamaţii disperate ori de câte ori Skelton câştiga un punct. În schimb, o victorie a lui Roux era primită cu nespusă bucurie. Vedeam cum Mary Skelton o privea cu interes şi făcea haz.

Jocul se termină. Domnişoara Martin îi aruncă o privire maliţioasă lui Skelton şi şterse cu batista fruntea transpirată a iubitului ei. Am auzit-o asigurându-l că ghinionul lui la joc nu avea nicio influenţă asupra afecţiunii ce-i purta ea.

— Ce ziceţi, facem o partidă?, mi se adresă

Skelton.

Înainte de a-i răspunde însă, Roux sări la capătul celălalt al mesei, gesticulând cu paleta şi anunţând, cu un zâmbet uşor, că voia să-şi ia revanşa.

— Ce spune?, bombăni Skelton.

— Spune că vrea să-şi ia revanşa.

— O, în ordine. Îi făcu semn cu ochii că acceptă. Aş dori să şi-o ia.

Începură din nou jocul. M-am aşezat alături de Mary Skelton.

— Cum se explică, întrebă ea, că nu pot să înţeleg un cuvânt din tot ce spune francezul ăsta? Pare să aibă un accent foarte ciudat.

— Probabil că-i provensal. Chiar parizienii nu pot înţelege franceza vorbită de un provensal.

— Atunci, asta mă consolează. Ştiţi, dacă mai continuă să joace mult, cred că o să-i sară ochii din orbite.

Am uitat ce i-am răspuns, deoarece mă căzneam, pentru propria curiozitate, să identific accentul lui Roux. Mai auzisem unul la fel şi chiar acum de curând. Îl cunoşteam tot atât de bine pe cât îmi cunosc numele. Un strigăt mai puternic de bucurie al domnişoarei Martin îmi atrase din nou atenţia asupra jocului.

— Dacă vrea, Warren poate să piardă o partidă în mod foarte convingător, zise fata. Mă lasă uneori să câştig câte o partidă şi eu am impresia că am câştigat-o jucând bine.

Warren fu destul de convingător, pierzând partida cu o diferenţă infimă de puncte, cu toate că

a trebuit să arbitreze o discuţie vie iscată între Roux şi domnul Duclos, care apăruse în scenă tocmai la jumătatea meciului, stăruind să marcheze scorul. Domnişoara Martin jubilă şi sărută lobul urechii lui Roux.

— Ştiţi, murmură Skelton, bătrânul ăsta, nu ştiu cum îl cheamă, cu barba albă, e o catastrofă. L-am prins trişând la biliardul rusesc, dar nu mi-am închipuit că va merge până într-acolo, încât să falsifice scorurile meciurilor de ping-pong jucate de alţii. Am ţinut chiar eu socoteala.

Aveam cinci puncte, şi nu două. Dacă am mai fi continuat, ar fi câştigat el partida în locul meu. S-ar putea să sufere de un fel de cleptomanie inversată.

Persoana care forma obiectul acestor comentarii întrebă amabil:

— Dar unde sunt, oare, în seara asta maiorul englez şi soţia lui? De ce nu joacă şi ei ping-pong? Maiorul trebuie să fie un adversar formidabil.

— Prost şi nebun bătrân!, exclamă Mary Skelton. Domnul Duclos o privea, cu faţa radiind de bucurie.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ţine-ţi gura, se răsti fratele ei, s-ar putea să te înţeleagă.

Domnişoara Martin, cu cunoştinţele ei vagi de engleză, dându-şi seama că se vorbeşte englezeşte, îi zise *OK şi How do you do?*[16] lui Roux, care se prefăcu că râde şi o răsplăti cu un sărut pe ceafă. Nimeni nu înţelesese, evident, nimic. Domnul Duclos mă ţinu de vorbă şi începu să discute întâmplarea de pe plajă.

---

[16] Ce mai faceţi? *(engleză).*

— Nimeni n-ar fi crezut, zise el, că în ofiţerul ăsta rece există atâta patimă, atâta dragoste pentru italianca asta, soţia lui. Dar aşa sunt englezii, în aparenţă reci şi preocupaţi de afacerile lor. Unii cred că englezii se ocupă mai mult de afaceri. Dar cine ştie ce zace în ei! Se încruntă. Am văzut multe în viaţă, dar nimeni nu-i poate înţelege pe englezi sau pe americani. Sunt de nepătruns. Îşi mângâie barba. A fost o lovitură frumoasă şi zgomotul curios pe care l-a scos italianul a produs o mare satisfacţie. Drept în bărbie. Italianul a căzut ca o piatră.

— Eu am aflat că lovitura i-a fost aplicată în stomac.

Se uită la mine fix.

— Şi în bărbie, *monsieur,* şi în bărbie. Două lovituri minunate.

Roux, care asculta, interveni:

— N-a fost niciun fel de lovitură, zise hotărâtor. Maiorul englez a folosit jiu-jitsu. L-am urmărit de aproape. Eu însumi cunosc acest fel de luptă.

Monsieur Duclos îşi puse ochelarii pe nas şi îl privi ameninţător:

— A fost o directă în bărbie, *monsieur,* zise el cu severitate.

Roux ridică mâinile. Ochii holbaţi îi ieşeau din orbite. Ţipă:

— N-aţi avut posibilitatea să vedeţi, zise el brusc. Se întoarse apoi spre domnişoara Martin. Tu ai văzut, *ma petite*[17]*,* nu-i aşa? Vederea ta e perfectă. Tu nu porţi ochelari ca să vezi lucrurile

[17] Micuţa mea *(franceză).*

confuz, aşa cum le vede acest domn bătrân de aici. A fost fără îndoială o figură de jiu-jitsu, nu-i aşa?

— *Oui, cheri.*[18]

Îi trimise o sărutare din vârful degetelor.

— Poftim, vedeţi!, zise batjocoritor Roux.

— A fost o lovitură în bărbie, fără doar şi poate! Ochelarii domnului Duclos tremurau de mânie.

— Nicidecum, zise Roux cu glas sălbatic. Priviţi.

Se întoarse spre mine, mă apucă deodată de încheietura mâinii stângi şi mă trase. Instinctiv, m-am dat îndărăt. În momentul următor, mi-am dat seama că sunt gata să cad. Roux mă apucă de celălalt braţ şi mă sprijini. În strânsoarea lui, am simţit o forţă uimitoare. Mi-am dat seama cum corpul său subţire şi flexibil a devenit brusc rigid. Apoi, m-am pomenit din nou în picioare.

— Vedeţi, strigă cu o voce stridentă. Asta a fost o figură de jiu-jitsu. Totul se rezumă la o simplă mişcare. Aş fi putut să-i aplic domnului de aici aceeaşi figură pe care i-a aplicat-o maiorul englez omului de pe iaht.

Domnul Duclos se ridică în picioare şi se înclină:

— O demonstraţie interesantă, *monsieur,* dar inutilă. Am vederea perfectă. A fost o directă în bărbie.

Se înclină din nou şi-şi îndreptă paşii spre hotel. Roux râse batjocoritor în urma lui şi-şi pocni degetele.

— Bătrânul ăsta e un cretin, zise el cu dispreţ. Fiindcă noi ne prefacem că nu observăm când trişează, crede că nu vedem nimic.

---

[18] Da, dragul meu *(franceză).*

Am zâmbit discret. Domnişoara Martin începu să-l laude pentru modul cum s-a descurcat în această situaţie. Cei doi Skeltoni începuseră o partidă de ping-pong. M-am îndreptat spre terasa de jos.

De după perdeaua de întuneric a pomilor, am văzut două figuri aplecându-se peste parapet. Era maiorul cu nevastă-sa. Când paşii mei scârţâiră pe pietrişul cărării, el întoarse capul. L-am auzit şoptindu-i ceva, apoi se îndepărtară. Un moment sau două am rămas locului, ascultând cum li se pierdeau încet paşii, pe când urcau în susul potecii. După aceea, când mă pregăteam să mă îndrept spre locul unde stătuseră ei, am văzut licărirea unei pipe, în beznă, aproape de pomi. Am pornit într-acolo.

— Bună seara, *Herr* Heinberger.

— Bună seara.

— Nu v-ar face plăcere să jucăm o partidă de biliard rusesc?

O ploaie de scântei se răspândi când îşi ciocăni pipa de marginea scaunului.

— Nu, mulţumesc.

Dintr-un motiv ce nu mi-l puteam lămuri, inima începu să-mi bată mai tare. Pe buze îmi veneau cuvinte şi fraze. Aveam o dorinţă copleşitoare să dau drumul bănuielilor ce mă obsedau, să-l demasc pe acest om care sta aici în întuneric, pe acest spion invizibil. „Hoţ! Spion!” Eram gata să-i strig aceste cuvinte. Simţeam că tremur. Am deschis gura şi buzele mi se mişcară. Apoi, pe neaşteptate, pe când aprinse un chibrit, am văzut în pâlpâirea

luminii galbene faţa lui fină, trasă, ciudat de dramatică.

Ridică chibritul ca să-şi aprindă pipa, apropiind flacăra de ea. Chibritul pâlpâi de două ori şi se stinse. Îşi mişcă pipa aprinsă cu un anumit gest.

— De ce nu luaţi loc, *Herr* Vadassy? Uite, acolo-i un scaun.

Într-adevăr, stăteam ca un gură-cască şi un prost, privindu-l. M-am aşezat pe scaun, simţindu-mă ca şi cum tocmai aş fi scăpat să nu fiu călcat de o maşină şi aceasta datorită mai curând îndemânării şoferului decât agilităţii mele. Neavând nimic altceva de spus, l-am întrebat dacă aflase despre incidentul petrecut cu perechea de englezi pe plajă.

— Da, am aflat. Se opri. Se spune că englezul ar fi cam dezechilibrat.

— Credeţi că este adevărat?

— Nu în mod absolut. Se pune însă întrebarea în ce măsură a fost provocat. Chiar şi un dement nu devine violent decât dacă este aţâţat. Din nou se opri. Violenţa, continuă el, este ceva foarte urât. Un om cu mintea normală este înzestrat cu un mecanism extraordinar de complicat, care îl opreşte să recurgă la violenţă. Dar puterea acestui mecanism variază în raport cu diferitele civilizaţii. La popoarele occidentale, este mai puţin marcantă decât la cele orientale. Desigur, nu vorbesc despre război. În cazul acesta, mai contribuie şi alţi factori. Indianul este un bun exemplu ca să ilustreze ceea ce doresc să spun. În India Britanică, numărul tentativelor de asasinare a funcţionarilor de stat

este în mod firesc foarte mare. Faptul interesant este însă numărul foarte ridicat al atentatelor care n-au izbutit. Nu din cauză că indienii sunt foarte proşti trăgători; ci din pricina instinctului lor de a nu practica violenţa; în momentul crucial, ei sunt imobilizaţi, abţinându-se de a deveni asasini. Am avut odată ocazia să vorbesc cu un comunist din Bengal despre acest lucru. El mi-a spus că un indian cu inima plină de ură şi cu un revolver bun ar putea să-l omoare pe reprezentantul local al asupritorilor săi. Ar putea chiar să scape neprins, ar putea să rămână neobservat de mulţime în momentul când duşmanul s-ar apropia şi el ar ridica revolverul ca să tragă. Funcţionarul de stat ar fi la discreţia lui. Dar tocmai în clipa aceea indianul va ezita. Nu-l va mai vedea pe asupritorul pe care îl urăşte, ci va vedea un om. Va şovăi, scopul său va fi zădărnicit şi, în clipa următoare, va fi împuşcat de gărzi. Un neamţ sau un francez, sau un englez, îmboldit de ură, ar fi tras şi ar fi împuşcat direct.

— Şi ce imbold de ură credeţi că l-a făcut pe maiorul Clandon-Hartley să-i dea un pumn italianului drept în stomac?

— S-ar putea, zise el, cu oarecare nerăbdare, ca maiorul să nu-l poată suferi pe omul acela. Se sculă în picioare. Vă rog să mă scuzaţi, trebuie să scriu câteva scrisori urgente.

Plecă. Un timp oarecare am rămas pe scaun, căzut pe gânduri. Nu mă gândeam la maiorul Clandon-Hartley, ci la indianul domnului Schimler. „Nu-l va mai vedea pe asupritorul pe care-l urăşte,

ci va vedea un om.” Simţeam un imbold de simpatie pentru acel indian. Dar cu asta nu se termina, deoarece „în clipa următoare va fi împuşcat de gărzi”. Toată povestea încăpea într-o coajă de nucă. Să te temi şi să fii ucis. Sau, fie că te temi, fie că nu, tot eşti ucis? Da, eşti ucis. Binele nu triumfă. Răul nu triumfa. Ambele, odată rezolvate, se distrug reciproc şi creează un nou rău, un nou bine, care la rândul lor se răpun unul pe celălalt. Contradicţia esenţială. „Contradicţia este izvorul întregii mişcări şi al vitalităţii.” Ah, aceasta a fost maxima lui Schimler. M-am încruntat în întuneric. Dacă aş fi acordat mai multă atenţie acţiunilor lui Schimler şi mai puţină spuselor sale, poate că aş fi ajuns la oarecare rezultate.

Am pornit spre casă. Sala de corespondenţă era goală. Astfel se explicau „scrisorile urgente” ale lui Schimlet? Când străbăteam salonul hotelului, am trecut pe lângă doamna Köche, care ducea un teanc de lenjerie. I-am spus:

— Bună seara!

— Bună seara, *monsieur.* L-aţi văzut pe soţul meu? Nu? Cu siguranţă că joacă ping-pong. Aşa-i în lumea asta, cei deştepţi îşi petrec zilele plăcut, iar cei proşti robotesc ca nişte sclavi în spatele scenei. Dar cineva trebuie să muncească. La „Réserve”, munca-i lăsată pe seama femeilor.

Dispăru, urcându-se pe scări şi strigând cu glas ascuţit:

— Marie!

Trecui prin salonul gol spre terasa de sus.

Domnul Duclos stătea la o masă lângă

balustradă, având un Pernod în faţă şi fumând o ţigară. Mă văzu, se sculă şi se înclină.

— Ah, *monsieur,* vă rog să mă scuzaţi că v-am părăsit pe toţi aşa de brusc. De altfel, era imposibil să mai rămân acolo ca să fiu insultat.

— Înţeleg şi simpatizez cu dumneavoastră, *monsieur.* Se înclină din nou.

— Nu vreţi să luaţi o băutură, *monsieur?* Eu am un Pernod.

— Vă mulţumesc, pentru mine un vermut cu lămâie.

Sună să vină chelnerul şi-mi oferi o ţigară, pe care am acceptat-o.

— Deşi sunt în vârstă, zise el, pe când îşi turna puţină apă în pahar, sunt un om mândru. Foarte mândru. Se opri, ca să mai ia o bucată de gheaţă. Nu prea înţelegeam de ce mândria trebuie să scadă cu vremea, dar, din fericire, continuă, înainte ca eu să-i spun aceasta. Deşi sunt om în vârstă, repetă el, l-aş fi lovit pe Roux, dacă nu mă reţinea prezenţa doamnelor.

— Aţi adoptat poziţia cea mai demnă cu putinţă, l-am asigurat eu.

Îşi mângâie barba.

— Îmi pare bine că vedeţi astfel lucrurile, *monsieur.* Dar e greu pentru un om mândru să-şi înfrâneze supărarea în astfel de împrejurări. Când eram student, m-am bătut în duel. Adversarul a pus cuvântul meu la îndoială. L-am lovit. M-a provocat. Ne-am bătut. Prietenii noştri au aranjat lucrurile.

Reamintindu-şi toate acestea, oftă:

— O dimineaţă friguroasă de noiembrie: era atât de frig, încât mâinile mi se învineţiseră şi-mi înţepeniseră. E curios cum îl pot supăra pe un om astfel de fleacuri. Am luat o trăsură ca să ne ducă la locul de întâlnire. Prietenul meu voia să mergem pe jos, deoarece niciunul dintre noi n-avea bani să plătească trăsura. Dar am insistat. Dacă urma să fiu omorât, n-avea niciun fel de importanţă. Dacă n-aş fi fost omorât, consolarea ar fi fost atât de mare, încât n-avea să-mi mai pese de cheltuială. Ne-am hotărât deci să luăm o trăsură. Dar cu toate acestea mă îngrijorau mâinile mele reci. Deşi le-am băgat în buzunar, erau totuşi reci ca gheaţa. Mi-era teamă să le vâr la subsuoară, ca nu cumva prietenul meu să-şi închipuie, din cauza poziţiei mele ghemuite, că mi-ar fi teamă. Am încercat să-mi vâr mâinile sub mine, dar pielea scaunelor era netedă şi lucioasă şi chiar şi mai rece. Îmi concentrasem toate gândurile asupra mâinilor mele. Şi ştiţi de ce?

Am clătinat din cap. Ochii îi clipeau în dosul ochelarilor.

— Fiindcă, în primul rând, mi-era teamă că n-am să fiu în stare să trag drept ca să-mi nimeresc adversarul. În al doilea rând, dacă mâinile lui ar fi fost tot aşa de reci ca ale mele, putea să aibă norocul să mă nimerească.

Am zâmbit.

— Cred, *monsieur,* că până la urmă totul s-a terminat cu bine.

— Perfect! N-am nimerit niciunul, nici altul. Nu numai atât. Dar eram cât pe-aci să ne-mpuşcăm

secunzii. Rânji. Am râs de multe ori amintindu-ne asta. El este acum proprietarul fabricii vecine cu a mea. Are cinci sute de muncitori. Eu, în schimb, am şapte sute treizeci. El construieşte maşini. Eu confecţionez lăzi de ambalaj.

Sosi chelnerul.

— Un vermut cu lămâie pentru domnul.

Eram uimit. Cineva, Skelton sau maiorul, îmi spusese că domnul Duclos avea o fabrică de cutii de conserve. Poate că am înţeles greşit.

— Trăim timpuri grele, repeta el întruna. Salariile cresc, preţurile cresc. În momentul următor, preţurile scad, şi totuşi salariile trebuie să crească. Mă văd forţat să reduc salariile. Ce se întâmplă? Muncitorii mei intră în grevă. Unii sunt angajaţii mei de mai mulţi ani. Îi cunosc pe nume şi, când trec prin fabrică, îi salut. Apoi agitatorii, comuniştii, se bagă între ei, instigându-i împotriva mea. Oamenii mei intră în grevă. Ce credeţi că am făcut?

Chelnerul, sosind cu băutura mea, mă scuti de obligaţia de a-i răspunde.

— Ce-am făcut? M-am aşezat mai bine să mă gândesc. De ce oare oamenii mei s-au ridicat împotriva mea? De ce? Răspunsul a fost: ignoranţa. Bieţii oameni n-au înţeles, n-au ştiut. M-am hotărât să-i adun laolaltă, să le explic, să le explic simplul adevăr. Eu, papa Duclos, trebuia să le explic. Se cerea curaj, deoarece cei tineri nu mă cunoşteau aşa de bine ca cei vârstnici, iar agitatorii îşi îndepliniseră bine misiunea.

Monsieur Duclos sorbi din Pernodul lui.

— I-am înfruntat, continuă el cu un ton dramatic, stând pe treptele fabricii, am ridicat mâna, cerând să se facă linişte. Ei au tăcut. „Copiii mei!, – am spus –, voi doriţi salarii mai mari!' Ei aclamau. Am ridicat iarăşi mâna ca să-i fac să tacă. Am vorbit din nou: „Copiii mei. Daţi-mi voie să vă spun ce se va întâmpla dacă voi face asta. Apoi veţi putea să alegeţi singuri!” Se auzi un murmur, apoi se făcu din nou tăcere. M-am simţit inspirat. „Preţurile scad”, am continuat eu. „Preţurile sunt în curs de scădere. Dacă aş mări salariile voastre, preţurile întreprinderii Duclos ar trebui să fie mai mari decât cele ale concurenţilor. Vom pierde comenzile. Mulţi dintre voi nu vor mai avea de lucru. Doriţi asta?” Se auziră strigăte: „Nu!” Unii dintre agitatori, în ignoranţa lor, strigau că trebuie reduse beneficiile. Dar cum să le explici unor astfel de imbecili că trebuie plătite dobânzile la investiţii, că, dacă nu există profituri, afacerea stagnează? N-am ţinut seama de aceste intervenţii. Am continuat să le vorbesc despre dragostea ce le-o port, despre răspunderea ce-mi revine pentru bunăstarea lor, cât de mult bine le doresc tuturor, despre modul cum trebuie să cooperăm pentru binele nostru şi pentru Franţa. „Trebuie ca noi toţi – am zis – să facem sacrificii pentru binele comun.” Am apelat la ei ca să accepte o reducere a salariilor cu resemnare şi cu hotărârea de a munci cu mai multă râvnă. Când am terminat, am fost aplaudat, iar muncitorii mai în vârstă s-au declarat toţi de acord să se înapoieze la lucru. Era un moment măreţ. Am plâns de bucurie.

Ochii îi străluceau prin ochelari.

— După cum spuneţi, a fost un moment înălţător, am răspuns cu tact. Dar credeţi oare că-i chiar aşa de simplu? Dacă salariile scad, nu scad, oare, şi preţurile în acelaşi raport, prin simplul fapt că oamenii dispun de mai puţini bani de cheltuială?

El ridică din umeri.

— Există însă, continuă vag, anumite legi economice, de care nu-i deloc înţelept să se atingă cineva. Dacă salariile cresc peste nivelul lor firesc, echilibrul delicat al sistemului este dat peste cap. Nu trebuie să vă plictisesc însă cu astfel de teorii. În fabrica mea, eu sunt un om de afaceri vigilent, hotărât, puternic. Acum mă aflu în vacanţă. Pentru moment, marile mele răspunderi sunt date la o parte. Sunt mulţumit să-mi liniştesc mintea obosită contemplând stelele. Îşi lăsă capul şi privi spre stele. Ce frumuseţe!, murmură el plin de admiraţie. Ce grandoare! Şi câte… câte! Formidabil!

Mă privi din nou.

— Sunt foarte sensibil la frumuseţe, continuă el.

Îşi îndreptă atenţia spre pahar, diluă din nou conţinutul cu puţină apă şi-l goli. Apoi se uită la ceas şi se sculă.

— *Monsieur,* zise, sunt orele zece şi jumătate. Sunt bătrân. Mi-a făcut o deosebită plăcere discuţia noastră. Acum, cu permisiunea dumneavoastră, mă voi retrage să mă culc. Noapte bună.

Se înclină, îmi întinse mâna, îşi puse ochelarii în buzunar şi plecă cu un pas cam nesigur spre camera sa. De-abia atunci m-a fulgerat bănuiala că poate domnul Duclos băuse în seara aceea mai

mult decât un pahar de Pernod.

Un timp oarecare, am mai rămas în sala mare a hotelului şi am citit un număr din *Gringoire,* vechi de două săptămâni. Apoi, plictisit de lectură, am ieşit în grădină să-i caut pe americani.

Masa de ping-pong era părăsită, doar lumina se mai reflecta pe ea. Paletele erau aşezate una peste alta, iar între mânerele lor zăcea o minge stricată. Am luat mingea şi am azvârlit-o pe masă. Răsună ciudat, a spart. Pe când o puneam la loc între palete, am auzit nişte paşi pe undeva prin apropiere. M-am întors, aşteptând să văd pe cineva. Întunericul, dincolo de locul luminat din jurul mesei, era opac. Chiar de ar fi fost cineva acolo, bărbat sau femeie, nu aş fi putut să-l desluşesc. Ascultam, dar nu mai auzeam niciun sunet. Oricine ar fi fost, trebuie să fi trecut. M-am hotărât să cobor la nişa de pe terasa de jos.

Mi-am croit drum printre arbuşti spre cărare şi am început să cobor. Aproape că ajunsesem la trepte şi puteam desluşi, din când în când, printre chiparoşi, o fâşie îngustă de cer albastru închis, spuzit de stele, când se întâmplă ce s-a întâmplat.

În stânga mea se auzi un foşnet uşor printre arbuşti. M-am întors să văd. În clipa următoare, ceva mă lovi în ceafa.

Nu cred că mi-am pierdut într-adevăr cunoştinţa, dar singurul lucru de care mi-am dat seama cât de cât coerent e că mă aflam trântit cu faţa în jos, în mijlocul cărării, şi că cineva îmi ţinea umerii fixaţi pe pământ cu o forţă considerabilă. Vedeam stele verzi în faţa ochilor, iar urechile îmi

vâjâiau. Cu tot vâjâitul urechilor, mai auzeam însă zgomotul respiraţiei accelerate a celui ce mă ataca şi am simţit cum mâinile lui îmi scotoceau prin buzunare.

Înainte ca mintea mea buimăcită să realizeze ce s-a întâmplat, toată povestea se şi terminase. Presiunea asupra umerilor slăbi brusc; am auzit scârţâitul unor pantofi, după aceea se făcu linişte.

Timp de câteva minute, am rămas culcat în locul unde mă aflam, strângându-mi capul în mâini, pradă unor valuri de durere ameţitoare. Apoi, pe măsură ce aceste valuri se transformară într-un dârdâit constant, am fost în stare să mă ridic încet în picioare şi să aprind un chibrit. Portofelul meu zăcea pe jos deschis. Nu conţinea decât bani şi câteva hârtii fără valoare. Nu mi se luase nimic.

Am pornit-o pe jos spre casă. De două ori mă apucă ameţeala, fiind silit să mă opresc şi să aștept ca să-mi treacă accesul, dar, cu toate acestea, am ajuns în cameră fără ajutorul cuiva, fără să mă întâlnesc cu cineva.

M-am trântit în pat oftând. Uşurarea de a-mi odihni capul pe o pernă moale era aproape dureroasă.

Poate să fi fost efectul unui şoc intimat sau să fi fost la mijloc oboseala, dar n-a trecut niciun minut şi am şi adormit. Inconsecvenţa ultimului meu gând conştient mă face să cred că era vorba de un şoc.

„Trebuie să-mi amintesc – continuam să-mi spun – să-i povestesc lui Beghin că doamna Clandon-Hartley este italiancă.”

X

Privind în urmă la aceste prime douăzeci şi patru de ore, mi se pare că e ca şi cum aş privi scena unui teatru prin partea opusă a unui binoclu. Oamenii se văd mişcându-se, dar feţele lor sunt prea mici ca să fie desluşite.

Trebuie să întorc binoclul pe cealaltă parte ca să văd normal. Şi totuşi, când încerc să fac acest lucru, figurile par şterse şi marginile deformate. Ca să zic aşa, numai uitându-mă pe rând la câte o parte a scenei pot să văd lucrurile limpede. Desigur, acum îmi dau seama că am pierdut complet simţul proporţiei, întotdeauna e uşor să înţelegi aceasta ulterior. Lucru remarcabil este că în ziua următoare n-am pierdut complet contactul cu realitatea. A fost, ca să nu folosesc o expresie exagerată, o zi fantastică. Prima notă de fantezie a fost adusă tocmai de maiorul Clandon-Hartley. Am întârziat la micul dejun şi pe terasă nu se aflau decât soţii Vogel.

Aveam la ceafă o umflătură cât o ghiulea de tun.

Deşi era nespus de dureroasă, era foarte moale şi zvâcnea ori de câte ori mergeam şi tocurile atingeau pământul.

M-am îndreptat foarte încet spre terasă şi m-am aşezat. Soţii Vogel tocmai se sculaseră şi se pregăteau să plece. Mă priviră radioşi şi veniră spre mine. Ne-am dat bună dimineaţa. Apoi

domnul Vogel deschise focul zilei.

— Aţi aflat, zise el, că maiorul englez şi soţia lui pleacă?

Am simţit cum îmi zvâcneşte capul îngrozitor.

— Când?

— Nu ştim. Domnul Duclos a adus ştirea. El este foarte bine informat. Cred că-i cel mai bun lucru. Vreau să spun că este cel mai bun lucru ca englezii să plece. S-or fi ivit oarecare dificultăţi în urma incidentului de ieri. Sper că vă vom vedea pe plajă în dimineaţa asta? Domnul Vogel făcu semn cu mâna. Domnişoara americană se şi află acolo jos.

Am răspuns cam vag şi ei îşi văzură de drum. S-a întâmplat tocmai lucrul de care mă temeam cel mai mult. Nu că ar fi existat cea mai îndepărtată posibilitate ca maiorul Clandon să fie un spion. Ar fi fost ceva prea absurd. Şi totuşi, rămânea faptul că doamna Clandon-Hartley era italiancă. M-am dus înapoi cu gândul la camera comisarului şi la întrebările stăruitoare ale lui Beghin despre relaţiile mele italiene. Nu părea posibil, dar…

Nu mai aveam de făcut decât un singur lucru: să-i telefonez imediat lui Beghin. Am înghiţit la repezeală cafeaua şi am străbătut sala mare a hotelului, îndreptându-mă spre şoseaua carosabilă. Nici n-am apucat să ajung la jumătatea aleii, când deodată îl văzui pe maior. Venea spre mine, prin deschizătura dintre copacii care creşteau pe marginea drumului ce ducea în grădină. După toate aparenţele, dorea să mă oprească.

— Te-am căutat peste tot, Vadassy, mă întâmpină el de la o distanţă de unde îi puteam

auzi vocea.

M-am oprit şi el veni spre mine. Îşi domoli puţin glasul şi-mi şopti cam pe furiş:

— Dacă nu eşti prea ocupat acum, aş avea să-ţi spun ceva între patru ochi.

Trebuie să mărturisesc că, în ciuda evidentei stupidităţi a ideii, primul lucru ce-mi trecu prin minte fu gândul că maiorul îmi va mărturisi că-i spion. Am şovăit un moment, apoi m-am înclinat formal.

— Desigur, domnule maior. Sunt la dispoziţia dumneavoastră.

Fără să spună un cuvânt, mă conduse înapoi spre hotel şi am intrat în sala de corespondenţă. Trase un scaun spre mine.

— Scaunele astea blestemate nu sunt deloc comode, zise el scuzându-se. Totuşi, sunt mai bune decât acelea din sala mare.

Nu era adevărat. Evident alesese sala de corespondenţă deoarece, ca de obicei, era goală. Ne-am aşezat.

— Regret că nu pot să-ţi ofer o ţigară, spuse el. Nu fumez.

Jena lui era penibilă. Mi-am aprins una dintre ţigările mele. Se aplecă înainte pe scaunul său, încleştându-şi şi descleştându-şi mereu mâinile. Ţinea ochii aţintiţi în podea.

— Ascultă, Vadassy, zise el brusc, am vrut să am o convorbire cu dumneata pentru un motiv cu totul special.

Se opri. Eu aşteptam, privindu-mi vârful ţigării. În liniştea ce domnea, puteam auzi tic-tacul

ceasului de pe cămin.

— N-ai fost ieri după-amiază pe plajă, nu-i aşa?, mă întrebă pe neaşteptate.

— Nu.

— Mi-am închipuit că n-ai fost. Nu-mi aminteam să te fi văzut. Tot şovăia, încurcându-se în cuvinte. Probabil că ai aflat despre cele întâmplate acolo. Mi-e teamă că mi-am ieşit din fire. Un lucru foarte neplăcut.

— Da, am auzit ceva despre asta.

— Bănuiam că ai auzit. Nu poţi să te aştepţi ca oamenii să nu vorbească despre aşa ceva.

Se opri din nou. Am început să fiu curios, întrebându-mă când va ajunge la subiect. Deodată, înălţă capul şi mă privi drept în ochi.

— Lumea spune că sunt nebun, nu-i aşa, că nu sunt răspunzător de faptele mele?

Această întrebare mă luă prin surprindere. Nu ştiam ce să-i răspund. Am simţit că roşesc.

— Poftim?

El zâmbi uşor.

— Îmi pare rău că trebuie să te plictisesc cu toate acestea, dar trebuie să ştiu cum stau lucrurile. Citesc pe faţa dumitale că răspunsul este „da”. Ei bine, despre asta voiam să-ţi vorbesc, despre asta şi încă despre ceva.

— O, înţeleg.

Am încercat să dau răspunsului un caracter incidental, ca şi cum eram obişnuit cu oamenii care-mi explicau motivul pentru care ceilalţi îi considerau nebuni. Părea că nu ascultă.

— Ştiu, zise el, că-i cât se poate de urât să-ţi

dezvălui intimităţile în faţa unor străini, adică în faţa unor oameni pe care de-abia i-ai cunoscut, dar am un motiv bine întemeiat. Vezi, Vadassy, eşti singura persoană cu care pot vorbi aici. Mă privi cam posomorât. Sper că nu mi-o vei lua în nume de rău.

I-am răspuns, mirându-mă ce Dumnezeu avea să-mi spună, că nu i-o voi lua în nume de rău.

— Îmi pare bine că ai răspuns astfel, continuă el, străinii aceştia blestemaţi... Se opri, dându-şi seama evident că o astfel de expresie era nepotrivită. Vezi, domnule Vadassy, e vorba despre soţia mea.

Se opri din nou. Povestea începuse să mă cam plictisească.

— Ce-ar fi, am sugerat eu, să vă bizuiţi pe toată bunăvoinţa mea şi să-mi spuneţi ceea ce aveţi de spus. Nu trebuie să uitaţi că eu n-am nici cea mai vagă idee despre ce-i vorba.

Se roşi la faţă. Această sugestie îl făcu să-şi amintească de manierele lui milităroase.

— Ai dreptate. N-are niciun sens să ocolesc lucrurile. N-aş fi stat aici, făcându-te să-ţi pierzi timpul, dacă n-ar fi existat un motiv. Să dăm cărţile pe faţă. Am să-ţi istorisesc întreaga poveste. Apoi ai să poţi judeca singur. Nu vreau deloc să-ţi faci o idee greşită. Îşi lăsă pumnul în palma celeilalte mâini. Am să dau cărţile pe faţă, repetă el. Mi-am cunoscut soţia la începutul anului 1918 la Roma.

Se opri, şi-mi era teamă că vor mai urma alte şovăieli, dar de astă-dată continuă:

— Era tocmai după ce italienii s-au repliat la

Caporetto, retrăgându-se peste Piave. Eu fusesem transferat la statul-major ca aghiotant pe lângă un general de divizie. Ca să-ţi spun, ministerele de război britanic şi francez erau foarte îngrijorate în legătură cu situaţia italienilor. Mai toată lumea credea că obiectivul austriecilor era regiunea industrială din jurul oraşului Milano; dar existau zvonuri, şi unele chiar stăruitoare, că statul-major general austro-german nu ar fi transferat un număr atât de important de trupe de pe frontul de vest doar în scopul ăsta şi că planul lor real se rezuma la acoperirea flancului dinspre frontiera cu Elveţia prin câmpia de nord a Italiei, având ca obiectiv Lyonul. Un fel de *Drang nach Westen*[19].

Se cam poticni cu germana lui.

— Oricum, atât noi, cât şi francezii am trimis tunuri şi trupe în Italia ca să împiedicăm prăbuşirea frontului şi câţiva dintre noi am fost angajaţi acolo ca să punem lucrurile la punct. Întâi am stat la Pisa. Sistemul feroviar era într-o debandadă de nedescris. Desigur, nu ştiam mare lucru despre căile ferate, dar era cu mine un soldat care avusese oarecare experienţă civilă în Anglia şi împreună ne descurcam straşnic. Spre sfârşitul anului 1918, am fost trimis la Roma.

Ai fost vreodată iarna la Roma? Nu-i deloc neplăcut. Pe atunci, exista acolo o colonie destul de mare de britanici, dar care, în cea mai mare

[19] Expansiune spre Apus *(germană).* Este reluată una dintre lozincile imperialismului german şi ale hitlerismului *Drang nach Osten* – extindere spre Răsărit, pe care autorul o aplică aici în cealaltă direcţie a continentului european.

parte, era alcătuită din militari. O parte din îndatorirea noastră era să intrăm în relaţii cu italienii şi să ne împrietenim cu ei. Pentru o nimica toată ar fi făcut pace cu noi. Ei bine, eram acolo de câteva luni când am avut un mic ghinion. Ştiţi, unii ofiţeri de cavalerie italieni sunt călăreţi minunaţi, aş putea spune chiar cam nebuni. La fel sunt şi caii lor. Oricum, ieşisem la o mică plimbare într-o zi, cu unul dintre tipii ăştia, la una dintre cursele de galop. Cu această ocazie, el îşi îndemnă calul să facă o săritură, pe care eu n-aş fi îndrăznit s-o încerc nici măcar călărind un câştigător de mare premiu. Calul meu încercă să-l urmeze şi am fost în asemenea hal trântit, încât m-am ales cu o fractură la picior şi cu câteva coaste rupte. Locuiam pe atunci la hotel şi, cum acolo nu puteam fi îngrijit, a trebuit să fiu internat într-un spital. Marele neajuns era că tocmai pe vremea aceea se dăduseră nişte lupte izolate pe frontul de nord. Trenuri întregi îi evacuau pe răniţii din spitalele de pe front în sudul ţării, ca să le facă loc celor răniţi recent. Paturile lipseau, spitalul unde am fost dus era supraaglomerat şi fără nicio speranţă de a avea personal sanitar. Am lansat un S.O.S. către un ofiţer al statului-major italian, pe care îl cunoşteam, şi, în ziua următoare, am fost mutat într-o uriaşă vilă particulară în afara Romei. Aparţinea unei familii care, de bunăvoie, se declarase dispusă să îngrijească ofiţerii convalescenţi. Numele acestei familii era Staretti. Mă privi fix.

— Cred că eşti mirat ce legătură au toate

mărturisirile astea cu cele petrecute ieri după-amiază pe plajă.

În realitate, mă întrebam mult mai mult decât atât. În orice caz, mă întrebam ce amestec aveam eu în toate cele întâmplate pe plajă. Am dat afirmativ din cap.

— Ajung şi acolo, zise el.

Începu să-şi frece degetele, ca şi când ar fi fost îngheţate de frig.

— Staretti alcătuiau o familie ciudată. Cel puţin aşa credeam eu. Mama murise. Nu erau decât bătrânul şi copiii lui: două fiice, Maria şi Serafina, şi un fiu, Batista. Maria avea vreo douăzeci şi cinci de ani, iar Serafina era cu doi ani mai tânără. Batista avea treizeci şi doi de ani. Staretti-tatăl era un bătrân costeliv, sfrijit, cu un moţ de păr alb. Avea şaptezeci de ani, era mare bancher la Roma şi tot atât de bogat precum Cresus. Desigur, ştii şi dumneata că nu poţi locui într-o casă timp de mai multe săptămâni la rând fără să-ţi faci o idee destul de precisă asupra raporturilor ce există între membrii ei. Şedeam de obicei, mai tot timpul zilei, afară în grădină, cu piciorul şi coastele bandajate şi ei veneau în mod obişnuit să mă vadă şi să-mi vorbească. Vreau să spun toţi, afară de bătrânul Staretti, care mai tot timpul era la birou sau vizita ministerele. Pe atunci, era o persoană destul de importantă la Roma. Maria venea tot mai des să mă vadă şi uneori Serafina, deşi tot timpul nu vorbea despre altceva decât de italianul care mă adusese acolo. Trebuiau să se căsătorească. Apoi începu să vină şi Batista.

Batista îl ura pe bătrânul său tată, iar bătrânul nu prea avea timp să se ocupe de el. Cred că această situaţie se datora în bună parte faptului că Batista suferea de o afecţiune cardiacă, motiv pentru care era considerat inapt pentru armată. Bătrânul era foarte furios pe austrieci, pe care voia să-i vadă înfrânţi. Oricum, Batista obişnuia să mi se plângă de faptul că tatăl său îl istovise prin muncă grea şi-l ţinea din scurt cu banii. Îmi mai spunea ce intenţiona să facă după moartea bătrânului Staretti, când va deveni moştenitorul averii ce i se cuvenea. Uneori mă plictisea. Era greu de suportat, gras şi fără pic de vlagă încă de pe atunci; dar n-aveam altceva de făcut decât să mă uit la peisajul înconjurător şi acesta era şi mai plictisitor – nimic altceva decât o câmpie lungă, dreaptă, cu un grup de chiparoşi, răspândiţi ici-colo; o privelişte tristă. Era însă ceva care mă izbea la Batista. Era înzestrat cu instinctul de afaceri al tatălui său, un fel de şiretenie complicată, ce-l făcea să sesizeze lucrurile de trei ori mai repede ca oricare altul. Mai târziu am constatat mai multe în legătură cu aceasta.

Dacă ţin seama de toate câte s-au întâmplat, săptămânile acelea au trecut destul de repede. Cu Maria mă înţelegeam foarte bine. Nu era vorba de raporturi între pacient şi îngrijitoare, deoarece aveam o infirmieră specială care se îngrijea de mine. Dar Mariei nu-i plăceau aceşti tineri filfizoni de ofiţeri italieni, un fel de pierde-vară, care nu făceau altceva decât să-şi dea aere. Ea nu-i putea manevra ca sora ei. Oricum, în cele din urmă, am

aranjat cu Maria ca îndată ce se va termina războiul să revin şi să ne căsătorim. Dar despre aceasta n-am vorbit cu nimeni, deşi cred că Serafina, mai isteaţă, prinsese firul lucrurilor. Înţelegi, cum Maria era catolică, ne loveam de o dificultate şi nu voiam ca această chestiune să fie discutată până când nu eram pregătiţi. În primăvară, am fost trimis înapoi în Franţa.

Ce să-ţi spun, lucrurile au mers destul de bine până în august, când am fost prins de un bombardament cu gaze asfixiante. Era pe la sfârşitul anului 1919; am fost scos din cadrele armatei, cu un singur plămân sănătos, recomandându-mi-se să locuiesc într-o regiune cu o climă caldă şi uscată. Ei bine, asta îmi convenea şi am luat drumul spre Roma. Toată lumea era mulţumită să mă revadă, dar mai ales Maria. După câteva săptămâni, am anunţat logodna noastră.

La început, părea că totul merge strună. Bătrânul Staretti era încântat. Am impresia că regreta puţin că nu pierdusem mai curând un picior sau un braţ în loc să fiu gazat, dar ne promise cerul şi pământul. Făuream planuri despre căsătoria noastră şi clima făcea minuni plămânilor mei bolnavi, dar după aceea apărură supărările.

Pe atunci, Batista dezvoltase afacerile tatălui său şi într-o zi veni la mine şi mă întrebă dacă n-aş vrea să câştig o sumă mare de bani. Fireşte, aşteptam să aflu mai multe amănunte. După cât se părea, foarte mulţi oameni făceau afaceri bunicele cumpărând stocuri suplimentare de mitraliere de la guvernul italian, la un preţ redus, pe care le

expediau apoi în Siria, unde li se vindeau arabilor cu un preţ de şase ori mai mare decât cel de cost. Singurul lucru necesar era capitalul de investit în mitraliere. Aşa îmi explica Batista lucrurile. Îţi poţi, deci, închipui că n-am lăsat să-mi scape şansa ce mi se oferea. Batista se plângea că n-avea decât o mie de lire sterline în dolari şi că ar fi nevoie de cel puţin cinci mii ca afacerea să renteze. Am declarat că sunt de acord să completez restul de patru mii. Era cam tot ce aveam, în afară de pensia mea, precum şi o mică participaţie reversibilă la o moşie ce-i aparţinea vărului meu şi eram foarte dornic să-mi înmulţesc cele patru mii cu şase.

Nu mă pricepeam deloc la afaceri. Niciodată nu eram în stare să înţeleg ceva despre asta. În schimb, dacă mi-ai fi dat câţiva oameni şi tunuri, ştiam ce am de făcut cu ei. Dar nu am cap pentru chiţibuşurile unor speculaţii. Toate astea le-am lăsat pe seama lui Batista. El spunea că afacerea reclamă bani peşin, deci i-am pus la dispoziţie bani gheaţă. Spunea că amănuntele îl privesc pe el. Am iscălit chiar o sumedenie de acte pe care mi le-a prezentat spre semnare.

Poate că am fost un prost, dar oricum cunoştinţele mele de italiană nu erau chiar aşa de avansate, ca să fiu în măsură să-l verific, chiar dacă aş fi voit s-o fac. Trecu un timp, fără să se întâmple ceva deosebit, apoi, într-o zi, bătrânul Staretti trimise după mine. Mi-a spus că-i ajunsese la urechi că m-am angajat în negocieri cu două persoane, despre care nu auzisem niciodată, în legătură cu un transport de mitraliere pentru Siria

şi că dădusem o garanţie scrisă că le voi plăti douăzeci şi cinci la sută din preţul de vânzare. I-am răspuns că nu ştiam nimic despre garanţia aceea de douăzeci şi cinci la sută şi că investisem, prin Batista, patru mii de lire sterline într-un transport de mitraliere. Nu cunoşteam mai mult despre această afacere. Ar face mai bine să-l întrebe pe Batista.

Ei, ce să vă spun, s-a supărat foc. Era vorba de garanţia mea scrisă. Am semnat-o sau n-am semnat-o? Am recunoscut că am semnat, dar n-am ştiut ce iscălesc. El îmi spuse să nu fac pe nebunul şi-mi ceru o explicaţie. Ca să scurtăm povestea, s-a dovedit că actul pe care-l semnasem fusese o garanţie de douăzeci şi cinci la sută ce li se cuvenea celor două persoane de la Ministerul de Război, care aveau răspunderea vânzării mitralierelor – cu alte cuvinte, o mită pe scară largă. Ei, situaţia politică era cam gingaşă pe atunci şi Ministerul de Război se repezi ca un berbec asupra bătrânului Staretti, voind să ştie ce iţe trăgea viitorul lui ginere. Pentru bătrânul Staretti, situaţia era foarte neplăcută.

Bineînţeles că am negat cu fermitate şi apoi el a trimis după Batista. În momentul când Batista a intrat în cameră, mi-am dat seama că mă înşelase. Pe faţa-i rânjitoare i se oglindea ticăloşia, îndemnându-mă să-i aplic o lovitură şi să-l trântesc la pământ. Îşi pleda complet nevinovăţia, ca şi cum ar fi fost cu totul străin de întreaga afacere. Spunea că-i foarte scandalizat.

L-am văzut pe maior strângându-şi pumnii,

până când încheieturile îi deveniră albe.

— Nu mai am nimic de adăugat, încheie el. Se pare că bătrânul Staretti îşi schimbase testamentul, lăsându-i Mariei jumătate din avere. Batista căuta acum să anuleze această dispoziţie testamentară şi, în cele din urmă, reuşi. De asemenea, m-a escrocat cu cele patru mii de lire. Am avut o scenă groaznică cu bătrânul. M-a acuzat că am încercat să ponegresc numele fiului său şi să mă însor cu fiica lui pentru bani. Îmi spuse că socoteşte căsătoria desfăcută şi, dacă în timp de douăzeci şi patru de ore nu părăsesc Italia, va dispune arestarea mea, cu riscul unui scandal. Am plecat, adăugă el încet, dar am rămas mai departe un prost şi jumătate, căci am convins-o pe Maria să vină cu mine, împotriva dorinţei tatălui ei. Ne-am căsătorit la Basel.

Se opri. N-am rostit niciun cuvânt. De altfel, nu era nimic de spus. Dar el nu terminase încă. Îşi drese glasul.

— Femeile sunt nişte creaturi ciudate, continuă el încet. Se opri. Nu cred că soţia mea ştia cât de puţini bani aveam atunci când a acceptat să mă urmeze. Nu era deprinsă cu hoteluri de mâna a doua. Am încercat câtva timp să stăm în Anglia, dar clima de acolo nu pria bolii mele de plămâni. Am plecat apoi în Spania. Când a început revoluţia, a trebuit să părăsim această ţară. Ne-am dus, pentru câtva timp, la Juan-les-Pins, dar în timpul sezonului viaţa era foarte scumpă, aşa că de acolo ne-am mutat aici. Ea regretă că şi-a părăsit ţara şi poporul. Toţi suntem nişte străini pentru ea. Nu

poate suferi să vorbească limba engleză. Uneori, am impresia că mă urăşte şi pe mine. Nu m-a iertat niciodată cu adevărat că l-am lăsat pe Batista să arunce vina pe mine. Repetă mereu că nu sunt în toate minţile. Uneori spune asta şi altor persoane.

Se simţea o oarecare oboseală în glasul lui.

— Ar fi trebuit s-o vezi ieri, când l-a recunoscut pe Batista. Ştie tot ce mi s-a tras de la el, dar a fost entuziasmată când l-a văzut. M-a răsturnat complet. Şi pe urmă, el a început toată povestea. A intrat în posesia banilor bătrânului său tată şi-şi bătea joc de mine. Glumea în legătură cu felul cum m-a tratat. Glumea! Dar, Dumnezeule, de-aş fi avut o armă în mână, l-aş fi împuşcat pe loc. Aşa cum s-au petrecut lucrurile, însă, i-am aplicat doar un pumn şi nici măcar în faţa lui cu rânjetul ticălos, ci în pântecele gras. Porcul!

Vocea maiorului deveni mai puternică şi începu să tuşească. Reuşi, însă, în curând să se liniştească. Se uită la mine provocator:

— Mă crezi al naibii de prost, nu-i aşa? Am negat cu glasul cam stins. Râse cu amărăciune: Nu eşti departe de adevăr. Şi o să mai crezi despre mine că sunt un blestemat de străin, deoarece am să te rog să faci ceva pentru mine.

Nu ştiu din ce motiv capul îmi vâjâia îngrozitor. În cele din urmă, ajunsesem la subiect. Am zis:

— Vă ascult, şi am aşteptat.

Maiorul deveni din nou grav şi cam stânjenit. Se bâlbâi, încurcând cuvintele, părând că face un efort pronunţându-le.

— Nu ţi-aş fi povestit toate acestea, Vadassy,

dar voiam să înţelegi împrejurările. Îţi vine cam greu să te rogi de cineva. În urma celor întâmplate ieri, soţia mea şi cu mine nu mai putem rămâne aici. Toată lumea trăncăneşte. E destul de neplăcut pentru noi. De altfel, nici clima nu-i prea potrivită pentru pieptul meu. În fiecare luni pleacă un vapor de la Marsilia spre Alger. Mă gândeam că-l pot prinde. Partea neplăcută însă… – şovăi o clipă. Nu-mi place să te plictisesc cu chestiuni personale ca astea, dar adevărul e că mă aflu într-o jenă financiară. Nu mă aşteptam să fac călătoria asta în Alger. Mai e şi nota de plată a lui Köche. Se mai întâmplă lucruri dintr-astea. Trebuie să ţi se pară ceva cumplit, ca o poveste de groază. Nu-mi place să cerşesc. Faptul rămâne, însă, Vadassy. N-ai putea cumva să-mi împrumuţi două mii de franci până la sfârşitul lunii? Mi-ar fi de mare ajutor. Îmi displace să-ţi cer şi cred că-ţi dai seama cât îmi e de penibil s-o fac.

Nu ştiam câtuşi de puţin ce să răspund, dar am deschis gura să vorbesc. El mi-o luă înainte:

— Nu mă aştept, desigur, să-mi împrumuţi bani fără garanţie. Am să-ţi dau în schimb, bineînţeles, un cec postdatat asupra băncii Cox – adică, dacă nu ai nimic împotrivă, în lire engleze. Ce zici, e mai sigur decât francii!

Râse forţat. Observam mici picături de transpiraţie pe tâmplele lui.

— Desigur, nici prin vis nu mi-ar fi trecut să te deranjez, dar, cum noi trebuie să părăsim localitatea, mă văd pus în această situaţie penibilă. Cred că vei înţelege. Eşti singura persoană de aici

pe care îndrăznesc s-o rog – crede-mă, n-am nevoie să-ţi spun cât de mult aş aprecia acest gest.

Mă uitai la el, neputincios. În acel moment, aş fi dat aproape orice ca să am cinci mii de franci disponibili şi să fiu în stare să-i zâmbesc cu bucurie, prezentându-i portofelul şi liniştindu-l: „Pentru numele lui Dumnezeu, domnule maior, de ce nu mi-aţi spus mai înainte? Nu e nicio supărare. Poate ar fi mai bine să rotunjim suma la cinci mii. La urma urmelor, este vorba doar de a încasa un cec, şi un cec al băncii Cox este oricând tot aşa de bun ca o bancnotă a Băncii Naţionale a Angliei. Sunt încântat să vă pot ajuta. Îmi pare chiar bine că mi v-aţi adresat.” Dar n-aveam cei cinci mii de franci, n-aveam nici măcar două mii. Tot ce aveam era biletul de întoarcere pentru Paris, banii necesari ca să achit nota hotelului „La Réserve” şi cheltuielile de întreţinere pe timp de o săptămână. Nu puteam face altceva decât să mă uit cu ochi mari la el şi să ascult tic-tacul ceasornicului de pe cămin. Se uită la mine:

— Îmi pare rău, m-am bâlbâit eu şi apoi am repetat: îmi pare rău.

Se ridică de pe scaun.

— Nu-i nimic, zise el cu o indiferenţă forţată, n-are prea mare importanţă. Mă întrebam numai dacă nu m-ai putea ajuta. Regret că ţi-am răpit atât timp. N-a fost prea politicos din partea mea. Te rog să uiţi chestiunea bănească. Mă întrebam numai dacă nu mi-ai putea fi de folos, asta a fost totul. Mi-a făcut plăcere convorbirea. N-am deseori prilejul să schimb o vorbă cu cineva în limba

engleză. Se ridică în picioare. Acum trebuie să-mi văd de treabă, să-mi fac bagajele. Mă gândesc să plecăm mâine dis-de-dimineaţă şi trebuie să expediez şi o telegramă. Sper să te revăd înainte de plecare.

Mi-am recăpătat prea târziu graiul.

— Nu pot să vă spun cât de mult regret, domnule maior, că nu pot să vă fiu de folos. Nu pentru că n-aş vrea să încasez un cec pe numele dumneavoastră. N-am două mii de franci. Ceea ce posed de-abia îmi ajunge ca să achit nota de plată a hotelului. De-aş fi avut ceva disponibil, aş fi fost foarte încântat să vă împrumut. Îmi pare foarte rău. Eu...

Acum, că începusem să vorbesc, voiam să continui să-mi cer scuze, să mă pun într-o situaţie stânjenitoare, ca să-l fac să-şi recapete stima de sine. Dar n-am mai avut norocul să fac asta, deoarece, chiar în timp ce vorbeam, el făcu stânga-împrejur şi ieşi din cameră.

Peste zece minute, când am telefonat la comisariat şi am rugat să-mi dea legătura cu comisarul, mi-a răspuns glasul enervat al lui Beghin.

— Alo, Vadassy!

— Am ceva de raportat.

— Spune.

— Maiorul şi cu doamna Clandon-Hartley vor pleca probabil mâine. El m-a rugat să-i împrumut nişte bani pentru cheltuielile de drum până la Alger.

— Şi? I-ai împrumutat banii?

— Patronii mei nu mi-au plătit încă fotografiile făcute la Toulon, am replicat curajos.

Spre surprinderea mea, această obrăznicie a fost primită cu un râs strident la celălalt capăt al firului.

— Altceva?

Grăbit cum eram, am renunţat să mai fac altă glumă.

— Presupun că nu veţi găsi importantă comunicarea mea. Noaptea trecută, în grădină, un individ m-a lovit şi m-a trântit la pământ, apoi mi-a scotocit buzunarele.

Nici n-am apucat bine să termin fraza şi mi-am dat seama că am comis o mare prostie. De data aceasta, răspunsul nu mai fu un râset, ci un ordin scurt să repet cele spuse. Ceea ce am şi făcut.

Urmă o tăcere semnificativă. Apoi:

— De ce nu mi-ai spus asta de la bun început, în loc să pierzi timpul cu alte lucruri mai puţin importante? Ai identificat persoana? Explică limpede.

I-am explicat. Apoi urmă întrebarea pe care o aşteptam cu groază.

— Ţi-a fost cercetată camera?

— Cred că da.

— Ce înţelegi prin „cred că da”?

— Mi-au fost sustrase din valiză două bobine de film.

— Când?

— Ieri.

— Altceva ţi s-a mai luat?

Întrebarea era foarte înţeleaptă.

—Nu.

De fapt, aparatul de fotografiat îmi fusese luat de pe scaunul din hol.

Urmă o altă tăcere. Acum aşteptam să mă întrebe dacă aparatul era în siguranţă. Dar nu mi-a pus această întrebare. Mi s-a părut că am fost întrerupt şi am spus: „Alo”. Mi s-a răspuns să aştept un minut. Capul îmi vâjâia teribil. Am aşteptat două minute. Am putut asculta murmurul a două voci, piţigăitul lui Beghin şi urletul comisarului, dar n-am putut înţelege ce-şi spuneau. În cele din urmă, Beghin reveni la telefon.

— Vadassy!

— Da?

— Fii atent. Înapoiază-te direct la hotelul „La Réserve”, caută-l pe Köche şi comunică-i că ţi s-a forţat valiza şi ţi s-au furat diferite lucruri: o tabacheră de argint, o cutie conţinând un ac de cravată cu diamant, un lanţ de aur pentru ceas şi două bobine de film. Fă scandal. Comunică-le furtul celorlalţi oaspeţi. Reclamă. Vreau ca toată lumea de la „Réserve” să afle asta. Nu chema însă poliţia.

— Dar…

— Nu discuta. Fă aşa cum ţi se spune. Valiza ţi-a fost forţată?

— Nu, dar…

— Atunci, forţeaz-o dumneata înainte de a-i comunica lui Köche ceva. Acum, ţine bine minte toate astea. Chestiunea filmelor s-o menţionezi la urmă, ca pe un lucru neînsemnat. Arată-te mai supărat de pierderea lucrurilor mai de valoare. E

limpede?

— Da, dar eu n-am nici tabacheră, nici ac de cravată cu diamant, nici lanţ de aur pentru ceas.

— Fireşte că n-ai. Ţi-au fost furate. Acum, fă aşa cum ţi-am spus.

— Dar asta-i imposibil, absurd. Nu mă puteţi obliga să fac aşa ceva…

Dar el şi închisese telefonul.

M-am înapoiat la hotel cu inima cătrănită. Dacă în toată această poveste exista un idiot mai mare ca mine, apoi acela era Beghin. Dar el n-avea altceva de pierdut decât un spion.

XI

Mă frământam cum să duc la îndeplinire treaba ca să pară cât mai verosimilă.

Am scos valiza şi am încuiat-o. Apoi am căutat să găsesc în jurul meu ceva cu care să forţez încuietorile. Prima încercare am făcut-o cu o foarfecă de unghii. Încuietorile erau destul de slabe, dar nu puteam folosi foarfecă drept pârghie. După cinci minute de muncă fără succes, am reuşit doar să strâmb unul dintre tăişurile foarfecii. Am mai pierdut încă vreo câteva minute, căutând în zadar o unealtă mai rezistentă. Disperat, am scos cheia din broasca uşii dormitorului şi am folosit mânerul ei plat de oţel drept pârghie. Până la urmă, încuietorile au cedat, dar cu această ocazie am strâmbat cheia şi mi-am pierdut o mulţime de vreme ca s-o îndrept. După aceea, am deschis capacul, am răscolit conţinutul valizei şi, luând o

înfăţişare de nevinovăţie jignită, m-am grăbit să cobor scara, ca să-l caut pe Köche.

Nu era în birou. Până să dau de el pe plajă, unde stătea întins în costum de baie, nevinovăţia mea jignită se muiase, prefăcându-se într-un fel de anxietate crispată. Jos, pe plajă, mai erau cu el Skeltonii, perechea de francezi şi *monsieur* Duclos. Mă gândeam să aştept un moment mai prielnic, dar am renunţat la această idee. Trebuia să-mi amintesc că era vorba de un furt. Din camera mea se sustrăseseră obiecte de valoare. Trebuia să mă comport aşa cum s-ar fi comportat orice persoană normală într-o împrejurare ca asta. Urma să-l încunoştinţez pe director, chiar dacă era îmbrăcat doar în chiloţi de baie. Pentru asemenea ocazie, ar fi fost mai potrivit un director zvelt, îmbrăcat în negru, dar n-aveam încotro, trebuia să-mi joc rolul faţă de Köche cât mai bine cu putinţă.

Am coborât în grabă treptele ce duceau spre plajă şi m-am îndreptat pe nisip spre el. Tocmai în clipa aceea interveni însă o întrerupere deconcertantă. Auzindu-mi paşii pe scară, Skelton privi de sub umbrela lui de soare şi mă văzu:

— Hei, încotro?, strigă după mine. Nu v-am văzut toată dimineaţa. Nu intraţi în apă înainte de masă?

Am şovăit, apoi, dându-mi seama că n-am încotro, m-am îndreptat spre el. Mary Skelton, care era culcată pe nisip, cu faţa în jos, îşi întoarse capul şi mă privi cu coada ochiului.

— Credeam că ne-aţi părăsit, domnule Vadassy. N-aveţi dreptul să bagatelizaţi astfel afecţiunea ce

v-o arată nişte copii. Îmbrăcați-vă costumul de baie şi veniţi să ne povestiţi toată întâmplarea aceea josnică cu Clandon-Hartley. V-am văzut prin fereastra sălii de corespondenţă vorbind cu el după micul dejun.

— Eşti lipsită de fineţe, se plânse fratele ei. Mă pregăteam să aduc treptat în discuţie acest subiect. Dar ce-aţi aflat, domnule Vadassy?

— Vă rog să mă iertaţi, am spus în grabă, sunt nevoit să-l văd urgent pe Köche, am ceva de vorbit cu el. Vă văd mai târziu.

— E în regulă, strigă el după mine.

Köche vorbea tocmai cu Roux şi cu Duclos. Scandalul din seara trecută fusese evident uitat. L-am întrerupt în mijlocul unei tirade asupra virtuţilor oraşului Grenoble. Am fost sever şi grav:

— Scuzaţi-mă, vă rog, *monsieur,* dar aş dori să vă vorbesc între patru ochi. Este o chestiune care reclamă urgenţă.

Ridică sprâncenele şi se scuză faţă de ceilalţi. Ne-am îndepărtat puţin.

— Cu ce vă pot servi, *monsieur?*

— Îmi pare rău că vă deranjez, dar v-aş ruga, dacă n-aveţi nimic împotrivă, să mă însoţiţi în camera mea. Pe când eram în sat, chiar acum de curând, valiza mea a fost deschisă prin efracţie şi mi s-au furat din ea unele obiecte de valoare.

Ridică din nou sprâncenele. Fluieră uşor printre dinţi şi-mi aruncă repede o privire. Apoi, bombănind un „Scuzaţi-mă”, străbătu plaja, îşi luă halatul de baie şi sandalele, le încălţă şi mă urmă.

— Vin imediat cu dumneavoastră.

Am plecat de pe plajă, urmăriţi de privirile curioase ale celorlalţi. În drum spre camera mea, mă întrebă ce-mi lipseşte. I-am dat amănuntele groteşti alese de Beghin, pomenind şi despre filme, ca de un lucru neînsemnat. El dădu din cap şi tăcu. Începu să-mi fie teamă. Ce-i drept, nu avea posibilitatea să descopere întreaga afacere, aşa cum fusese ticluită; totuşi, acum, când toată povestea se pusese în mişcare, mă simţeam cam neliniştit. Cu tot felul lui de a fi greoi şi indolent, Köche nu era prost. Nu puteam trece cu vederea nici faptul că nu era exclus ca autorul furtului filmului să fi fost însuşi Köche şi tot el acela care îmi aplicase cu o seară în urmă, în grădină, lovitura ce mă ameţise. În cazul acesta, ar fi ştiut că mint. Consecinţele ar fi foarte neplăcute pentru mine. Şi l-am blestemat din nou pe Beghin, cu înfocare.

Köche cercetă treaba pe care o făcusem cu încuietorile valizei, cu un interes mohorât. Apoi îşi îndreptă spatele şi privirile noastre se încrucişară.

— Spuneţi că aţi părăsit camera cam pe la orele nouă?

— Da.

— Valiza era intactă?

— Da. Ultimul lucru pe care l-am făcut înainte de a pleca a fost să încui valiza şi s-o împing sub pat.

Se uită la ceas.

— Acum este ora unsprezece şi douăzeci. Cât este de când v-aţi înapoiat?

— Acum cincisprezece minute. Dar nu m-am dus imediat la valiză. Cum am văzut cele

întâmplate, am venit direct la dumneavoastră. Este într-adevăr o ruşine, am adăugat eu fără convingere.

Clătină din cap şi mă măsură cu o privire gânditoare.

— N-aţi avea nimic împotrivă să veniţi în biroul meu, *monsieur?* Aş vrea să-mi faceţi o descriere mai amănunţită a obiectelor ce vă lipsesc.

— Desigur. Dar trebuie să vă previn, *monsieur,* am bâlbâit eu, că vă fac răspunzător şi aştept să mi se restituie imediat obiectele de valoare, iar hoţul să fie pedepsit.

— Fireşte, zise el politicos. Nu mă îndoiesc că voi fi în măsură să vă înapoiez lucrurile ce vă lipsesc într-un timp foarte scurt. Nu aveţi motive să vă îngrijoraţi.

Simţindu-mă ca un actor amator care şi-a uitat rolul, l-am urmat pe Köche în biroul său. Închise uşa cu grijă, trase un scaun spre mine şi luă un toc.

— Poftim, *monsieur.* Să începem cu tabachera, vă rog. Mi-aţi spus, mi se pare, că a fost de aur.

I-am aruncat o privire scurtă. Mâzgălea ceva pe hârtie. Eram cuprins de panică. Îi spusesem oare că era de aur, când urcam scara venind de la plajă? Pe viaţa mea dacă îmi mai reaminteam. Sau încerca să mă prindă cu minciuna? Dar am avut o inspiraţie.

— Nu, era de argint suflată cu aur. Avea, am zis entuziasmându-mă de fantezia mea, iniţialele mele, „J.V.”, gravate într-un colţ şi partea de deasupra ciocănită. Încap în ea zece ţigări, dar îi lipseşte elasticul dinăuntru.

— Vă mulţumesc. Dar lanţul?

Mi-am amintit de un lanţ cumpărat de ocazie, expus în vitrina unui bijutier, în apropierea gării Montparnasse.

— Era de aur de optsprezece carate, gros şi greu, cu verigi late demodate. Are un medalion mic de aur, comemorativ, al expoziţiei de la Bruxelles din 1901.

El scrise totul cu grijă.

— Şi acum, acul de cravată, *monsieur.*

Nu era prea uşor.

— Un ac de cravată oarecare, lung de vreo 6 centimetri, cu un mic diamant la capăt, având un diametru de 3 milimetri. Stimulat de un imbold, am adăugat cu un zâmbet semnificativ: Diamantul nu era decât o imitaţie.

— Dar acul era de aur?

— Da, suflat cu aur.

— Şi cutia în care se aflau toate aceste obiecte?

— O cutie din metal alb. O cutie de ţigări. O cutie germană de ţigări. Nu-mi reamintesc marca. În ea se mai aflau şi două rolfilme. Filme Contax. Nedevelopate.

— Aveţi un aparat fotografic Contax?

— Da.

Mă privi din nou.

— Cred că v-aţi asigurat că aparatul există, *monsieur.* Un hoţ ar obţine un preţ bun pentru un aparat fotografic.

Am simţit cum inima îmi bate accelerat. Săvârşisem o mare greşeală.

— Aparatul?, am răspuns prosteşte. Nu m-am

uitat. Îl lăsasem în sertar.

Se sculă de pe scaun.

— Atunci, eu propun, *monsieur,* să mergem din nou în cameră şi să căutăm imediat.

— Desigur, sunt de acord.

Am simţit cum mi se înroşeşte brusc faţa. Ne-am urcat din nou sus şi apoi în camera mea, pregătindu-mă cu grijă cum să-mi exprim, în modul cel mai potrivit, consternarea şi supărarea.

M-am repezit nerăbdător la dulap, am tras sertarul de sus şi am răscolit agitat conţinutul. Apoi m-am întors brusc şi am luat o înfăţişare dramatică.

— S-a dus, am exclamat, încruntându-mă. E prea mult. Aparatul valorează aproape cinci mii de franci. Hoţul trebuie găsit imediat. Pretind, *monsieur,* să întreprindeţi numaidecât ceva.

Spre surprinderea şi zăpăceala mea, un zâmbet discret îi apăru pe buze.

— Desigur că vom întreprinde ceva, spuse Köche calm, dar în privinţa aparatului fotografic nu mai e nevoie să cercetăm. Priviţi.

Am urmărit direcţia pe care mi-o indica el. Pe scaunul de lângă pat se afla un aparat Contax, cu cutie cu tot.

— Probabil, am spus prosteşte pe când coboram din nou, că am uitat că-l lăsasem pe scaun.

El dădu din cap.

— S-ar mai putea ca hoţul, după ce l-a scos din sertar, să-l fi uitat pe scaun.

Mă gândeam că poate conştiinţa mea vinovată mă făcea să descopăr o notă de uşoară ironie în

glasul său.

— Oricum, am zis cu o veselie neafectată, bine că am aparatul fotografic.

— Trebuie să sperăm, spuse el grav, că şi celelalte lucruri or să reapară în curând.

Am aprobat, cu cât entuziasm am putut. Ne-am înapoiat în birou.

— Cam cât valorează tabachera şi lanţul de ceasornic?, mă întrebă el.

M-am gândit cu grijă.

— E greu de spus, dar cred că tabachera valorează vreo opt sute de franci, iar lanţul cam vreo cinci sute. Amândouă erau daruri. Acul, deşi n-are vreo valoare intrinsecă propriu-zisă, păstrează totuşi pentru mine o valoare sentimentală. În ceea ce priveşte filmele, aş fi supărat, fireşte, să le pierd, dar… am ridicat din umeri.

— Înţeleg. Tabachera şi lanţul erau asigurate?

—Nu.

Puse tocul jos.

— Veţi înţelege, *monsieur,* că în astfel de chestiuni bănuiala este sortită să cadă asupra servitorilor. Îi voi interoga pe ei mai întâi. Aş prefera să fac acest lucru singur. Sper că nu veţi găsi necesar ca în stadiul actual al lucrurilor să apelăm la poliţie şi că sunteţi convins că voi trata întreaga chestiune cu toată discreţia.

— Desigur.

— De asemenea, *monsieur,* personal aş aprecia dacă nu le veţi relata celorlalţi clienţi despre această daraveră nenorocită.

— Bineînţeles că nu.

— Vă mulţumesc. Vă daţi seama ce prejudicii considerabile îi aduce reputaţiei unui hotel mic ca ăsta un asemenea incident neplăcut. Vă voi informa de îndată ce-mi voi completa cercetările.

Am plecat simţindu-mă grozav de jenat. Köche mă rugase să nu le comunic nimic celorlalţi oaspeţi; în ceea ce mă priveşte, aş fi fost cu plăcere de acord cu rugămintea. Cu cât s-ar fi vorbit mai puţin despre această chestiune, cu atât aş fi fost mai mulţumit. Dar Beghin stăruise ca ştirea să le fie difuzată tuturor oaspeţilor. În privinţa asta, fusese categoric. Trebuia să fac un mare tărăboi. Şi mai erau şi nenorociţii aceia de servitori care urmau să fie anchetaţi. Situaţia era foarte neplăcută din orice punct de vedere aş fi privit-o şi, după câte îmi dădeam seama, fără vreo şansă de reuşită: afară doar de cazul că ar fi survenit ceva, despre care eu nu ştiam nimic. Nu puteam pricepe ce legătură aveau tabacherele şi lanţurile de ceas de aur cu spionii. Oare intenţia lui Beghin era de a folosi pretinsul furt ca pe un pretext pentru arestarea spionului? Era absurd! De unde avea să iasă dovada la iveală? Cele două rolfilme ale mele fuseseră, desigur, până acum developate şi apoi azvârlite, iar tabachera şi lanţul nici nu existaseră. În mod judicios, problemele nu puteau fi atacate decât într-un singur fel. Mai întâi trebuia ca spionul să fie identificat, apoi să-l prind cu aparatul meu fotografic asupra lui. Aparatul meu! Am urcat în fugă ultimele trepte şi m-am repezit în cameră. Nu trecură decât câteva clipe ca

să-mi confirm temerile. Da, era aparatul meu. Dovada incriminatorie îmi fusese în mod politicos înapoiată.

Simţindu-mă într-un hal fără de hal, mi-am pus costumul de baie. Desigur, l-aş fi putut minţi pe Beghin. Puteam să-i spun că aparatul meu fotografic fusese schimbat din nou, fără ştirea mea. Puteam s-o fac pe neştiutorul. Aş fi putut insista că schimbul avusese loc în timpul cât mi-a fost percheziţionată camera. La urma urmei, nimeni nu se putea aştepta să-mi controlez din oră în oră, în tot cursul zilei, numărul aparatului. Dacă procedam cu băgare de seamă, nu putea exista niciun motiv ca Beghin să ştie că timp de optsprezece ore n-am avut niciun aparat. Bineînţeles, dacă spionul n-ar fi fost prins între timp. Atunci lucrurile s-ar fi dat în vileag şi, din lipsă de dovezi, Beghin ar trebui, poate, să pună în libertate persoana respectivă. Nu că ar fi existat cea mai neînsemnată şansă să-l prindă cu povestea spargerii încuietorilor valizei şi a furtului unor lanţuri de ceasornice. Dar aceasta era o chestiune care îl privea pe Beghin personal. Totul, în acest joc, nu reprezenta decât un atu sau o muscă prinsă între nişte roţi dinţate. Mă năpădi un val de milă bolnăvicioasă faţă de mine însumi. Stăteam în cămaşă, privindu-mă în oglindă. Sărman nebun! Ce picioare slabe! Am terminat să mă schimb. Pe când coboram scările, l-am văzut pe Schimler urmându-l pe Köche în birou şi închizând uşa. Schimler! Simţeam un gol în piept. Asta era o altă problemă. Astăzi eram hotărât să

percheziţionez camera lui Schimler.

Familia Vogel se alătură perechii de francezi pe plajă. Americanii erau în apă. M-am apropiat de domnul Duclos, am tras un şezlong alături de al lui şi m-am aşezat. Timp de un minut sau două, n-am făcut altceva decât să schimbăm banalităţi. Apoi m-am pus pe lucru:

— Dumneavoastră, *monsieur,* sunteţi un om de lume. V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi da un sfat într-o chestiune delicată.

Faţa îi oglindi o adevărată plăcere. Îşi mângâie barba cu gravitate.

— Îţi stau la dispoziţie cu toată experienţa mea, atâta câtă am. Îşi roti ochii răutăcios. Poate că sfatul pe care vrei să mi-l ceri e în legătură cu domnişoara americană!

— Nu înţeleg.

El rânji ştrengăreşte:

— Nu trebuie să te simţi jenat, prietene. Dacă mi-ar fi îngăduit să mă exprim astfel, toţi au observat privirile pe care i le arunci. Dar fratele şi sora sunt nedespărţiţi, nu-i aşa? Te rog să mă crezi, *monsieur,* eu am părerea mea în astfel de chestiuni. Îşi înmuie glasul şi-şi apropie capul de mine. Am observat că şi domnişoara îţi aruncă priviri. Îşi slăbi şi mai mult glasul şi-mi şopti următoarea frază la ureche: Manifestă un deosebit interes atunci când te vede îmbrăcat aşa cum eşti acum. Râse în barbă.

L-am privit ţintă cu oarecare răceală.

— Ceea ce aveam să vă spun n-are nicio legătură cu domnişoara Skelton.

— Nuu?

Mă privi dezamăgit.

— Pe mine mă preocupă acum faptul că unele obiecte de valoare mi-au fost furate din cameră.

Pince-nez-ul îi tremură atât de tare, încât îi căzu. Îl prinse uşor şi şi-l aşeză din nou pe nas.

— Un furt?

— Exact. În timp ce mă aflam în sat, azi-dimineaţă, valiza mea încuiată mi-a fost forţată şi mi s-au furat: o tabacheră de aur, un lanţ de aur pentru ceas, un ac de cravată cu un diamant şi două filme fotografice. Valoarea acestor obiecte trece de două mii de franci.

— *Formidable!*

— Sunt dezolat de această pierdere. Acul de cravată avea pentru mine o deosebită valoare sentimentală.

— *C'est affreux!*[20]

— Într-adevăr, aşa-i. M-am plâns lui Köche şi el interoghează acum personalul de serviciu. Dar – şi tocmai ăsta-i esenţialul pe care vreau să vi-l spun, ca să mă sfătuiţi cum ar fi mai bine să procedez – nu sunt deloc mulţumit de felul în care Köche conduce această afacere. Pare că el nu-şi dă seama de gravitatea pierderii. Oare aş fi justificat să anunţ poliţia, ca să se ocupe ea de această chestiune?

— Poliţia?, exclamă domnul Duclos, agitat de emoţie. Dar desigur! Asta-i o chestiune care, fără doar şi poate, e de competenţa poliţiei. Dacă doriţi, vă voi însoţi chiar eu personal la poliţie.

---

[20] E îngrozitor! *(franceză).*

— Şi totuşi, am spus grăbit, Köche e de părere că ar fi mai bine dacă poliţia nu s-ar amesteca în toată treaba asta. El va ancheta personalul de serviciu. Poate că ar fi mai bine să aşteptăm şi să aflăm rezultatul acestei cercetări.

— A, da! Poate că ar fi mai bine aşa. Evident, era împotriva propunerii de a se renunţa aşa de repede la concursul poliţiei. Dar…

— Vă mulţumesc, *monsieur,* am adăugat eu blajin. Vă sunt recunoscător pentru sfatul dumneavoastră. A fost chiar o confirmare a propriilor proiecte în această afacere. Am văzut cum îşi plimba privirile de la soţii Vogel spre francezi. Fireşte, vă daţi seama că tot ce v-am spus e strict confidenţial. În stadiul acesta, trebuie să fim discreţi.

Dădu din cap cam posomorât.

— Fireşte, *monsieur.* Vă rog să folosiţi experienţa unui om de afaceri ca mine. Puteţi avea încredere în mine. Se opri, apoi îmi răsuci mâneca halatului. Bănuiţi pe cineva?

— Nu. Bănuielile sunt periculoase.

— Aşa-i, dar… Îşi înmuie vocea şi începu să-mi şoptească din nou la ureche: V-aţi gândit cumva la maiorul ăsta englez? Violent om! Şi din ce trăieşte? Din nimic. Se află de trei luni de zile aici. Am să vă mai spun ceva. Azi-dimineaţă, după micul dejun, a venit la mine, pe terasa de jos, şi mi-a cerut un împrumut de două mii de franci. Individul ăsta e într-o mare criză de bani. Mi-a oferit o dobândă de cinci la sută lunar.

— L-aţi refuzat?

— Fireşte. Am fost foarte indignat. Spunea că-i trebuie banii ca să plece în Algeria. Ce rost are ca eu să-i plătesc cheltuielile de drum spre Algeria? N-are decât să muncească la fel ca toată lumea. Mai spunea ceva despre nevasta lui, dar n-am priceput ce. Franceza lui este de neînţeles. Desigur, e cam scrântit la cap.

— Şi credeţi că el ar putea fi autorul furtului din camera mea?

Monsieur Duclos zâmbi cu un aer viclean şi ridică mâna în semn de protest.

— O, nicidecum, *monsieur.* Eu nu *spun* asta. Sugerez doar. Avea aerul că tratează cu multă dibăcie o şmecherie legală. Ceea ce vreau să subliniez este, pur şi simplu, faptul că omul ăsta n-are niciun fel de ocupaţie, că-i trebuie bani, că-i disperat. Doar un om disperat ar oferi o dobândă de cinci la sută pe lună. Mi-a spus ceva în legătură cu nişte bani pe care-i aştepta, dar care n-au sosit. Nu-l acuz pe maiorul ăsta, am făcut doar o simplă sugestie.

I-am văzut pe americani ieşind din apă. M-am ridicat în picioare.

— Vă mulţumesc, *monsieur.* N-am să uit sugestia dumneavoastră. Între timp, bineînţeles, trebuie să fim discreţi. Poate că discutăm ceva mai târziu, în cursul zilei, această chestiune.

— După ce vom afla rezultatele cercetărilor preliminare, conveni el.

— Exact.

M-am înclinat.

Când traversam plaja, îndreptându-mă spre

Skeltoni, *monsieur* Duclos întreţinea o discuţie vie cu perechea de francezi şi cu soţii Vogel. Nu era nevoie să ghicesc subiectul acestei conversaţii. Puteam să am toată încrederea în *monsieur* Duclos că va urma întocmai instrucţiunile lui Beghin.

Cu toate instrucţiunile tipărite şi afişate în camere, Skelton se ştergea cu unul dintre prosoapele hotelului.

— O!, salută el. Iată-l pe omul care aduce veşti!

Sora lui îmi făcu loc sub umbrela de soare.

— Haideţi, domnule Vadassy, veniţi să staţi jos. Nu vă mai retrageţi cu domnul Köche. Vrem să ştim tot adevărul.

M-am aşezat.

— Regret că a trebuit să fug, aşa cum am făcut-o, dar a survenit ceva cam neplăcut. S-a mai întâmplat ceva?

— Mă tem că da. Azi-dimineaţă, pe când eram jos, în sat, mi s-a forţat valiza şi mi s-au furat nişte lucruri din ea.

Skelton se aşeză lângă mine, ca şi cum nu-l mai susţineau picioarele.

— Pfui! Neplăcut lucru. Era ceva de valoare?

Am repetat lista.

— Când spuneţi că s-a întâmplat?

De astă-dată întrebă fata.

— Tocmai când mă aflam în sat. Cam între orele nouă şi zece şi jumătate.

— Dar era nouă şi jumătate când v-am văzut vorbind cu maiorul.

— Da, dar părăsisem camera pe la nouă.

Skelton se apecă spre mine, confidenţial:

— Spuneţi, nu cumva maiorul v-a atras într-o discuţie, în timp ce soţia lui vă opera?

— Ţine-ţi gura, Warren. Asta-i o chestiune serioasă! Probabil că a fost cineva din personalul de serviciu.

Skelton pufăi nerăbdător.

— De ce să fie totdeauna bănuit un servitor? Asta mă dezgustă. Ori de câte ori se fură ceva, toată lumea dă vina pe un servitor, un comisionar sau pe cineva care nu-i în stare să arunce vina pe altul. Ca să fim serioşi, se tot învârtea Papa elveţianul pe coridor azi-dimineaţă?

— Dar nu era pe partea unde-i camera domnului Vadassy. Ce număr are camera dumneavoastră, domnule Vadassy?

— Şase.

Începu să-şi ungă braţele cu ulei.

— Vezi că greşeşti! Era tocmai pe partea cealaltă, a doua cameră după a mea. E camera prietenului domnului Köche.

Am luat un pumn de nisip şi l-am prefirat printre degete.

— Ce număr e?, am întrebat nepăsător.

— Paisprezece, cred. Şi, dacă vrei să ştii, elveţianul acela nu se plimba fără rost pe acolo. Îi căzuse tocmai o monedă de cinci franci pe coridor.

— Şi ce părere are Köche despre treaba asta, domnule Vadassy?

— Mi-e teamă că-i suspectează pe servitori.

— Fireşte, zise fata cu hotărâre. Lui Warren prea îi place să ia o atitudine subiectivă. Ştim cu toţii că *ar trebui* să fie un bătrân bogătaş înclinat spre

cleptomanie. Probabil, furtul a fost comis de o biată îngrijitoare, prost plătită, având un prieten în sat, căruia vrea să-i dăruiască tabachera.

— Şi un lanţ de aur pentru ceas, şi un ac de cravată cu diamant, şi câteva rolfilme?, întrebă fratele ei cam sarcastic.

— S-ar putea să fie unul dintre chelneri.

— Sau s-ar putea să fie bătrânul Duclos ori maiorul. Apropo, ce mai ştiţi despre maior, domnule Vadassy?

Eram hotărât să nu-i distrez cu povestea maiorului.

— Voia doar să prezinte o scuză cu caracter general pentru agitaţia petrecută ieri pe plajă. Omul de pe iaht era cumnatul său. A avut cu el un conflict în legătură cu nişte afaceri băneşti. Cumnatul a adus din nou chestiunea pe tapet şi maiorul şi-a pierdut cumpătul. Mi-a explicat că soţia lui era cam deprimată, dar că nu-l socoteşte cu adevărat nebun.

— Asta-i tot? Dar de ce v-a povestit toate astea?

— Părerea mea e că se simţea foarte jenat de întreaga întâmplare. Cum eu nu fusesem de faţă, a tăbărât asupra mea.

Nu intenţionam să le mai povestesc că-i prezentase şi domnului Duclos o scuză mai pe scurt, în acelaşi sens, şi că-i ceruse şi lui bani. În orice caz, maiorul şi soţia lui se pregătesc de plecare şi…

— Cu alte cuvinte, Warren, adăugă fata, să ne vedem de treburile noastre şi să nu ne comportăm ca o pereche de copii gălăgioşi. N-am dreptate,

domnule Vadassy?

În realitate aşa era, dar m-am înroşit şi am protestat. Warren Skelton mă întrerupse:

— Am chef de o băutură. Hai, acum nu mai e timp de înot, e aproape ora prânzului.

Când se duse să aducă băuturile, fata şi cu mine ne îndreptarăm spre mesele de pe terasa de jos.

— Nu trebuie să luaţi în seamă tot ce spune Warren, zise ea, zâmbind. Este primul lui voiaj în străinătate.

— Dumneavoastră aţi mai fost înainte?

Un moment nu răspunse şi am crezut că nu m-a auzit. Părea că şovăie, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva important. Apoi am observat că ridică uşor din umeri.

— Da, eu am mai fost înainte. În timp ce ne aşezam, îmi zâmbi. Warren spune că aveţi un aer misterios.

— Aşa crede?

— Spune că arătaţi ca un om care vrea să ascundă ceva. Mai spune că nu-i deloc firesc ca o persoană să vorbească perfect mai multe limbi străine. Am impresia că speră că până la urmă se va afla că sunteţi un spion sau ceva senzaţional de felul ăsta.

Am simţit cum roşesc din nou.

— Un spion?

— V-am spus doar că nu trebuie să luaţi în seamă ce crede el. Îmi zâmbi din nou. Ochii ei inteligenţi şi plăcuţi se întâlniră cu ai mei peste masă. Deodată, am simţit nevoia să-i fac confidenţe şi să-i spun, ca să-i câştig simpatia şi

ajutorul, că într-adevăr eram un om care avea ceva de ascuns. M-am aplecat spre ea peste masă.

— Aş dori…, am început.

Dar n-am apucat să-i spun niciodată ceea ce aş dori şi acum am uitat chiar şi ceea ce doream să-i spun, căci în clipa aceea apăru fratele ei cu tava cu băuturi. Era, desigur, bine că se întâmplase aşa.

— Chelnerii sunt ocupaţi pe terasă, zise el, aşa că am adus eu băuturile. Ridică paharul. Să sperăm, domnule Vadassy, că prietenului îngrijitoarei nu-i place tabachera dumneavoastră!

— Sau, adăugă fata cu un aer grav, cele două rolfilme. Nu trebuie să uităm de *ele.*

XII

Nu prea am mâncat la dejun.

În primul rând, a început să mă doară iar capul; în al doilea rând, odată cu supa, am primit o veste de la Köche. Directorul ar fi recunoscător dacă *monsieur* Vadassy ar avea puţin timp liber să vină după dejun la birou.

Da, *monsieur* Vadassy era liber şi dispunea de timp. Dar perspectiva mă îngrijora. Să presupunem că Köche a stabilit că o „biată îngrijitoare prost plătită” e vinovată. Ce-ar fi trebuit să fac? Idiotul de Beghin n-a ţinut seama de un astfel de eveniment neprevăzut. Nenorocita aia de fată nega, fireşte, vina ce i se imputa. Ce-aş putea spune? Aş putea oare asista şi vedea pe cineva complet nevinovat terorizat de un zelos ca Köche şi acuzat de un furt pe care nu l-a săvârşit? Era o situaţie oribilă.

Dar, aşa cum s-au petrecut lucrurile, nu trebuia să mă neliniştesc deloc. Îngrijitoarea era în deplină siguranţă.

De-abia am părăsit terasa, că *monsieur* Duclos se şi repezi la mine:

— V-aţi hotărât să chemaţi poliţia, *monsieur?*

— Nu încă. Urmează să discut cu Köche.

Îşi mângâie barba jenat.

— Mă gândeam, *monsieur,* că fiecare ceas de întârziere e în favoarea hoţului.

— Cam aşa-i. Dar…

— Ca om de afaceri, vă sfătuiesc să acţionaţi imediat. Trebuie să fiţi ferm cu Köche.

Se trase cu înverşunare de barbă.

— Voi fi foarte ferm, *monsieur,* voi…

Dar, înainte de a putea pleca, sosiră şi soţii Vogel. Îmi dădură mâna şi-şi exprimară regretul în legătură cu pierderea ce suferisem. *Monsieur* Duclos nu era câtuşi de puţin tulburat de această dovadă a perfidiei lui.

— *Monsieur* Vogel şi cu mine ne-am înţeles, zise el, să fie chemat comisarul.

— Cinci mii de franci este o pagubă serioasă, confirmă *Herr* Vogel, clătinând tare din cap. E o chestiune pe care poliţia trebuie s-o lămurească negreşit. *Monsieur* Roux este de aceeaşi părere. Trebuie să ne gândim la siguranţa bunurilor celorlalţi oaspeţi. *Mademoiselle* Martin, o domnişoară cu o fire nervoasă, se şi teme pentru bijuteriile ei. Domnul Roux a liniştit-o, dar m-a înştiinţat că, dacă nu se descoperă hoţul, va fi obligat să plece. Köche trebuie să fie bine sfătuit, ca să trateze chestiunea cu mai multă seriozitate. Cinci mii de franci!, repetă el versiunea domnului Duclos despre pierderea mea. Într-adevăr, e un lucru serios.

— Aşa este, întări doamna Vogel.

— Vedeţi, adăugă *monsieur* Duclos triumfător, poliţia trebuie să fie chemată.

— Cu privire la bănuielile dumneavoastră, domnule Vadassy, continuă domnul Vogel în şoaptă, suntem de părere să nu le comunicaţi deocamdată poliţiei.

— Bănuielile mele?, întrebai eu, aruncându-i o privire domnului Duclos.

El avu eleganţa să-mi evite privirea, jucându-se stângaci şi ostentativ cu ochelarii. *Herr* Vogel zâmbi cu oarecare indulgenţă:

— Înţeleg perfect. Ei, ce spuneţi, n-ar fi mai bine să nu pomenim nimic care ar putea fi interpretat ca având legătură cu – îşi roti privirea şi-şi coborî glasul – cu o anumită persoană de naţionalitate engleză? Îmi facu cu ochiul: Chestiunile astea trebuie tratate cu discreţie, nu-i aşa?

— Da, da!, răsună glasul doamnei Vogel.

Am mormăit că n-am niciun fel de bănuială şi m-am făcut nevăzut. *Monsieur* Duclos se dovedea un agent de publicitate compromiţător.

Köche mă aştepta în birou.

— A, da, domnule Vadassy, vă rog să intraţi. Închise uşa după mine. Un scaun? Bine. Acum să discutăm problema care ne interesează.

Mi-am jucat rolul.

— Sper, domnule, că aveţi să-mi daţi veşti satisfăcătoare. Nesiguranţa asta e cât se poate de chinuitoare.

Părea grav.

— Sunt dezolat, domnule, că cercetările mele n-au dat niciun fel de rezultat.

M-am încruntat.

— Foarte rău.

— Foarte rău. Într-adevăr, foarte rău! Se uită la o hârtie ce o avea în faţă, o ciocăni de câteva ori cu degetul arătător şi mă privi în faţă. Am interogat pe fiecare om de serviciu în parte, chiar şi pe

chelneri şi pe grădinar, sperând că unul dintre ei va fi în stare să aducă, în orice caz, puţină lumină în această chestiune. Se opri. Vă declar sincer, domnule, continuă el liniştit, îmi dau seama că toţi îmi spun adevărul atunci când mărturisesc că nu ştiu nimic despre furt.

— Aşadar, presupuneţi că ar fi cineva dintre oaspeţi?

Nu răspunse deocamdată. Am început să mă simt şi mai stingherit, fără să pot stabili motivele. Apoi el dădu uşor din cap.

— Nu, domnule, nu vreau să spun că a fost unul dintre oaspeţi.

— Atunci cineva din afară?

— Nici asta.

— Atunci?

El se aplecă înainte.

— M-am hotărât, domnule, să dau cazul pe mâna poliţiei.

Asta era cam complicat. Beghin îmi ceruse foarte clar ca poliţia să nu fie chemată.

— Dar, desigur, ăsta ar fi ultimul lucru pe care aş dori să-l faceţi, am protestat eu. Gândiţi-vă la scandalul pe care l-ar provoca.

Îşi strânse buzele. Acesta era un alt Köche, nu mai era acela dinainte, politicos şi blajin, ci un Köche foarte asemănător cu un om de afaceri. Atmosfera se încarcă brusc de o tensiune neplăcută.

— Din nefericire, zise el cu glas tăios, răul s-a şi comis. Nu numai că clienţilor mei le este cunoscută toată afacerea, care-i subiectul general de discuţie,

dar unul dintre ei e considerat de ceilalţi ca vinovatul posibil.

— Îmi pare rău să aud una ca asta, eu…

Dar el nu ţinu seama de întreruperea mea:

— V-am rugat, domnule, să nu vorbiţi până când n-am terminat cercetările. Constat însă nu numai că nu v-aţi abţinut de a vorbi despre această chestiune, dar, şi mai urât încă, aţi discutat cu ceilalţi oaspeţi în modul cel mai nefericit.

— M-am sfătuit cu domnul Duclos, în mod confidenţial, dacă-i cazul să informăm poliţia. Dacă domnul Duclos a fost indiscret, îmi pare rău.

Când îmi răspunse, glasul lui deveni uşor sarcastic:

— Şi care a fost, vă rog, părerea domnului Duclos?

— M-a sfătuit să chemăm poliţia, dar, din spirit de deferență pentru dumneavoastră…

— În cazul acesta, domnule, suntem perfect de acord. Aveţi ocazia s-o faceţi, întinse mâna spre receptor. Voi chema imediat poliţia.

— O clipă, domnule Köche! Mâna lui se opri pe receptor. N-am făcut altceva decât să vă repet sfatul domnului Duclos. Personal, nu consider necesar să chemaţi poliţia.

Spre marea mea uşurare, îşi ridică mâna de pe telefon. Apoi se întoarse încet şi mă privi drept în ochi:

— Îmi închipuiam că nu veţi fi de părere să chem poliţia, rosti el apăsat.

— Sunt sigur că veţi trata această chestiune cu mai multă eficienţă decât poliţia, am spus cu toată

amabilitatea de care eram capabil. Nu vreau să-mi pricinuiesc nicio neplăcere. Dacă obiectele furate îmi vor fi înapoiate, foarte bine. Dacă nu, n-am ce face. În orice caz, poliţia va fi mai mult o piedică decât un ajutor.

— Vă cred, domnule. Acum sarcasmul lui era evident. Pot să-mi dau bine seama că veţi socoti poliţia o piedică.

— Nu prea înţeleg ce vreţi să spuneţi.

— Nu? Un zâmbet îi schimonosi gura. Lucrez în profesiunea de hotelier de mai mulţi ani, domnule. Sunt convins că n-o să mă acuzaţi de impoliteţe, dacă vă spun că am mai întâlnit şi altădată gentlemeni ca dumneavoastră. Am învăţat să fiu prudent. Atunci când mi-aţi comunicat acest presupus furt, mi-aţi spus că aţi pierdut o tabacheră. Mai târziu, când v-am sugerat să mi-o descrieţi ca fiind de aur, aţi şovăit şi aţi ieşit din încurcătură, spunând că era şi de aur şi de argint. Puţin cam prea ingenios, prietene. Când am intrat în camera dumneavoastră, am observat că una dintre lamele foarfecii zăcea pe podea, lângă valiză. Pe pat era restul foarfecii. Le-aţi privit de două ori, dar n-aţi spus nimic. De ce? Era cât se poate de evident că fuseseră folosite pentru forţarea valizei. Era o dovadă importantă. Dumneavoastră, însă, nu le-aţi luat în seamă. Pentru dumneavoastră, foarfecă n-avea nicio importanţă, deoarece aţi ştiut cum a fost forţată valiza. Aţi forţat-o chiar dumneavoastră.

— Absurd! Eu…

— Apoi aţi manifestat o reală îngrijorare când

am pomenit despre aparatul fotografic. În momentul când vi l-am arătat pe scaun, emoţia dumneavoastră era foarte sinceră. În clipa aceea, vă temeaţi, desigur, că vi s-a furat într-adevăr ceva.

— Eu…

— Aţi mai făcut încă o greşeală, atunci când aţi evaluat tabachera. O astfel de tabacheră, după descrierea dumneavoastră, ar fi valorat cel puţin o mie cinci sute de franci. Ce-i drept, aţi spus că era un cadou, dar chiar aşa, cu greu aţi fi preţuit-o cu cincizeci la sută în minus. Persoanele care pierd anumite obiecte trec, fără excepţie, la cealaltă extremă.

— Niciodată n-am…

— Singurul lucru care mă pune în încurcătură este mobilul acestui act. De obicei, pasagerul păgubit ameninţă hotelul cu poliţia şi caută să-i deruteze pe ceilalţi oaspeţi, afară doar de cazul că el, sau mai des ea, primeşte o despăgubire. Este bine cunoscut că hotelurile sunt asigurate împotriva unor astfel de întâmplări. Dumneavoastră însă ori sunteţi nou în această meserie, ori aveţi alte motive, deoarece le-aţi comunicat imediat clienţilor toată această daraveră. Poate că mi-aţi putea spune care-i într-adevăr mobilul acestui act.

M-am ridicat în picioare. Acum eram sincer supărat.

— Asta-i o acuzare monstruoasă, domnule. Niciodată n-am fost insultat astfel, m-am bâlbâit eu furios. Voi…

— Chema poliţia?, adăugă el cu glas apăsat. Poftiţi telefonul. Sau poate că nu doriţi s-o chemaţi?

Mi-am luat o mutră cât mai demnă cu putinţă.

— Nu intenţionez să mai prelungesc această farsă.

— Eşti înţelept, îşi mişcă scaunul. Te-am suspectat, Vadassy, chiar din joia trecută, când ai avut întrevederea aceea lungă cu poliţia. Poliţia franceză nu obişnuieşte să facă descinderi şi să percheziţioneze camera unei persoane decât dacă are bănuieli grave împotriva ei. Explicaţia cu paşaportul nu stă în picioare. Îmi dau bine seama că ţi-e teamă şi vrei să eviţi alte întâlniri cu comisarul. Sunt, de asemenea, întru totul de acord cu dumneata că nu doreşti să prelungeşti situaţia actuală. Am întocmit, deci, nota de plată. Te rog să nu consideri aceasta ca un act de clemenţă din partea mea. Dacă ar fi după mine, ar trebui să te predau poliţiei sau, în orice caz, să-ţi dau termen de o oră ca să părăseşti hotelul. Soţia mea e însă de părere că oricare dintre aceste căi ar provoca discuţii şi mai aprinse printre oaspeţii noştri. Ea are un spirit mai practic decât mine. Mă înclin în faţa hotărârii ei. Vei părăsi „La Réserve” mâine dis-de-dimineaţă. Depinde de comportarea dumitale, în timpul scurt cât vei mai rămâne aici, dacă înştiinţez sau nu poliţia. Aştept acum să le comunici celorlalţi oaspeţi că plângerea n-a fost întemeiată, că ai rătăcit pur şi simplu lucrurile, că ai folosit altă cheie la valiză şi astfel ai stricat încuietorile. Nu mă îndoiesc că vei fi în stare să dai

povestirii o astfel de nuanţă, încât să-i convingi pe cei neexperimentaţi. Ne-am înţeles?

M-am străduit să înfrunt situaţia cu dramul de stăpânire ce-mi rămăsese.

— Îmi dau perfect seama, domnule. În orice caz, nu mai intenţionam să rămân aici după comportarea dumneavoastră fantastică!

— Bine! Iată-ţi nota de plată.

Am cercetat nota în mod ostentativ, ca nu cumva să se fi strecurat vreo greşeală. Era ceva copilăresc, dar de astă-dată mă simţeam ca un copil. Köche aştepta în tăcere. Nu era nicio greşeală. Banii de care dispuneam abia îmi ajungeau. Îi primi cu o mutră care îmi dovedea că nu se aştepta să-i achit nota prezentată.

Pe când făcea chitanţa, priveam confuz itinerarul Societăţii de Navigaţie Istalia Consulich Line de pe peretele de lângă mine. Îl citisem de două ori înainte ca Köche să-mi înmâneze chitanţa.

— Îţi mulţumesc, domnule, regret că nu mai pot spera să te revăd la „Réserve”.

Am plecat.

Până să ajung în camera mea, tremuram din cap până în picioare. Descoperirea că prosoapele, fructiera şi orice alt obiect portabil aparţinând hotelului, cu excepţia lenjeriei de pat, fuseseră luate din cameră, nu contribui deloc la îmbunătăţirea stării mele. Mi-am pus capul sub robinet, am băut puţină apă, am aprins o ţigară şi m-am aşezat pe scaun la fereastră.

Am început să mă gândesc la cuvintele pe care ar fi trebuit să i le spun lui Köche, cu sânge rece,

cuvinte grele. Apoi, după un timp oarecare, m-am liniştit, nu mai tremuram. Greşeala era a lui Beghin, nu a mea. El ar fi trebuit să ştie că planul acesta copilăresc nu avea şanse de reuşită. E adevărat că neglijenţa şi ineficienta mea mă duseseră la acest insucces, dar nu eram obişnuit să mă comport ca un escroc de rând. Mă cuprinse un val de mânie justificată. Ce drept avea Beghin să mă pună într-o situaţie atât de vrednică de dispreţ? Dac-aş fi avut o situaţie în regulă, aş fi avut un consul care să-mi apere drepturile. Oricum, care era sensul? Sau ideea lui fusese că trebuia să fiu descoperit? Eram oare un fel de cobai, folosit pentru cine ştie ce experienţă nebună? S-ar fi putut să fiu. În orice caz, ce importanţă ar fi avut? Lucrul principal era că, dacă nu intervenea Beghin, exercitându-şi autoritatea, urma să fiu dat afară de la „Réserve” în dimineaţa următoare. Şi atunci? Mă aştepta, probabil, o celulă la comisariat. Ar trebui, poate, să-i telefonez chiar acum lui Beghin şi să-i explic situaţia…

Dar, chiar în clipa când această idee îmi trecu prin minte, ştiam că n-o puteam înfăptui. Adevărul era că mă temeam de el, mă temeam că îmi va imputa faptul de a fi fost descoperit de Köche. Mai presus de orice mi-era teamă ca nu cumva să fiu dus din nou la comisariat şi să fiu închis în celula aceea mică şi hidoasă.

Am privit pe fereastră. Marea se întindea ca o pânză mare de iarbă albastră, unduind sub bătaia soarelui. Era cumplit de calmă. În adâncurile ei reci, un om n-ar mai avea temeri, nici îndoieli şi

nici nelinişti. Aş fi putut să cobor pe plajă, să intru apoi în apă şi să înot în larg, până dincolo de golf. Aş fi putut înota până când braţele mi-ar fi fost prea obosite ca să mă mai ducă înapoi spre ţărm. Mişcările braţelor ar deveni mai slabe şi mai greoaie. Apoi m-aş opri şi m-aş scufunda. Apa mi-ar pătrunde repede în plămâni. M-aş lupta, dorinţa de viaţă ar reveni – viaţă cu orice preţ! Dar mi-aş fi făcut pregătirile, astfel încât să nu mă mai întorc. Ar fi existat un moment sau două de suferinţă, apoi aş fi lunecat treptat, în uitare. Şi după aceea?

Ieri, la St. Gatien, în timp ce înota, unui cetăţean iugoslav cu numele de Josef Vadassy (ar fi ortografiat greşit numele) *i s-a făcut rău. Toate încercările de salvare au eşuat. Corpul său n-a fost găsit.* Altceva nimic? Nu, nimic. Asta-i tot. Trupul putrezea.

Mi se stinsese ţigara. Am aruncat-o pe fereastră, am trecut apoi la oglinda dulapului şi m-am privit în ea. „Te distrugi”, am mormăit. „Ai face mai bine să te stăpâneşti. Acum o clipă te sinucideai şi acum îţi vorbeşti singur. Revino-ţi. Şi nu mai fi atât de sensibil. N-are niciun rost să-ţi umfli pieptul, ca şi cum te-ai pregăti pentru un concurs de haltere. Muşchii nu-ţi folosesc la nimic. Ai nevoie de puţină inteligenţă. Toată povestea asta nu-i probabil chiar atât de serioasă pe cât crezi. Şi înţelege aceasta, pentru numele lui Dumnezeu! E aproape trei. De acum până la noapte trebuie să descoperi cine are aici un aparat fotografic Contax. Asta-i tot. Nu-i greu, nu-i aşa? N-ai decât să intri în camerele lor. Începe acum cu

Schimler. El pare cel mai indicat. Foloseşte un nume fals. Spune că-i elveţian, când în realitate e german. E îngrijorat şi a stabilit o anumită înţelegere cu Köche. Trebuie să mai ţii seama şi de faptul că Köche poate fi implicat în această taină. Poate că ăsta-i motivul pentru care-i dornic să scape de tine, fără să anunţe poliţia. Asta-i o idee, nu-i aşa? Nu eşti încă înfrânt. Dar fii atent. Procedează cu mai multă chibzuinţă. Ai fost prins o dată, vezi să nu ţi se întâmple din nou. Dacă el este individul, trebuie să fii deştept ca să-l prinzi. E periculos. El ţi-a aplicat ieri seară lovitura care ţi-a pricinuit durerea aceea grozavă de cap. Doar ştii numărul camerei lui. Ţi l-a dat fata. E numărul paisprezece şi se află pe cealaltă parte a coridorului. Dar mai întâi află unde se găseşte acum. *Trebuie să fii atent!* Şi acum, pune-te pe lucru!"

M-am întors de la oglindă. Da. Acum trebuie să mă pun pe lucru. Trebuie să ştiu unde se află Schimler. De obicei, stătea singur pe terasă. Să încerc mai întâi acolo. Am ajuns în sala cea mare fără să întâlnesc pe cineva şi m-am îndreptat spre fereastră, în vârfurile picioarelor. Iată-l: era acolo, citind, ca de obicei, cu pipa în gură, cu capul plecat deasupra cărţii, într-o atitudine de concentrare. Am rămas un moment privindu-l. Avea un cap distins. Nu părea posibil ca acest om să fie un spion.

Dar de astă-dată mi-am oţelit inima. La lucru! Probabil că nimeni nu dă impresia că ar fi spion până când nu afli cu certitudine că este. Oricum, era în joc libertatea mea sau a altuia. Nu mai

încăpea îndoială că Schimler era o persoană suspectă. Atunci, foarte bine!

Am urcat din nou. M-am oprit în faţa camerei mele. Ce căutam? O armă? Prostii! Această chestiune nu necesită o armă; tot ce aveam de făcut era să percheziţionez în linişte camera, atâta tot. Inima îmi bătea cu furie. Trecând de camera mea, am străbătut coridorul. Apoi m-a cuprins iarăşi teama. Să presupunem că mă întâlnesc cu cineva! Să zicem cu Skeltonii sau cu soţii Vogel! Cum le-aş fi putut explica prezenţa mea aici? Ce-aş fi putut să caut acolo? Am trecut apoi prin faţa unei uşi cu o tăbliţă: *Salle de bain*[21]*.* La nevoie, puteam să intru acolo şi să pretind că mă duc să fac o baie. Dar nu m-am întâlnit cu nimeni. Peste câteva momente, mă aflam în faţa camerei cu numărul paisprezece.

A trece peste abisul dintre gândire şi acţiune este adeseori un proces foarte greu. E uşor să te gândeşti cum se percheziţionează camera cuiva – stand în faţa oglinzii, nu avusesem remuşcări la acest gând –, dar în momentul când treci efectiv la acţiune, intrarea în cameră nu-i deloc uşoară. Nu te reţine doar teama de a fi descoperit. Este în joc sentimentul violării unei intimităţi. Este o uşă străină, o clanţă străină şi, dincolo de ea, o parte din viaţa altei persoane. A deschide uşa pare o indiscreţie de neiertat, ca şi spionarea unei perechi de îndrăgostiţi.

Am rămas acolo două-trei secunde, luptând ca să înlătur sentimentul de vinovăţie, înlocuindu-l pe

21 Baie *(franceză).*

cale raţională cu tot felul de obiecţii minore. Poate că Mary Skelton să fi greşit; poate că numărul camerei nu-i exact. Trecuse prea puţin timp după dejun, ar fi trebuit să-i las mai mult timp lui Schimler să se stabilească pe terasă. Era o pierdere de vreme; desigur că ascunsese aparatul fotografic. Poate că uşa e încuiată şi cineva ar putea trece pe acolo tocmai în momentul când încerc eu s-o deschid! Poate că cineva ar putea…

Nu există decât o singură cale de a trata o chestiune ca asta. Nu trebuia să intru pe furiş. Dacă încăperea ar fi fost ocupată sau m-ar fi văzut cineva, aş fi spus că am greşit uşa. *Monsieur* Skelton mă rugase să trec pe la el, când aş avea chef de înot. Am greşit camera? Vă rog să mă scuzaţi. Mă voi retrage. Asta numai în cazul că nu va trece pe acolo unul dintre Skeltoni. Dar dacă mi-aş pierde timpul zăbovind mult în faţa uşii, voi fi oricum văzut.

Respirând adânc, am bătut uşor în uşă, am apucat şi am apăsat clanţa. Uşa era descuiată. Stând nemişcat în prag, am împins şi am deschis uşa. Camera era goală. Am aşteptat o clipă, apoi am intrat şi am închis uşa după mine. Faptul se consumase.

Am privit de jur-împrejur. Camera era mai mică decât a mea şi dădea deasupra aripii dependinţelor unde se aflau bucătăriile. Un grup de chiparoşi tineri din apropierea ferestrei răpeau o bună parte din lumină. Stând cât mai departe posibil de fereastră, am căutat valiza lui Schimler. N-am pierdut mult timp să constat că n-avea niciuna.

Poate că mutase conţinutul în dulap şi că depusese valiza la magazie! Am cercetat sertarele. Afară de cel de sus, toate erau goale. Cel de sus conţinea o cămaşă albă, de multe ori spălată, o cravată gri, un pieptănaş de buzunar, o pereche de şosete cu găuri mari la călcâie, un set de lenjuri de corp, curate, dar mototolite, un pachet cu fulgi de săpun şi o cutie de tutun franţuzesc. Nu era niciun aparat fotografic. M-am uitat pe eticheta cravatei. Purta numele şi adresa unui fabricant din Berlin. Lenjeria de corp era de provenienţă cehoslovacă. Cămaşa era de fabricaţie franceză. M-am dus spre chiuvetă. Briciul, săpunul de bărbierit, peria şi pasta de dinţi erau toate de fabricaţie franceză. Apoi am trecut la dulap.

Era lat şi adânc, cu un rând de cuiere de haine atârnate pe o bară de metal şi un raft pentru pantofi. În dulap se afla un rând de haine şi o manta de ploaie, neagră. Nimic altceva. Costumul era de culoare gri închis şi ros la coate. Mantaua avea o ruptură triunghiulară aproape de marginea de jos.

Aceasta era, deci, împreună cu conţinutul sertarelor, garderoba lui *Herr* Heinberger. Foarte ciudat! Dacă omul acesta avea destui bani ca sa şadă la „Réserve”, ar fi trebuit, desigur, să aibă o garderobă mai bogată.

Dar asta nu mă privea. Eu căutam aparatul fotografic. Am cercetat sub saltea, dar n-am reuşit altceva decât să mă zgârii la mână cu vârful unui arc ieşit afară. Odaia începu să mă calce pe nervi. Dădusem greş, crezând că găsesc ceea ce căutam.

Era timpul să plec. Totuşi, mai rămăsese ceva de făcut.

M-am dus din nou la dulap, am scos costumul de pe cuier şi am scotocit prin buzunare. După câte am constatat, două dintre ele erau goale, dar în cel de la piept degetele mi s-au lovit de ceva care mi se păru a fi o carte subţire acoperită cu o hârtie. Am scos-o. Nu era o carte, ci două, şi ambele paşapoarte: unul german şi unul ceh.

L-am examinat mai întâi pe cel german. Fusese eliberat în 1931, pe numele de Emil Schimler, gazetar, născut la Essen, în 1899. Faptul în sine era surprinzător. Apreciasem că vârsta lui Schimler era mult peste patruzeci de ani. Am deschis la filele unde se pun vizele. Cele mai multe erau necompletate. Existau, în schimb, două vize pentru Franţa, datate din 1931, şi o serie de vize sovietice datând din 1932. Stătuse două luni în Uniunea Sovietică. Mai era şi o viză elveţiană pentru decembrie trecut şi una franceză pentru luna mai a aceluiaşi an. M-am întors apoi la paşaportul cehoslovac. Conţinea o fotografie ireproşabilă a lui Schimler, eliberată pe numele de Paul Czissar, reprezentant comercial, născut la Brno în 1895. Data de eliberare era 10 august 1934. Purta un mare număr de ştampile ale unor vize germane şi cehe. Părea că *Herr* Czissar călătorise mult pe ruta Berlin-Praga. După oarecare străduinţă, am reuşit să descifrez ultima dată a ştampilei. Era 20 ianuarie a anului curent, adică tocmai cu opt luni în urmă.

Am fost atât de absorbit de aceste descoperiri

însemnate, că n-am auzit paşii decât abia atunci când practic se opriseră în faţa uşii. Chiar dacă i-aş fi auzit, mă îndoiesc că aş fi putut face mai mult. Aşa cum a fost, n-am avut decât timpul să vâr paşapoartele înapoi în buzunare şi să arunc la întâmplare costumul în dulap, înainte să se fi mişcat clanţa uşii.

În puţinele fragmente de secunde ce au urmat, mintea şi trupul meu păreau că amorţesc. Stăteam şi priveam prosteşte la clanţa uşii. Voiam să strig, să mă ascund în dulap, să sar pe fereastră sau să mă ascund sub pat. Dar n-am făcut nimic din toate astea, am rămas doar cu gura căscată.

Apoi uşa s-a deschis şi Schimler a intrat în cameră.

XIII

O clipă nu mă văzu.

Când intră pe uşă, aruncă o carte pe pat şi făcu o mişcare ca şi cum voia să se îndrepte spre scrin.

În acel moment, ochii ni s-au întâlnit.

L-am văzut tresărind. Se mişcă din locul unde se afla, apoi foarte încet îşi continuă drumul spre scrin şi scoase cutia cu tutun. Începu să-şi îndese pipa.

Tăcerea era aproape insuportabilă. Părea o greutate care îmi apăsa pieptul, sufocându-mă. Sângele îmi zvâcnea în cap. Fascinat, priveam cum degetele lui îndeasă mereu tutun în pipă.

Când începu, în sfârşit, să vorbească, glasul îi era perfect egal, avea chiar un ton banal:

— Mă tem că n-o să găseşti nimic de valoare

aici.

— N-am cău..., am început cu vocea cam răguşită, dar el, cu pipa în mână, îmi făcu semn să tac.

— Scuteşte-mă de proteste. Crede-mă că te simpatizez. Oamenii cu profesiunea dumitale trebuie forţamente să rişte. Trebuie să fie exasperant să constaţi că ai riscat fără niciun folos. Mai ales, adăugă el, aprinzându-şi pipa, atunci când riscul te duce la închisoare. Suflă un nor de fum. Spune-mi: ai prefera să-l vezi pe director aici sau în biroul lui?

— Nu vreau să-l văd deloc pe director. N-am furat nimic.

— Ştiu. Nici n-aveai ce fura. Trebuie să-ţi amintesc că te afli nepoftit în camera mea.

Îmi reveni prezenţa de spirit pe care o pierdusem.

— De fapt..., am reluat eu, dar, înainte de a continua, el mă întrerupse:

— Ah! Mă aşteptam la asta. Consider că atunci când cineva face o declaraţie care începe cu „de fapt”, declaraţia este întotdeauna o minciună. Totuşi, continuă, te rog. La ce fapt te referi?

M-am făcut foc de mânie.

— Faptul este că azi de dimineaţă mi s-au furat din valiză anumite obiecte de valoare. Am bănuit că dumneata eşti autorul. Cum domnul Köche n-a luat chestiunea în serios, am hotărât să mă ocup eu însumi de ea.

El zâmbi cam înţepat.

— O, înţeleg. Cea mai bună apărare este atacul.

Te ameninţ şi dumneata mă ameninţi. Spre ghinionul dumitale, am discutat întâmplător cu domnul Köche despre plângerea pe care ai făcut-o. Lăsă o pauză semnificativă. Cred că nota dumitale de plată este achitată.

— Părăsesc hotelul protestând.

— Şi vizita aceasta face, oare, parte din protestul dumitale?

— Poţi s-o interpretezi cum doreşti. Oricum, îmi dau seama că am dat greş. Nu eşti dumneata vinovatul. Nu pot decât să-ţi cer iertare, în mod cu totul deosebit, pentru că am căutat să aplic legea aşa cum am înţeles eu.

Am făcut un pas spre uşă. El se mişcă încet ca să mă oprească.

— Mi-e teamă, spuse grav, că aşa ceva nu mă satisface. În împrejurările de faţă, ar fi poate mai bine dacă ai rămâne aici şi am să-l rog pe domnul Köche să vină la noi.

Se duse la sonerie şi sună. Inima mi se opri.

— Doar n-am luat nimic. Nu te-am păgubit cu nimic. Nu mă poţi acuza deci de nimic.

Glasul mi se înăsprise.

— Dragă domnule Vadassy, zise el cam obosit, eşti cunoscut la poliţie. Asta-i de ajuns. Dacă te amuză să pălăvrăgeşti, continuă. Dar te rog să laşi asta pentru comisar. Ai intrat aici cu scopul de a fura. Detectivilor poţi să le dai orice explicaţie la care te gândeşti.

Eram disperat. Am aruncat o privire în jurul meu, ca să găsesc o portiţă de scăpare. Dacă Köche ar fi venit acum, peste o jumătate de oră m-

aş fi aflat la comisariat. Nu-mi mai rămăsese de spus decât un singur lucru. Şi l-am spus:

— Şi cine va depune plângerea?, am întrebat sec. Domnul Heinberger, domnul Emil Schimler din Berlin sau domnul Paul Czissar din Brno?

Mă aşteptam ca dezvăluirea mea să provoace o reacţie, dar proporţia pe care o luă m-a surprins. Se întoarse încet şi mă privi în faţă. Obrajii săi subţiri deveniră palizi, iar expresia ironică a ochilor i se transformă într-una de ură rece. Veni spre mine. Fără să vreau, m-am dat un pas înapoi. El se opri.

— Aşadar, până la urmă, nu eşti un şoarece de hotel.

Toate astea fuseseră exprimate pe un ton surprinzător de blând, aproape mirat, totuşi cu un sarcasm care mă înfricoşa rău.

— Ţi-am spus că nu sunt hoţ, am zis eu degajat.

Deodată, înaintă un pas, mă apucă de pieptul cămăşii şi mă trase spre el, până când faţa mea se aflǎ la câţiva centimetri de a lui. Am fost atât de uluit, că am uitat să-i opun rezistenţă. Mă zgâlţâi încet pe când îmi vorbea:

— Nu, nu eşti un pungaş, nu eşti un hoţ de hotel, ci un mic spion murdar. Dar şi viclean. Îşi încreţi buzele dispreţuitor. Faţă de lumea de afară, eşti un profesor de limbi străine timid şi inocent, cu o înfăţişare oarecum romantică şi cu ochi melancolici de maghiar, care l-ar înşela pe un pictor. De când practici această meserie, Vadassy, sau cum îţi spune? Te-au angajat ca slujbaş sau ai avansat din celulele unde se biciuieşte?

Mă îmbrânci violent, încât m-am împleticit şi m-am lovit de perete. Se îndreptă cu pumnul încleştat spre mine, când deodată se auzi o ciocănitură la uşă.

O clipă ne-am privit ţintă şi tăcuţi, apoi îşi îndreptă spatele, se duse la uşă şi o deschise. Era unul dintre chelneri.

— Aţi sunat, domnule?, l-am auzit întrebând.

Schimler păru să şovăie. Apoi spuse:

— Regret, am sunat din greşeală. Poţi pleca.

Închise uşa şi, sprijinindu-se de ea, mă privi.

— A fost o întrerupere fericită pentru dumneata. De mulţi ani nu mi-am pierdut cumpătul în halul ăsta ca acum. Era cât pe-aci să te omor.

M-am silit să-mi stăpânesc tremurul glasului:

— Şi-acum, că ţi-ai regăsit stăpânirea de sine, vom reuşi poate să vorbim rezonabil. Cu puţin înainte, ai remarcat că atacul este cea mai bună metodă de apărare. Mi se pare că a mă numi pe mine spion e un mod naiv de a traduce această tactică în fapt. Nu eşti de acord?

Tăcu. Am început să-mi recapăt calmul. Lucrurile păreau să se rezolve mai uşor decât am crezut. Esenţial era să descopăr acum ce a făcut cu aparatul meu fotografic. Apoi îl voi chema din nou pe chelner, ca să-i telefoneze lui Beghin.

— Dacă ai şti ce suferinţe mi-ai pricinuit, te-ai arăta mai îngăduitor, am continuat eu. Mai resimt şi acum lovitura în cap pe care mi-ai dat-o aseară. Şi dacă n-ai stricat cele două rolfilme, aş dori să mi le înapoiezi înainte de a veni poliţia. Ştii, mi s-a spus că până când nu se vor lămuri lucrurile, nu voi

fi lăsat să plec la Paris. Totuşi, acum că lucrurile s-au clarificat, cred că te vei dovedi rezonabil. Apropo, ce-ai făcut cu aparatul fotografic?

El mă măsura încruntat, dezorientat.

— Dacă asta-i o cursă pe care vrei să mi-o întinzi..., începu, apoi se opri. N-am nici cea mai mică idee despre ce vorbeşti, încheie el.

Am ridicat din umeri.

— Te comporţi prosteşte. Ai auzit vreodată de un om cu numele de Beghin?

Clătină din cap.

— Mă tem că vei afla imediat. E un membru al Siguranţei Generale, detaşat la Serviciul de Informaţii al Marinei din Toulon. Oare asta nu-ţi sugerează nimic?

Înaintă spre mijlocul camerei. Mă pregăteam să mă apăr. Vedeam cu coada ochiului soneria. Doar câţiva paşi şi o puteam atinge. În clipa când ar mai fi făcut o mişcare, dintr-o săritură aş fi ajuns la clopoţel. Dar el rămase liniştit.

— Am o bănuială, Vadassy, că vorbim fiecare despre altceva.

Am zâmbit.

— Nu sunt de aceeaşi părere.

— Atunci, mă tem că nu te înţeleg de loc.

Am oftat nerăbdător.

— Ce rost are să negi? Fii rezonabil, te rog. Ce-ai făcut cu aparatul fotografic?

— Nu cumva asta-i o glumă grosolană?

— Nu-i aşa şi vei afla curând. Dându-mi seama că nu procedez cum trebuie, am început să mă enervez. Sunt de părere să chem poliţia. Ai ceva

împotrivă?

— Poliţia? Dar deloc. Te rog chiar s-o chemi.

Poate că atitudinea lui era un bluf, dar mă simţeam cam jenat. Dacă nu aveam dovada că aparatul e la el, eram complet dezarmat. Am hotărât să schimb tactica. Timp de o secundă sau două, l-am privit în ochi, apoi am rânjit acru:

— Ştii, am spus timid, am nefericita bănuială că am săvârşit o greşeală.

Privirea lui o căută pe a mea precaut.

— Sunt foarte sigur că ăsta-i cazul.

Am oftat.

— Ce mai, regret foarte mult că ţi-am pricinuit toată această neplăcere. Mă simt foarte prost. *Monsieur* Duclos ar fi amuzat.

— Cine?

Întrebarea sună ca o împuşcătură de revolver.

— *Monsieur* Duclos este un bătrân agreabil, e drept, puţin cam vorbăreţ, dar simpatic.

Am văzut că face o sforţare ca să se stăpânească. Se apropie de mine. Glasul îi deveni primejdios de calm.

— Cine eşti şi ce vrei? Eşti de la poliţie?

— Am legături cu poliţia. M-am gândit că asta era destul de clar. Îmi cunoşti numele. Tot ce doresc este o simplă informaţie. Ce-ai făcut cu aparatul fotografic?

— Şi dacă îţi spun încă o dată că habar n-am despre ce vorbeşti?

— O să te dau pe mâna poliţiei, ca să te ancheteze. Şi mai mult încă – l-am privit cu atenţie –, am să fac cunoscut ceea ce doreşti să ţii secret,

faptul că numele dumitale nu este Heinberger.

— Poliţia ştie acest lucru.

— Ştiu. Îmi pare rău, dar trebuie să-ţi spun că n-am nicio încredere în inteligenţa poliţiei locale. Acum ştii despre ce vorbesc.

— Nu.

Am zâmbit şi am trecut pe lângă el spre uşă. Mă apucă de braţ şi mă răsuci pe loc.

— Ascultă, prostule, zise el furios. Nu ştiu ce-i cu dumneata, dar se pare că ţi-ai făcut o anumită idee despre mine. Orice ar fi, pari să priveşti faptul că mă străduiesc să-mi ascund identitatea ca un fel de dovadă că presupunerea dumitale e corectă. Am dreptate?

— Aproximativ.

— Foarte bine, atunci. Motivele pentru care folosesc numele Heinberger n-au nicio legătură cu dumneata. Köche le cunoaşte. Poliţia are numele meu exact. Dumneata, care habar n-ai ce raţiuni sunt în joc, îţi propui să fii de o indiscreţie zeloasă, numai ca să-ţi dau o informaţie pe care n-o posed. Nu-i aşa?

— Mai mult sau mai puţin. Presupunând, fireşte, că nu deţii acele informaţii.

Se prefăcu că nu înţelege această ultimă observaţie şi se aşeză pe pat.

— Nu înţeleg cum ai aflat. Probabil că te-a informat poliţia de aici şi paşapoartele acelea din dulap. În orice caz, trebuie să opresc răspândirea mai departe a acestor ştiri. Vezi, voi fi cât se poate de sincer cu dumneata. Trebuie să te opreşti. Singura cale cu ajutorul căreia pot face asta e să-ţi

explic motivele. Nu sunt deloc ciudate. Cazul meu nu-i unicul.

Se opri, ca să-şi aprindă pipa. Ochii ni se întâlniră pe deasupra pipei. Îi reveni expresia ironică.

— Vezi, Vadassy, dai impresia că nici acum nu crezi niciun cuvânt.

— Nu ştiu dacă-i aşa.

Stinse chibritul.

— Bine, vom vedea. Dar trebuie să-ţi amintesc un singur lucru: am încredere în dumneata. N-am, fireşte, altă alternativă decât să procedez astfel. Nu te pot convinge să ai încredere în mine.

Pauza care urmă acestei observaţii implica o interogaţie. O clipă am şovăit, dar numai o clipă.

— N-am încredere în nimeni.

Oftă.

— Foarte bine. Povestea este însă cam lungă. Începe în 1933. Eram redactorul-şef al unei gazete social-democrate din Berlin, *Telegrafblatt.* Ridică din umeri. Nu mai există. Nu era un ziar prost. Aveam câţiva gazetari deştepţi, care lucrau pentru mine. Gazeta era proprietatea unui fabricant de cherestea din Prusia Orientală. Era un om cumsecade, un reformator stăpânit de o admiraţie adâncă pentru liberalii englezi din secolul al XIX-lea, Godwin şi John Stuart Mill şi alţii de talia lor. A purtat doliu după moartea lui Stresemann[22]. Obişnuia să-mi trimită uneori articole de fond despre înfrăţirea între oameni şi necesitatea de a

[22] Gustav Stresemann, ministru german al Afacerilor Externe între 1923 şi 1929.

înlocui lupta dintre capital şi muncă prin cooperaţie bazată pe doctrina lui Cristos. Trebuie să-ţi spun că era în cei mai buni termeni cu funcţionarii săi, dar aveam impresia că pierdea bani cu fabrica lui de cherestea. Apoi veni 1933. Nenorocirea cu social-democraţia germană postbelică era că susţinea cu o mână ceea ce încerca să dărâme cu cealaltă. Ea credea în libertatea capitalistului individual de a-l exploata pe muncitor şi în libertatea muncitorului de a-şi organiza sindicatul şi de a-l combate pe capitalist. Marea sa iluzie era credinţa în posibilităţile nelimitate ale compromisului. Credea că poate să construiască Utopia în cadrul Constituţiei de la Weimar, că singura concepţie politică sublimă era reforma, că structura economică putredă a lumii ar putea fi cârpită la temelie cu material luat din vârf. Dar cel mai mare rău din toate era că-şi închipuia că forţa poate să fie înfruntată cu bunăvoinţă, că modul de a trata un câine turbat era să-l mângâi. În 1933, social-democraţia germană fu muşcată şi intră în agonie.

Telegrafblatt a fost una dintre primele gazete ce a trebuit să-şi înceteze apariţia. A fost de două ori obiectul unor razii. A doua oară, sala de maşini a fost distrusă cu grenade de mână. Dar am supravieţuit, totuşi. Am avut norocul să găsim un tipograf care putea şi era dispus să tipărească un fel de gazetă pentru noi. După trei săptămâni însă a refuzat să mai tipărească gazeta. Îl vizitase poliţia. În aceeaşi zi, am primit o telegramă de la proprietarul fabricii de cherestea, prin care ne încunoştinţa că, din cauza unor pierderi în afaceri,

fusese obligat să vândă gazeta. Cumpărătorul era un funcţionar nazist şi, întâmplător, am aflat că preţul a fost plătit cu poliţe emise asupra unei bănci din Detroit. În noaptea următoare, am fost arestat la domiciliu şi închis în celulele poliţiei.

Am fost reţinut acolo timp de trei luni. N-am fost învinovăţit de nimic. N-am fost nici măcar anchetat. N-am putut afla altceva de la ei, decât că mi se va cerceta cazul. Prima lună a fost cea mai grea, până ce m-am obişnuit cu ei. Poliţiştii ăia nu erau oameni răi. Unul dintre ei mi-a spus chiar că citise, din când în când, articolele mele. Dar, peste trei luni, am fost mutat într-un lagăr de concentrare aproape de Hanovra.

Se opri o clipă. M-am aşezat pe scaun, lângă fereastră.

— Cred că ai auzit o mulţime de lucruri despre lagărele de concentrare, continuă el. Cei mai mulţi oameni ştiu despre ele, dar ideile lor sunt în mare parte greşite. Când auzi pe cineva vorbind, ţi-ai putea închipui că toată ziua deţinuţii sunt bătuţi cu bastoanele de cauciuc, li se rup dinţii, li se dă câte un picior în burtă, li se sfarmă degetele cu patul puştilor şi că nu se întâmplă nimic altceva. Nu-i chiar aşa, cel puţin în lagărul în care mă aflam eu. Brutalitatea naziştilor este mult mai puţin umană. Ei vor să-ţi zdruncine mintea. Dacă ai fi văzut vreodată un om care a ieşit după ce a stat închis timp de două săptămâni într-o celulă întunecoasă ca noaptea, ai şti ce înseamnă asta. Teoretic, poţi trăi într-un lagăr de concentrare nu mai prost ca în oricare altă închisoare – teoretic vorbind. Cred însă

că în realitate nimeni n-a trăit vreodată astfel. Disciplina este fantastică. Ţi se dă de lucru: să cari grămezi de pietre dintr-un loc într-altul şi apoi înapoi, iar dacă te-ai oprit din lucru, doar ca să-ţi îndrepţi o clipă spatele, te pomeneşti cu o lovitură de bici pentru neexecutare de ordin şi eşti zvârlit la carceră timp de o săptămână. Nu te lasă nicio clipă să răsufli. Gărzile sunt mereu schimbate, ca să nu se obosească păzind. Te pun să mărşăluieşti în jurul lagărului, păzit de o mitralieră. Eşti hrănit cu lături şi coceni de varză fierţi în apă şi, în timp ce mănânci porcăria asta, eşti păzit de o mitralieră. Unul dintre oameni era aşa de impresionat de mitralieră, încât, cum termina de mâncat, vomita. Unii dintre ei erau în asemenea hal de anemiere, încât nu mai puteau sta în picioare. Când erai nou-venit, opuneai rezistenţă. Ei erau pregătiţi pentru asta. Aveau metode sistematice ca să te frângă moraliceşte. Bătăile repetate cu biciul şi perioadele lungi de singurătate în carceră îşi îndeplineau în curând rolul. Atât timp cât rezistai, îţi dădeai seama că, treptat-treptat, îţi pierzi minţile. M-am prefăcut că mă supun. Nu era deloc uşor. Vezi, ei sunt în stare să te cunoască după ochi. Dacă îi laşi să simtă că-i priveşti, văd că mintea îţi mai funcţionează, nu ca a unui animal, ci ca aceea a unei fiinţe umane, şi atunci s-a sfârşit cu tine. Trebuie să-ţi aţinteşti privirea în pământ, să nu-ţi priveşti niciodată gardianul care ţi se adresează. Devenisem aproape expert în această meserie, ajunsesem aşa de expert, încât începusem să cred că poate mă înşel singur şi că în realitate nu eram

mai pricopsit ca toţi ceilalţi. Am trăit doi ani în lagărul acela.

Pipa i se stinse. O ciocăni meditativ de palma mâinii.

— Într-o zi, am fost dus la biroul comandantului. Mi s-a spus că, dacă semnez un act de renunţare la cetăţenia germană, declarând că voi părăsi Germania şi că nu mă voi înapoia, voi fi lăsat liber! La început am crezut că-i vorba, pur şi simplu, de un alt truc al lor ca să mă facă să cad în capcană. Dar nu era un truc. Nici grozavul lor Tribunal popular nu putuse găsi ceva ca să mă condamne. Am semnat hârtia. Aş fi fost în stare să semnez orice, numai să scap. Apoi a trebuit să aştept trei zile până să sosească permisul. În răstimpul ăsta, am fost ţinut izolat de ceilalţi deţinuţi. În loc să muncesc împreună cu ei, am fost pus să curăţ latrinele. Dar noaptea eram dus în acelaşi dormitor. Şi după aceea s-a întâmplat ceva curios.

Conversaţiile între deţinuţi erau interzise şi restricţia era aplicată cu atâta străşnicie, încât măsura de a sta cu ochii pironiţi în pământ se aplica la fel între deţinuţi, ca şi între deţinuţi şi gardieni. Dacă cineva se uita la alt deţinut, îşi puteau închipui că te-ai gândit să vorbeşti. Rezultatul era că nu-ţi recunoşteai vecinul după faţă, ci după umeri şi forma picioarelor. În ultima mea noapte acolo, pe când mărşăluiam spre dormitor, am avut un şoc când am văzut că vecinul meu încerca să-mi prindă privirea. Era un om de o statură robustă, cu o faţă cenuşie, cam de vreo patruzeci de ani. Nu fusese în lagăr decât şase luni

şi, după cum îl alegeau mereu ca să fie biciuit, am dedus că-i vorba de un comunist.

Lângă noi era un gardian şi-ţi mărturisesc sincer că eram îngrozit să le dau un motiv ca să-mi anuleze permisul. M-am suit pe prici cât am putut de repede şi stăteam culcat, liniştit.

Era ceva obişnuit ca deţinuţii să aibă coşmaruri. Uneori bolboroseau, dar alteori strigau sau ţipau înspăimântător în somn. Cum începea vreunul să strige, unul dintre gardieni lua o găleată cu apă şi-i turna în cap. Niciodată nu dormisem prea mult acolo, dar în noaptea aceea n-am dormit deloc. Eram frământat de gândul că în ziua următoare voi pleca. Stăteam culcat de vreo două ore în beznă, când omul de lângă mine începu să mormăie ceva în somn. Unul dintre gardieni veni şi-l privi, dar murmurul încetase. Cum se îndepărtă gardianul, el începu să mormăie din nou, de astă-dată însă ceva mai tare, aşa c-am putut auzi ce spunea. Mă întreba dacă sunt treaz. Am tuşit puţin, m-am răsucit agitat, ca el să înţeleagă că sunt treaz. Apoi începu să mormăie din nou şi l-am auzit spunându-mi să mă duc la o anumită adresă din Praga. N-a apucat să-mi spună decât o singură dată, că gardianul, care începu să suspecteze ceva, se şi înfiinţă. Omul se întoarse brusc, începu să-şi deschidă braţele cu sălbăticie, strigând ajutor.

Gardianul îi dădu un picior şi, când omul simula că se deşteaptă, îl ameninţă cu găleata cu apă dacă nu se linişteşte. Nu l-am mai auzit spunând nimic. În ziua următoare, am căpătat permisul şi am fost îmbarcat într-un tren cu destinaţia Belgia.

Nu voi încerca să-ţi descriu cum m-am simţit din nou în libertate. La început îmi era teamă. Nu puteam scăpa de mirosul lagărului care-mi stăruia în nări şi adormeam în cursul zilei fără rost şi la diverse ore, visând că mă aflu din nou acolo. Dar, după puţin timp, angoasa dispăru şi am început să gândesc din nou ca o fiinţă omenească. Am petrecut o lună sau două la Paris, îndeletnicindu-mă cu gazetăria, dar dificultatea ce întâmpinam din cauză că nu cunoşteam bine limba făcea ca şederea mea acolo să devină aproape imposibilă. Eram silit să plătesc ca să mi se traducă materialul ca lumea. În cele din urmă, m-am hotărât să-mi încerc norocul la Praga. Pe atunci nu intenţionam să mă duc la adresa care îmi fusese dată. Aproape că şi uitasem de ea. Apoi, aflând ceva de la un alt neamţ pe care l-am întâlnit la Praga, m-am hotărât să cercetez. Adresa s-a dovedit a fi a cartierului general al organizaţiei clandestine a comuniştilor germani.

Se opri o clipă, ca să-şi aprindă iarăşi pipa, după aceea continuă:

— După un timp oarecare, când au fost siguri de mine, am început să activez în ilegalitate. Activitatea principală era să transmit ştiri în Germania, ştiri reale. Am publicat o gazetă – titlul ei n-are nicio importanţă – pe care o treceam, în mod clandestin şi în cantităţi mici, peste graniţă. Era tipărită pe o hârtie foarte subţire de India, fiecare exemplar era împăturit într-un fel de pliculeţ, pe care un om putea să-l poarte în palmă. Pentru introducerea clandestină a gazetei, se

foloseau tot felul de procedee, unele dintre ele chiar foarte ingenioase. Exemplarele erau împachetate până şi în săculeţe de hârtie pergament şi îndesate în cutiile osiilor roţilor trenurilor Praga-Berlin. Un revizor de vagoane le aduna apoi la staţia terminus Berlin, dar peste puţin timp Gestapoul l-a prins şi atunci a trebuit să ne gândim la un alt sistem. S-a sugerat atunci ca unul dintre noi să încerce să obţină un paşaport ceh, dându-se drept voiajor comercial, şi să ia cu el gazetele împreună cu mostrele. M-am oferit voluntar pentru această misiune şi cu oarecare greutate am reuşit.

În anul acela, am trecut în Germania de peste treizeci de ori. Nu era prea riscant. Existau doar două pericole. Unul dintre riscuri era să fiu recunoscut şi denunţat. Celălalt era ca omul care îmi prelua ziarele ca să le treacă organizaţiei de distribuire să devină suspect. Şi, într-adevăr, a fost suspectat. N-a fost arestat imediat, dar a fost urmărit. De obicei ne întâlneam în sala de aşteptare a unei staţii suburbane şi apoi ne urcam împreună în tren. Înainte de a ieşi, lăsam pachetul cu gazeta în plasa de bagaje. El îl ridica. Până când, într-o zi, trenul care de-abia părăsise staţia se opri brusc şi o grupă de soldaţi SS se urcară. Nu eram siguri dacă ne urmăreau sau nu pe noi, aşa că ne-am aşezat liniştiţi în compartimente separate. Am auzit cum l-au arestat şi aşteptam să-mi vină şi mie rândul. Dar nu făcură altceva decât să-mi cerceteze paşaportul şi-şi continuară drumul prin tren. De-abia în ziua următoare, pe

când eram aproape de Praga, mi-am dat seama că eram şi eu urmărit. Norocul a fost că am avut precauţia să nu mă întorc la cartierul general. Mai bine zis, a fost norocul tovarăşilor mei. Eu am fost mai puţin norocos. Când au văzut că nu-i conduc spre persoanele pe care le căutau, au hotărât că cea mai bună cale ar fi să mă aducă înapoi în Germania şi, folosindu-se de mijloacele lor de constrângere, să obţină informaţii. Înţelegi, ziarul meu începuse să-i îngrijoreze, iar eu eram singurul indiciu real ce-l aveau la îndemână ca să-i conducă la persoanele aflate în umbră. Sarcina celulei germane a organizaţiei era doar difuzarea ziarului. Ei urmăreau să-i descopere pe conducători. A trebuit s-o şterg pe ascuns din Cehoslovacia, deoarece poliţia cehă fusese informată că, în realitate, eu eram un infractor german, urmărit pentru furt, şi că paşaportul cu numele de Paul Czissar fusese eliberat în urma unor date false.

În Elveţia au căutat să mă răpească. Mă aflam pe malul lacului Constance şi mă împrietenisem cu doi oameni, care pretindeau că-şi petreceau concediul la pescuit. Într-o zi, m-au invitat să ieşim împreună. Eram plictisit. Le-am spus că voi veni. Întâmplător am aflat tocmai la timp că nu sunt elveţieni, ci germani, şi că barca lor fusese închiriată pe malul german al lacului. După aceea, am plecat la Zürich; ştiam că o să fiu urmărit, dar nu mai puteau să mă răpească la o asemenea distanţă de frontieră. N-am stat însă prea mult acolo. Într-o dimineaţă, am primit o scrisoare din Praga, prin care eram prevenit că Gestapoul aflase,

într-un fel sau altul, că numele meu e Schimler. Ei ştiau, desigur, mai dinainte că Paul Czissar nu era ceh, ci german, dar, de vreme ce acum îmi cunoşteau numele adevărat, nu mai era nevoie să mă răpească, spre a mă readuce în Germania.

De atunci am fost mereu pe drumuri. De două ori era gata să cad în mâinile lor. Elveţia mişună de agenţi ai Gestapoului. M-am hotărât să încerc să trec în Franţa. Cei din Praga m-au trimis la Köche. E unul de-al lor.

A fost un prieten minunat. Am sosit aici fără niciun ban şi el mi-a dat haine şi mă ţine de atunci pe gratis. Acum însă nu mai pot fugi. N-am bani şi Köche nu poate să-mi dea, deoarece nici el n-are. Hotelul este proprietatea soţiei lui şi el nu poate face altceva decât s-o convingă să îngăduie şederea mea aici. M-am oferit să lucrez, dar ea a refuzat. E geloasă şi vrea să-l ţină din scurt. Va trebui să plec, deoarece şi aici sunt acum în pericol. Cu câteva săptămâni în urmă, am aflat că un agent al Gestapoului a fost trimis în Franţa. Este uimitor cum reuşesc ei să descopere totul. Atunci când eşti urmărit, ţi se dezvoltă un simţ aparte. Începi să percepi momentul când te afli în pericol. Am reuşit să-mi schimb înfăţişarea destul de bine, dar am impresia că am fost identificat. Cred, de asemenea, că l-am identificat şi eu pe agentul trimis. Dar acesta nu va acţiona decât atunci când va fi sigur. Singura mea şansă este să-l trag pe sfoară. Dumneata m-ai derutat. La un moment dat, credeam că am greşit. Köche însă te-a calificat drept un găinar mărunt. Ridică din umeri. Nu ştiu

cine eşti, Vadassy, dar tot ce ţi-am spus e adevărat. Acum ce vei face?

L-am privit.

— Sincer vorbind, nu ştiu, am spus eu. Poate că aş fi crezut povestea asta, cu excepţia unui lucru. Nu mi-ai explicat de ce ţi s-a înrăutăţit situaţia, după ce au aflat că numele dumitale e Schimler. Dacă nu te-au putut constrânge să te înapoiezi când te-au cunoscut ca Czissar, de ce ar fi în stare să te oblige acum, când ţi-au aflat numele adevărat?

Ochii lui se aţintiră într-ai mei şi am văzut cum colţurile gurii i se contractă. Era singurul semn de emoţie pe care îl trădase. Vocea lui, pe când răspundea, era uniformă şi moale:

— E foarte simplu, zise el încet, soţia şi copilul meu se află încă în Germania. Înţelegi, continuă după un scurt timp, când m-au expulzat din Germania, nu m-au lăsat să-mi văd familia. N-o văzusem de peste doi ani. Înainte de a fi trimis în lagăr, aflasem că soţia mea luase copilul şi-l dusese în casa tatălui ei, în afara Berlinului. I-am scris din Belgia şi de la Paris şi aranjasem ca, imediat ce voi putea să mă stabilesc în Franţa sau în Anglia, să ne întâlnim şi să fim împreună. În curând însă mi-am dat seama că la Paris de-abia eram în stare să-mi duc zilele. La Londra ar fi fost acelaşi lucru. Nu eram decât încă un refugiat german. La Praga, am întâlnit un om care mi-a spus că comuniştii aveau căi şi mijloace de a intra şi a ieşi din Germania fără să fie descoperiţi. Doream cu disperare să-mi văd soţia, să-i vorbesc,

să-mi văd băiatul. Dorinţa aceasta aprigă m-a îndemnat să mă duc la adresa care îmi fusese dată în lagăr. Povestea cu posibilitatea de intrare şi de ieşire din Germania era, desigur, absurdă. În curând mi-am dat seama de asta, dar atunci când mi s-a oferit ocazia, am profitat de ea. În cursul călătoriilor mele cu paşaport ceh, m-am întâlnit de trei ori în taină cu soţia mea.

Ea a încercat în mod stăruitor să mă convingă s-o iau cu mine la Praga, împreună cu copilul, dar am refuzat. Mijloacele mele de trai erau în mod practic egale cu zero, în timp ce cu tatăl ei puteau să trăiască în condiţii comode, iar copilul putea să meargă la şcoală. M-am gândit, deci, că cel mai bun lucru era să-l las să-şi continue acest fel de viaţă.

Când am primit prima lovitură, mi-a părut bine că am fost atât de judicios. Gestapoul n-are decât să mă prindă, dacă va putea! Nu că le-ar fi de vreun folos, deoarece partidul ştie că oricât de loial ar fi un om, atunci când e prins şi torturat, e silit, până la urmă, să vorbească. Când am fost urmărit la Praga, cartierul general se mutase, ştiu unde se află acum. Adresa lor e *poste restante,* Praga. Dar Gestapoul este circumspect. Mă vor îndărăt. Iar eu îi subestimasem. Era foarte periculos să mă mai folosesc de paşaportul ceh, aşa că mă folosesc de vechiul meu paşaport german, pe care soţia mea îl ţinea ascuns în siguranţă şi pe care mi l-a adus atunci când ne-am întâlnit. Probabil că acest paşaport i-a pus pe urma mea.

Când am aflat, m-am îngrozit. Soţia şi fiul meu

reprezintă pentru ei nişte ostatici. Va trebui să mă înapoiez, căci altfel soţia va fi închisă în locul meu. M-am gândit la toate aspectele. Până îşi vor da ultimatumul, ea va fi probabil în siguranţă, sub supraveghere, bineînţeles, dar totuşi în siguranţă. Nu-mi rămâne altceva de făcut decât să stau ascuns până când voi avea veşti de la ea. Dacă nu i s-a întâmplat nimic şi mai e încă împreună cu tatăl ei, aş continua să stau ascuns până când ei vor obosi, poate, căutându-mă şi atunci aş putea obţine un alt paşaport, cu care s-o pot scoate de acolo.

Privea fix pipa veche pe care o ţinea în mână.

— Au trecut patru luni de când tot aştept, fără să fi aflat ceva. Eu nu pot să scriu, de teama cenzurii germane. Köche are o adresă convenţională în Toulon şi a încercat să obţină acolo scrisori. Dar n-a primit nimic. N-am altceva de făcut decât să aştept. Dacă mă vor descoperi aici, n-am încotro. Şi, oricum, dacă nu primesc foarte curând veşti de la ea, va trebui să mă întorc. Asta-i tot ce-mi rămâne de făcut.

Urmă un moment de linişte. Apoi mă privi şi zâmbi foarte vag:

— Pot să am încredere în dumneata, Vadassy?

— Desigur.

Aş fi vrut să spun mai multe, dar nu eram în stare. Se înclină, mulţumind. M-am sculat şi m-am îndreptat spre uşă.

— Şi acum, ce mai e cu spionul dumitale, prietene? mormăi el peste umăr.

Am şovăit. Apoi am spus:

— Da, trebuie să-l caut în altă parte, domnule Heinberger.

În momentul când închideam uşa după mine, l-am văzut cum îşi ridică încet mâinile şi-şi acoperă faţa. Am plecat repede.

Pe când ieşeam, am auzit în apropiere închizându-se o altă uşă. N-am dat nicio importanţă. N-aveam niciun motiv să mă tem că sunt văzut părăsind camera domnului Heinberger. Odată intrat în camera mea, am scos lista lui Beghin şi am privit-o o clipă. Apoi am şters trei nume de pe ea: Albert Köche, Suzanne Köche şi Emil Schimler.

XIV

În după-amiaza zilei de 18 august, la ora patru şi jumătate, m-am aşezat cu o coală de hârtie cu antetul hotelului în faţa mea, ca să rezolv o problemă.

Am privit multă vreme la hârtia albă. Apoi am ţinut-o în sus, ca să citesc filigranul. În cele din urmă, am scris pe ea, foarte încet şi clar, următoarea frază: „Dacă unui om îi trebuie trei zile ca să înlăture trei suspecţi, cât timp îi va trebui ca să înlăture încă opt suspecţi, ceilalţi factori rămânând constanţi?” Am analizat-o puţin. Apoi am scris dedesubt: „Răspuns: opt zile” şi am subliniat.

După aceea, am desenat o spânzurătoare cu un cadavru atârnat de ea. Am etichetat cadavrul „spion”. Pe urmă am adăugat o burtă umflată, plină cu broboane de sudoare şi am schimbat eticheta în „Beghin”. La urmă, am şters burta şi am adăugat o grămadă de păr şi cearcăne la ochi şi l-am botezat „Vadassy”. Am încercat să-l schiţez, dar fără curaj, pe călău.

Opt zile! Şi eu nu mai aveam decât opt ore! Afară de cazul, fireşte, în care Köche mi-ar fi îngăduit să-mi prelungesc şederea.

Schimler era prietenul lui şi, dacă el i-ar fi spus că nu sunt un escroc... Dar Schimler ştia oare că nu sunt într-adevăr un escroc? Poate că ar fi trebuit să mă înapoiez în camera lui şi să-i explic. Dar la

ce bun? Efectiv, nu mai aveam niciun ban. Nu-mi mai puteam permite să mai stau la „Réserve”, chiar în cazul că mi s-ar fi admis prelungirea. Asta era altă eventualitate, pe care Beghin omisese s-o prevadă. Beghin! Incompetenţa şi stupiditatea acestui om erau monumentale.

Până când am rupt foaia de hârtie, pe care îmi mâzgălisem fanteziile, şi luasem alta, se şi făcuse cinci. M-am uitat pe fereastră. Soarele stătea să apună, aşa că acum marea părea un lac imens, licărind ca metalul lichid. Dealurile de dincolo de golf străluceau roşiatic deasupra copacilor. Plaja se umplea treptat de umbră.

„Ce bine ar fi să mă aflu acum la Paris”, mă gândeam eu. Arşiţa de după-amiază a oraşului va fi trecut. Ar fi o plăcere să stai sub copaci în grădina Luxemburgului, sub copacii aceia din apropierea teatrului de marionete. Acum e linişte acolo. N-ar fi decât unul sau doi studenţi citind, în locul acela ai putea asculta foşnetul frunzelor, fără să te mai gândeşti la truda oamenilor care muncesc sau la civilizaţia care se îndreaptă cu paşi repezi spre distrugere. Acolo, departe de marea aceea de aramă şi de pământul roşu ca sângele, puteai contempla nemişcat tragedia secolului XX; nemişcat decât de mila pentru omenirea care luptă să se salveze de emanaţia primitivă izvorâtă din propriul ei subconştient.

Aici nu eram, însă, la Paris, ci la St. Gatien; la „Réserve”, nu în grădinile palatului Luxemburg, iar eu eram un actor şi nu un spectator. Dar şi mai rău încă era că în curând, afară de cazul că aş fi foarte

deştept sau foarte norocos, aş putea să nu fiu altceva decât un om pierdut. Mi-am reluat lucrul.

Mă uitam pe listă cu o mutră nenorocită: Skeltonii, soţii Vogel, Roux şi Martin, Clandon-Hartley şi Duclos. În primul rând, Skeltonii! Ce ştiam despre ei? Nimic altceva decât că părinţii lor urmau să sosească săptămâna viitoare pe vaporul „Conte di Savoia”. Doar asta, şi că voiajau pentru prima oară în străinătate. Trebuie, desigur, scoşi din cauză imediat. Apoi m-am oprit. De ce „desigur”? Însemna oare aceasta o examinare calmă, rece, a tuturor factorilor disponibili? Nu, nu era. Nu ştiam altceva despre Skeltoni decât ceea ce îmi spuseseră ei. Pentru acelaşi motiv îi exclusesem poate, puţin cam prea repede, pe Schimler şi pe Köche. Dar, afară de asta, la Schimler mai fusese şi chestiunea paşapoartelor, precum şi discuţia dintre el şi Köche, pe care o surprinsesem trăgând cu urechea şi care confirma ceea ce spusese. În cazul Skeltonilor însă, nu exista nimic care să le confirme povestea. Trebuie, deci, cercetaţi.

Dar soţii Vogel? Eram ispitit să-i elimin şi pe ei. Niciun spion nu putea arăta în mod mai grotesc la antipodul unui spion decât Vogel. Dar trebuie să-i chestionez şi pe ei în mod discret.

Roux şi Martin? Afară de faptul că Roux vorbea cam urât franceza şi că femeia era excepţional de afectuoasă cu el, n-aveau nimic deosebit care să reclame o atenţie specială. Cu toate acestea, trebuiau cercetaţi.

Soţii Clandon-Hartley păreau mai interesanţi.

Ştiam destule despre ei. Nu fusese, desigur, nimic confirmat, dar erau interesanţi! Şi mai era ceva foarte sugestiv. Maiorul rămăsese în pană de bani. Încercase de două ori să se împrumute. De altfel, după spusele lui Duclos, el aştepta să-i vină nişte bani, care încă nu-i sosiseră. Să fi fost vorba de plata fotografiilor? Era o posibilitate. După cum susţinuse Duclos, maiorul era într-o situaţie disperată. Ei, şi asta era posibil. Iar doamna Clandon-Hartley era italiancă. Totul se potrivea foarte bine.

Bătrânul Duclos nu era în niciun caz un martor în care să te poţi încrede. Imaginaţia lui, după cum ştiam foarte bine, era extrem de bogată. El, personal, cu greu putea fi clasificat ca suspect. Părea prea puţin probabil. Dar, la o ultimă analiză, toţi erau improbabili. Ce ştiam eu despre Duclos? Nimic altceva decât că era sau părea să fie un mic industriaş, care avea darul de a trăncăni şi de a-şi înşela prietenii la jocuri. La ce concluzie ajunsesem? La niciuna.

Şi după aceea am făcut, după părerea mea, o mare descoperire. Oricare altul, afară de un redus mintal, ar fi făcut-o mai înainte. Am hotărât că nu-mi folosea la nimic să studiez comportarea normală a acestor persoane; nimic mai uşor decât să joci un anumit rol, câtă vreme toată lumea te ia drept ceea ce pretinzi a fi. Trebuia să pornesc de la bănuiala că fiecare dintre ei era un mincinos şi să-i silesc pe toţi să-şi dea arama pe faţă. Să nu mă arăt prietenos, să mă cert cu ei. Să discut în contradictoriu. Nu trebuia să accept cu calm

propriile lor aprecieri despre ei înşişi, ci să-i interoghez şi să-i analizez. În toată această chestiune, mă arătasem umil faţă de ei. Sosise momentul să adopt o politică agresivă.

Dar cum puteam adopta o politică agresivă în atari împrejurări? Urma, oare, să colind întregul teren al hotelului „La Réserve” ca un dulău înfometat, agăţându-mă în mod supărător de oricine îmi ieşea în cale? Nu, ceea ce trebuia să fac era, pur şi simplu, să pun întrebări, să fiu indiscret şi apoi, când aş fi ajuns la limitele politeţii obişnuite, să le depăşesc.

Trebuia să calc cu amabilitate, dar necruţător, peste sentimentele oamenilor, până ce se vor trăda. Mi-am făgăduit apoi să mă năpustesc ca un uliu asupra nemernicului vinovat. La cinci şi douăzeci şi cinci, am scris două nume pe o bucată de hârtie, am închis ochii, mi-am rotit creionul şi l-am înfipt la întâmplare. Deschizând apoi ochii, am văzut că soţii Vogel erau primele mele victime. M-am pieptănat şi am coborât în căutarea lor.

Ca de obicei, erau pe plajă, împreună cu Duclos, Skeltonii şi perechea de francezi. Cum am apărut, *monsieur* Duclos sări de pe şezlongul lui şi se grăbi să mă întâmpine. Mi-am amintit prea târziu că omisesem să mă înarmez cu explicaţia rezonabilă a recuperării lucrurilor ce-mi fuseseră furate.

Eram gata să mă întorc şi s-o iau la fugă. Dar, în timp ce şovăiam, mi-am dat seama că era prea târziu ca s-o şterg. Duclos se şi repezea la mine. Am încercat să trec pe lângă el cu o înclinare amabilă a capului, dar el execută la repezeală o

mişcare prin flanc, astfel că, la un moment dat, m-am văzut mergând alături de el spre ceilalţi.

— Ne-am aşteptat să aflăm mai devreme, spuse el cu răsuflarea tăiată. A fost chemată poliţia?

Am dat din cap.

— Nu. Din fericire n-a mai fost nevoie.

— Obiectele de valoare au fost găsite?

— Da.

O luă la fugă înainte, să anunţe faptul.

— Hoţul a fost prins, l-am auzit spunând. Obiectele furate au fost înapoiate.

Când am sosit la locul unde se aflau ceilalţi, se strânseră cu toţii în jurul meu, plini de emoţie, întrebându-mă:

— E cumva unul dintre servitori?

— Maiorul englez, cu siguranţă…

— Grădinarul?

— Şeful chelnerilor?

— Vă rog. Am ridicat mâna, invitându-i să facă linişte. Nu-i vorba de niciun vinovat. Obiectele de valoare n-au fost furate. Părea că nimeni nu respiră. Toată povestea, am spus cu o veselie cam jenată, a fost o greşeală… Cum să vă spun, o greşeală stupidă. Se pare… Mi-am canonit mintea ca să găsesc ceva să ies din încurcătură. Se pare că atunci când s-a făcut curăţenia camerei, cutia a fost împinsă sub pat.

Explicaţia suna cam neconvingător. Roux îşi făcu loc între soţii Vogel.

— Cum s-a întâmplat atunci că încuietorile valizei au fost forţate?, întrebă el triumfător.

— A, da, zise domnul Vogel.

— Da, într-adevăr!, răsună vocea soţiei sale.

— Ce spune?, întrebă Skelton.

Ca să câştig timp, i-am tradus.

— Nu ştiu despre ce vorbeşte, am adăugat eu.

El mă privi uimit.

— N-au fost forţate încuietorile valizei? Credeam că aşa ai spus.

Am dat uşor din cap. Mi-a venit o idee. Roux asculta şi urmărea tot timpul conversaţia cu o nerăbdare surprinzătoare. M-am întors spre el.

— Îi explicam, *monsieur,* că aţi interpretat greşit. Nu ştiu de unde v-aţi cules informaţia, dar cu siguranţă n-a fost niciodată vorba ca încuietorile valizei să fi fost forţate. Am discutat, într-adevăr, faptul în mod confidenţial cu domnul Duclos, care e aici, dar n-am pomenit nimic despre încuietori. Dacă cineva, am continuat cu severitate, a pus în circulaţie zvonuri false, fără să cunoască faptele reale, s-a creat o situaţie cât se poate de neplăcută. Dumneavoastră aţi avut impresia, *Herr* Vogel, că încuietorile valizei au fost forţate?

Vogel clătină grăbit din cap.

— Nu, într-adevăr!, completă *Frau* Vogel.

— *Monsieur* Roux, am continuat eu aspru, presupun că dumneavoastră…

Dar el mă întrerupse:

— Ce înseamnă prostiile astea?, întrebă el iritat. Bătrânul de colo – arătă cu degetul spre Duclos – ne-a spus tuturor.

Privirile se întoarseră către *monsieur* Duclos. Acesta se ridică.

— Eu, domnilor, zise el cu ton sever, sunt un om

de afaceri cu o îndelungată experienţă. Eu n-am obiceiul să trădez confidenţe.

Roux râse zgomotos şi neplăcut.

— Vreţi să negaţi că ne-aţi spus lui Vogel şi mie despre furt şi că aţi declarat că încuietorile au fost forţate?

— Confidenţial, *monsieur,* confidenţial!

— Auzi! Roux se întoarse către domnişoara Martin: Confidenţial, l-ai auzit, *ma petite?*

— *Oui, cheri.*

— Recunoaşte în mod confidenţial, desigur! Îl luă în râs. Dar a admis că a inventat povestea cu încuietorile.

Monsieur Duclos se răsti:

— Asta, *monsieur,* nu-i adevărat!

Roux râse şi-i scoase limba foarte nepoliticos. Începuse să-mi pară rău de *monsieur* Duclos. La drept vorbind, eu îi spusesem că încuietorile fuseseră forţate. Dar începuse de-acum să se pună în defensivă. Îşi împinse furios barba înainte.

— Dacă aş fi fost tânăr, *monsieur,* te-aş fi lovit!

— Poate că am putea discuta chestiunea cu mai mult calm, spuse Vogel îngrijorat.

Îşi mai ridică bretelele cu încă un centimetru şi puse mâna pe umărul lui Roux. Acesta i-o înlătură cu mânie.

— Nu avem niciun motiv să discutăm ceva cu acest bătrân imbecil, declară Roux cu glas ridicat.

Monsieur Duclos răsuflă adânc.

— Sunteţi un mincinos, domnule, zise el apăsat. Dumneavoastră aţi furat obiectele de valoare de la *monsieur* Vadassy. Altfel, de unde aţi fi ştiut că

încuietorile au fost forţate? Eu, Duclos, vă denunţ. Hoţ şi mincinos!

Un moment se făcu o linişte adâncă, apoi Skelton şi Vogel săriră pe Roux, care se înfuriase şi se repezise asupra acuzatorului; îi prinseră braţele.

— Lăsaţi-mă!, strigă Roux furios. Îl sugrum!

Cum Vogel şi Skelton tocmai de asta se temeau, îl ţineau strâns. *Monsieur* Duclos continua să-şi mângâie barba calm şi-l urmărea cu interes pe Roux, cum se zbate să iasă din strânsoarea lor.

— Hoţ şi mincinos!, repetă el, ca şi cum nu l-ar fi auzit prima oară.

Roux urla ca un turbat şi încerca să-l scuipe.

— Cred, *monsieur* Duclos, am zis eu, că aţi face mai bine să vă duceţi sus.

El luă o atitudine fermă.

— Voi părăsi plaja, *monsieur,* numai după ce Roux îşi va cere scuze.

Mă pregăteam tocmai să discut şi să susţin că, dacă i se cuveneau cuiva scuze, apoi acela era Roux, când domnişoara Martin, care făcuse o criză de isterie undeva în spatele nostru, creă o diversiune, înlănţuind gâtul iubitului cu braţele şi îndemnându-l să-l omoare pe bătrânul Duclos. Doamna Vogel şi Mary Skelton o îndepărtară, cu ochii scăldaţi în lacrimi. Între timp, însă, Roux îşi dădu drumul la gură, rostind fel de fel de înjurături şi insulte.

— Maimuţoiule!

Monsieur Duclos îşi pierdu calmul. Îşi dădu şi el drumul:

— Ţap impotent!, îi zvârli el înfierbântat.

Domnişoara Martin vocifera. Roux, stârnit, îşi concentră încă o dată atenţia asupra duşmanului său.

— Eşti un dromader bolnav!, se stropşi el.

— Bastard cretin!, urlă *monsieur* Duclos.

Roux îşi linse buzele şi înghiţi greu. La un moment dat, am crezut că fusese înfrânt. Apoi am văzut cum îşi adună forţele să-i dea lovitura de graţie. Buzele i se mişcau. Răsuflă adânc. După aceea, timp de o fracţiune de secundă, se făcu din nou tăcere. Deodată, îşi dădu drumul glasului şi îi strigă, din adâncul plămânilor, domnului Duclos în faţă:

— Bolşevicule!

În anumite împrejurări, aproape orice cuvânt indicând o credinţă politică sau religioasă poate deveni o insultă mortală. La conferinţa unor demnitari musulmani, cuvântul *creştin* poate fi folosit cu un efect dezastruos. La o adunare a unor ruşi de vârstă mijlocie, cuvântul *bolşevic* ar fi fost socotit, probabil, o insultă virulentă. Dar asta nu era o adunare de ruşi.

Deocamdată, nu se mai auzi nimic. Apoi cineva chicoti. Cred că era Mary Skelton. A fost de ajuns, ca să râdem şi noi. *Monsieur* Duclos, după ce aruncă o privire năucă, se alătură şi el, cu toată convingerea, veseliei noastre. Numai Roux şi Odette Martin nu râdeau. Pentru moment, Roux ne aruncă o privire aprigă. Apoi se smulse din mâinile lui Vogel şi ale lui Skelton şi porni de-a curmezişul plajei, cu un mers arogant, îndreptându-se spre trepte. Ea îl urmă. Când îl ajunse, se întoarse şi ne

ameninţă cu pumnul.

— Toate bune, zise Skelton, nu ştiu prea bine despre ce-a fost vorba, dar e sigur că la „Réserve” e mare animaţie.

Monsieur Duclos luă un aer patetic: Ulise după căderea Troiei. Strânse mâna tuturor celor din jurul său.

— Un tip periculos!, comentă el cu glas tare.

— Un tip de gangster!, zise domnul Vogel.

— Da, într-adevăr.

Spre uşurarea mea, păreau să fi uitat ce anume provocase scandalul. Nu însă şi Skeltonii.

— Am urmărit aproape toată disputa, zise fata. Bătrânul francez avea dreptate, nu-i aşa? Dumneavoastră aţi pomenit că încuietorile au fost forţate.

Se uită curios la mine. Am simţit că roşesc.

— Nu. Cred c-aţi înţeles greşit.

— Cu alte cuvinte, spuse Skelton încet, a fost unul dintre oaspeţi.

— Nu vă înţeleg.

— În regulă. Am prins mişcarea. Rânji. Din moment ce lucrurile au fost înapoiate, n-are niciun rost să mai punem alte întrebări. Nu mai spun nimic.

— Vorbeşte pentru tine, Warren. Spuneţi-ne drept. Domnule Vadassy, ca între prieteni, a fost sau nu cineva din personalul de serviciu?

Am dat din cap cu o mutră nenorocită. Mă aflam într-o situaţie foarte delicată.

— Nu cumva vreţi să spuneţi că a fost cineva dintre oaspeţi?

— N-a fost nimeni.

— Nu sunteţi deloc convingător, domnule Vadassy.

Puteam să înţeleg perfect acest lucru. Din fericire, *monsieur* Duclos alese acest moment ca să anunţe, pe un ton strident, că va depune direcţiei o plângere categorică.

M-am scuzat faţă de Skeltoni şi l-am luat deoparte pe Duclos.

— V-aş fi foarte recunoscător, *monsieur,* dacă n-aţi mai pomeni nimic despre această chestiune. Toată povestea a fost cât se poate de neplăcută şi, într-un anumit fel, eu sunt răspunzător. Doresc, deci, să fie uitată. Aş aprecia ca pe o favoare personală dacă aţi trece cu vederea această nefericită întâmplare.

Îşi mângâie barba şi-mi aruncă o scurtă privire pe deasupra ochelarilor.

— Dar omul ăsta m-a insultat, *monsieur.* Şi încă în public.

— Da, aşa-i. Am văzut însă cu toţii cum aţi încheiat discuţia cu el. El a ieşit foarte prost din toată treaba. Nu-mi pot stăpâni impresia că vă veţi pierde demnitatea prelungind discuţia. Astfel de indivizi trebuie trataţi cu indiferenţă. Ăsta-i, cred, cel mai bun lucru.

Duclos reflectă asupra celor spuse de mine.

— Poate că aveţi dreptate. Dar n-avea niciun drept să susţină că încuietorile fuseseră forţate, când eu îi spusesem destul de clar că nu putea fi vorba de violenţă.

Ochii săi se întâlniră cu ai mei, fără să clipească.

Ar fi trebuit să te înclini în faţa unei asemenea agerimi mintale dezastruoase.

— Comportarea lui dovedeşte că şi-a dat perfect de bine seama că n-avea dreptate, am convenit eu.

— Adevărat. Foarte bine, *monsieur,* în urma rugăminţii dumneavoastră, nu voi mai persista în această chestiune. Accept asigurarea dumneavoastră că onoarea mi-a fost respectată.

Se înclină şi se întoarse spre ceilalţi.

— La rugămintea acestui domn, anunţă el în mod impresionant, am consimţit să nu mai fac niciun demers în această afacere. S-a terminat.

— O hotărâre înţeleaptă, zise Vogel cu gravitate şi-mi făcu cu ochiul.

— Da, într-adevăr.

— Roux ăsta să-şi bage însă minţile în cap, adăugă *monsieur* Duclos cu ton ameninţător. Nu-i voi tolera alte insulte. E un tip josnic, care nu-i vrednic decât de dispreţ. Aţi observat că nu-i căsătorit cu *mademoiselle.* Biata copilă! Un individ ca ăsta s-o abată de pe drumul virtuţii.

— Da, aşa-i.

Herr Vogel îşi puse pantalonii, îmi făcu cu ochiul şi se îndepărtă, urmat de Duclos.

— Un tip josnic, l-am putut auzi pe bătrân spunând, un tip foarte josnic!

Skeltonii se ungeau unul pe altul cu ulei protector împotriva razelor solare. M-am culcat pe nisip şi m-am gândit la Roux.

Un om arţăgos şi antipatic, totuşi îţi puteai da seama de ce-l găsea atrăgător femeia aceea.

Mişcările lui aveau o precizie felină: erau în acelaşi timp de o agresivitate masculină şi de o subtilitate feminină. Era, probabil, un amant priceput.

Dădea impresia că-i înzestrat cu şiretenia unui şobolan, dar şi cu simplitatea lui. O minte îngustă, vioaie, dar şi primejdioasă. Numai când acţiona îţi puteai da seama ce gândeşte. Da, desigur, putea fi periculos. Era şi foarte puternic, cu un corp uimitor de suplu. Îţi amintea de un copoi.

Copoi! Cuvântul ăsta îl folosise Schimler: „E într-adevăr surprinzător cum izbutesc copoii să descopere lucrurile”. Parcă îl auzeam spunând: „Am aflat că un agent al Gestapoului a fost trimis în Franţa.” Prostul de mine! Trebuia să mă fi gândit la asta mai înainte. Agentul Gestapoului, omul care fusese trimis în Franţa ca să „convingă” un neamţ să se întoarcă în Germania, omul pe care Schimler credea că-l identificase, omul care n-ar fi acţionat decât în cazul că era sigur de prada sa, era Roux. Limpede ca lumina zilei. Am închis ochii zâmbind.

— La ce glumă te gândeşti, domnule Vadassy? mă întrebă Mary Skelton.

Am deschis ochii.

— La niciuna. Mă gândeam, pur şi simplu.

— Trebuie să fie vorba de ceva destul de plăcut.

Da, aşa-i, fusese plăcut, îmi venise o altă idee.

XV

Plaja rămăsese pustie mai devreme ca de obicei. Se stârnise un vânt rece şi era prima oară de când părăsisem Parisul când vedeam cerul acoperit cu nori groşi. Marea îşi schimbase culoarea într-un cenuşiu închis. Stâncile roşcate nu mai străluceau. Părea că, odată cu apusul soarelui, apusese şi viaţa localităţii.

Pe când urcam la mine ca să-mi îmbrac haine mai groase, i-am văzut pe chelneri aşezând mesele în sufrageria de la etajul întâi. În camera mea se auzeau primele picături de ploaie, răpăind printre frunzele plantelor agăţătoare din faţa ferestrei.

După ce m-am schimbat, am sunat să vină îngrijitoarea.

— Care e numărul camerei domnului Roux şi a domnişoarei Martin?

— Nouă, *monsieur.*

— Vă mulţumesc, atâta am vrut să ştiu.

Închise uşa în urma ei. Am aprins o ţigară şi m-am aşezat să-mi alcătuiesc planul de acţiune, astfel ca să fie totul bine pregătit înainte de a porni la lucru. Mi-am spus în sinea mea că acest plan e foarte simplu de aplicat. Era doar vorba de un agent al Gestapoului, care-l urmărea pe un om numit Schimler. Ba mai mult, existau toate probabilităţile că reuşise să-şi îndeplinească misiunea. Asta însemna, după cât se pare, că acest agent a căutat stăruitor şi a obţinut informaţii

despre oaspeţii de la „Réserve”, care ar putea fi extrem de preţioase pentru mine. Dacă aş putea să capăt de la el acele informaţii, dacă aş putea să-l îndemn să vorbească, poate că aş obţine şi adevărata cheie de care aveam nevoie. Ar fi fost un noroc. Dar era nevoie să procedez cu multă precauţie. Roux nu trebuia să bănuiască nimic. Nu trebuia să mă arăt curios. Va trebui să-i storc informaţiile, să le smulg cu foarte mult tact, să fac să pară ca şi cum aş asculta, reţinându-mi protestul. Trebuia să ştiu să mă stăpânesc. De astă-dată nu trebuia să greşesc.

M-am ridicat şi am pornit-o de-a lungul coridorului, spre camera numărul nouă. Dinăuntru se auzea un murmur de voci. Am bătut la uşă. Glasurile amuţiră. Se produse o foială. Se auzi scârţâind uşa unui şifonier. Apoi femeia strigă: *Entrez!* Am deschis uşa.

Domnişoara Martin, înfăşurată într-un capot bleu deschis semitransparent, îşi făcea manichiura. Am dedus că-l scosese la repezeală din şifonier. Roux se bărbierea în faţa chiuvetei. Ambii mă priviră ţintă, neîncrezători.

Deschisesem gura ca să-mi scuz prezenţa neplăcută, dar Roux mi-o luă înainte:

— Ce doriţi?, spuse scurt.

— Trebuie să vă cer iertare că am dat buzna în felul ăsta. În realitate, am venit să vă prezint scuzele mele.

Ochii lui clipiră, privindu-mă bănuitor.

— Pentru ce?

— Aveam impresia că, într-un fel oarecare, sunt

răspunzător că Duclos v-a insultat azi după-amiază.

El se întoarse şi începu să-şi şteargă săpunul de pe faţă.

— De ce vă simţiţi răspunzător?

— În definitiv, eu sunt vinovat că s-a creat această neînţelegere.

Aruncă prosopul pe pat şi i se adresă femeii:

— Am spus eu vreun cuvânt despre acest om de când am părăsit plaja?

— *Non, chéri.*

Se întoarse spre mine:

— V-am dat răspunsul.

Nu m-am dat bătut.

— Cu toate acestea, mă simt oarecum răspunzător. Dacă n-aş fi fost atât de nesocotit, nu s-ar fi întâmplat nimic.

— S-a terminat acum, zise el cam iritat.

— Din fericire, da! Am făcut un efort disperat să-i zgândăr vanitatea. Dacă îmi daţi voie să vă spun aşa, cred că v-aţi purtat cu demnitate şi stăpânire.

— Dacă nu-mi ţineau braţele, cred că l-aş fi strâns de gât.

— E indiscutabil că aţi fost provocat.

— Desigur.

Mi-am dat seama că tot trăncănind aşa nu voi ajunge să aflu nimic. Am încercat din nou.

— Rămâneţi aici încă mult timp?

Mi-a aruncat o privire bănuitoare.

— De ce vreţi să ştiţi?

— O, fără vreun motiv deosebit. Mă gândeam că am putea juca împreună biliard, ca să ştergem

orice animozitate.

— Sunteţi un jucător bun?

— Nu prea.

— Atunci, probabil că o să vă bat. Eu sunt un jucător foarte bun. L-am bătut pe american. Nu joacă prea bine. Nu-mi place să joc cu jucători proşti. Pe american l-am găsit cam plicticos.

— E, totuşi, un tânăr simpatic.

— Poate că da.

Am insistat:

— Fata-i drăguţă.

— Nu-mi place. E prea grasă. Prefer femeile slabe. Nu-i aşa, *chérie?*

Domnişoara Martin râse uşor. El se aşeză pe pat, se aplecă şi o trase spre el. Se sărutară cu patimă. Apoi o îndepărtă. Ea mă privi cu un zâmbet triumfător, îşi aranja părul şi-şi văzu mai departe de manichiură.

— Vedeţi, spuse el, e slăbuţă, îmi place.

M-am sprijinit intenţionat de braţul scaunului.

— Doamna e fermecătoare.

— Nu e rău deloc. Îşi aprinse o ţigară de foi, cu aerul cuiva care e deprins cu astfel de succese, şi suflă un rotocol de fum spre mine. De ce aţi venit aici, domnule?, mă întrebă el brusc.

Am sărit să spun:

— Ca să vă cer scuze, fireşte. V-am explicat…

Clătină capul nerăbdător.

— V-am întrebat de ce aţi venit aici, la hotelul ăsta.

— Ca să-mi fac concediul. O parte l-am petrecut la Nisa, apoi am venit aici.

— V-aţi distrat bine?
— Desigur. Nu mi-am terminat încă vacanţa.
— Când vă gândiţi să plecaţi?

— Nu m-am hotărât încă.
Pleoapele grele îi coborâră peste ochi.
— Spuneţi-mi, ce părere aveţi despre acest maior englez?
— Nimic deosebit. Un tip obişnuit de maior englez.
— I-aţi împrumutat ceva bani?
— Cum aşa? Nu. V-a cerut şi dumneavoastră?
Râse cam sardonic.
— Da, mi-a cerut.
— Şi l-aţi îndatorat?
— Mă credeţi oare atât de prost?
— Atunci ce v-a îndemnat să mă întrebaţi despre el?
— Va părăsi hotelul mâine dis-de-dimineaţă. Şi l-am auzit pe când îl ruga pe director să-i rezerve o cabină pe vaporul ce vine de la Marsilia, cu destinaţia Algeria. A găsit, probabil, un fraier.
— Cine ar putea să fie?
— Dacă aş fi ştiut, nu v-aş fi întrebat. Lucrurile acestea mărunte mă interesează, îşi molfăi ţigara de foi ca să-i umezească vârful între buze. Acum, însă, mă interesează alt lucru. Cine-i acest Heinberger?
Pusese întrebarea fără niciun fel de afectare, întrebarea unui om hotărât să găsească un subiect de oarecare interes, într-o conversaţie cam indiferentă.

Fără să-mi dau seama, am simţit furnicături de teamă pe şira spinării.

— Heinberger?, am repetat eu.

— Da, Heinberger. De ce stă mereu singur? De ce nu intră niciodată în apă? V-am văzut acum câteva zile stând de vorbă cu dânsul.

— Nu ştiu nimic despre el. Pare să fie elveţian, nu-i aşa?

— Nu ştiu. De aceea vă şi întreb.

— Atunci mă tem că nu ştiu.

— Despre ce vorbeaţi împreună?

— Nu-mi amintesc. Probabil despre vreme.

— Ce pierdere de timp! Când vorbesc cu cineva, îmi place să aflu câte ceva de la el. Îmi place să cunosc deosebirea între ceea ce-ţi spun oamenii şi ceea ce gândesc.

— Fireşte! Socotiţi că este totdeauna o deosebire?

— Invariabil. Toţi bărbaţii sunt mincinoşi. Femeile spun uneori adevărul. Bărbaţii, însă, niciodată. N-am dreptate, *ma petite?*

— *Oui, chéri.*

— *Oui, chéri,* repetă el pe ton cam batjocoritor. Ea ştie că, dacă o prind cu minciuni, îi frâng gâtul. Ascultaţi-mă ce vă spun, prietene: toţi bărbaţii sunt laşi. Nu pot accepta un fapt decât atunci când este în aşa măsură învăluit în minciuni şi sentimente, încât colţul lui ascuţit nu poate răni. Când un om spune adevărul, credeţi-mă pe mine, este un om primejdios.

— Trebuie să socotiţi foarte obositor acest fel de a vedea lucrurile.

— Dimpotrivă, mă amuză dragul meu domn. Oamenii sunt foarte interesanţi. De pildă, pe dumneavoastră vă găsesc interesant. Vă daţi drept profesor de limbi străine. Sunteţi ungur cu paşaport iugoslav.

— Sunt sigur că n-aţi aflat toate astea vorbind cu mine, am replicat eu glumind.

— Ţin urechile deschise. Directorul i-a spus lui Vogel. Vogel era curios să ştie.

— Înţeleg. E foarte simplu.

— Nu-i deloc simplu. E foarte enigmatic. Îmi pun întrebări. De ce oare, mă întreb eu, un ungur cu un paşaport iugoslav locuieşte în Franţa? Ce înseamnă cursa aceea scurtă şi misterioasă pe care o faceţi în fiecare dimineaţă în sat?

— Aveţi un pronunţat simţ de observaţie. Locuiesc în Franţa deoarece lucrez în Franţa. Cred, de altfel, că nici drumurile pe care le fac în sat n-au nimic misterios în ele. Mă duc la poştă ca să-i telefonez logodnicei mele la Paris.

— Aşa? Atunci serviciul telefonic s-a îmbunătăţit. De obicei, ca să obţii o legătură trebuie să aştepţi o oră. Ridică din umeri. Dar asta nu-i nimic. Mai sunt alte chestiuni la care-i mai greu de răspuns.

Îşi suflă scrumul din vârful ţigării de foi.

— De ce, bunăoară, încuietorile valizei domnului Vadassy au fost forţate în cursul dimineţii şi nu după-amiază?

— Iarăşi foarte simplu. Deoarece domnul Duclos are memorie proastă.

Îşi ridică privirea de la vârful ţigării spre mine.

— Exact. O memorie proastă. El nu putea să-şi amintească exact ceea ce spusese. Mincinoşii proşti nu-şi pot aminti astfel de lucruri. Minţile le sunt înăbuşite de propriile lor minciuni. Sunt, totuşi, curios: încuietorile valizei au fost într-adevăr forţate?

— Am crezut că povestea a fost tranşată. Nu, n-au fost forţate.

— Fireşte că nu. Te rog să fumezi. Nu-mi place să fumez singur. Odette vrea să fumeze. Dă-i o ţigară, Vadassy. Am scos un pachet din buzunar. El ridică sprâncenele. N-ai tabacheră? Denotă o neglijenţă din partea dumitale. Cred că, pentru siguranţă, ar fi trebuit s-o ţii în buzunar. Cum am putea şti dacă Heinberger sau maiorul englez n-o fură în clipa asta? Oftă. Ei, ei! Odette, *chérie,* vrei o ţigară? Ştii că nu-mi place să fumez singur. Nu-ţi va strica dantura. I-ai observat dinţii, Vadassy? Sunt frumoşi.

Se trânti brusc de-a curmezişul patului, trase femeia spre el şi-i ridică buza în sus, astfel ca să i se vadă dinţii. Ea nu încercă de loc să se împotrivească.

— Sunt buni, nu-i aşa?

— Da, foarte.

— Vezi, asta-i ce-mi place mie. O blondină slabă cu dinţi frumoşi.

Îi dădu drumul. Ea se sculă, îl sărută pe lobul urechii şi luă una dintre ţigările mele. Roux îi aprinse un chibrit. Suflându-l, se uită din nou la mine:

— Ai avut de-a face într-o zi cu poliţia, nu-i aşa?

— S-ar părea că toată lumea a aflat despre asta, am răspuns încet. Nu prea le-a plăcut paşaportul meu.

— Dar ce-i cu el?

— Am uitat să-l reînnoiesc.

— Cum ai intrat atunci în ţară?

Am râs.

— Îmi amintiţi de poliţie, *monsieur.*

— Ţi-am spus că eu socot oamenii interesanţi. Se sprijini în cot. Am descoperit un lucru. Că toţi oamenii, mincinoşi sau nu, au ceva comun. Ştii ce?

— Nu.

Se aplecă deodată, mă prinse de mână şi-mi ciocăni palma cu degetul arătător.

— Setea de bani, zise uşor. Îmi dădu drumul mâinii. Dumneata, domnule Vadassy, eşti fericit. Eşti sărac şi-ţi plac foarte mult banii. N-ai niciun fel de credinţe politice care să-ţi zăpăcească mintea. Ai ocazia să faci parale. De ce nu profiţi de ea?

— Nu vă înţeleg. Şi, în realitate, deocamdată chiar nu-l înţelegeam. Despre ce ocazie vorbiţi?

Tăcu o clipă. Am observat că femeia nu-şi mai pilea unghiile, rămăsese cu pila pe vârful degetului, ascultând.

— Ce zi e azi, Vadassy?

— Azi? Sâmbătă, fireşte.

El îşi clătină uşor capul.

— Nu, nu-i aşa, Vadassy. E vineri.

Am izbucnit într-un râs mirat.

— Dar vă asigur, *monsieur,* că-i sâmbătă, îşi clătină iarăşi capul.

— Vineri, Vadassy. Ochii îi deveniră mai mici. Se

aplecă înainte. Vadassy, dacă aş obţine o informaţie precisă, pe care cred că ai putea să mi-o dai, aş fi dispus să pariez pe cinci mii de franci că azi e vineri.

— Dar veţi pierde.

— Precis. O să pierd cinci mii de franci, pe care îi vei câştiga dumneata. În schimb, însă, aş câştiga mica informaţie.

În clipa aceea, mi-am dat seama despre ce-i vorba: voia să mă miruiască.

Îmi trecu prin minte o frază a lui Schimler: „Nu va acţiona decât atunci când este sigur.” Omul acesta m-a văzut vorbind cu Schimler. M-a văzut, poate, chiar când am intrat în camera lui. Mi-am amintit deodată de zgomotul unei uşi ce se închisese după ce părăsisem camera nr. 14. Era evident că el mă credea un confident al lui Heinberger şi era dispus să cumpere o mărturie despre adevărata lui identitate. M-am uitat la el cu indiferenţă.

— Nu pot înţelege ce fel de informaţie aş putea să vă dau, *monsieur,* care să compenseze pierderea dumneavoastră de cinci mii de franci.

— Nu? Eşti absolut sigur?

— Da. M-am sculat în picioare. În orice caz, nu pariez pe certitudini. Pentru un moment, *monsieur,* am crezut că sunteţi serios.

El zâmbi:

— Poţi fi sigur, Vadassy, că eu nu permit niciodată ca o glumă să meargă prea departe. Unde te duci după ce vei pleca de aici?

— Înapoi la Paris.

— Paris? De ce?

— Locuiesc acolo. M-am uitat lung în ochii lui. Iar dumneavoastră vă veţi întoarce, bănuiesc, în Germania.

— De ce crezi, oare, Vadassy, că nu sunt francez?

Glasul îi slăbi puţin. Pe faţă îi mai plutea încă un zâmbet, un zâmbet foarte antipatic. Am văzut cum muşchii picioarelor i se încordează, ca şi cum ar fi vrut să facă un salt.

— Aveţi un uşor accent. Nu ştiu de ce, dar mi-am închipuit că sunteţi neamţ.

Dădu din cap.

— Sunt francez, Vadassy. Te rog să nu uiţi că un străin ca dumneata nu poate distinge accentul francez adevărat când îl aude. Te rog să nu mă insulţi.

Pleoapele grele îi coborâră peste ochii bulbucaţi până ce se închiseră aproape.

— Scuzaţi-mă, cred că-i timpul să iau un aperitiv. Nu vreţi să veniţi şi dumneavoastră cu doamna?

— Nu, nu vom bea cu dumneata.

— Sper că nu v-am ofensat.

— Dimpotrivă, ne-a făcut plăcere să stăm de vorbă cu dumneata, o mare plăcere chiar.

Glasul, cam tulburat, avea o nuanţă de cordialitate exagerată.

— Mă bucur să aud asta din gura dumneavoastră. Am deschis uşa.

— *Au'voir, monsieur, au'voir, madame*[23].

---

[23] La revedere, domnule, la revedere, doamnă *(franceză).*

— *Au'voir monsieur,* răspunse ironic.

Nu se sculă.

Am închis uşa. Pe când ieşeam, în spatele meu răsună în cameră râsul său puternic şi antipatic.

Am coborât scările, dându-mi seama că am ieşit cam prost din toată povestea asta. În loc să fiu destul de dibaci şi să scot vreo informaţie mai valoroasă, am fost forţat să adopt o poziţie defensivă, răspunzând la întrebări la fel de supus ca şi cum aş fi fost la bara martorilor. În cele din urmă, mi s-a oferit o mită. Omul şi-a dat, desigur, seama că simulasem furtul. A presupus, ca şi Köche, că eram un mic escroc. Un specimen grozav în felul său. Bietul Schimler nu avea prea multe şanse să înşele un om ca ăsta. Ca de obicei, am început să mă gândesc la cuvintele zdrobitoare pe care ar fi trebuit să le spun. Marele inconvenient, însă, era că mintea îmi lucra prea încet. Eram un neghiob, un imbecil.

În hol am fost acostat de un chelner.

— A, *monsieur,* am încercat să vă găsim. Sunteţi chemat la telefon. Vă cheamă Parisul.

— Pe mine? Eşti sigur?

— Foarte sigur, *monsieur.*

M-am dus în birou şi am închis uşa după mine.

— Alo!

— Alo, Vadassy!

— Cine-i acolo?

— Comisarul de poliţie.

— Chelnerul mi-a spus că sunt chemat de la Paris.

— Aşa l-am rugat eu pe operator să spună. Eşti singur?

— Da.

— Ai aflat dacă pleacă azi cineva de la „Réserve”?

— Perechea de englezi pleacă mâine dimineaţă.

— Altcineva nimeni?

— Da. Eu plec mâine.

— Ce vrei să spui? Vei pleca atunci când ţi se va spune. Cunoşti doar instrucţiunile lui Beghin.

— Mi s-a spus să plec.

— Cine ţi-a spus?

— Köche.

Mi-a răbufnit toată amărăciunea pe care nenorocirile zilei o adunaseră în mine. Pe scurt, dar cu multă indignare, am descris rezultatul celor întâmplate de dimineaţă, ca urmare a executării instrucţiunilor lui Beghin.

El ascultă în tăcere. După aceea îmi spuse:

— Eşti sigur că nu pleacă altcineva afară de englezi?

— E posibil, dar nu ştiu nimic despre asta.

Urmă o altă tăcere. În sfârşit, spuse:

— Foarte bine. Atât deocamdată.

— Dar ce trebuie să fac?

— Vei primi la timp instrucţiuni suplimentare.

Închise. Privii cu o mutră nenorocită telefonul. „Vei primi la timp instrucţiuni suplimentare.” Deci, nu mai aveam încotro. Fusesem înfrânt.

XVI

Pendula bătu ora nouă. Era un sunet subţire, piţigăiat şi foarte domol.

Pot să văd şi acum foarte limpede scena. Imaginea din amintire nu are contur ceţos. Niciun amănunt nu-mi scapă din vedere. Am impresia că privesc printr-un stereoscop o reproducere perfect colorată a camerei şi a oamenilor aflaţi în ea.

Ploaia a încetat şi briza e din nou blândă şi caldă. În sufragerie e cald şi un aer îmbâcsit, deşi ferestrele sunt larg deschise. Frunzele plantelor agăţătoare de afară sclipesc în lumina „lumânărilor electrice”, înfipte în aplicele lor rococo de pe perete. Dincolo de balustrada de piatră a terasei, luna începe să răsară printre brazi.

Skeltonii şi cu mine stăm aproape de fereastră la o masă joasă, cu resturile de cafea în faţa noastră. La capătul celălalt al odăii, Roux şi domnişoara Martin joacă biliard rusesc. El se sprijină de ea mânuind tacul şi, pe când îi privesc, ea îşi lipeşte corpul de al lui, uitându-se repede în jur, ca să vadă dacă n-a observat-o cineva. În colţul opus, aproape de uşa ce duce în hol, sunt două mici grupuri. *Monsieur* Duclos îşi mângâie barba cu *pince-nez*-ul, vorbindu-i franţuzeşte doamnei Vogel, care îl ascultă cu atenţie încordată. Domnul Vogel îi spune ceva într-o italienească stricată doamnei Clandon-Hartley, neobişnuit de animată, în timp ce maiorul ascultă cu un zâmbet abia

perceptibil pe buze. Doar Schimler şi, bineînţeles, Köche cu doamna lipsesc.

Îmi amintesc că Skelton îmi spunea ceva despre Roux şi Duclos, care se prefăceau că se ignoră unul pe altul. De-abia îl auzeam. Îmi plimbam acum privirea prin cameră, căutând să le văd chipurile. Nouă dintre ei erau aici. Discutasem cu fiecare, îi observasem, îi ascultasem în convorbiri şi acum – acum nu ştiam nimic în plus despre ei decât în ziua, care mi se părea cu un veac în urmă, când venisem la „Réserve”. *Nimic* în plus? Nu era chiar adevărat. Aflasem câte ceva despre viaţa unora dintre ei. Dar ce ştiam eu despre gândurile lor, despre mintea care se frământa îndărătul acestor măşti? Felul în care-şi înfăţişează un om propriile acţiuni este, ca şi expresia ce o poartă de obicei pe faţă, nimic mai mult decât o expresie, declararea unei atitudini. Pe un om nu-l poţi înţelege niciodată în întregime, aşa cum nu poţi cuprinde cu privirea cele şase feţe ale unui cub. Mintea e o figură geometrică cu un număr infinit de dimensiuni, un fluid în necontenită mişcare, insondabil, imprevizibil.

Pe buzele maiorului mai flutura încă un zâmbet vag. Soţia lui, agitându-şi uşor mâinile, pe când îi spunea ceva lui Vogel, părea pentru prima oară mai vioaie. Desigur, cineva le împrumutase bani. Cine ar putea fi? Cunoşteam atât de puţine despre ei, încât nici nu puteam să construiesc o ipoteză inteligentă.

Duclos îşi pusese ochelarii pe nas şi o asculta, cu capul înălţat într-o atitudine condescendentă,

pe doamna Vogel, vorbind în franceza ei guturală. Roux, aţintind o privire sticloasă asupra bilelor, demonstra o lovitură. Mă uitam la toţi fascinat. Era ca şi cum aş fi privit la nişte dansatori printr-o fereastră care stăvilea muzica. În mişcările lor, plutea o solemnitate dementă.

Skeltonii izbucniră în râs. M-am răsucit, simţindu-mă cam nătâng.

— Vă rog să mă iertaţi, zise el, m-am tot uitat la faţa dumneavoastră, domnule Vadassy. Se lungea din ce în ce mai mult. Aveam impresia că eraţi gata să izbucniţi în plâns.

— Mă gândeam tocmai cât de mult ne identificăm cu alţi oameni şi, cu toate acestea, cât de departe suntem unii de alţii. Vedeţi, mâine dimineaţă plec.

Consternarea lor era atât de evidentă, încât o clipă am avut impresia că s-ar putea să regrete realmente plecarea mea. Am fost străbătut de un val de emoţie, fără îndoială mila de mine însumi. M-am străduit să ies din starea aceasta.

— Îmi pare rău că plec, am zis. Mai rămâneţi încă mult timp?

Înainte ca să-mi răspundă, urmă o pauză aproape imperceptibilă şi am văzut că ea îi aruncă în treacăt o privire.

— O, zise el cu oarecare indiferenţă, cred că mai rămânem un timp.

Apoi fata se înclină înainte şi zise:

— Ca să fiu exactă, încă vreo trei luni, şi-l privi din nou. De ce să nu-i spunem domnului Vadassy adevărul. Oricum sunt sătulă de mascarada asta.

— Ascultă, Mary…, începu el s-o prevină şi deodată am simţit că mi se face rău.

— O, ce importanţă are? Ea îmi zâmbi uşor. Noi nu suntem frate şi soră, domnule Vadassy. Suntem veri şi trăim împreună în păcat.

— Felicitările mele, am zis.

Mă mai simţeam încă rău, dar proasta mea dispoziţie era de altă natură. Eram indispus din cauza geloziei. Ea îmi zâmbi.

— Acum ai face bine să-i vorbeşti şi despre mistificare, zise iubitul ei cam posomorât. Nu prea e obiceiul în Franţa ca oameni în situaţia noastră să se plimbe, pretinzând că sunt frate şi soră.

Ea ridică din umeri.

— Totul e într-adevăr atât de absurd. Când am venit aici, am cerut camere separate, dar, din cauza numelor de pe paşapoarte şi a formelor pe care trebuie să le completezi şi a tuturor formalităţilor, ne-au luat drept frate şi soră. Ei, şi atunci când şi-au dat seama că am putea, de fapt, să ne descurcăm cu o singură cameră, însemna ori să ne mutăm la alt hotel, ori să rămânem aici în aceeaşi cameră.

— Sau să fim socotiţi incestuoşi, formulă el nefericit.

— Deci, cum din motive sentimentale ne simţeam oarecum legaţi de acest hotel, am rămas aici. Ştiţi, nu ne putem căsători decât peste trei luni, căci, dacă Warren se însoară înainte de împlinirea vârstei de douăzeci şi unu de ani, am pierde cincizeci de mii de dolari din partea bunicului Skelton, ceea ce ar fi o nebunie, nu-i aşa?

— Da, am zis eu, dar ei se priveau unul pe altul şi acum ştiam ce-i făcea să pară atât de atrăgători. Erau îndrăgostiţi.

— Nebunie curată, zise el zâmbind.

După aceea, *monsieur* Duclos, fiind părăsit de doamna Vogel sau părăsind-o el pe ea, se apropie de mine.

— Americanii ăştia, zise el, sunt o pereche încântătoare.

— Da, foarte.

— Tocmai asta-i spuneam şi doamnei Vogel. E o femeie foarte inteligentă. Ştiţi, domnul Vogel este directorul companiei elveţiene de electricitate. E un om important. Desigur, am mai auzit înainte despre el. Birourile sale din Berna reprezintă una dintre atracţiile oraşului.

— Credeam că-i din Constance.

Îşi aşeză atent ochelarii.

— Mai are şi o vilă mare la Constance. Este o frumuseţe. M-a invitat să stau la el.

— Ce plăcut trebuie să fie pentru dumneavoastră.

— Da, fireşte, mă aştept să discutăm multe chestiuni de afaceri.

— Natural.

— Când oamenii de afaceri se întâlnesc ca să petreacă, prietene, conversaţia lor se învârteşte totdeauna în jurul afacerilor.

— Aşa-i.

— S-ar putea, de asemenea, să fim în stare să ne facem unul altuia servicii, înţelegeţi? Să colaborăm, în afaceri asta-i o chestiune de foarte

mare importanţă. Tocmai asta le spun eu muncitorilor din fabricile mele. Dacă ei vor colabora cu mine, eu voi colabora cu ei. Dar mai întâi ei trebuie să colaboreze cu mine. Colaborarea nu poare fi unilaterală.

— Desigur că nu.

— Despre ce vorbiţi?, întrebă Skelton. Am auzit cuvântul *colaborare* de zece ori.

— Spune că este un lucru important colaborarea.

— Splendid.

— Aţi ştiut, continuă *monsieur* Duclos, că maiorul şi doamna Clandon-Hartley pleacă mâine?

— Da.

— E clar că le-a împrumutat cineva bani. Nu vi se pare curios? Eu unul nu i-aş împrumuta bani maiorului. Mi-a cerut zece mii de franci. Un fleac de sumă. Nu i-aş simţi lipsa. Dar este o chestiune de principiu. Sunt un om de afaceri.

— Mi s-a părut că era vorba de două mii de franci. Atât mi-aţi spus mai înainte.

— Şi-a mărit cererea, replică el binevoitor. Un tip de criminal, cu siguranţă.

— Eu unul n-aş crede asta.

— Un om de afaceri trebuie să recunoască un criminal. Din fericire, criminalii englezi sunt totdeauna oameni simpli.

— Daa?

— O ştie toată lumea. Criminalul francez este un şarpe, cel american un lup, iar criminalul englez este un şobolan. Şerpi, lupi şi şobolani. Şobolanul este un animal foarte simplu. Luptă doar când e

încolţit. În alte împrejurări, se mulţumeşte să ronţăie.

— Şi dumneavoastră credeţi într-adevăr că maiorul Clandon-Hartley este un criminal englez?

Încet şi cumpătat, cu gesturi subliniate, *monsieur* Duclos îşi scoase *pince-nez*-ul de pe nas şi mă lovi uşor pe braţ cu el.

— Priviţi-l bine în faţă, zise el, şi veţi vedea şobolanul. Mai mult, adăugă triumfător, chiar el mi-a mărturisit-o.

Asta era fantastic.

Skeltonii, obosiţi de a mai încerca să urmărească franceza rapidă a domnului Duclos, găsiseră un exemplar al revistei *L'Illustration* şi desenau cu creionul mustăţi pe feţele reproduse în ea. Rămăsesem să discut singur cu *monsieur* Duclos. El îşi trase un scaun lângă mine.

— Desigur, continuă el accentuat, tot ce vă spun e confidenţial. Maiorului englez nu i-ar fi plăcut să ştie că identitatea lui a fost descoperită.

— Care identitate?

— Nu ştiţi?

— Nu.

— Ah! îşi mângâie barba. Atunci e mai bine să nu mai spun nimic. El are încredere în discreţia mea.

Se sculă, îmi aruncă o privire semnificativă şi se îndepărtă. L-am văzut pe Köche intrând în cameră împreună cu Schimler. *Monsieur* Duclos se grăbi spre ei să-i întâmpine. L-am auzit anunţându-i că a încetat ploaia. Köche se opri politicos, dar Schimler îi ocoli şi veni spre mine. Arăta groaznic de bolnav.

— Am auzit că pleci mâine, Vadassy.

— Da, asta-i tot ce-aţi aflat?

El clătină din cap.

— Nu; cred că ar fi utile unele lămuriri. Lui Köche îi e teamă că în hotelul lui se întâmplă ceva despre care el nu ştie. Este îngrijorat. Se pare că dumneata ai putea să ne lămureşti lucrurile.

— Mă tem că nu. Dacă Köche îşi dă osteneala să se prezinte la comisariat…

— Acum am înţeles! Eşti de la poliţie.

— Dintre ei, dar nu de la ei. Şi încă un lucru, domnule Heinberger. V-aş sfătui să nu staţi mult de vorbă cu mine. Azi după-amiază, am fost văzut ieşind din camera dumneavoastră şi un anumit domn m-a interogat despre acest lucru.

Zâmbetul lui era înspăimântător. Privirile ni se încrucişară.

— Şi i-ai răspuns la întrebare?

— Sper că am minţit în mod convingător.

— Frumos din partea dumitale, zise el cu un ton blând.

Mă salută, ca şi pe Skeltoni, şi se îndreptă spre Köche.

— Arată de parcă-i gata să se năruie, zise Skelton.

Dintr-un motiv oarecare, acest comentariu mă enervă.

— Sper că odată o să vă pot povesti ceva despre acest om, am spus grăbit.

— Nu vreţi să ne spuneţi chiar acum, domnule Vadassy?

— Regret, dar nu pot.

— V-aţi făcut-o cu mâna dumneavoastră, zise el, nu veţi mai avea acum linişte. Priveşte, dragă, echipa Roux şi-a terminat partida. Facem şi noi una? N-aveţi nimic împotrivă, domnule Vadassy?

— Dar deloc. Poftiţi, daţi-i drumul!

Se sculară şi se duseră la masa de biliard. Fusesem lăsat singur, să gândesc.

Asta-i, mi-am zis eu, după toate probabilităţile, ultima mea noapte de libertate. Aceştia sunt oamenii de care îmi voi aminti. Aceasta e scena pe care o voi revedea: soţii Vogel şi Clandon-Hartley discutând cu Duclos, care ascultă mângâindu-şi barba, aşteptând momentul prielnic ca să intervină în conversaţia lor; Köche vorbind cu Roux şi Odette Martin; Schimler, stând singur şi întorcând alene paginile unei gazete; cei doi Skeltoni aplecaţi deasupra mesei de biliard. Şi împreună cu ei toţi, noaptea caldă şi mirosul ei specific, picăturile de apă pe terasă, foşnetul domol al mării lovindu-se de stânci, stelele şi lumina lunii ce pătrundea printre copaci. Totul părea atât de liniştit. Şi totuşi, nu exista linişte.

Afară, în grădină, monştrii din regatul insectelor se târau pe ramurile tulpinilor umede, în căutarea hranei; vigilente, încordate, pândind şi fiind pândite. În întunericul nopţii, se desfăşurau drame. Nimic nu se odihnea, nimic nu era neclintit. Noaptea pulsa, însufleţită de tragedie, în timp ce înăuntru…

Deodată, am simţit o mişcare în colţul opus al camerei. Doamna Vogel se sculase în picioare şi stătea zâmbind neîncrezătoare în faţa celorlalţi.

Soţul ei părea că încearcă s-o convingă să facă un lucru oarecare. L-am văzut pe Köche întrerupându-şi conversaţia cu Roux şi îndreptându-se spre doamna Vogel.

— Noi toţi v-am fi recunoscători, l-am auzit spunând.

Ea dădu din cap cam nehotărâtă. Apoi, spre uimirea mea, l-am văzut pe Köche conducând-o la pianul de lângă perete, pe care îl deschise. Doamna Vogel se aşeză cam ţeapănă şi-şi trecu în grabă degetele scurte şi groase pe clape. Skeltonii se întoarseră surprinşi s-o privească. Schimler îşi întrerupse lectura, Roux se afundă cam nerăbdător într-un fotoliu şi o trase pe domnişoara Martin pe genunchi. Vogel îşi roti triumfător privirea prin cameră. Duclos îşi scoase ochelarii şi aşteptă.

Doamna Vogel începu să cânte o baladă de Chopin.

L-am văzut pe Schimler aplecându-se cu un aer straniu pe faţă, în timp ce privea silueta ţeapănă şi butucănoasă, cu volănaşele de şifon ridicate, agitate de mişcările rapide ale mâinilor şi braţelor.

Era clar că doamna Vogel avusese cândva talent. În cântecul ei era ceva ce amintea de o curioasă strălucire apusă, ca aceea a unei catarame garnisite cu strasuri, într-un maldăr de rochii vechi de bal. După aceea, am uitat-o pe doamna Vogel şi am ascultat muzica.

După ce termină, în cameră se aşternu un moment de linişte, apoi izbucniră aplauze. Pe jumătate întoarsă spre pian, ea se îmbujoră la faţă şi aruncă o privire nervoasă spre Köche. Era gata

să se scoale, dar soţul ei o invită să cânte din nou şi doamna se înfundă iar în fotoliu. O clipă păru gânditoare, apoi mâinile apăsară clapele şi, deodată, răsună uşor în cameră *Isus, bucuria năzuinţei omului* de Bach.

Uneori, după munca unei zile, mă înapoiam în camera mea şi, fără să mă deranjez să aprind lumina, mă afundam în fotoliu şi rămâneam acolo, fără să mă mişc, destins, savurând durerea aceea plăcută care ţi se răspândeşte în membre, atunci când te simţi foarte obosit. Aceasta mi s-a întâmplat şi în seara aceea, pe când o ascultam pe doamna Vogel cântând la pian. Numai că acum nu trupul, ci mintea mi se relaxa recunoscătoare. În loc să-mi simt membrele străbătute de o durere domoală şi plăcută, în conştiinţa mea se depăna melodia unui preludiu coral. Ochii mi se închiseră. Numai de-ar continua. Numai de-ar continua. Numai…

La început nu mi-am dat seama când îşi întrerupse cântecul. Se auzi un murmur de voci în hol, cineva ridică glasul şi invită lumea să facă linişte, un scaun scârţâi pe duşumea. Am deschis ochii tocmai la timp ca să văd cum Köche dispare repede pe uşa care se închise uşor în urma lui. Peste câteva clipe, am auzit-o deschizându-se din nou cu zgomot.

Totul păru că se întâmplă într-o clipită, dar prima indicaţie că ceva nu era în regulă mi-o dădu faptul că *Frau* Vogel se opri brusc, în mijlocul unei măsuri. Instinctiv, m-am uitat mai întâi la ea. Stătea pe scaun, cu mâinile deasupra clapelor,

privind fix peste pian, ca şi cum văzuse o stafie. Apoi, mâinile îi căzură pe claviatură, scoţând o uşoară disonanţă. Mi-am îndreptat apoi privirea spre uşă. În pragul ei, stăteau doi agenţi de poliţie în uniformă.

Îşi roteau ameninţători privirile prin cameră. Unul dintre ei făcu un pas înainte.

— Care dintre dumneavoastră e Josef Vadassy?

M-am sculat încet, prea uluit ca să pot vorbi. Ei se îndreptară prin încăpere spre mine.

— Eşti arestat. Ne vei însoţi la comisariat.

Frau Vogel scoase un ţipăt slab.

— Dar…

— Niciun fel de dar. Hai.

Mă apucară strâns de ambele braţe. *Monsieur* Duclos se repezi.

— De ce-i acuzat?

— Nu vă priveşte, replică scurt agentul-şef.

Mă împinse spre uşă.

Ochelarii domnului Duclos tremurau.

— Sunt cetăţean al Republicii, declară el furios. Am dreptul să ştiu.

Agentul se uită în jurul lui.

— Eşti curios, ei?, rânji el. Foarte bine, acuzaţie de spionaj. Printre dumneavoastră s-a aflat un om periculos. Hai, Vadassy, mişcă-te!

O clipă i-am văzut pe Skeltoni, soţii Vogel, Roux, *mademoiselle* Martin, soţii Clandon-Hartley, Schimler, Duclos, Köche, cu feţele lor albe şi neclintite, îndreptate spre mine. Apoi am ieşit pe uşă. În urma mea, o femeie, *Frau* Vogel, cred, ţipa isteric.

Primisem instrucţiunile.

XVII

Am fost dus la comisariat de un al treilea agent, într-un autoturism închis.

Presupun că acest fapt ar fi trebuit să mă surprindă. De obicei, oamenilor arestaţi nu li se oferă luxul unui autovehicul ca să fie transportaţi la postul de poliţie, situat doar la o distanţă de o jumătate de kilometru. Totuşi, nu m-am mirat. Nu m-ar fi surprins decât o primire oficială făcută de primărie şi de întreaga comunitate din St. Gatien. Ceea ce ştiusem de mult în adâncul inimii că se va întâmpla se întâmplase. Eram din nou arestat. Îmi fusese retrasă libertatea pe cuvânt de onoare. Acesta era, deci, sfârşitul. Ce-i drept, nu mă aşteptasem la o astfel de plecare dramatică de la „Réserve”, dar, privind lucrurile în ansamblul lor, probabil că era mai bine că se întâmplase aşa – fusesem, cel puţin, scutit de încă o noapte de nesiguranţă. Era aproape o uşurare să simt că nu trebuia să gândesc cu capul meu, că sarcasmele domnului Mathis nu mă mai puteau atinge, că nu puteam face nimic altceva decât să aprob.

Eram curios să ştiu ce părere aveau Skeltonii despre toate astea. Trebuie să le fi produs o impresie penibilă. Cu siguranţă că Duclos şi-o fi ieşit din fire de emoţie. Probabil avea să le spună celorlalţi că el ştiuse de la început toate astea despre mine. Schimler? Asta într-adevăr m-a îngrijorat puţin. Aş fi dorit ca el să cunoască

adevărul. În privinţa celorlalţi... Köche n-ar fi fost surprins. În schimb, maiorul va fi îngrozit. El m-ar fi apărat probabil, ordonând unui grup de soldaţi să tragă. Nu mă îndoiesc că Roux va râde în felul său neplăcut. Soţii Vogel vor plescăi din limbă şi vor lua un aer solemn. Şi totuşi, unul dintre ei se va gândi cu preocupare, unul dintre ei va şti că nu sunt nici spion şi nici periculos. Omul acela, omul care a trântit uşa sălii de corespondenţă, care mi-a percheziţionat camera şi care mi-a luat cele două rolfilme, acela care m-a lovit şi m-a trântit la pământ, acela care mi-a scotocit buzunarele, se va plimba liber şi nevătămat, în timp ce eu voi putrezi în închisoare. Ce gândeşte el? E triumfător? Ce importanţă are? Ce importanţă are ce gândeşte fiecare dintre ei? Niciuna. Cu toate acestea, ar fi interesant de ştiut care dintre ei era într-adevăr spionul – foarte interesant. Ei bine, voi avea destul timp ca să construiesc ipoteze.

Cauciucurile scrâşniră pe piaţa acoperită cu pietriş din faţa comisariatului. Am fost dus în sala de aşteptare cu bănci de lemn. Ca şi înainte, mă păzea un agent. De astă-dată, n-am încercat să vorbesc. Aşteptam. Înainte ca uşa să se deschidă şi să intre Beghin, limbile ceasului din cameră ajunseseră la zece şi jumătate.

După câte am putut constata, Beghin era îmbrăcat cu acelaşi costum crem pe care-l purtase cu trei zile în urmă. În mână ţinea aceeaşi batistă mototolită. Transpira tot atât de exagerat. Mă surprinse doar un singur lucru. Mi se părea mai mic decât mi-l închipuisem. Pentru prima oară, mi-am

dat seama ce monstru creaseră gândurile mele din el. În închipuirea mea, crescuse până la dimensiunile unui căpcăun, un mârşav corupt, un colos plămădit din răutate, pândindu-i pe nevinovaţii care-i ieşeau în cale – un diavol. Acum vedeam în faţa mea un om gras şi grosolan, care năduşea, totuşi un om.

O clipă, ochii lui mici cu pleoape grele mă fixară, ca şi cum nu-şi puteau reaminti cine sunt. Apoi îi făcu un semn agentului. Acesta salută, ieşi din cameră şi închise uşa în urma lui.

— Ei, Vadassy, ţi-ai petrecut bine această scurtă vacanţă?

Glasul lui strident mă surprinse iarăşi. Îl privii şi eu, dar cu oarecare răceală.

— Care va să zică, până la urmă tot eu rămân ţapul ispăşitor?

Se aplecă, trase una dintre băncile de la perete şi se aşeză în faţa mea. Lemnul trosni sub greutatea lui. Îşi şterse mâinile în batistă.

— A fost o zi caldă, spuse el şi-mi aruncă apoi o privire. Ce-au spus când ai fost arestat?

— Cine, agenţii?

— Nu, vecinii dumitale de hotel.

— N-au spus nimic.

Mi-am auzit glasul înăsprindu-se. Într-un fel sau altul, eram pe jumătate conştient că-mi pierd stăpânirea şi că nu mă mai puteam înfrâna.

— N-au spus nimic, am repetat. Ce v-aţi fi aşteptat de la ei? Duclos voia să ştie care erau capetele de acuzare. Doamna Vogel ţipa. Ceilalţi priveau. Presupun că nu sunt obişnuiţi să vadă

oameni arestaţi. (Simţeam cum fierb de mânie.) Deşi îmi închipui că, dacă ar sta un timp mai lung la St. Gatien, s-ar deprinde cu asta. Data viitoare când se va îmbăta vreun pescar şi-şi va bate nevasta, veţi ordona poate arestarea lui Vogel. Sau asta ar fi prea periculos? Consulul elveţian ar avea ceva de spus! Poate că da. Şi serviciul de spionaj al ministrului Marinei ar avea destulă clarviziune ca să-şi dea seama de acest lucru. Ştii, Beghin, când mi-ai vorbit în urmă cu trei zile în celula aceea, am crezut într-adevăr că, deşi s-ar putea să fii un poliţist tiranic şi asupritor, se putea totuşi să ai şi puţin bun-simţ. Am crezut chiar că, deşi m-ai ameninţat şi mi-ai pus întrebări de om dement, ştiai cel puţin pentru ce o faci. De atunci încoace, m-am convins însă că n-aveam dreptate. Nu ai pic de bun-simţ şi nici nu ştii ce faci. Eşti un prost. Ai greşit de atâtea ori, că nici nu mai pot ţine socoteală. Dacă n-aş fi avut eu puţină judecată ca să interpretez instrucţiunile dumitale în felul meu, ele…

El mă ascultă glacial; apoi se ridică, cu pumnul încleştat, ca şi cum ar fi fost gata să mă lovească.

— Cum, dacă n-ai fi *ce?,* strigă sălbatic.

Nu m-am clintit din loc. Eram indiferent şi vindicativ.

— Văd că nu-ţi place adevărul. Am spus că, dacă n-aş fi interpretat instrucţiunile dumitale în felul meu, preţiosul dumitale spion s-ar fi înfricoşat şi ar fi şters-o. Mi-ai spus să-i chestionez pe oaspeţi despre aparatele fotografice. Chiar şi un nebun şi-ar fi dat seama că asta a fost o greşeală fantastică.

Se aşeză din nou.

— Ei bine, şi ce-ai făcut?, zise el sardonic. Ai născocit informaţiile pentru mine?

— Nu, m-am lăsat condus de o oarecare judecată. Vezi, am spus cu amărăciune, în simpla mea nevinovăţie, m-am gândit că, dacă aş fi putut obţine informaţiile de care aveai nevoie, fără să risc şansele de a-l prinde pe spion odată identificat, m-aş fi bucurat de oarecare credit în faţa organelor poliţiei. Dacă aş fi ştiut exact cât de rău aveai să încurci treaba care-ţi revenea, mă îndoiesc că mi-aş mai fi bătut capul. Am obţinut informaţiile despre aparatele fotografice folosindu-mi, pur şi simplu, ochii. Când s-a descoperit că furtul e trucat, cum era şi inevitabil, am reuşit să restabilesc situaţia, zăpăcindu-i într-un aşa hal pe ceilalţi, încât să-i fac – sau, în orice caz, pe o mare parte dintre ei – să accepte povestea că toată întâmplarea a fost provocată de o greşeală. Acum, desigur, lucrurile s-au precipitat. De astă-dată, nu mai am cum să repar greşeala dumitale. Ai tras semnalul de alarmă. Soţii Clandon-Hartley pleacă oricum mâine. Presupun că, după întâmplarea asta, nimeni nu se va gândi să mai rămână. I-ai pierdut pe cei suspectaţi. Totuşi, am continuat eu, ridicând din umeri, nu pot crede că-ţi pasă... Comisarul va fi mulţumit. Va trebui să condamnaţi pe cineva. Asta-i tot ce doriţi dumneavoastră, poliţiştii, nu-i aşa? M-am ridicat în picioare. Ei, acum s-a terminat. Voiam să-mi descarc sufletul de povara asta. Dacă n-ai nimic împotrivă şi ai terminat de pufnit, aş prefera să fiu încuiat în

celula mea. În primul rând, pentru că această cameră e îmbâcsită; în al doilea rând, pentru că noaptea trecută n-am dormit aproape deloc. Mă doare capul şi mă simt obosit.

El scoase un pachet cu ţigări.

— Nu vrei o ţigară, Vadassy?

Am rânjit.

— Ultima oară când mi-ai oferit una, mi-am spus că cloceşti o poveste murdară. Acum ce doreşti, o mărturisire semnată? Căci dacă doreşti aşa ceva, n-o vei avea. Refuz categoric, înţelegi, refuz categoric.

— Ia o ţigară, Vadassy. Nu te duci încă la culcare.

— O, înţeleg. Gradul trei[24], nu-i aşa?

— *Sacré-chien*[25], ţipă el. Ia o ţigară.

Am luat o ţigară. El şi-o aprinse pe a lui şi-mi aruncă mie cutia cu chibrituri.

— Acum, spuse el, sunând un nor de fum în aer, trebuie să-ţi cer scuze.

— O!

Am accentuat cât am putut această exclamaţie.

— Da, scuze. Am comis o greşeală. Am supraestimat inteligenţa dumitale şi am subestimat-o în acelaşi timp. Ambele.

— Splendid! Şi ce urmează să mai fac, *monsieur* Beghin? Să izbucnesc în plâns şi să semnez declaraţia, acum?

---

[24] Gradul cel mai mare de pedeapsă, în care bănuitul sau acuzatul este supus unui interogatoriu foarte strâns, însoţit de diverse torturi fizice şi morale.

[25] Câine blestemat *(franceză).*

El se încruntă:

— Ascultă-mă.

— Ascult fascinat.

Îşi trecu batista peste partea dinăuntru a gulerului.

— Limbuţia asta a dumitale, Vadassy, o să te bage într-o zi în încurcătură. Nu ţi-ai dat seama că-i cam neobişnuit ca un deţinut să şadă acolo unde şezi acum în loc să stea în celulă?

— Da. Mă întreb care-i trucul.

— Nu-i niciun truc, prostule, se răsti el cu glas mânios. Ascultă. Primul lucru pe care trebuie să-l ştii e că fiecare dintre instrucţiunile ce ţi s-au dat a avut un obiectiv, anume să-l facă pe spion să părăsească „La Réserve”. Cercetările pe care urma să le faci, în urma instrucţiunilor primite, în legătură cu aparatele fotografice aveau tocmai acest scop. Voiam să-l alarmăm. Când asta a dat greş – şi acum îmi dau seama de ce a dat greş –, ţi-am spus să raportezi despre furtul trucat. Individul ţi-a percheziţionat camera, tot el ţi-a scotocit prin buzunare. Accentuez că voiam să-l alarmăm, nu chiar în asemenea măsură încât să-i provocăm fuga – ăsta-i şi motivul pentru care noi ne-am ţinut departe de „Réserve” – dar suficient cât să-l facem să creadă că riscă dacă mai rămâne. Iarăşi am dat greş. Prima dată n-am prevăzut raţionamentul pe care ai să-l faci dumneata, pe baza faptelor ce-ţi erau cunoscute. A fost vina mea. Îmi scăpase din vedere cât de puţin ştii. A doua oară am dat iarăşi greş, nesocotind lipsa dumitale de experienţă. Köche te-a descoperit prea repede.

— Dar, am protestat eu, pentru numele lui Dumnezeu, cum te-ai aşteptat să prindeţi în felul ăsta un spion? Care a fost ideea dumitale? Să arestezi pe primul om care îşi face bagajele şi părăseşte „La Réserve”? Dacă aşa-i, ar fi cazul să-l arestaţi pe maiorul Clandon-Hartley. Este primul care pleacă mâine dimineaţă. Dacă aşa vreţi să prindeţi un spion, apoi Domnul să ajute Franţa.

Spre surprinderea mea, am văzut cum îi apare un zâmbet în colţul gurii. Trase adânc în piept fumul din ţigară, zvârlindu-l afară pe nas.

— Mai e însă un lucru, dragă Vadassy, zise el cu blândeţe, dumneata nu cunoşti toate faptele. În special, ignori unul foarte important şi anume că noi descoperiserăm identitatea spionului înainte să fi plecat dumneata de aici, acum trei zile, şi că am fi putut să-l arestăm în orice clipă am fi dorit.

Mi-a trebuit un moment sau două să înţeleg. Apoi mintea îmi fu cuprinsă când de speranţă, când de deznădejde. L-am privit în ochi.

— Atunci, cine este spionul?

Se aşeză, lăsându-se pe spate, privindu-mă cu un deosebit interes. Ridică o mână.

— O, ajungem şi acolo mai târziu.

Am înghiţit greu.

— Ăsta-i alt truc?

— Nu, Vadassy, nu este.

— Atunci, am rostit eu din nou scos din fire, vrei să-mi explici de ce naiba mă torturezi astfel? Dacă ai şti prin câte am trecut în ultimele trei zile, n-ai sta aici ca un trândav gras, mulţumit de sine, rânjind, ca şi cum ar fi vorba de o glumă bună. Ştii

ce rău mi-ai făcut? Îţi dai seama, fir-ai blestemat să fii? Tu... tu!

Mă lovi uşor pe genunchi.

— Linişteşte-te, Vadassy! Pierdem timpul. Ştiu că sunt gras, dar nu sunt deloc mulţumit de mine. Nici trândav nu sunt. Ceea ce am făcut era de datoria mea să fac, după cum vei vedea, dacă îmi dai voie să-ţi explic, în loc să te înfurii.

— De ce m-ai arestat? De ce mă ţii aici?

El dădu din cap în semn de protest.

— Acum, taci, dragul meu Vadassy, şi ascultă-mă. De emoţie, ţi-ai rupt ţigara. Uite alta.

— Nu vreau nicio ţigară!

Cu inima plină de ură rece, l-am privit cum îşi aprinde o altă ţigară. După ce şi-o aprinse, stătu o clipă privindu-şi chibritul.

— Am fost cât se poate de sincer, atunci când mi-am cerut scuze, zise el în cele din urmă. Trebuia să îndeplinesc o misiune. Vei vedea.

Mă pregăteam tocmai să vorbesc, dar îmi făcu semn să tac.

— Cam cu nouă luni în urmă, continuă el, unul dintre agenţii noştri din Italia a inclus în raportul său relatarea despre un zvon că Serviciul Secret Italian şi-ar fi stabilit o nouă bază la Toulon. În munca noastră, desigur că auzim multe zvonuri şi pe atunci aproape că n-am dat nicio importanţă acestuia. Ulterior, însă, am fost obligat să-l iau în serios. Informaţii despre sistemul de apărare al coastelor noastre parveneau în Italia cu o regularitate deconcertantă. Aşa, de pildă, agentul nostru din Spezia raporta despre amănuntele unor

schimbări secrete în sistemul nostru de fortificaţii de pe o insulă aproape de Marsilia, pe care ofiţerii de marină italieni le discutau în mod liber, doar la trei zile după ce fuseseră făcute. Ceea ce era şi mai grav, însă, n-aveam absolut niciun indiciu despre sursa acestor informaţii. Eram foarte îngrijoraţi. Când farmacistul acela a venit la noi cu negativele cunoscute, ne-am folosit din plin de prilejul oferit.

Mâinile lui grase, ca acelea ale unui copilaş, se contractau în mod dramatic, ca şi cum ar fi strâns un obiect imaginar.

— Cum era firesc, ai fost suspectat. Când, însă, am constatat faptele întâmplate, şi anume schimbarea aparatului fotografic, te-am scos din cauză ca fiind lipsit de importanţă. Ca să-ţi mărturisesc adevărul, am fost pe punctul să te eliberăm chiar atunci, pe loc. Din fericire, adăugă el cu amabilitate, ne-am hotărât să aşteptăm câteva ore, până la primirea raportului despre aparatul fotografic.

— Raportul despre aparatul fotografic?

— O, da. Vezi, ăsta-i încă un amănunt despre care nu ştii nimic. Cum am aflat despre schimbul de aparate fotografice, le-am telefonat fabricanţilor, întrebându-i ce magazin cumpărase aparatul purtând numărul de serie respectiv. Răspunsul a fost că fusese livrat unui detailist din Aix. Negustorul din Aix îşi amintea foarte bine faptul. Norocul a făcut că era un comerciant modest şi fusese singurul aparat fotografic de asemenea valoare vândut de el în ultimii doi ani. A

trebuit să-l comande în mod special şi a fost în măsură să ne dea numele cumpărătorului. Numele corespundea cu acela al unui client de la „Réserve”. Între timp, un expert a procedat la examinarea fotografiilor. El a fost în stare să ne spună că, după poziţia umbrelor, fotografiile fuseseră luate la ora şase şi jumătate dimineaţa, printr-un dispozitiv al teleobiectivului, dintr-un anumit unghi. Harta pe care am cercetat-o şi faptul că în unele fotografii erau vizibile porţiuni din frunziş demonstrau că fotografiile nu putuseră fi luate decât dintr-un singur loc. Locul era un mic promontoriu înalt, aproape inaccesibil din alte puncte decât dinspre mare.

I-am întrebat pe pescarii din port. Da, omul despre care era vorba luase cu o zi înainte, la cinci dimineaţa, barca cu motor a lui Köche. Spusese că se duce la pescuit. Unul dintre pescari îşi amintea fiindcă, de obicei, când Köche sau oaspeţii lui se duc la pescuit, îi însoţeşte el, ca să pună momelile şi să supravegheze motorul. Pasagerul acesta special preferase să pescuiască singur.

Deci îl aveam la mână pe omul nostru. Puteam să-l arestăm. Comisarul era nerăbdător s-o facă! Dar nu l-am arestat. De ce? O să-ţi reaminteşti, desigur, că atunci când îţi vorbeam în celulă, am spus că nu mă interesează spionii, ci acei care se folosesc de ei. Asta era adevărul. Nu mă interesa omul acesta. Aflasem mai înainte despre el, şi din dosarul lui rezulta că fusese întotdeauna un funcţionar. Pe mine mă interesa cartierul său general din Toulon. Pe el îl puteam aresta oricând

doream, dar mai întâi voiam să mă ducă la şefii lui. Ca să pot face asta, trebuia, într-un mod sau altul, să-l forţez să părăsească „La Réserve”, dar în acelaşi timp să-l las să creadă că, personal, era în afara oricărei bănuieli.

— Îmi închipui că atunci v-aţi gândit la mine?

— Exact. Dacă dumneata începeai să întreprinzi cercetări despre aparatele fotografice, el ar fi ştiut ce s-a întâmplat cu fotografiile lui, şi-ar fi dat seama că ai bănuieli şi ar fi plecat înainte ca dumneata să apelezi la poliţie. Apoi, noi l-am fi urmărit. Singura dificultate era să te convingem să procedezi astfel fără să te trădezi. Norocul ne-a favorizat. Paşaportul dumitale nu era în regulă. Nu aveai nicio cetăţenie. Restul a fost uşor.

— Da, am zis cu amărăciune, a fost uşor. Dar aţi fi putut să-mi spuneţi, cel puţin, cine era spionul.

— Imposibil. Acest lucru ar fi slăbit poziţia noastră în faţa dumitale şi ai fi fost mai greu de manevrat. În al doilea rând, nu ne puteam permite să ne bizuim pe discreţia dumitale. Poate că dumneata te-ai fi destăinuit altcuiva. Comportarea dumitale faţă de omul acela ar fi fost nefirească. Din păcate, însă, acţionând în ceea ce presupuneai a fi în interesul dumitale personal, ai încălcat instrucţiunile noastre. Ceea ce ne-a îngrijorat şi mai mult, însă, decât nesocotirea instrucţiunilor, a fost mai ales faptul că ţi se percheziţionase camera şi, în al doilea rând, atacul asupra dumitale din noaptea trecută. Asta dovedea, după părerea noastră, că individul nu se lasă uşor speriat. Cu siguranţă, trebuie să fi descoperit schimbarea

aparatelor fotografice. Şi ştia, de asemenea, că aparatul lui fotografic este la dumneata. Trebuie să te fi văzut cu un aparat identic. Inconvenientul era, acum îmi dau seama, că el credea că dumneata nu ştii despre fotografii. Sau, mă privi viclean, ai făcut ceva despre care eu nu ştiu nimic?

Am şovăit. Mă vedeam în gând stând în sala de corespondenţă a hotelului şi ascultând ticăitul ceasului, tot privind într-o oglindă, până când uşa se trântea brusc şi o cheie se învârtea în broască. Privirile mi se încrucişară cu ale lui Beghin.

— Nu-i nimic important despre care să nu ştii.

Beghin oftă.

— Ei bine, poate că n-are nicio importanţă. Acum a trecut. Ajungem la raportul despre furt. Sincer vorbind, dragă Vadassy, mi-a părut rău de dumneata. Ai avut de îndeplinit o sarcină neplăcută. Dar era necesară. Omul care ţi-a scotocit camera şi ţi-a luat cele două rolfilme ştia că n-a luat nimic altceva. Plângerea dumitale despre furtul unor obiecte de valoare îl va uimi. Va deveni bănuitor. Dar situaţia s-a înrăutăţit prea repede. A trebuit să luăm măsuri mai drastice. Asta explică arestarea dumitale de astă-seară.

— Vreţi să spuneţi că, în realitate, nu sunt arestat?

— Dacă ar fi fost aşa, Vadassy, n-ai fi stat, după cum ţi-am mai spus, de vorbă cu mine. Vezi, bunul meu prieten, am fost nevoiţi să-i forţăm mâna. Trebuia să procedăm însă cu multă precauţie. Agentului care te-a arestat i s-a cerut să explice în mod clar motivul arestării dumitale. Chiar dacă

Duclos n-ar fi întrebat, agentul tot ar fi anunţat că eşti acuzat de spionaj. Acum, pune-te în locul omului aceluia. Ştii că fotografiile făcute de dumneata au căzut din întâmplare în mâinile altei persoane. Ce-ai face? Ai încerca să le obţii înapoi. Dând greş şi bănuind că persoana aceea pune la cale un joc, te-ai hotărî să aştepţi. Apoi, persoana aceea e arestată de poliţie şi învinuită de spionaj. Ce gândeşti? Ce-ţi trece prin minte? În primul rând, că poliţia a descoperit fotografiile; în al doilea rând, că acea persoană, apărându-se, ar putea să pună poliţia pe urmele dumitale. A sosit, deci, timpul s-o întinzi. Dar ceea ce este şi mai important încă, e că n-ai timp de pierdut. Ai înţeles?

— Da, înţeleg. Dar presupunând că nu pleacă? Ce se întâmplă?

— Problema asta nu se pune. A şi plecat.

— Ce?

Privi ceasul de perete.

— Zece şi douăzeci şi cinci. A părăsit „La Réserve” acum zece minute, într-o maşină pe care a închiriat-o de la garajul din sat. A pornit spre Toulon. Îi vom acorda câteva minute. O maşină îl urmăreşte. Ne va sosi foarte curând un raport. Îşi aprinse a treia ţigară şi aruncă chibritul pe jos. Între timp, am unele instrucţiuni pentru dumneata.

— Nu, zău?

— Da. Din motive evidente, nu este de dorit să se facă deocamdată vreo acuzaţie de spionaj. Ziarele nu trebuie să fie prea indiscrete. Propun ca arestările să se facă în baza unei acuzaţii de furt – furtul unui aparat fotografic Zeiss Contax, în

valoare de patru mii cinci sute de franci, înţelegi?

— Vreţi ca eu să identific aparatul?

— Exact. Mă privi fix. Poţi s-o faci, nu?

Am şovăit. N-aveam încotro. S-ar fi cuvenit să cunoască adevărul.

— Ei bine?, zise el cu nerăbdare.

— L-aş fi putut identifica. Simţeam cum roşesc. Există, însă, o dificultate. Aparatul fotografic ce se află acum în camera mea de la „Réserve” este al meu. Aparatele au fost din nou schimbate.

Spre surprinderea mea, el dădu liniştit din cap.

— Când s-a întâmplat asta?

I-am spus. Din nou zâmbetul acela slab îi încreţi colţurile gurii.

— M-am gândit eu.

— Ce te-ai gândit?

— Dragul meu *monsieur* Vadassy, nu sunt un prost şi dumneata eşti dureros de transparent pentru mine. Azi-dimineaţă, când mi-ai telefonat, era foarte evident că ocoleai cu grijă să vorbeşti despre aparatele fotografice.

— Nu m-am gândit…

— Desigur că nu. Oricum, după cum ai şi constatat, aparatele fotografice sunt foarte asemănătoare. Ar fi, deci, o greşeală lesne explicabilă dacă vei identifica aparatul pe care îl vom găsi la Toulon drept proprietatea dumitale, nu-i aşa?

M-am grăbit să mă declar de acord.

— Şi, desigur, dacă greşeala va fi descoperită mai târziu, îţi vei cere scuze în mod satisfăcător.

— Fireşte.

— Foarte bine, s-a aranjat şi această chestiune. Se ridică. Şi acum, adăugă cu voioşie, dacă totul va merge bine, nu văd ce motiv ar fi să nu poţi pleca mâine la Paris şi să fii la timp, luni, pentru exigentul dumitale domn Mathis.

Un moment nu mi-am dat seama ce spune, apoi, când am început să înţeleg sensul, m-am auzit bâlbâind mulţumiri incoerente. Aveam impresia că mă trezesc dintr-un coşmar. Încercam aceeaşi copleşitoare senzaţie îmbinată din uşurare şi teamă: uşurare că era, la urma urmei, numai un coşmar; teama că ar putea fi, totuşi, realitate şi că deşteptarea era doar un vis. Frânturi din coşmar stăruiau încă. Mi-era teamă, teamă să mă încred în puterea judecăţii mele. Ăsta era, poate, un alt truc al lui Beghin, o cursă, un mijloc de a-mi câştiga încrederea. Mulţumirile mi se stinseră pe buze. Mă privea curios.

— Dacă-i adevărat ce-mi spui, am zis răspicat, dacă într-adevăr gândeşti chiar ceea ce spui, de ce nu mă laşi să plec acum? De ce să nu pot pleca decât mâine? Dacă nu există nicio acuzaţie împotriva mea, nu mă poţi ţine aici. N-ai niciun drept s-o faci.

Oftă obosit.

— Niciunul. Dar ţi-am mai spus că avem nevoie de ajutorul dumitale pentru identificare.

— Să presupunem însă că refuz?

Dădu din umeri.

— Nu te pot obliga. Trebuie să ne descurcăm fără dumneata. Mai sunt, însă, fireşte, şi alte considerente, adăugă gânditor. Ai menţionat, mi se

pare, că ai depus o cerere pentru obţinerea cetăţeniei franceze. Atitudinea dumitale în această chestiune ar putea contribui în mare măsură la acceptarea sau la respingerea cererii dumitale. Cetăţeanul francez are obligaţia să ajute poliţia, dacă i se cere asta. Un om care să aprecieze atât de puţin obligaţiile cetăţeneşti, încât să refuze ajutorul…

— Înţeleg, un şantaj în plus!

Îşi sprijini una dintre mâinile sale grăsulii pe umărul meu.

— Bunul şi scumpul meu Vadassy, n-am întâlnit niciodată pe cineva care să răstălmăcească cuvintele aşa cum o faci dumneata.

Îşi retrase mâna de pe umărul meu, o băgă în buzunarul hainei şi scoase din el un plic.

— Priveşte! Ai stat trei zile în plus la „Réserve”, în urma cererii noastre şi pentru o chestiune care ne priveşte. Vrem să fim loiali. Aici sunt cinci sute de franci. Îmi vârî plicul în mână. Suma asta va acoperi mai mult decât cheltuielile extraordinare pe care le-ai avut. Acum, te rugăm să ne dăruieşti o oră din timpul ce ţi-a mai rămas, ca să ne ajuţi să-i arestăm pe cei răspunzători de toate necazurile dumitale. Nu-i rezonabil?

L-am privit în ochi.

— Ai evitat întrebarea chiar acum. Întreb din nou: cine e spionul?

Îşi mângâie gânditor dubla bărbie şi-mi aruncă o privire cu coada ochiului.

— Mi-e teamă, zise încet, că intenţionat m-am ţinut de a-ţi spune. Mi-e teamă, de asemenea, că

nici acum n-am intenţia să-ţi spun.

— Înţeleg. Foarte inteligent. Va trebui să vin cu dumneata şi să văd cu ochii mei. Şi apoi presupun că aşteptaţi cu toţii să fac identificarea falsă a aparatului de fotografiat. Asta-i?

Dar, înainte ca el să poată răspunde, cineva bătu puternic la uşă şi un agent intră, se înclină cu respect în faţa lui Beghin şi ieşi din nou.

— Asta înseamnă, spuse Beghin, că omul nostru a şi trecut prin Sanary. E timpul s-o pornim.

Se îndreptă spre uşă şi se uită înapoi.

— Vii şi dumneata, Vadassy?

Am băgat plicul în buzunar şi m-am ridicat.

— Desigur, am spus eu şi l-am urmat pe când ieşea din cameră.

XVIII

În seara aceea, la zece şi patruzeci şi cinci, un *Renault* mare de lux ieşi dintr-o străduţă laterală ce ducea de la comisariat şi goni spre răsărit pe şoseaua principală de pe coastă.

În maşină, afară de Beghin şi de mine, mai erau doi oameni în haine civile. Unul conducea. Pe celălalt l-am recunoscut când s-a aşezat în spate, lângă mine. Era prietenul meu cu limonada gazoasă. Refuză categoric să-şi aducă aminte de mine.

Norii se împrăştiaseră. Sus, pe cer, luna arunca o lumină care făcea ca razele farurilor maşinii să pară palide. Pe când lăsam în urmă periferiile orăşelului St. Gatien, zumzetul motorului îşi amplifică sunetul ascuţit şi cauciucurile scrâşniră pe şoseaua umedă, în timp ce viram pe serpentinele de dincolo de promontoriul hotelului „La Réserve”. Mi-am sprijinit spatele pe perne, încercând să-mi adun gândurile confuze.

Iată-mă acum aici, eu, Josef Vadassy, un om care, cu două ceasuri în urmă, se resemnase la gândul că-şi va pierde slujba, libertatea şi speranţele, şezând calm pe locul din spate al unei maşini a poliţiei franceze, pe cale de a prinde un spion. Calm? Nu, nu prea era adevărat. Numai calm nu eram. Aveam chef să cânt. Şi totuşi, nu prea eram sigur de ce anume voiam să cânt. Era, oare, sentimentul că mâine, peste douăzeci şi

patru de ore, voi fi în tren aproape de Paris? Sau că în curând, încă în noaptea asta, urma să obţin răspunsul la o întrebare, că problema mea urma să fie rezolvată de alţii fără creion şi fără hârtie? Chibzuiam asupra acestor alternative.

Cred că toate astea erau reacţia organismului meu la tensiunea prin care trecusem în ultimele trei zile. Toate mărturiile se îndreptau spre această concluzie. Stomacul îmi chiorăia continuu. Mi-era tare sete. Continuam să aprind ţigară după ţigară, pe care le aruncam apoi pe fereastră, înainte de a le fuma. Mai aveam şi sentimentul curios – şi ăsta era lucrul cel mai important – că am uitat ceva la St. Gatien, ceva de care aş fi avut nevoie. Toate erau, însă, prostii. Nu uitasem la St. Gatien nimic care să-mi fie de cel mai mic folos în noaptea asta la Toulon.

Maşina continua să zumzăie pe bulevardele cu pomi, luminate de lună. Apoi am lăsat copacii în urmă şi câmpia deveni mai deschisă. Erau plantaţii de măslini, iar frunzele de un cenuşiu argintiu luceau în lumina farurilor. Treceam ca fulgerul prin sate. Am ajuns apoi într-un orăşel. Un om din piaţă strigă furios, pe când îl ocoleam ca glonţul. „În curând, voi fi la Toulon”, gândeam eu. Mi se trezise brusc dorinţa să schimb câteva vorbe cu cineva. M-am întors spre omul de lângă mine.

— Prin ce localitate am trecut?

Îşi scoase pipa din gură.

— La Cadière.

— Ştii pe cine trebuie să arestăm?

— Nu.

Îşi puse din nou pipa în gură şi se uită drept înainte.

— Îmi pare rău de limonadă, am zis.

— Nu ştiu despre ce vorbeşti, mormăi el.

Am renunţat. *Renault-ul* coti la dreapta şi acceleră pe o stradă dreaptă. Mi-am aţintit privirea spre capul şi umerii lui Beghin, pe care i le conturau luminile farurilor. L-am văzut cum îşi aprinde o ţigară. Apoi, întorcându-se pe jumătate spre mine, rosti:

— N-are niciun rost să cauţi să-l tragi pe Henri de limbă. Este discreţia personificată.

— Da, văd asta.

Aruncă chibritul pe fereastră.

— Ai stat patru zile la „Réserve”, Vadassy. N-ai deloc idee pe cine urmează să arestăm?

— Deloc.

Chicoti poznaş.

— Nici măcar nu bănuieşti?

— Nici măcar atât.

Henri se agită.

— Ai fi un detectiv prost.

— Cred sincer asta, am răspuns eu cu indiferenţă.

El mormăi ceva. Beghin râse din nou.

— Ia seama, Henri, domnul are o limbă cam ascuţită şi mai e încă supărat pe poliţie. Se întoarse spre şofer. Opreşte la postul de poliţie Ollioules.

Peste câteva minute, am intrat în oraşul menţionat şi ne-am oprit în faţa unei clădiri mici din piaţă. Un agent în uniformă aştepta la uşă. Veni

spre noi, salută şi se apleacă prin fereastra maşinii.

— *Monsieur* Beghin?

— Da.

— Sunteţi aşteptat la joncţiunea şoselei principale cu şoseaua dinspre Sablettes, *monsieur.* Maşina de la garajul St. Gatien s-a înapoiat acum cinci minute.

— Bine!

Ne-am continuat drumul. După cinci minute, am văzut stopurile unei maşini ce staţiona în faţa noastră. *Renault*-ul îşi încetini mersul şi se opri în spatele ei. Beghin cobori.

Un om înalt şi slab stătea lângă maşina din faţă. Veni spre Beghin şi-şi strânseră mâna. O clipă sau două stătură de vorbă, apoi omul cel înalt se duse la maşina lui, iar Beghin se înapoie la *Renault.*

— Este inspectorul Fournier de la poliţia docurilor, îmi explică Beghin, pe când se urca în maşină. Mergem spre teritoriul lui. Trânti uşa şi spuse adresându-i-se şoferului: Ţine-te după maşina inspectorului.

Am pornit din nou. În curând, şirurile de copaci de la Ollioules, prin faţa cărora gonea maşina noastră, se răriră şi am trecut pe lângă două-trei fabrici. Am cotit, în sfârşit, pe o stradă strălucitor luminată, cu linii de tramvai ce-i străbăteau centrul şi cafenele pe trotuare. Am făcut la dreapta şi am văzut numele Boulevard de Strasbourg pe clădirea din colţ. Eram la Toulon.

Cafenelele gemeau de lume. Cete de marinari francezi se plimbau pe trotuare. Erau multe fete. O femeie de culoare, frumoasă, având o pălărie ca

din poză şi o rochie neagră strânsă pe corp, trecu nepăsătoare strada prin faţa noastră, obligându-l pe şofer să frâneze brusc şi să înjure. Un bătrân se plimba de-a lungul rigolei cântând la mandolină. Am văzut un om oacheş şi gras oprind un marinar şi spunându-i ceva; fu îmbrâncit şi căzu peste o femeie ce ducea în mâini o tavă cu dulciuri. Ceva mai departe, în josul străzii, am întâlnit o patrulă a Marinei, care intra şi ieşea din cafenele, înştiinţându-i pe marinari că-i timpul să coboare la bărcile ce-i aşteptau, ca să se înapoieze pe vasele de război. Apoi am trecut pe lângă o parte a bulevardului mai puţin aglomerată, iar maşina din faţă îşi încetini mersul, cotind spre dreapta. Peste o clipă sau două, ne croiam drum cu atenţie printr-o reţea de străduţe înguste şi întunecoase, mărginite de case şi prăvălii cu obloane de fier. Apoi, casele se răriră din ce în ce şi apărură străzi întregi, de-a lungul cărora nu se întindeau decât zidurile înalte, albe, ale antrepozitelor. Ne-am oprit, în sfârşit, pe una dintre aceste străzi.

— Coborâm aici, zise Beghin.

Era o noapte caldă, dar am început să tremur stând pe pavajul umed. Poate din cauza emoţiei, dar, mai degrabă, cred că de frică. Zidurile acelea albe aveau ceva straniu în ele. Beghin îmi atinse braţul.

— Hai, Vadassy, acum facem o mică plimbare pe jos.

În faţa noastră aşteptau inspectorul şi alţi trei oameni.

— Totul e foarte liniştit, am observat eu.

Mormăi:

— La ce te poţi aştepta la ora asta din noapte printre antrepozite? Rămâi în urmă cu Henri şi nu faceţi niciun zgomot.

Se alătură inspectorul şi cei trei oameni îl urmară imediat. Henri şi cu mine încheiam ariergarda. Şoferii rămaseră la posturile lor.

La capătul zidurilor, am luat-o pe o stradă care şerpuia la câţiva metri mai încolo şi se pierdea din vedere. În partea dreaptă se afla zidul marginal al antrepozitului de-a lungul căruia erau aliniate maşinile. În stânga era un şir de case vechi. Antrepozitele aveau trei etaje şi în cea mai mare parte erau întunecate. Ici şi colo, fâşii de lumină licăreau, însă, prin obloanele trase. Luna împrăştia porţiuni de umbre difuze de-a lungul pereţilor de stuc cu tencuiala crăpată. Într-una dintre camerele de la etaj, un aparat de radio transmitea cârâitor un tango.

— Şi ce se va întâmpla acum?, am întrebat.

— Nu facem decât o vizită, şopti Henri. Una foarte politicoasă. Ţine-ţi gura acum sau dau de bucluc. Ne apropiem.

Strada se îngustase şi mai mult. Pe când coteam, simţeam cum pavajul se înclina în pantă. Bâjbâind, am putut vedea că pe ambele părţi se înălţau iarăşi ziduri goale, întărite cu nişte contraforturi de beton. În umbra unui astfel de contrafort, am văzut deodată ceva mişcându-se.

Inima îmi sări din loc. L-am apucat pe Henri în mână.

— E cineva acolo!

— Ţine-ţi gura, mârâi el. E unul dintre oamenii noştri. Am înconjurat toată clădirea.

Am mai înaintat câţiva metri. Strada deveni din nou netedă. Am văzut apoi o gaură în zidul din dreapta. Părea un fel de intrare a unuia dintre antrepozite, un drum de camioane. Oamenii din faţă dispărură în umbră. Pe când mergeam, simţeam cum pavajul se schimbă în zgură. M-am oprit cam nesigur.

— Dă-te la o parte, strigă Henri, spre stânga.

M-am supus cu precauţie şi mâna mea întinsă întâlni un zid. În faţă, nu se mai auzea nicio mişcare. Am privit în sus. Zidurile se înălţau ca povârnişurile unei prăpăstii adânci, până la marginea cerului înstelat. Raza unei lanterne electrice spintecă bezna din faţă şi-i văzui pe ceilalţi stând înaintea unei porţi de lemn, în zidul din partea stângă. Am înaintat. Lanterna lumina suprafaţa uşii. Pe ea erau zugrăvite cuvintele:

Agence Maritime F.P. Metraux

Beghin apucă mânerul uşii şi-l răsuci uşor. Uşa se deschise înăuntru. Henri mă împinse din spate, aşa că am luat-o înainte după ceilalţi.

Am pătruns într-un coridor scurt, ce se termina cu o scară înclinată, cu trepte de lemn, neacoperite. Sus, la intrare, un singur bec electric reflecta o lumină rece pe tencuiala scorojită a zidului. „Agence Metraux” nu părea să fie prea înfloritoare.

Treptele scării scârţâiră când Beghin începu să

urce. Pe când îl urmam, am observat că Henri, care venea chiar în urma mea, scosese un revolver mare din buzunar. Era evident că vizita nu părea să fie chiar una de „politeţe”, cum anunţase Henri. Inima îmi bătea îngrozitor în piept. Undeva în această clădire posacă, mirositoare şi sinistră, se afla un om pe care-l cunoşteam. Doar cu o jumătate de ceas înainte urcase el aceste trepte, pe care călcam eu acum. Peste o clipă sau două, îl voi întâlni din nou. Tocmai de asta mi-era teamă. Nu putea să-mi facă niciun rău şi, totuşi, mi-era teamă. În clipa aceea, aş fi vrut să-mi pot masca figura. Stupid, ce-i drept.

După aceea, am început să mă întreb cine ar putea fi? Le-am revăzut chipurile pe când stăteau şi mă priveau în momentul arestării mele: îngrozite, scandalizate. Totuşi, unul dintre ele, unul dintre ele…

Henri mă împinse din nou din spate şi-mi dădu a înţelege să ţin pasul cu omul din faţa mea.

La primul palier, Beghin se opri înaintea unei uşi grele şi-i încercă mânerul. Se deschise cu uşurinţă şi lumina făcu să apară o cameră goală, a cărei podea era presărată cu bucăţi de tencuială, căzute din tavan. Se opri ca să-şi şteargă năduşeala ce-i lucea pe frunte şi pe gât şi continuă apoi să urce scările.

Ajunsese aproape sus, pe scara etajului doi, când se opri iarăşi, făcându-ne semn să aşteptăm. După aceea, atât el, cât şi inspectorul păşiră pe platformă şi dispărură.

În tăcerea mormântală puteam auzi tic-tacul

ceasului de pe mâna omului dinaintea mea. Apoi, pe măsură ce tăcerea se intensifica, am prins cu urechea un murmur slab de voci. Mi-am reţinut răsuflarea. Peste o clipă, capul şi umerii inspectorului apărură peste grilajul balustradei de sus, iar el ne făcu semn să urcăm.

Palierul de sus era aidoma celui de sub el. În schimb, nu era lumină. Oamenii se înşiruiră, foarte încet şi fără zgomot, în faţa uşii. M-am văzut presat de peretele de lângă uşă. Glasurile deveniră mai tari acum şi, cu toate că vorbele rostite erau prea neclare spre a fi identificate, am auzit că persoana care vorbea – un bărbat – se exprima în italiană.

Am văzut cum mâna lui Beghin se întinse spre clanţă, şovăi o clipă, apoi o apucă cu hotărâre şi apăsă. Uşa era încuiată, dar zăngănitul uşor al mânerului fusese auzit de cei dinăuntru. Glasurile amuţiră brusc. Beghin blestemă, respiră greu şi ciocăni puternic în uşă. În cameră, o linişte mormântală. Beghin aşteptă o clipă, apoi se întoarse repede spre Henri. Agentul îi dădu revolverul cu patul înainte. Beghin dădu din cap şi-l luă. Întorcându-se din nou spre uşă, el ridică cocoşul armei, puse ţeava pieziş în faţa găurii cheii şi apăsă apoi trăgaciul. Zgomotul exploziei fu asurzitor. O clipă, uşa rezistă. Pe urmă, detectivii se năpustiră, împingând-o cu trupurile, şi uşa cedă, trosnind. Cu vâjâieli în urechi, m-am poticnit de ei.

Era o cămăruţă mobilată ca un birou, având totuşi un pat de fier într-un colţ. Nu era nimeni în ea, însă mai exista încă o uşă. Cu un strigăt, inspectorul se repezi spre aceasta şi, cu o lovitură,

o deschise.

Odaia mai îndepărtată era cufundată în întuneric, dar, când uşa se deschise, lumina lămpii din birou se revărsă pe o fereastră aflată în peretele din fund. O femeie ţipă în beznă. În clipa următoare, un om se repezi spre fereastră şi o deschise foarte repede, escaladând prichiciul. Totul se petrecu într-o clipită. Omul ajunse la fereastră înainte ca inspectorul să-şi recapete echilibrul. L-am văzut cu coada ochiului pe Beghin ridicând repede revolverul. În acelaşi timp, omul de la fereastră se întoarse şi trase. Se produse o scăpărare şi un vuiet. Am auzit cum glontele pătrunde cu un zgomot surd în umărul inspectorului, cu o clipită înainte ca Beghin să tragă. Geamurile zăngăniră şi femeia ţipă din nou. Apoi fereastra se trânti. Omul dispăruse. Dar, în momentul când se întorsese ca să tragă, îi văzusem faţa şi-l recunoscusem. Era Roux.

L-am văzut pe inspector sprijinindu-se de uşorul uşii, cu faţa schimonosită de durere. Apoi m-am repezit după ceilalţi în camera mai îndepărtată.

Domnişoara Martin, cu faţa albă, zăcea ghemuită într-un colţ, plângând înăbuşit. Lângă ea, cu mâinile ridicate deasupra capului, stătea un omuleţ trupeş şi chel, protestând mânios şi într-o italiană repezită, că el era un om de afaceri cinstit, un prieten al Franţei, că nu săvârşise niciun fel de faptă criminală şi că deci poliţia n-avea dreptul să intervină.

Beghin se duse direct la fereastră. Glontele său făcuse ţăndări un geam, dar nici urmă de Roux. Am

zărit, peste umărul lui Henri, acoperişul unei clădiri învecinate, mai joasă cu doi metri.

Beghin se întoarse repede.

— A fugit pe acoperişuri. Duprat, Maréchal, aveţi grijă de ăştia doi de aici. Mortier, dumneata du-te jos în stradă şi înştiinţează-i pe oameni să păzească acoperişurile şi să tragă în oricine ar vedea. Apoi vă înapoiaţi şi vă îngrijiţi de Fournier: e rănit. Henri, vino cu mine! Şi dumneata, Vadassy, ne poţi fi de folos.

Transpirând şi înjurând, se ridică peste prichici şi sări pe acoperişul de dedesupt. Pe când Henri şi cu mine îl urmam, l-am auzit pe inspector îndemnându-l cu glas slab pe detectivul Mortier să nu stea acolo ca un gură-cască, ci să coboare în stradă aşa cum i se spusese.

M-am trezit stând pe un parapet jos, care înconjura pe toate cele patru laturi un acoperiş plat, având în centru un luminator de forma unui castravete. În jurul lui se înălţau zidurile goale ale antrepozitelor învecinate. În umbrele ce le desena luna, acoperişul părea să n-aibă niciun fel de ieşire. Dar Roux dispăruse fără urmă.

— N-ai vreo lanternă?, îl întrebă Beghin în şoaptă pe Henri.

— Ba da, *monsieur.*

— Atunci, nu te mai învârti fără rost. Treci la luminator şi vezi dacă nu se deschide cumva din partea asta. Şi, pentru numele lui Dumnezeu, grăbeşte-te.

Pe când Henri executa ordinul sărind jos pe marginea acoperişului, Beghin porni să înconjoare

parapetul. Îl auzeam bombănind tot felul de blesteme în timp ce mergea. Apoi mi-am dat seama încotro se îndreaptă. În umbră, în colţul îndepărtat al acoperişului, era o crăpătură îngustă între zidurile convergente. În timp ce-şi îndrepta lampa într-acolo, Henri strigă că-i imposibil ca un om să se fi strecurat prin luminator. La o secundă după ce vorbise, o flăcăruie spintecă noaptea, se auzi un ecou în beznă şi un glonţ se înfipse perfid în zidul de cărămidă din spatele meu.

Beghin îngenunche şi se lăsă în jos spre burlane. L-am urmărit pas cu pas. Încovoiat, Henri se grăbi spre noi, ieşind din umbră.

— E după colţ, între cele două ziduri, *monsieur.*

— Ştiu asta, imbecilule. Stai culcat acolo unde eşti, Vadassy. Henri, lipeşte-te de zid şi înaintează ferit spre crăpătura dintre ziduri. Dacă-l vezi, îndreaptă lumina spre el. L-am încolţit.

Henri se grăbi, iar Beghin, cu revolverul ridicat, porni încet, de-a lungul jgheaburilor, spre crăpătură. Un norişor întunecă luna o clipă sau două, moment în care nu l-am mai putut vedea. Imediat ţâşni fâşia de lumină a unei lămpi electrice şi puţin după asta răsunară două împuşcături, trase una după alta. Fasciculele de lumină veneau din colţul de lângă crăpătură. În timp ce ecoul împuşcăturilor se stingea, l-am auzit pe Beghin spunându-i lui Henri să nu se mai îndepărteze.

Neputând rezista mai mult timp tentaţiei, l-am urmat. Când am ajuns la colţ, era cât pe-aci să dau peste Beghin, care cerceta precaut cu privirea crăpătura neagră ca păcura dintre pereţi.

— L-ai văzut?, am şoptit eu.

— Nu. El m-a văzut. Înapoiază-te la locul dumitale, Vadassy.

— Prefer să stau aici, dacă n-ai nimic împotrivă.

— Atunci, dacă vei fi împuşcat, să nu te plângi. Se află acum pe o scară de incendiu din fier, la vreo douăzeci de metri de-a lungul zidului de după colţ. Este calcanul unui antrepozit de pe strada paralelă cu aceea pe care am venit. Henri, înapoiază-te şi spune-le câtorva oameni din stradă să urce pe acoperişul antrepozitului. Dacă paznicul doarme, spune-le să intre spărgând poarta. Vreau să-l prindeţi din spate. Dar ai grijă să-i îndemni să se grăbească.

Henri o şterse. Noi am aşteptat în linişte. În depărtare, se auzea un tren făcând manevre şi răsunau maşinile de pe bulevard. Aici era o tăcere mormântală.

— Ce-ar fi, dacă ne-ar scăpa înainte…, am rostit eu în sfârşit.

Îmi prinse braţul:

— Taci şi ascultă!

Ascultam. Nu puteam auzi nimic, apoi îmi ajunse la urechi un uşor râcâit. Era un sunet ciudat, găunos şi metalic. Beghin îşi reţinu cu greu respiraţia. L-am văzut cum se apleacă spre colţul zidului. M-am aplecat şi eu, înaintând până când am putut să văd peste parapet. Raza lanternei sale ţâşni în întuneric, trecu peste beton pe partea opusă crăpăturii, apoi se opri şi am văzut scara de incendiu.

Roux se apropia de capul scării. Când lanterna îl

prinse în raza ei, îşi roti repede privirea şi ridică revolverul. Faţa îi era albă şi lumina îl făcu să clipească. Apoi, arma lui Beghin bubui. Glonţul lovi scara, făcând-o să zăngănească, şi ricoşa în aer. Roux lăsă arma în jos şi se căzni să ajungă la capul scării. Beghin trase din nou şi alergă înainte, de-a lungul crăpăturii dintre ziduri, până la partea de jos a scării de incendiu. Am şovăit puţin înainte de a-l urma. Când am ajuns la scara de incendiu, el şi urcase jumătate din ea. Îi puteam vedea trupul profilându-se pe cer, o umbră mişcându-se încet peste zid. M-am luat după el. După o clipă, am regretat gestul ăsta, căci am zărit o mişcare.

Beghin se opri şi-mi strigă în jos să mă întorc. În aceeaşi clipă, glonţul lui Roux lovi balustrada, aproape de picioarele mele. Beghin ripostă, dar Roux nu mai era vizibil. Omul cel gras urcă şi ultimele trepte. Când l-am ajuns, îşi înălţă uşor capul peste creasta cornişei, care înconjura acoperişul. Blestemă cu glas încet.

— Să fi scăpat, oare?

Nu-mi răspunse şi trecu peste cornişă spre acoperiş.

Acoperişul acesta era lung, îngust şi plat. În apropierea noastră se afla un rezervor de apă. În capătul îndepărtat era o structură triunghiulară, încadrând uşa care ducea în jos, în clădire. Între ele, o pădure de tuburi de ventilaţie din oţel. Beghin mă trase în umbra rezervorului.

— Trebuie să aşteptăm întăriri. N-o să-l găsim niciodată printre acoperişurile astea şi, dacă am încerca s-o facem, ne-ar nimeri.

— Dar între timp poate să scape.

— Nu. E încolţit. De pe acoperişul ăsta nu există decât două căi de ieşire: scara de incendiu şi uşa aceea de colo. Probabil că va căuta să scape prin împuşcături. Ai face mai bine să rămâi aici, până când sosesc oamenii.

Dar mai era o cale de coborât de pe acoperiş şi Roux avea s-o urmeze.

N-a trebuit să aşteptăm mult. Nici nu apucă Beghin să termine vorba, că prin uşă şi apărură pe acoperiş gărzile mobile înarmate cu puşti. Beghin le strigă să se împrăştie şi să înainteze spre noi. Ei executară prompt ordinul. Şirul începu să se mişte. Aşteptam cu răsuflarea tăiată.

Nu ştiu exact ce aşteptam să se întâmple, dar ceea ce s-a întâmplat în realitate a fost neprevăzut. Şirul de oameni ajunsese aproape de ultimul rând de ventilatoare şi eu începusem să mă gândesc că, în cele din urmă, Roux ne scăpase, când, pe neaşteptate, am văzut pe cineva repezindu-se ca o săgeată din spatele ventilatoarelor şi îndreptându-se spre cornişa din faţa noastră. Unul dintre gardieni strigă şi o porni la fugă după el. Beghin i-o luă înainte. Roux se urcă pe cornişă şi rămase în echilibru pentru un moment.

Abia atunci am înţeles. Între acoperişul pe care ne aflam şi acela al antrepozitului învecinat era un spaţiu de vreo doi metri. Roux se pregătea să sară peste el.

L-am văzut ghemuindu-se ca să-şi ia avânt. Gardianul cel mai apropiat se afla la vreo douăzeci

de metri de el, pregătindu-şi arma pe când alerga. Beghin era şi mai departe. Apoi, Beghin se opri şi ridică revolverul.

Trase tocmai în momentul când Roux îşi îndrepta corpul. Glontele îl nimeri în braţul drept, căci l-am văzut cum şi-l prinse cu cel stâng. Apoi îşi pierdu echilibrul.

Era îngrozitor. O clipă încercă să se salveze. După aceea, când îşi dădu seama că-i gata să se prăbuşească, izbucni într-un strigăt.

Strigătul se transformă în urlet, în timp ce se făcu nevăzut, urlet care încetă brusc odată cu zgomotul înspăimântător al trupului ce se lovea de pământ.

L-am observat pe Beghin cum se îndreaptă spre cornişă şi priveşte în jos. Atunci, pentru a doua oară în douăzeci şi patru de ore, mi s-a făcut îngrozitor de rău.

Când au ajuns la Roux, murise.

— Numele lui adevărat, zise Beghin, era Verrue. Arsène Marie Verrue. Îl cunoşteam de ani de zile. El este – a fost – francez, dar mama lui era italiancă. S-a născut la Briançon, aproape de frontiera italiană. În 1924, a dezertat din armată. Nu după multă vreme, am aflat că activa ca agent italian la Zagreb. După aceea, a plecat în Germania, probabil din nou pentru Italia. A venit aici cu acte false. Mai vrei să ştii ceva?

Ne aflam din nou în biroul de la „Agence Metraux”. Inspectorul Fournier fusese luat cu o ambulanţă. Detectivii erau ocupaţi cu transportarea tuturor hârtiilor, dosarelor şi

registrelor din birou într-un camion, care fusese chemat în acest scop. Un om scotea tapiţeria de pe scaune. Altul desfăcea scândurile podelei.

— Dar cu domnişoara Martin ce s-a întâmplat?

Inspectorul ridică indiferent din umeri.

— O! Nu era decât metresa lui. Era, desigur, la curent cu activitatea lui. Zace acum leşinată la postul de poliţie. O vom ancheta mai târziu. Cred că o să-i dăm drumul. Omul pe care sunt mulţumit c-am pus mâna e Maletti, sau Metraux, sau cum i-o fi spunând. El este adevăratul creier al întregii afaceri. Roux n-a fost o persoană importantă, ci doar un slujbaş. Pe ceilalţi îi vom prinde în curând. Aici se găsesc toate informaţiile.

Se îndreptă spre omul care lucra la podea şi începu să examineze un teanc de hârtii, care fuseseră găsite sub scândură. Am fost lăsat singur.

Aşadar, Roux fusese. Acum ştiam de ce mi se părea atât de cunoscut accentul lui. Era acelaşi cu al colegului meu Rossi, italianul de la Şcoala de limbi străine Mathis. Acum ştiam la ce s-a referit Roux, când mi-a oferit cinci mii de franci pentru o informaţie. Voia să cunoască locul unde fuseseră ascunse fotografiile. Acum mi-am dat seama cine era acela care mă lovise în cap, care îmi percheziţionase camera, care trântise şi încuiase uşa biroului. Acum ştiam, dar părea că nu mai are nicio importanţă că ştiam. În urechi îmi suna ţipătul acela de agonie. Cu ochii minţii, o mai vedeam încă pe domnişoara Martin şi pe spionul mort stând în faţa mesei de biliard rusesc. O vedeam cum se lipea de el. Dar Roux nu fusese niciodată o figură

importantă… doar un slujbaş… ea nu era decât metresa lui… Da, desigur. Aşa trebuiau privite lucrurile.

Un agent intră în cameră cu un pachet în mână. Beghin îşi lăsă deoparte hârtiile şi deschise pachetul. Conţinea un aparat fotografic Zeiss Contax şi un teleobiectiv mare. Beghin îmi făcu semn să mă apropii.

— Au fost găsite în buzunarele lui, zise el. Vrei să-i vezi numărul?

Am privit aparatul din mâna lui. Lentilele şi mecanismul obturatorului erau turtite lateral. Am dat din cap:

— Am încredere acum în cuvântul dumitale, domnule Beghin.

El îşi înclină capul în sens afirmativ.

— Nu mai există niciun motiv ca dumneata să rămâi aici. Henri e jos. Te va duce cu maşina înapoi la St. Gatien.

După aceea începu să se ocupe iar de hârtiile lui. Am şovăit.

— Mai e ceva, domnule Beghin. Poţi să-mi explici de ce şi-a prelungit şederea la „Réserve”, încercând să intre din nou în posesia filmului?

Aruncă o privire cam iritată. Ridică din umeri.

— Nu ştiu. Era, probabil, plătit după rezultatele obţinute… După părerea mea, avea nevoie de bani. Noapte bună, Vadassy.

Am coborât în stradă. „Avea nevoie de bani.”

Suna ca un epitaf.

XIX

Era aproape unu şi jumătate noaptea, când am sosit din nou la „Réserve”.

Pe când păşeam obosit pe drumul carosabil, am observat că în birou mai ardea încă lumina. Am simţit cum mi se opreşte inima. După indicaţiile lui Beghin, poliţia din St. Gatien îi explicase lui Köche situaţia şi-l pregătise pentru înapoierea mea; totuşi, nu puteam înfrunta perspectiva de a discuta cu cineva toată povestea asta. Am căutat să mă strecor nevăzut, trecând prin faţa uşii ce ducea spre scări, şi tocmai pusesem mâna pe balustradă, când am auzit o mişcare în birou. M-am întors. Köche stătea în uşă, zâmbindu-mi cam somnoros.

— Te-am aşteptat, *monsieur.* Comisarul m-a vizitat puţin mai înainte. Printre altele, mi-a spus că te vei întoarce.

— Da, înţeleg. Sunt foarte obosit.

— Da, fireşte. Vânătoarea unui spion este un sport foarte obositor. Zâmbi din nou. Credeam că vei fi bucuros să fii primit cu un sandviş şi un pahar de vin. Sunt pregătite aici în birou.

Mi-am dat imediat seama că un sandviş şi puţin vin erau exact ceea ce doream. I-am mulţumit. Am intrat în birou.

— Comisarul, zise el, pe când deschidea sticla de vin, a fost bombastic, dar cam evaziv. Am înţeles că-i de importanţă capitală să nu se facă niciun caz de adevărata activitate a lui Roux.

Totodată e necesar, desigur, să explicăm motivul pentru care domnul Vadassy a fost arestat ieri, sub învinuirea de spionaj, şi totuşi s-a înapoiat acum, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Am muşcat din sandviş.

— Asta-i treaba comisarului, am zis liniştit.

— Fireşte. Îmi turnă puţin vin şi se servi şi el. Cu toate astea, adăugă, dumneata personal va trebui să răspunzi mâine dimineaţă la unele întrebări neplăcute.

Nu m-am lăsat totuşi tras de limbă.

— Fără îndoială. Dar asta va fi mâine dimineaţă. Acum nu mă gândesc la altceva decât să dorm.

— Natural. Trebuie să fii foarte obosit. Îmi zâmbi brusc. Sper că te-ai hotărât să uiţi întrevederea noastră de după-amiază.

— Am şi uitat-o. N-a fost deloc greşeala dumitale. Poliţia îmi dăduse ordine. Trebuia să le execut. Cred că-ţi poţi închipui că le-am executat împotriva voinţei mele, dar n-am avut nicio alegere. Am fost ameninţat cu expulzarea.

— O, înţeleg acum. Comisarul nu mi-a explicat asta.

— Nu, nu putea s-o facă.

Luă unul dintre sandvişurile mele şi-l mestecă în tăcere câtva timp. Apoi spuse preocupat:

— Aceste câteva zile din urmă mă îngrijorează.

— O, da?

— Cândva am lucrat la Paris într-un mare hotel ca director adjunct. Directorul era unul cu numele de Pilevski. Poate c-ai auzit de el. În felul lui, era un geniu. Era o plăcere să colaborezi cu el şi am

învăţat multe de la dânsul. „Hotelierul, ca să aibă succes – obişnuia să spună –, trebuie să-şi cunoască clienţii. Trebuie să ştie cu ce se ocupă, ce gândesc şi ce venit au. Şi, cu toate astea, el nu trebuie să pară niciodată indiscret.” Mi-am întipărit bine în minte acest lucru. Pentru mine, devenise un lucru instinctiv. Dar, în ultimele zile, mi-am dat seama că aici se întâmplă ceva despre care n-aveam habar şi asta mă îngrijora. Mă simţeam ofensat în sensibilitatea mea profesională, cred că înţelegi ce vreau să spun. Frământarea era provocată de o anumită persoană. La început, credeam că-i poate englezul. Mai întâi, a fost incidentul ăla de pe plajă şi, apoi, azi-dimineaţă am aflat că încerca să se împrumute cu bani de la ceilalţi.

— Şi cred că a reuşit.

— O, da. Tânărul acela american i-a împrumutat două mii de franci.

— Skelton?

— Da, Skelton. Sper că-i dă mâna să facă asta. Nu cred c-o să-i mai vadă vreodată. Se opri, apoi adăugă: Mai era şi *monsieur* Duclos.

Am râs.

— Într-adevăr, la un moment dat şi eu l-am suspectat pe *monsieur* Duclos că-i spion. Dumneata ştii doar, e un bătrân cam periculos. Este cel mai grozav mincinos şi un palavragiu înrăit. Cred că de aceea e un atât de excelent om de afaceri.

Köche, ridicându-şi sprâncenele, întrebă:

— Om de afaceri? Aşa ţi-a spus?

— Da. Se pare că-i proprietarul câtorva fabrici.

— *Monsieur* Duclos, zise Köche apăsat, este funcţionar la serviciul sanitar al unei mici municipalităţi, aproape de Nantes. Câştigă două mii de franci pe lună şi vine în fiecare an să-şi petreacă aici concediul de două săptămâni. Am auzit că a stat, cu câţiva ani în urmă, şase luni la azilul de nebuni. Eu cred că în curând va trebui să se înapoieze acolo. Acum e cu mult mai rău ca ultima dată. Boala i s-a dezvoltat într-altă direcţie. Născoceşte cele mai fantastice poveşti despre oameni. Zile întregi m-a bătut la cap să caut să-l pun în cătuşe pe maiorul englez. Spunea că-i un criminal notoriu. E foarte agasant.

Mă obişnuisem, însă, cu surprizele. Terminasem ultimul sandviş şi m-am sculat.

— Bine, domnule Köche, îţi mulţumesc pentru sandvişuri, îţi mulţumesc pentru vin, îţi mulţumesc pentru amabilitatea dumitale şi – noapte bună. Dacă mai rămân în biroul dumitale, îmi voi petrece toată noaptea aici.

El zâmbi.

— Şi atunci, desigur, nu vei mai avea prilejul să eviţi întrebările lor.

— Ale lor?

— Ale clienţilor, *monsieur.* Se aplecă pe fotoliu şi luă o atitudine serioasă. Ascultă-mă, *monsieur.* Acum eşti obosit. Nu vreau să te mai plictisesc. Dar te-ai gândit ce le vei spune mâine dimineaţă oamenilor acelora curioşi?

Am clătinat din cap.

— N-am niciun fel de idee. Presupun că trebuie

să le spun adevărul.

— Comisarul…

— Comisarul n-are decât să se spânzure!, am replicat eu cam răstit. Poliţia a creat situaţia. Ea trebuie să accepte consecinţele.

Se sculă:

— Un moment, *monsieur.* Mai e, totuşi, ceva despre care cred că trebuie să afli.

— Nu cumva vreo altă surpriză?

— *Monsieur,* azi-noapte, când a venit comisarul, perechea de englezi, americanii şi Duclos erau încă în vestibul, discutând arestarea dumitale. După plecarea lui, mi-am permis să inventez o explicaţie despre arestarea dumitale, care urma să înlăture orice bănuială despre o activitate criminală şi să le satisfacă totodată curiozitatea. Le-am spus, în mod cât se poate de confidenţial, că dumneata eşti în realitate domnul Vadassy de la Serviciul de Contraspionaj al Biroului II şi că arestarea dumitale n-a fost altceva decât un simplu truc, o parte dintr-un plan special, despre care nici poliţia nu ştie ceva precis.

Eram scos din fire. Am căscat gura.

— Şi te aştepţi ca ei să înghită aiureala asta?, l-am întrebat în cele din urmă.

El zâmbi.

— De ce nu? Au dat doar crezare poveştii dumitale cu furtul tabacherei şi al acului de cravată cu diamant.

— Dar aia era cu totul altceva.

— De acord cu dumneata. Cu toate astea, au crezut-o şi au crezut şi asta. Vezi, voiau s-o creadă.

Americanii te-au simpatizat şi n-au vrut să creadă că eşti un criminal, un spion. Graba cu care ei au acceptat povestea i-a convins pe toţi ceilalţi.

— Dar Duclos ce spunea?

— Pretindea că ştiuse toate astea, fiindcă i le-ai spus dumneata.

— Da, ar fi în stare să pretindă aşa ceva. Dar – l-am privit deschis – ce scop ai avut când le-ai îndrugat această poveste? Nu înţeleg ce ai câştigat cu asta?

— M-am gândit, zise el amabil, pur şi simplu să te scutesc de griji şi supărări, *monsieur.* Apoi continuă în mod convingător: Dacă te vei odihni bine la noapte, dacă vei sta în camera dumitale dimineaţa, dacă vei lăsa totul în seama mea, îţi pot promite că nu va trebui să răspunzi la nicio întrebare şi nici nu vor fi necesare explicaţii. Nu va fi nici măcar nevoie să vezi pe careva dintre ei.

— Acum, ascultă-mă…

— Ştiu, completă el repede, c-a fost cât se poate de impertinent din partea mea să le spun toate astea fără să fi avut în prealabil asentimentul dumitale, dar, ţinând seama de împrejurări…

— Da, ţinând seama de împrejurări, l-am întrerupt eu cam înţepat, un furt, o arestare şi o moarte violentă, petrecute toate într-o singură zi, ar fi stricat reputaţia hotelului, aşa că ai inventat o poveste fără cap şi coadă, că aş fi agent al contraspionajului. Roux a fost dat în mod politicos uitării. Poliţia este fericită. Eu mă aflu între două focuri. Ori va trebui să continui cu minciunile, ca un soldat prost, şi să explic rolul unui faimos agent al

contraspionajului atunci când se înapoiază la „Réserve”, ori va trebui să mă strecor fără să mă vadă cineva. Frumoasă treabă!

Köche ridică din umeri.

— Asta-i un fel de a vedea lucrurile. Aş dori totuşi să-ţi pun o întrebare. Ai prefera să-ţi născoceşti singur explicaţia?

— Aş prefera să spun adevărul.

— Dar poliţia?

— Blestemată să fie poliţia!

— Da, desigur. Tuşi timid. Trebuie să-ţi mai spun ceva, mă tem că a lăsat un mesaj comisarul pentru dumneata.

— Unde-i?

— A fost verbal. Mi-a spus să-ţi amintesc că un cetăţean francez trebuie să fie oricând gata să ajute poliţia în toate ocaziile ce se ivesc. A mai adăugat că speră să ia în curând legătura cu Biroul de Naturalizare.

Am respirat adânc.

— Presupun, am spus încet, că în niciun caz n-ai discutat cu comisarul această poveste.

Se roşi la faţă.

— Da, am discutat, cred, în treacăt. Dar…

— Înţeleg. Aţi pus-o la cale amândoi, între voi… M-am oprit. Mă cuprinsese pe neaşteptate un sentiment de neputinţă. Eram obosit, foarte obosit, indispus în ultimul grad toată această poveste blestemată. Simţeam o durere în membre, mi se părea că-mi plesneşte capul.

— Mă duc să mă culc, am spus hotărât.

— Şi ce să le spun oamenilor de serviciu,

monsieur?

— Servitorilor?

— Când îi vei chema, *monsieur.* Au primit instrucţiuni că în mod oficial nu mai eşti aici, că micul dejun ţi se va servi în mod discret în camera dumitale, că în momentul când va veni maşina să te ia la Toulon, ca să prinzi la timp trenul pentru Paris, niciunul dintre ceilalţi oaspeţi nu trebuie să te vadă că pleci. Să schimb aceste instrucţiuni?

Am rămas tăcut câteva momente. Aşadar, totul fusese aranjat. În mod oficial, nu mai eram la „Réserve”. Bine. Ce importanţă mai avea? M-am văzut plimbându-mă pe terasă în dimineaţa următoare, auzind exclamaţiile de surpriză, strigătele de mirare, explicaţiile mele, alte întrebări, alte explicaţii, minciuni şi alte minciuni. Asta era cea mai uşoară cale. Köche ştia, desigur. Avea dreptate şi eu n-aveam. Doamne, cât de obosit mă simţeam!

El mă privea drept în faţă.

— Ei bine, *monsieur?,* zise în sfârşit.

— În regulă, numai să ai grijă ca micul dejun să nu mi se servească prea devreme.

Zâmbi.

— Poţi fi sigur de asta. Noapte bună, *monsieur.*

— Noapte bună. O, apropo! M-am întors la uşă şi am scos plicul lui Beghin din buzunar. Mi l-a dat poliţia. Conţine cinci sute de franci pentru acoperirea cheltuielilor acestor ultime zile. N-am cheltuit nimic. Aş dori să-i înmânezi plicul domnului Heinberger. Cred că i-ar putea fi de folos, nu-i aşa?

Se uită lung la mine. O clipă, am avut ciudata

impresie că priveam un actor, care cu o mişcare îşi ştersese machiajul de pe faţă, un actor care jucase rolul unui director de hotel. Clătină încet capul.

— E foarte generos din partea dumitale, Vadassy. Acum nu mi se mai adresa cu *monsieur.* Emil mi-a spus că a discutat cu dumneata. Mă tem că lucrul acesta m-a iritat. Văd acum că am greşit. Oricum, el nu mai are nevoie de bani.

— Dar…

— Acum câteva ore, ar fi fost poate bucuros să-i aibă. Dar, aşa cum stau lucrurile, se înapoiază dimineaţa în Germania. S-a aranjat aseară devreme ca ei să plece din Toulon cu trenul de nouă.

— Ei?

— Vogel cu soţia lui vor pleca împreună cu el.

Am tăcut. Cred că nu mai aveam nimic altceva de spus. Am luat plicul de pe masă şi l-am băgat din nou în buzunar. Distrat, Köche îşi mai turnă puţin vin în pahar. Îl ridică la lumină şi apoi mă privi.

— Emil spunea totdeauna că ăştia doi râdeau prea mult, zise el. Ieri i-am demascat. Tocmai primiseră o scrisoare. Spuneau că este din Elveţia, dar purta un timbru german. Când au ieşit din cameră, am aruncat o privire pe scrisoare. Era foarte scurtă. Scria că, dacă voiau mai mulţi bani, trebuiau să prezinte imediat o dovadă că au nevoie de ei. Şi aşa au făcut. Emil are dreptate. Ei râd, sunt groteşti. Nimeni nu bănuieşte că sunt şi obsceni. Ăsta-i secretul.

Goli paharul şi-l puse cu un gest cam brusc pe

masă. La Berlin, cu ani în urmă, zise el, am auzit-o pe doamna Vogel dând un recital. Pe atunci se numea Hilde Kremer; nu mi-am amintit-o decât în seara asta, când a cântat la pian. Mă întrebasem adeseori ce se întâmplase cu dânsa. Ştiu. Se măritase cu Vogel. Foarte ciudat, nu-i aşa? Îmi întinse mâna. Noapte bună, Vadassy! Ne-am strâns mâna.

— Şi, am adăugat eu, sper să mai revin la „Réserve”.

Se înclină.

— „La Réserve” te aşteaptă.

— Vrei să spui că nu vei mai rămâne aici?

— Îţi spun confidenţial. Voi pleca luna viitoare la Praga.

— Te-ai hotărât astă-seară?

Dădu din cap.

— Chiar aşa.

Pe când mă urcam încet în camera mea, am auzit ceasornicul din birou bătând ora două. Peste un sfert de oră adormisem.

În ziua aceea, la prânz, am băut restul de cafea rămas de la micul dejun, am strâns curelele valizei şi m-am aşezat la fereastră, aşteptând.

Era o zi superbă. Soarele îşi împrăştia razele pretutindeni şi nimic nu se mişca deasupra pragului de piatră al ferestrei, însă marea era uşor agitată din cauza brizei. Stâncile roşcate străluceau. În grădină, greieraşii cântau. Jos, pe plajă, vedeam două perechi de picioare bronzate ieşind de sub o umbrelă mare de soare, dungată. Pe terasa de jos, *monsieur* Duclos li se adresa unor

nou-veniţi, o pereche de vârstă mijlocie, în costume de voiaj. Pe când vorbea, îşi mângâia barba şi-şi aranja ochelarii. Perechea îl asculta cu atenţie.

Am auzit o ciocănitură la uşă. Era un chelner.

— Maşina vă aşteaptă, *monsieur.* E timpul să plecaţi.

Am plecat. Mai târziu, din tren, am zărit dintr-o scurtă privire acoperişul hotelului „La Réserve”. Eram surprins să constat cât de mic părea printre copaci.

Postfaţă

Apariţia romanului poliţist, în secolul al XIX-lea, a fost explicată în mod destul de satisfăcător de către Howard Haycroft. „Este clar – spunea el – că, dacă n-ar fi existat detectivi, n-ar fi putut exista nici romane poliţiste. Şi detectivii nu au apărut decât prin secolul al XIX-lea.”

Apariţia târzie a romanului de spionaj este mai greu de explicat.

Prostituţia este poate cea mai veche profesiune din lume, dar nici aceea a spionajului nu poate fi cu mult mai nouă. Cu mult înainte ca Moise să fi trimis spioni în Canaan (să ne amintim că aceasta s-a întâmplat în urma sugestiei lui Iehova), şi ca agenţii lui Iosua să fi fost ascunşi de Rahab în Ierihon, conducătorii sumerieni din Mesopotamia, care prosperaseră cu o mie de ani sau cam aşa ceva înainte de data tradiţională a naşterii lui Adam, trimiteau agenţi clandestini ca să-i bage pe duşmani în sperieţi. De fapt, în analele istorice nu pare să fi existat nicio perioadă în care agenţii secreţi să nu fi jucat un rol în afacerile politice şi militare.

Totuşi, nu ne putem gândi la vreun roman de spionaj mai important scris cu cincizeci de ani în urmă, înainte ca scandalul „Afacerii Dreyfus” să fi oferit un stimulent.

Romanul poliţist îşi poate afirma înaintaşii literari onorabili în operele lui Edgar Allan Poe şi

Wilkie Collins. Din aburii gotici care învăluie romanele lui Horace Walpole şi ale Annei Radcliffe şi din întunecata fumegare a lui Sheridan Le Fanu, până şi povestirile de groază pot pretinde respectabilitate. Romanul de spionaj, însă, e discreditat. Şi aceasta nu numai din cauză că multe dintre povestirile de spionaj au fost de calitate proastă. Unii critici au declarat, de pildă, că *Agentul secret* este cel mai bun roman al lui Joseph Conrad, dar *Biographical Dictionary of English Literature,* pe care-l am în faţă, nici nu-l pomeneşte măcar printre lucrările sale. Într-adevăr, atitudinea multor critici literari faţă de romanele de spionaj este în mod ciudat aceeaşi cu a multor generali şi oameni de stat faţă de spionii din viaţa reală. Napoleon a fost acela care a spus că un spion la locul potrivit preţuieşte cât douăzeci de mii de oameni pe câmpul de luptă. El se referea la propriul spion, un oarecare Schulmeister, un om de un curaj uimitor, iscusit şi leal. Atunci când a venit, însă, timpul ca Schulmeister să fie răsplătit pentru serviciile sale, acelaşi Napoleon i-a refuzat Legiunea de Onoare pentru care fusese propus, opinând că banul este singura plată potrivită pentru un spion.

În cele mai multe dintre făpturile umane, ideea de a spiona şi a fi spionat atinge niveluri adânci şi sensibile ale mecanismului fanteziei. De aceea, nu este surprinzător să constatăm că romanul de spionaj din perioada edwardiană e mult îndepărtat de realitate şi plasat pe fundalul simplu, sigur, zugrăvit în negru şi alb, al rivalităţilor anglo-

germane. În această perioadă, în special, William Le Queux şi imitatorii lui au creat obişnuitele elemente stereotipe ca: mantaua şi pumnalul, seducătoarea îmbrăcată în catifea neagră, eroul imbecil al Serviciului Secret britanic, atotputernicul maestru spion. E. Phillips Oppenheim a fost un povestitor mai bun, lumea sa din saloanele diplomatice şi hotelurile cosmopolite şi intrigile fine, suave, ale celor cu cămăşi scrobite au fost mai atrăgătoare. Dar romane de spionaj, ca să spunem aşa, bune n-au existat decât puţine. *Ghicitoarea de pe plajă* al lui Erskine Childer (publicat în 1903) nu este numai o povestire bună despre spionaj, ci şi una dintre cele mai bune poveşti de navigaţie pe mici ambarcaţiuni ce au fost scrise vreodată. *Agentul secret* (1907) al lui Conrad, *Cele treizeci si nouă de trepte* (1915) al lui John Buchan, *Ashenden* (1928) al lui W. Somerset Maugham sunt, deşi nu toate de aceeaşi calitate, cărţile care îmi par că demonstrează cel mai bine posibilităţile acestui gen. Unele persoane mai imaginative ar putea adăuga acestei liste şi romanul lui W.E Morris, *Bretherton.*

Am scris *Epitaf pentru un spion* în 1937 şi n-a fost decât o încercare modestă de a contura o povestire realistă. Eroul principal este un apatrid (lucru cam neobişnuit pe atunci), în roman nu există bandiţi profesionişti, iar singurul britanic din această poveste nu-i deloc vânjos. Îmi plac, totuşi, unele fragmente din carte.

Recenzând ediţia britanică a cărţii, o publicaţie comunistă intitulată *Challenge* observa

următoarele: „Trebuie să ne revizuim ideile despre spionii străini”, scria criticul literar cam timid. „Domnul Ambler ne convinge că nu trebuie să le mai asociem numele cu favoriţi mătăsoşi, rânjete, ricanări şi ha-ha-uri prelungite. Sunt oameni care călătoresc în străinătate alături de noi, lucrează cu noi şi ne pândesc dintr-o mie de ciudate unghere familiare. Pentru un preţ oarecare, ei sunt în stare să ne trădeze duşmanilor noştri. Trebuie să-i urmărim şi, odată găsiţi, să-i pedepsim. Nu crimă pentru crimă, ci evitarea crimei este mijlocul cel mai bun de pedepsire severă a vinovaţilor!”

Dar asta a fost, desigur, în 1938.

Londra, 1951
Eric Ambler